

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

З М І С Т

Перелік скорочень	4
Вступ	5
1. Основні тенденції та проблеми соціально-економічного розвитку Житомирської області	7
1.1. Базові загальні характеристики Житомирської області	7
1.1.1. Географічне розташування та адміністративно-територіальний поділ	7
1.1.2. Ландшафтні особливості рельєфу, ґрунти та гідрологія	8
1.1.3. Природно-ресурсний потенціал, кліматичні умови	9
1.2. Містобудівна документація	22
1.3. Демографічна ситуація і ринок праці	25
1.4. Інфраструктура	35
1.4.1. Транспорт	35
1.4.2. Житлово-комунальна інфраструктура	37
1.4.3. Енергетична інфраструктура	39
1.4.4. Промислова інфраструктура	42
1.4.5. Освітня інфраструктура	43
1.4.6. Охорона здоров'я	48
1.4.7. Культура	52
1.4.8. Спорт	57
1.4.9. Молодіжна політика	
1.5. Економічний розвиток	61
1.5.1. Структура регіональної економіки	61
1.5.2. Промисловість	64
1.5.3. Сільське господарство	71
1.5.4. Будівництво	81
1.5.5. Внутрішня торгівля	83
1.5.6. Зовнішньоекономічна діяльність	85
1.5.7. Інвестиційна діяльність	91
1.5.8. Туристична діяльність	95
1.6. Інноваційний розвиток та сфера досліджень	100
1.7. Галузі з економічним та інноваційним потенціалом	101
1.8. Розвиток підприємницького середовища	114
1.9. Екологічна ситуація	117
1.10. Фінансово-бюджетна ситуація	124
1.11. Цивільний захист та безпека громадян	135
1.12. Цифрова інфраструктура, адміністративні та інші публічні (електронні публічні) послуги	140

1.13. Відновлення об'єктів, пошкоджених внаслідок збройної російської агресії	142
1.14. Результативність реалізації Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2020 року	144
2. SWOT-аналіз та характеристика порівняльних переваг, викликів і ризиків перспективного розвитку Житомирської області	152
3. Сценарії розвитку Житомирської області	159
3.1. Базовий сценарій	160
3.2. Оптимістичний сценарій	161
3.3. Песимістичний сценарій	161
4. Стратегічне бачення розвитку Житомирської області	162
5. Стратегічні цілі, місія Житомирської області	163
6. Організаційне, інституційне та фінансове забезпечення реалізації Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року	217
7. Аналіз відповідності положень Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року Державній стратегії регіонального розвитку на період 2021-2027 років	219
8. Моніторинг і оцінка результативності реалізації Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року	222
Додаток. Перелік індикаторів, на досягнення яких спрямована Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2027 року	223

Перелік скорочень

АЗПСМ – амбулаторія загальної практики сімейної медицини.

в.п. – відсоткові пункти.

Держстат – Державна служба статистики України.

ДБН – державні будівельні норми.

ДПА – державна підсумкова атестація.

ГНПЦ – галузевий навчально-практичний центр.

ЄС – Європейський Союз.

ЖБК – житлово-будівельний кооператив.

ЗВО – заклад вищої освіти.

ЗНО – зовнішнє незалежне оцінювання.

ЗП(ПТ)О – заклад професійної (професійно-технічної) освіти.

МОП – Міжнародна організація праці.

ОСББ – об'єднання співвласників багатоквартирних будинків.

ОТГ – об'єднана територіальна громада.

ПМСД – первинно медико-санітарна допомога.

СОК – сільськогосподарський обслуговуючий кооператив.

ТПП – туристично-інформаційний пункт.

ТЦ – туристично-інформаційний центр.

ФАП – фельдшерсько-акушерський пункт.

SWOT – аналіз сильних, слабких сторін, можливостей і загроз.

SWOT-матриця – взаємозв'язки між сильними, слабкими сторонами, можливостями та загрозами та визначені порівняльні переваги, виклики і ризики.

ВСТУП

Житомирська область, як і інші та Україна в цілому, наразі проживає надскладний воєнний час, має відповідно проблеми та тенденції в економічному і соціальному розвитку, які матимуть наслідки на наступні періоди.

Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2027 року (далі – Стратегія) є головним плановим документом регіону. Необхідність підготовки актуалізованої Стратегії зумовлена затвердженням постановою Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 940 нової редакції Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки.

Нормативно-правова основа її розроблення:

Закон України «Про засади державної регіональної політики»;

Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2023 р. № 816 «Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів», затверджені постановою Кабінету Міністрів України;

Згідно розпорядження Житомирської обласної військової адміністрації від 17.09.2024. № 714 «Про приведення Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2027 року у відповідність із Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки» розпочата робота по актуалізації Стратегії, головним розробником якої є Департамент агропромислового розвитку та економічної політики Житомирської обласної державної (військової) адміністрації. До робочої групи увійшли керівники структурних підрозділів обласної державної (військової) адміністрації, представники територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади, бізнесу, наукової спільноти, громадських організацій, експерти програми проекту USAID «Говерла».

Актуалізація Стратегії забезпечена завдяки тісній інтеграції зі співрозробниками та забезпеченню координації роботи з проведення стратегічного аналізу та підготовки оновленого тексту розділів Стратегії.

При її початковому розробленні були застосовані методи і підходи, що використовуються в Європейському Союзі, та враховані рекомендації фахівців реорганізованих Мінрегіону, Мінекономрозвитку, радників з впровадження державної регіональної політики Програми «U-LEAD з Європою», представників окремих проєктів та платформ Об'єднаного дослідницького центру (Joint Research Centre, JRC) Європейської комісії.

Стратегія розроблена з дотримання таких принципів:

інноваційна спрямованість - визначення окремих напрямів та завдань з метою прийняття та впровадження нових технологічних рішень у певних видах економічної діяльності з урахуванням наявного інноваційного потенціалу регіону;

відкритість - забезпечення залучення заінтересованих представників, зокрема суб'єктів підприємництва, науково-дослідних установ, закладів вищої освіти та громадських об'єднань, до процесу розроблення та реалізації регіональної стратегії;

паритетність - створення рівних можливостей для висловлення позицій всіх сторін та забезпечення максимального врахування їх інтересів під час розроблення та реалізації регіональної стратегії;

координація - взаємозв'язок та узгодженість Стратегії з довгостроковими стратегіями, планами і програмами розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях;

доповнюваність - забезпечення взаємозв'язку науки, освіти, виробництва, фінансових та людських ресурсів у розвитку інноваційної діяльності;

диверсифікація - можливість створення нових видів економічної діяльності у визначених галузях економіки.

Стратегічні орієнтири розвитку області визначені з урахуванням завдань Національної доповіді «Цілі Сталого Розвитку: Україна», які є орієнтирами для досягнення Цілей Сталого Розвитку, затверджених на Саміті ООН зі сталого розвитку у 2015 році (далі – ЦСР ООН).

Стратегія базується на стратегічному аналізі соціально-економічного розвитку області, в якому описані наявні тенденції, ключові проблеми, сильні і слабкі сторони, можливості і загрози та оцінці переваг, викликів і ризиків, на основі яких визначено можливі сценарії розвитку області, в певній мірі альтернативні.

Стратегія визначає стратегічну доктрину – стратегічне бачення розвитку області, місію та стратегічні, оперативні цілі і завдання у їх рамках, що є орієнтирами для ініціатив і заходів щодо їх досягнення.

Відповідно до Порядку та Методики Стратегія була розроблена на засадах смарт-спеціалізації. За результатами кількісного аналізу визначено економічні галузі, що мають найбільший економічний і інноваційний потенціал, за результатами якісного аналізу – галузі, що мають значення у посиленні конкурентоздатності регіональної економіки. З використанням принципу «підприємницького відкриття», а саме проведення консультацій з представниками підприємств, ФОПами цих галузей та науки визначено галузі, що є точками конкурентоздатності регіональної економіки, які можуть трансформуватися в розумну модель економічної спеціалізації – регіональну смарт-спеціалізацію.

Також визначено механізм реалізації, Стратегії, джерела фінансування та систему здійснення моніторингу ходу та ефективності її реалізації.

В цілому Стратегія – це документ, який визначає довгостроковий вибір пріоритетних сфер і напрямів розвитку Житомирської області на 2021-2027 роки, бажаних орієнтирів майбутнього стану регіону, механізмів і шляхів їх досягнення та є основою для розроблення інших документів стратегічного планування та програмних.

Стратегія сприятиме консолідації регіональної спільноти щодо вжиття спільних дій, спрямованих на забезпечення динамічних змін у розвитку області на основі науково-технологічного потенціалу та концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках, що в цілому забезпечить підвищення конкурентоздатності регіону та кращої якості життя у ньому.

1. Основні тенденції та проблеми соціально-економічного розвитку Житомирської області

1.1. Базові характеристики Житомирської області

1.1.1. Географічне розташування та адміністративно-територіальний поділ

Географічне розташування

Житомирська область (далі – область) утворена 22 вересня 1937 року.

Область розташована в центральній частині Східноєвропейської рівнини, в північно-західній частині України і займає площу 29,8 тис. км², що складає 4,9% території України. Протяжність з півночі на південь сягає 230 км, із заходу на схід – 170 км. За розмірами область одна з найбільших на Україні і поступається лише Одеській, Дніпровській, Чернігівській та Харківській областям.

На сході вона межує з Київською, на півдні – з Вінницькою, на заході з Хмельницькою та Рівненською областями, а на півночі з Гомельською областю Республіки Білорусь.

Рис. 1.1. Карта Житомирської області

Адміністративним центром області є місто Житомир, яке одночасно є найбільшим містом області (261,6 тис. осіб на 01.01.2022) та економічним і культурним центром.

Таблиця 1.1. – Відстань автошляхами від міста Житомира до найбільших міст України

Місто	Відстань, км
Київ	131
Львів	423
Одеса	557
Дніпро	664
Харків	690

Наведена таблиця демонструє відстань від Житомира до столиці України міста Києва та інших найбільш економічно розвинених.

Через область проходять важливі авто-та залізничні магістралі.

Адміністративно-територіальний поділ

До складу області входить 4 райони: Бердичівський, Житомирський, Звягельський та Коростенський.

Кількість територіальних громад – 66, у тому числі: 12 міських; 22 селищних; 32 сільських.

Населені пункти:

міста – 12 (*Житомир, Бердичів, Звягель, Коростень, Малин, Андрушівка, Баранівка, Коростишів, Овруч, Олевськ, Радомишль, Чуднів*);

селища – 43;

сільські населені пункти – 1613.

Чисельність наявного населення області на 01.01.2022 складала 1179,0 тис. осіб (2,9% від населення України), у тому числі: міського – 703,2 тис. осіб, сільського – 475,8 тис. осіб.

1.1.2. Ландшафтні особливості рельєфу, ґрунти та гідрологія

Ландшафт і ґрунти

Область має вигляд хвилястої рівнини із загальним зниженням на північ і північний схід (від 280 – 220 м до 150 м і менше).

За характером рельєфу область поділяється на південно-західну, підвищену частину, розташовану в межах Придніпровської та Волино-Подільської височин, та північно-східну – низинну, слабо розділену, в межах Поліської низовини. Поверхня області в межах Поліської низовини плеската, мало розчленована, в межах Придніпровської височини, густо порізана ярами, річковими долинами, які місцями досягають глибини 50-70 метрів.

В місцях високого залягання кристалічних порід розвинуті денудаційні форми рельєфу у вигляді пагорбів, скель із крутими схилами, що простягаються на десятки кілометрів. Це Словечансько-Овруцький, Білороровицько-Попільнянський, Озерняцький та інші кряжі. Найвища точка Словечансько-Овруцького кряжу, сягає 316 метрів над рівнем моря.

Структура ґрунтового покриву області обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, переважно рівнинним рельєфом місцевості, особливостями формування льодовикових та водно-льодовикових відкладів південно-польського і дніпровського періодів зледенінь та відкладами четвертинного періоду пов'язаного з антропогенною діяльністю.

Ґрунти та їх материнські породи Поліської частини області, по умовній широтній межі північніше міста Житомира, сформовані переважно на льодовикових та водно-льодовикових відкладах, за винятком височини Словечансько-Овруцького кряжу. Близьке розташування кристалічних порід до поверхні землі обумовлює розвиток процесів заболочування, які уповільнюють ґрунтоутворення на Поліссі, це призводить до формування в низинах торф'яників, торф'яно-болотних ґрунтів. На підвищених ділянках місцевості та

на ділянках з потужним шаром льодовикових наносів відбуваються процеси формування дерново-підзолистих піщаних та супіщаних ґрунтів з кислою реакцією ґрунтового розчину.

Серед усього різноманіття ґрунтового покриву області найбільш родючі ґрунти зосереджені у південній частині: сірі лісові, темно сірі опідзолені ґрунти та чорноземи опідзолені – 119,3 тис. га, чорноземи типові – 205,6 тис. га, лучні та чорноземно лучні – 35,8 тис. га, дерново глейові – 21,5 тис. га.

Земельний фонд Житомирської області на 01.01.2024 становить 2982,7 тис. га, в тому числі землі, що перебувають у користуванні:

сільськогосподарських підприємств складають 559,2 тис. га;

громадян – 760,4 тис. га;

закладів, установ і організацій – 36,1 тис. га;

промислових та інших підприємств – 14,1 тис. га;

підприємств і організацій транспорту, зв'язку – 29,9 тис. га;

частин, підприємств, організацій, установ, навчальних закладів оборони – 33,1 тис. га;

організацій, підприємств і установ природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення – 20,4 тис. га;

лісгосподарських підприємств – 1048,1 тис. га;

водогосподарських підприємств – 10,9 тис. га;

спільних підприємств, міжнародних об'єднань і організацій з участю українських, іноземних, юридичних та фізичних осіб – 0,1 тис. га;

державної власності, які не надані у власність або користування (запасу, загального користування, резервного фонду) – 470,4 тис. га.

Загальна площа сільськогосподарських угідь Житомирщини, розташована на схилах, становить більше 63 тис. га. Серед них майже 66% займають пологі схили, близько 30% покаті схили крутістю 3-5° і 14% – круті схили з ухилом поверхні більше 7°.

На пологих схилах розвивається, головним чином, площинна водна ерозія. Проходить цей процес непомітно, особливо на початкових стадіях свого розвитку. З ґрунту виносяться мікро- і макроагрегати, що сформовані активною частиною гумусу. В результаті, ґрунти втрачають значну кількість водостійких агрегатів, зростає розпиленість та глибистість їх поверхні. Поступово змивається орний шар і оголюється нижній горизонт, колір ґрунту набуває світлішого відтінку.

Швидкість змиву ґрунту, значною мірою, залежить від способу його використання. Відсутність науково-обґрунтованої агротехнічної організації території, ігнорування ґрунтозахисними технологіями вирощування сільськогосподарських культур, обумовлюють змив ґрунту на крутих схилах, який призводить до утворення ярів та балок, зменшення площ орних земель.

Для запобігання змиву, схили які мають крутизну більше ніж 5°, повинні бути виведені з обробітку і переведені під залуження та заліснення.

Іншим видом деградації земель, за масовістю і факторами шкідливого впливу на людину та живі біологічні об'єкти, являється їх радіоактивне забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Радіаційний ризик значно підвищується на заболочених і підтоплених ділянках та на кислих ґрунтах. При цьому тривала дія радіації, навіть у малих дозах, є значно шкідливішою для людей ніж для тварин і об'єктів рослинного світу. Найбільша міграційна здатність радіонуклідів на ґрунтах з легким гранулометричним складом, високим показником кислотності (низьким рівнем рН), заболочених і перезволожених ґрунтах.

Зазначені вище міграційні чинники можуть поєднуватись, сприяючи швидкій міграції радіонуклідів по трофічним ланцюгам екосистем із накопиченням у великих дозах в грибах, ягодах, лікарських рослинах та диких мисливських тваринах.

Водні ресурси та їх використання

Область розташована в північно-західній частині України, межує на півночі з Гомельською областю республіки білорусь, на заході з Хмельницькою і Рівненською, на сході – з Київською, на півдні з Вінницькою областю.

Гідрографічна мережа області розташована у межах суббасейну річки Прип'ять (56%) території або 16,6 тис. км² та середнього Дніпра (44 %) або 13,2 тис. км². Середня величина річкового стоку складає 3300 млн. м³, з них на території області формується 2800 млн. м³.

Поверхневі водні ресурси в області формуються в основному із місцевого стоку у річковій мережі переважно на власній території, за рахунок атмосферних опадів, а також транзитного стоку, який надходить із суміжних областей. Водність рік області досить нерівномірна по сезонах року та кліматичних зонах. Так водність рік в північних районах в 1,5-2 рази вище ніж у південних, до 70% стоку річок припадає на весняну повінь, або літні паводки і лише до 30% – на решту періоду року.

В літню межень значна частина рік в південних районах області пересихає, що робить неможливим забір води без будівництва підпірних споруд, ставків та водосховищ.

Водозабезпеченість в області в середній по водності рік становить 2,6 тис. м³/чол., в маловодний рік – 0,9 тис. м³/чол.

На території Житомирської області протікає 2849 річок, загальною довжиною 13,7 тис. км, із них 8 – середніх, довжиною у межах області – 999,6 км; 348 – більше 10 км, протяжністю 6692 км; 2493 – менше 10 км, протяжністю 7062 км.

В структурі гідрографічної сітки великих річок немає, до середніх річок відноситься річки Тетерів, Случ, Ірша, Уборть, Ствига, Словечна, Уж та Ірпінь, Гнилоп'ять.

В області нараховується 53 водосховища, загальною площею 7,51 тис. га, сумарним об'ємом води при НІР 165,65 млн м³.

Наявність водосховищ та ставків дозволяє певною мірою здійснювати сезонний перерозподіл стоку, створювати необхідні запаси води, забезпечувати потреби населення і галузей економіки у водних ресурсах.

Річки Роставиця і її притоки, Ірпінь, Унава, Гуйва, Гнилоп'ять, Тетерів (вище м. Житомира) та р. Ірша мають значну зарегульованість стоку.

В області нараховується 2075 ставків сумарним об'ємом 148,9 млн м³ води. Більшість ставків на Житомирщині побудовані на малих річках та струмках, внаслідок чого їх водний стік зарегульований на 30 – 60%.

Загальна кількість озер – 9 шт. площею водного дзеркала 515,9 га.

За даними державного водообліку за формою № 2ТП-водгосп (річна) за 2023 рік в межах Житомирської області 944 водокористувачі здійснювали спеціальне водокористування, із них 90 – підприємства комунальної галузі, 283 – промисловий сектор, 405 – сільське господарство та 166 – інші галузі.

Загалом із водних об'єктів області було забрано 89,257 млн м³ води.

Джерелом водопостачання населення та галузей економіки області є поверхневі води – 70,513 млн м³ (79%) та підземні води – 118,744 млн м³ (21%).

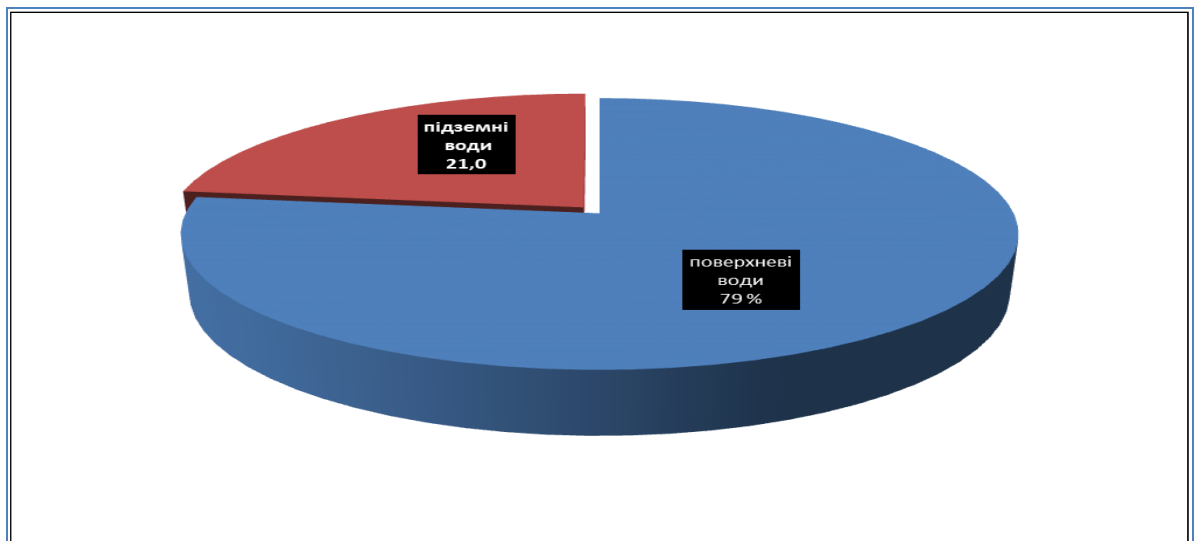

Рис. 1.2. Джерела забору води, %

Структура водокористування за 2023 рік виглядає наступним чином: 15,3% (13,662 млн м³) водних ресурсів забирається промисловістю, 37,0% (32,992 млн м³) житлово-комунальним господарством, 44,1% (39,356 млн м³) сільським господарством, 3,6% (3,247 млн м³) забирається іншими галузями.

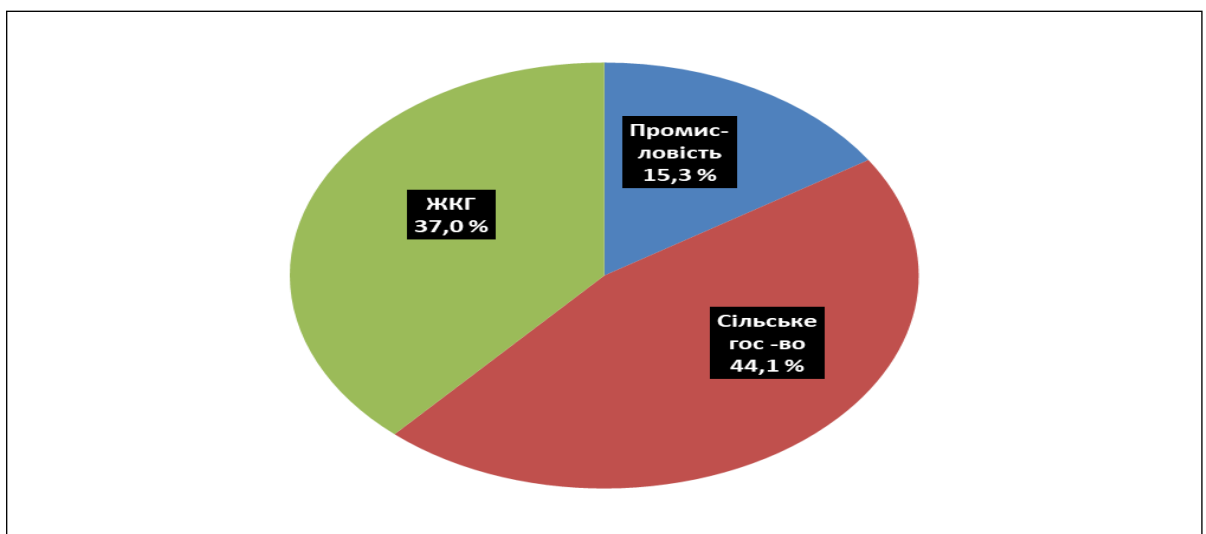

Рис. 1.3. Структура водокористування, %

Загальна характеристика водних ресурсів

Після підписання у 2014 році Угоди про асоціацію Україна – ЄС було розпочато процес апроксимації національного законодавства до законодавства ЄС в галузі управління водними ресурсами та якості води. Протягом останніх років було розроблено та прийнято низку законів та інших нормативно-правових актів. Зокрема, в 2016 році Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом», де закріплюється управління водними ресурсами за басейновим принципом.

В статті 132 Водного кодексу України «Плани управління річковими басейнами» зазначається, що плани управління річковими басейнами розробляються та виконуються з метою досягнення екологічних цілей, визначених для кожного району річкового басейну, у встановлені строки. Статтею 131 Водного кодексу України закріплено дев'ять районів річкових басейнів, саме для яких і мають бути розроблені плани управління річковими басейнами (далі – ПУРБ). У разі виділення суббасейнів у межах району річкового басейну, ПУРБи за аналогічною структурою включаються до відповідного плану управління річковим басейном, як окремі розділи.

Гідрографічна мережа Житомирської області розташована у межах суббасейну річки Прип'ять (56%) території або 16,6 тис. км² та середнього Дніпра (44%) або 13,2 тис. км².

Першочерговим завданням є поетапна підготовка розроблення Плану річковим суббасейном Прип'яті, реалізації заходів щодо вирішення водно-екологічних проблем у межах басейну Прип'яті та середнього Дніпра у межах Житомирської області.

Наразі підготовлено та оприлюднено на веб-сайтах Міндовкілля та Держводагентства проекти планів управління для Плану управління річковим басейном Дніпра та суббасейну річки Прип'ять. До червня 2024 року тривали їх обговорення, а до кінця 2024 року очікується їх затвердження Урядом України.

12.03.2024 були проведені громадські обговорення проекту Плану управління річковим басейном Дніпра та суббасейну річки Прип'ять за підтримки проекту ЄС «Водні ресурси та екологічні дані» EU4Environment&Data.

26.06.2024 члени басейнової ради та представники заінтересованих сторін семи областей детально обговорили зауваження та пропозиції громадськості до проекту ПУРБ Дніпра (суббасейн Прип'яті), які отримані впродовж шестимісячного громадського обговорення проекту ПУРБ та Басейнова рада річки Прип'ять схвалила проект Плану управління річковим басейном Дніпра (в частині суббасейну річки Прип'ять) на 2025-2030 роки.

Водокористування та водовідведення

Обсяг оборотного та повторного водопостачання у 2023 році становив 35,44 млн м³, що на 52,05 млн м³ (59,5%) менше, ніж у 2022 році (87,49 млн м³). Фіксується зменшення за рахунок філії «Іршанський ГЗК» АТ «ОГХК»

на 25,795 млн м³; ТОВ «Межирічанський ГЗК» на 17,86 млн м³; ТОВ «Валки Льменіт» на 12,294 млн м³.

Найбільшим джерелом водопостачання являється басейн річки Тетерів, з якого у 2023 році було забрано 56,47 млн м³ або 63,3% від загального водозабору області.

Таблиця 1.2. Характеристика водовідведення та водовикористання, млн м³

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Забрано води з природних водних об'єктів – всього	110,7	93,95	96,31	85,23	89,26
у тому числі для використання	68,78	55,80	56,36	48,14	55,33
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на:	68,78	55,80	56,36	48,14	55,33
виробничі потреби	45,86	34,36	37,29	31,36	37,37
побутово-питні потреби	20,70	19,53	19,07	16,69	17,66
зрошення	-	-	-	-	-
сільськогосподарські потреби	2,222	1,869	-	-	-
ставково-рибне господарство	-	-	-	-	-
Втрати води при транспортуванні	12,38	9,97	10,97	10,17	10,01
Загальне водовідведення з нього	73,64	60,71	66,00	54,98	58,86
у поверхневі водні об'єкти	71,32	58,47	63,36	52,61	56,27
у тому числі					
забруднених зворотних вод	1,894	1,903	2,109	1,105	1,301
з них без очищення	0,07	0,044	0,194	0,184	0,286
нормативно очищених	30,46	27,618	29,612	24,43	26,21
нормативно чистих без очистки	28,21	28,95	31,64	26,89	28,76
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	93,0	108,62	114,48	87,49	35,44
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	67,84	57,48	56,78	54,42	29,13
Потужність очисних споруд	101,6	92,385	102,09	105,12	104,48

Усього за 2023 рік у поверхневі водні об'єкти відведено 56,27 млн м³ зворотних вод, із них із них категорії: нормативно-чисті без очистки – 28,76 млн м³, нормативно очищені на очисних спорудах – 26,21 млн м³, недостатньо очищені – 1,015 млн м³, забруднені без очистки – 0,286 млн м³ зворотних (стічних) вод.

Таблиця 1.3. Основні показники забору води по басейнах основних річок за 2023 рік

Назва басейну	Одиниця виміру	Забрано води, всього	в тому числі:	
			поверхневої	підземної
Всього по області	млн м ³	89,257	70,513	18,744
	% від загального забору	100	79	21
у тому числі:				
	млн м ³	75,591	63,495	12,096

Назва басейну	Одиниця виміру	Забрано води, всього	в тому числі:	
			поверхневої	підземної
суббасейн середнього Дніпра	% від загального забору	100	84	16
суббасейн Прип'яті	млн м ³	13,666	7,018	6,648
	% від загального забору	100	51	49

Таблиця 1.4. Забір, використання та відведення води за 2023 рік, млн м³

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневі водні об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
р. Дніпро в тому числі:	89,257	55,33	56,27	1,301
р. Тетерів від витoku до г/п Житомир	34,037	21,811	22,057	0,674
р. Тетерів від г/п Житомир до гирла р. Ірша (включаючи річку Ірша)	22,172	12,564	14,425	0,576
р. Тетерів від гирла р. Ірша до гирла	0,261	0,259	0	0
р. Ірпінь	4,202	2,755	2,341	-
р. Рось	14,889	9,741	7,751	-
р. Прип'ять від г/п Мозир до гирла (в межах України)	0,452	0,240	0,167	0,015
р. Случ від витoku до гирла р. Хомора (включаючи р. Хомора)	1,139	0,476	0,234	-
р. Случ від гирла р. Хомора до гирла р. Корчик (включаючи р. Корчик)	4,471	3,355	2,686	-
р. Уборть від витoku до державного кордону	0,527	0,426	0,091	0,002
р. Уж	7,072	3,647	6,519	0,010
Разом по області:	89,257	55,33	56,27	1,301

Таблиця 1.5. Використання та відведення води підприємствами галузей економіки за 2023 рік, млн м³

Галузь економіки	Використано води	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		побутово-питні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	з них без очищення
Житлово-комунальне господарство	22,013	16,132	5,881	24,071	1,171	0,239
Сільське господарство	23,875	0,088	23,786	19,544	-	-
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1,280	0,067	0,911	6,391	-	-
Переробна промисловість	6,569	0,505	6,064	4,007	0,025	-
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	0,247	0,018	0,229	-	-	-
Транспорт	0,066	0,035	0,031	0,018	0,01	-
Інші галузі	1,28	0,815	0,468	2,239	0,095	0,047
Всього	55,33	17,66	37,37	56,27	1,301	0,286

Основним показником раціонального використання водних ресурсів є втрати питної води при транспортуванні підприємствами житлово-комунальної галузі, які у 2023 році склали 10,008 млн м³, що становить 30,3% від загального забору води даною галуззю.

Порівняно з минулим роком втрати в мережі зменшились на 0,161 млн м³ (10,169 млн м³) або 1,6%, із них по КП «Житомирводоканал» на 0,353 млн м³; КП «Звягельводоканал» на 0,069 млн м³, МКП «Водоканал», м. Радомишль на 0,011 млн м³, КП «Іршанське комунальне підприємство» на 0,021 млн м³, ТОВ «МалинЕнергоінвест» на 0,01 млн м³. При цьому втрати зросли по МКП «Бердичівводоканал» на 0,108 млн м³, Коростенському КП «Водоканал» на 0,086 млн м³.

Таблиця 1.6. Втрати води в мережі за 2023 рік

№ з/п	Назва водокористувача	Загальний забір води, тис. м ³		Обсяг втрат води в мережі при транспортуванні, тис. м ³		% втрат питної води	
		2022	2023	2022	2023	2022	2023
1	КП «Житомирводоканал» Житомирської міської ради	19,316	19,910	7,167	6,814	37,1	34,2
2	МКП «Бердичівводоканал»	2,573	2,854	0,507	0,615	19,7	21,5

№ з/п	Назва водокористувача	Загальний забір води, тис. м ³		Обсяг втрат води в мережі при транспортуванні, тис. м ³		% втрат питної води	
		2022	2023	2022	2023	2022	2023
3	Коростишівське МКП «Водоканал»	0,591	0,605	0,139	0,143	23,5	23,6
4	ТОВ «МалинЕнергоінвест»	0,847	0,838	0,312	0,303	36,8	36,1
5	КП «Іршанське комунальне підприємство» Іршанської селищної ради	0,370	0,365	0,172	0,151	46,5	41,4
6	МКП «Водоканал» м. Радомишль	0,190	0,188	0,042	0,031	21,8	16,5
7	КП «Гранітне –комунгосп» селищу Гранітне Малинської ТГ	0,041	0,040	0,012	0,012	28,7	30,0
8	КП «Водоканал» м. Овруч	0,501	0,523	0,104	0,085	20,7	16,3
9	Коростенське КП «Водоканал»	1,939	2,087	0,332	0,418	17,1	20,0
10	КП «Звягельської міської ради» ВУВКГ	2,501	2,590	0,782	0,713	31,3	27,5

Водозабезпеченість територій та регіонів

Робота водогосподарських систем Житомирської області (водосховищ, каналів та інших зв'язаних між собою водних об'єктів) регулювалась шляхом встановлення відповідних режимів для кожного водного об'єкта системи з урахуванням прогнозу водності.

БУВР Прип'яті протягом року було надано 1140 пропозицій територіальному органу Держводагентства України щодо встановлення оптимальних режимів роботи водосховищ та ставків, у тому числі для 429 – наданих в оренду, 53 водосховища та 65 водних об'єктів, які знаходяться на балансі водогосподарських організацій та здійснювався постійний контроль за їх виконанням, що дало змогу забезпечити потребу населення та галузей економіки в умовах маловоддя в повному обсязі.

1.1.3. Природно-ресурсний потенціал, кліматичні умови

Мінерально-сировинна база

Потужна мінерально-сировинна база зумовлює значний потенціал гірничодобувної галузі Житомирщини, що базується на розвіданих природних ресурсах регіону.

Надра області містять поклади розсипного ільменіту, комплексних апатит-ільменітових руд, самоцвітів, кварцитів, облицювального каменю, каолінів,

мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, бурого вугілля, торфу, пірофіліту.

У добувній галузі функціонує 49 великих, середніх та вагомих за обсягами виробництва гірничо видобувних та гірничо переробних підприємств.

Запаси титану на Житомирщині складають понад 85% усіх розвіданих запасів титанових руд України. Пріоритетним напрямом розвитку гірничої галузі є залучення до розробок розвіданих корінних комплексних родовищ титано-апатитових руд у Коростенському та Житомирському районах.

Особливого значення в Україні в умовах сьогодення набуває формування та освоєння рідкіснометалевої та рідкісноземельної сировинної бази. Серед попередньо детально вивчених об'єктів слід відмітити перспективну Суцано-Пержанську рудну зону. В межах рудного поля відкрито унікальне Пержанське родовище берилію, Ястребецьке родовище фтор-рідкісноземельно-цирконових руд, Юрівське апатит-ільменітове та Суцанське дистенове родовища, Центральний рудопрояв ітрофлюориту, колумбіт-циркон-каситеритові розсипи та ін. При цьому підраховані запаси промислових категорій та прогнозні ресурси корисних копалин можуть бути суттєво збільшені при подальшому вивченні території та окремих об'єктів. Наведені родовища та перспективні рудопрояви розміщені в безпосередній близькості одне від одного, а враховуючи подібність технологічних властивостей руд, можуть відпрацьовуватись єдиним гірничо-збагачувальним підприємством.

Позитивні результати геологорозвідувальних робіт і економічні розробки останніх років показали можливість створення в межах Пержанського рідкіснометалевого рудного району стратегічно-важливої сировинної бази рідкісних та рідкісноземельних металів, яка за світовим досвідом освоєння подібних районів може забезпечити розвиток гірничодобувної промисловості в цьому регіоні Поліського краю принаймні на 100 років.

Існують перспективи пошуків родовищ сульфідного нікелю на північному заході Українського щита у Красногірсько-Житомирській зоні.

Область володіє унікальним Волинським родовищем п'єзокварцу, запаси якого також вміщують супутню сировину – різноманітне напівдорогоцінне каміння: моріон, берил, топаз, гірський кришталь, аметист, опал, халцедон, агат.

Однією з перспективних бурштиноносних зон в Україні є Барашівська зона в Житомирській області, яка є продовженням Клесівської зони Рівненської області, де на сьогодні розробляється значне за запасами Клесівське родовище бурштину. Родовища і рудопрояви бурштину Житомирської області мало вивчені, дослідно-промисловий видобуток бурштину має не систематичний характер і не значні об'єми для ювелірної промисловості та на ринку дорогоцінного каміння.

У геологічній будові надр Житомирщини велику роль відіграють міцні кристалічні породи.

Група нерудних корисних копалин представлена кварцитами унікальних Овруцького та Товкачівського родовищ, розвіданих в Коростенському районі, на яких сконцентровано майже 84% усіх запасів цієї сировини в Україні. Щороку видобування кварциту на родовищах складає майже 80% від загальнодержавного

обсягу, що повністю задовольняє потреби вітчизняних металургійних заводів. Завершено будівництво нових сучасних ліній з випуску щєбеневої продукції з кварцитів, що дозволить щороку переробляти понад 3 млн тон гірничої маси.

Особливе місце в мінерально-сировинному потенціалі області займають поклади гранітів, габро, лабрадоритів, які забезпечують мінерально-сировинну базу для підприємств по видобутку та виробництву декоративно-облицювального каменю та виробів з нього.

Розвідані запаси різновидів облицювального каменю складають 60% від загальноукраїнських, а запаси лабрадоритів і габро становлять майже 90% запасів цих корисних копалин в Україні. Щодо їх запасів, регіон займає лідируючі позиції не тільки в нашій країні, але й у Європі.

Видобування та обробку природного каменю віднесено до пріоритетних видів економічної діяльності.

На Житомирщині користувачам надано право на експлуатацію 92 родовищ природного (блочного) каменю з широкою гамою кольорових та декоративних властивостей, з загальними запасами понад 140 млн м³, до розробки вже залучено понад 70 родовищ, які зосереджені в Коростенському та Житомирському районах.

Водночас, невід'ємним наслідком щільної зосередженості гірничих і каменепереробних підприємств в окремих районах області є поступове накопичення техногенних твердої некондиційної мінеральної сировини та псування земель шламо-муловідходами від переробки природного каменю. В переважній більшості вторинний ресурсний потенціал цих відходів практично не використовується. Такі відходи необхідно розглядати як тверду некондиційну мінеральну сировину що може забезпечити ресурсозбереження у дорожньому будівництві, містобудівній діяльності та у виробництві будівельних матеріалів.

На окремих каменепереробних підприємствах області впроваджуються сучасні лінії, (виробництво Італії, Китай) що розраховані на обробку пульпових рідких відходів: шлам фільтрується, обезводнюється, пакується в біг-беги або після пресування брикетується. В подальшому, може частково використатись в будівництві та випуску на його основі нової будівельної продукції. Проте відсоток каменярів області з сучасним європейським поглядом на ведення бізнесу є незначним.

Інша частина, а це переважно невеликі цехи і майстерні, що працюють за спрощеною або застарілою технологією, яка не враховує сучасні екологічні вимоги ведення господарської діяльності.

Область володіє добре розвиненою сировинною базою каменю будівельного для виробництва щєбеню та каменю бутового. Питома вага випуску щєбеню, гальки, гравію та каменю дробленого в області становить більше 30% від загального випуску цієї продукції в Україні.

Гірничорудні корисні копалини представлені польвошпатною сировиною, каоліном, сланцями пірофілітовими.

Сировина польвошпатна – важлива складова для фарфоро-фаянсової промисловості, налічує два родовища: Грузлівецьке родовище пегматиту та родовище «Гірне», які практично відпрацьовані. З метою забезпечення потреб

ринку сировиною, розпочато детальні пошуки нових ділянок в межах перспективних площ.

Сланці пірофілітові представлені двома родовищами – Нагорянським і Кур'янівським. Пірофіліт Нагорянського родовища, згідно з позитивним висновком за результатами науково-дослідних робіт, виконаних в останні роки, планується використовувати в металургії.

На території Житомирщини знаходяться одні із найвідоміших в державі каолінових родовищ, на базі яких ще наприкінці XVIII ст. працювали фарфоро-фаянсові заводи.

Після завершення детального геологічного довивчення розпочато перший етап освоєння, одного з найбільших в Україні - Велико-Гадоминецького родовища каолінів у Бердичівському районі, з загальними запасами сировини 315 млн тон.

За рахунок накопичення продуктів фізичного та хімічного руйнування кристалічних порід в області сформовано значні запаси будівельних пісків, керамічних та цегельно-черепичних глин.

Пісками будівельними область забезпечена повністю. Проте, кількість виданих спеціальних дозволів на користування надрами недостатня і не враховує місцевий попит на будівельну сировину.

На території області знаходиться 77 родовищ цегельно-черепичної сировини з загальними запасами 76,5 млн м³.

Підземні прісні води в області для питного та виробничо-технічного постачання розвідано на 36 ділянках, на 9 – лікувальні мінеральні води.

За наявністю родовищ торфу високої якості в області існують значні перспективи нарощування добування торфу як паливно-енергетичного призначення так і для виготовлення добрив на основі торфу для потреб сільських господарств. Розвідано 187 родовищ торфу. На сьогодні видобуток торфу в Житомирській області не здійснюється.

В області виявлено та детально розвідано родовища цементної, керамзитової, карбонатної сировини, пірофілітового сланцю, апатитів, піщано-гравійної суміші та природного каменю, розробка яких на сьогодні потребує залучення інвестиційних коштів.

Стан та використання мінерально-сировинної бази

Загальний обсяг видобутої сировини граніту не обробленого або начорно обробленого становить понад 22 млн т. Об'єм виробництва каменю дробленого, який придатний для використання в дорожньому будівництві та, як наповнювач бетону в будівельній галузі та промисловості будівельних матеріалів становить більше 14 млн т. Обсяги виробництва бруківки, каменю бордюрного, плит для бруккування з каменю природного становить близько 80 тис. т.

Обсяг виробництва каменю обробленого для пам'ятників або будівництва з граніту та виробів з нього становить майже 22 тис. т. готових виробів.

Видобування мінеральної сировини здійснюється переважно для забезпечення підприємств, які спеціалізуються на виробництві пегматитів,

фарфору та керамічної продукції, загальний обсяг видобутку мінеральної сировини становить близько 600 тис. т.

В перспективах гірничо-добувної та переробної промисловості існує потенціал для створення нових підприємств з видобутку та переробки мінеральної сировини для забезпечення потреб таких галузей економіки, як: металургія, хімічна промисловість, машинобудування, електроенергетика, сільське господарство, легка промисловість та фармацевтичне виробництво.

Лісове господарство

Лісове господарство є стратегічно важливою галуззю для області, а лісогосподарські підприємства забезпечують збалансований та поступальний її розвиток, виконують заходи із охорони, раціонального використання та відтворення лісів.

Лісова галузь Житомирщини – це реальний сектор економіки, що має значний матеріально-технічний і кадровий потенціал, який робить значний внесок у розвиток її економіки.

Від діяльності лісогосподарських підприємств в значній мірі залежить соціально-економічний розвиток місцевих територіальних громад. Переважно лісгоспи є найбільшими платниками податків у регіоні та вирішують низку важливих соціальних питань.

Площа земель лісогосподарського призначення становить області становить 1074,559 тис. га, у тому числі: філій ДП «Ліси України» – 774,3 тис. га; комунальних лісогосподарських підприємств – 300,259 тис. га.

До складу ДП «Ліси України» входять 13 філій, які здійснюють лісогосподарську діяльність у межах Житомирської області. Державні лісогосподарські підприємства області забезпечують роботою близько 6 тисяч осіб, дають гарантований соціальний захист своїм працівникам та члена їх сімей. До складу Житомирського обласного комунального агролісогосподарського підприємства «Житомироблагроліс» Житомирської обласної ради входять 10 дочірніх підприємств.

Таблиця 1.7. Землі лісогосподарського призначення, тис. га

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	Кількість
1.	Загальна площа земель лісогосподарського призначення	тис. га	1074,559
	у тому числі:		
1.1	площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	774,3
1.2	площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га	300,259
1.3	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана у користування	га	-
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	896,462
3.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%	34,1

Підвищення лісистості України для лісівників Житомирщини є одним із важливих завдань при виконанні державної програми «Ліси України» й орієнтиром досягнення оптимальної лісистості області – 37%.

Таблиця 1.8. Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень, га

№ з/п	Показники	Одиниця виміру	2019	2020	2021	2022	2023
1	Лісовідновлення, лісорозведення на землях лісового фонду	га	8096	8470,6	11028,8	8983,9	9056,4

Протягом п'яти років лісовідновлення, лісорозведення на землях лісового фонду області збільшилося майже на 12% та складає у 2023 році 9056 га.

Кліматичні умови

Клімат області помірно-континентальний. Область розташована у двох природно-кліматичних зонах, північна її частина – у зоні Полісся, південна – у межах Лісостепу.

Минулий 2023 рік виявився одним з трьох найтепліших за всю історію спостережень. Його середня температура на рівні 9.7-10.5° перевищила норму на 1.6-2.0° і була майже такою самою, як в 2019 та 2020 роках. Зима була теплою, загалом достатньо зволоженою; весна – з температурним режимом, підвищеним в перший місяць та близьким до норми надалі, з нерівномірним розподілом опадів; літо – значно триваліше, ніж зазвичай, із суттєвим дефіцитом дощів та широкою амплітудою температур; осінь відзначилась по-літньому теплою та сухою погодою в перший місяць, підвищеним проти норми температурним режимом і достатньою кількістю опадів надалі.

Опади, як і завжди, розподілились нерівномірно по території та у часі. Жорстка нестача опадів відмічалась в серпні-вересні, та, особливо, в травні.

Загальна кількість опадів за 2023 рік виявилася на переважній частині території достатньою – 583–666 мм (96–105% норми), дещо менше опадів було в західному районі області – 556 мм, або 89 % норми.

В більшості діб року погодні умови були сприятливими для функціонування господарського комплексу та життєдіяльності населення нашої області. Значне перевищення температурного режиму проти норми протягом холодного періоду дозволило заощадити енергетичні, паливні і матеріальні ресурси. Проте, періодичні ускладнення погоди порушували діяльність суб'єктів господарювання.

Протягом 2023 року спостерігалось 2 стихійних метеорологічних явища II рівня небезпечності (сильні заморозки), 71 небезпечне метеорологічне явище I рівня небезпечності (15 випадків туману, 10 – посилення вітру, 29 – грози, 11 – значних опадів, 4 – шквалу, 1 – граду, 1 – ожеледі).

Проміжні висновки

Зручне географічне положення та наявність, в основному, радіальної мережі шляхів сполучення, області дає зв'язок з окремими регіонами України, а також з країнами Східної і Центральної Європи.

Потужна мінерально-сировинна база зумовлює значний потенціал розвитку галузі Житомирщини.

Для динамічного розвитку в області сільського господарства та лісового господарства наявні відповідні сприятливі кліматичні умови, родючі ґрунти і лісових ресурси.

Потреби населення і галузей економіки у водних ресурсах забезпечується наявністю водосховищ та ставків в області.

1.2. Містобудівна документація

1.2.1. Містобудівна документація на регіональному рівні

Рішенням обласної ради від 7 березня 2018 року затверджено схему планування території області, розроблену Державним підприємством «Український державний науково-дослідний інститут «ДІПРОМІСТО» ім. Ю.М. Білоконя.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» Схема планування території Житомирської області (далі – Схема) розроблена у розвиток Генеральної схеми планування території України і визначає принципові вирішення розвитку, планування, забудови та використання території регіону в цілому.

Схема створює підґрунтя для розроблення системи стратегічних, прогнозних і програмних документів щодо здійснення регіональної політики та шляхів її реалізації, а також:

врахування та конкретизація рішень Генеральної схеми планування території України у сфері вдосконалення системи розселення; визначення територій, розвиток яких потребує державної підтримки; розвиток національної екологічної мережі, інженерно-транспортної, соціальної інфраструктури та історико-культурної спадщини;

врахування загальнодержавних та регіональних інтересів, проходження транспортно-комунікаційних коридорів, розташування зон із спеціальним режимом використання;

розробки раціональної планувальної організації території регіону в частині: забезпечення оптимальних умов проживання населення, раціонального використання природних ресурсів, розвитку галузей господарського комплексу, охорони навколишнього природного середовища, збереження пам'яток культури, захисту територій від небезпечних геологічних та гідрогеологічних процесів, створення транспортної та інженерної інфраструктури;

заходів по екологічному оздоровленню території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Основні завдання Схеми, які визначають її зміст:

комплексна оцінка екологічних, економічних, соціальних, інженерно-технічних та інших передумов і обмежень використання території;

оцінка опорного каркасу території області (ріки та водоймища, магістральні транспортні комунікації, поклади корисних копалини тощо) та його вплив на майбутнє використання території;

зонування території за переважними видами її використання (сільське господарство, промисловість, розселення, природоохоронні, туристично-рекреаційні території тощо);

встановлення режиму перспективного використання території по кожній зоні;

рекомендації щодо змін у територіальному розподілі виробничих сил області та їх розміщення;

обґрунтування напрямків вдосконалення системи розселення та сталого розвитку населених пунктів, розбудови туристичних та рекреаційних зон;

обґрунтування принципових трас транспортних коридорів, інших магістралей міждержавного, міжрегіонального та регіонального значення з урахуванням сучасного і майбутнього взаєморозміщення виробництва, розселення, природоохоронних, оздоровчих, рекреаційних, історико-культурних об'єктів;

визначення регіональних відмінностей використання території, принципів територіальної організації області;

обґрунтування районів розміщення об'єктів, які мають значний вплив на довкілля та на територіальну організацію економіки, та інших об'єктів загальнодержавного і обласного значення (заповідники, національні природні парки тощо);

визначення територій з особливими умовами розвитку, які потребують підтримки на державному і обласному рівнях;

визначення територій, що мають буди зарезервовані для задоволення майбутніх загальнодержавних і обласних потреб, та умов їх тимчасового використання.

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень, визначених чинним законодавством, керуються схемою планування території області під час розробки програм соціально-економічного розвитку області, програм з питань охорони земель, охорони здоров'я населення, охорони довкілля, розвитку інженерно-транспортної інфраструктури, збереження історико-культурної спадщини, розвитку туризму тощо.

Одним з головних завдань Схеми є формування своєрідного «паспорту області», що з одного боку може бути використано адміністрацією області для залучення потенційних інвесторів до участі в інвестиційних проєктах господарського комплексу області, а з іншого – в результаті містобудівного зонування та визначення рамкових умов і режимів використання території області, дозволить запобігти нецільовому використанню земель, деградації ресурсного потенціалу області.

Схема розроблена відповідно Державних будівельних норм України ДБН Б.1.1-13:2012 «Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівнях», а також із використанням ГІС-технологій ArcGIS 9.2 на цифровій основі М 1:100000, виконаній ДП «Київгеоінформатика». Керівник розробки – директор ДП ДНДІПМ «ДІПРОМІСТО» імені Ю.М. Білоконя, заслужений архітектор України Шпилевський І.І.

Схема області передбачає аналіз існуючого стану області в системі розселення України, аналіз природно-ресурсного потенціалу, характеристику природних умов та ресурсів, стан та охорону навколишнього природного середовища. Аналіз населення, особливості демографічного розвитку області, трудові ресурси та аналіз зайнятості населення області.

Документ також аналізує господарський комплекс області, його особливості структури та місце і роль області в економіці України, особливості розвитку промислового виробництва. Сільське господарство, лісове господарство, мисливство, а також туристично-рекреаційний комплекс області. Аналізу підлягає соціальна сфера та планувальна організація області. Схема області описує транспортну інфраструктуру області та перспективи її розвитку.

1.2.2. Містобудівна документація на місцевому рівні

На території області загальна забезпеченість населених пунктів генеральними планами складає 60%, при цьому більшість генпланів розроблено у 70-80 роках і потребує оновлення, тобто розроблено 1130 генеральних планів, з них:

для міст– 12;

для селищ– 40;

для сільських населених пунктів – 1078.

За період з 2020 по 2024 рік розроблено 77 нових генеральних планів населених пунктів, 71 – з них затверджено.

У 2022 році розпочато розроблення комплексного плану просторового розвитку Новоборівської селищної ради, при цьому вже освоєно кошти субвенції з державного бюджету місцевим бюджетом на розроблення комплексних планів просторового розвитку в сумі 669,3 тис. грн. Роботи виконує ТОВ «Український науково-проектний інститут цивільного будівництва».

В системі містобудівного кадастру започатковано ведення реєстру містобудівної документації регіонального і місцевого рівнів. Наповнення реєстру проводиться представниками територіальних громад. Таким чином, забезпечується ведення моніторингу містобудівної діяльності на території області і реалізації рішень схеми обласного планування.

Проміжні висновки.

Питання забезпечення містобудівною документацією місцевого рівня є дуже актуальним. В умовах воєнного стану можна виокремити ряд причин, що стримують процеси розроблення комплексних планів громад:

відсутність актуальної картографічної основи на всю територію громади. Разом з тим, в умовах воєнного стану в Україні практично неможливо виконати аерофотознімання;

погіршення ситуації з наповненням місцевого бюджету не дає можливості профінансувати проектно-вишукувальні роботи.

Схема планування території Житомирської області є самим актуальним містобудівним документом регіонального рівня, адже схеми планування території районів практично втратили свою чинність у зв'язку із зміною

адміністративно-територіального устрою в Україні та фактичною інформативною невідповідністю сьогодення часу.

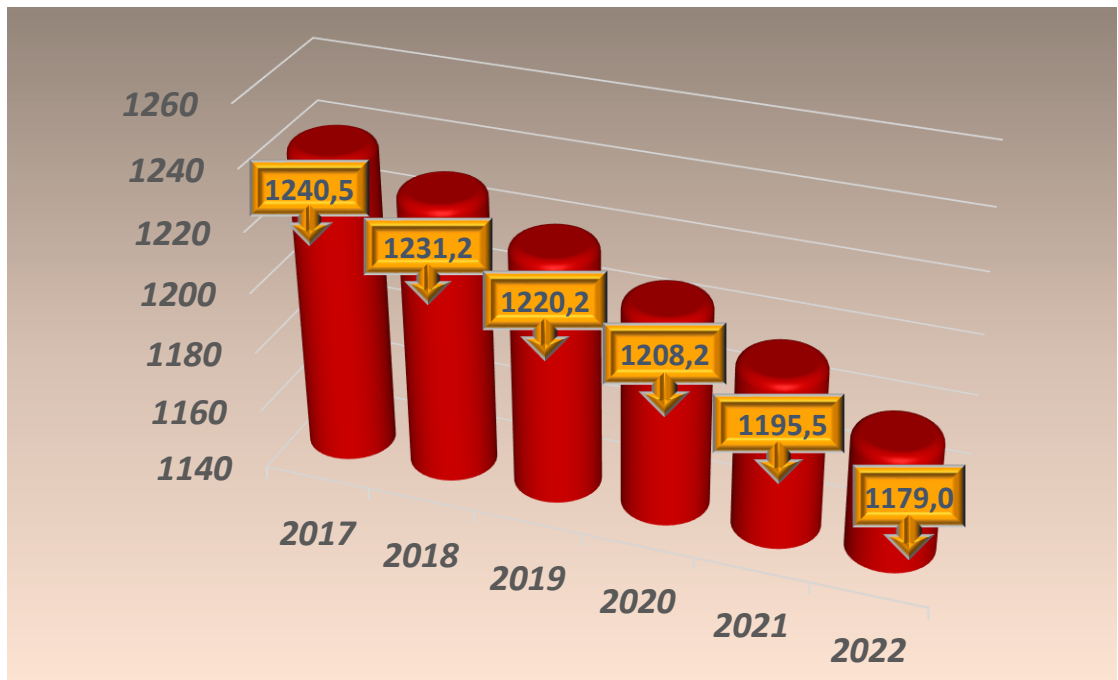
1.3. Демографічна ситуація і ринок праці

Демографічна ситуація

За останнє п'ятиріччя демографічна ситуація в області свідчить про наявну тенденцію депопуляції або зменшення відтворення населення.

На 01.01.2022 чисельність наявного населення в області становила 1179,0 тис. осіб або на 1,4% менше, ніж на 01.01.2021, що є найсуттєвішим зменшенням за останні 5 років, протягом яких зменшення коливалося від 0,7% до 1,4%.

Така тенденція є загальнодержавною та спостерігається майже у всіх регіонах України, окрім Київської області, де зафіксовано зростання чисельності населення.

Рис. 1.4. Динаміка чисельності наявного населення області, станом на 1 січня, тис. осіб

Чисельність наявного населення області станом на 01.01.2022 до 01.01.2018 зменшилася на 52,2 тис. осіб або на 4,2%. У порівнянні до однотипних областей значення цього показника є середнім між Волинською (-1,6%) та Чернігівською (- 6,0%) областями.

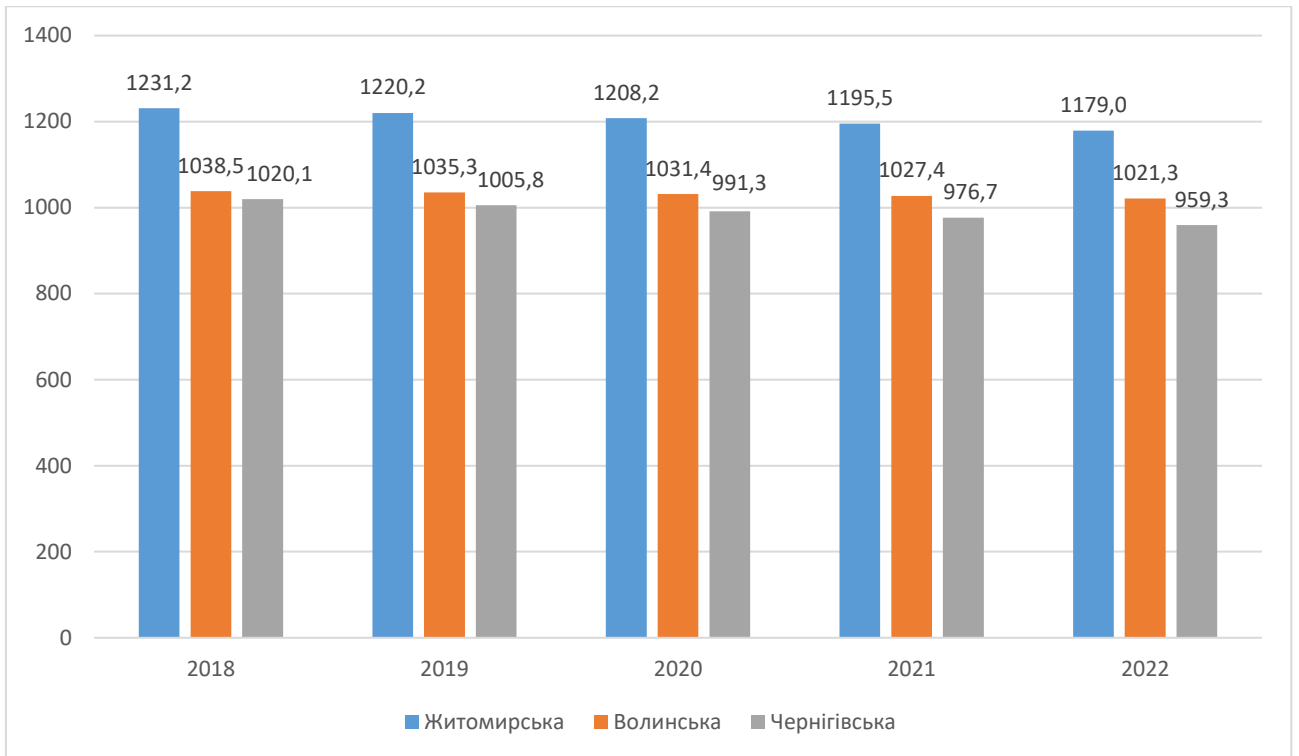

Рис. 1.5. Динаміка чисельності наявного населення в однотипних областях упродовж 2018-2022 років, тис. осіб

Найбільша динаміка скорочення чисельності серед суміжних областей спостерігалася у Вінницькій – на 4,2% або на 66,3 тис. осіб, найменше – у Рівненській області – на 1,6% або на 18,8 тис. осіб.

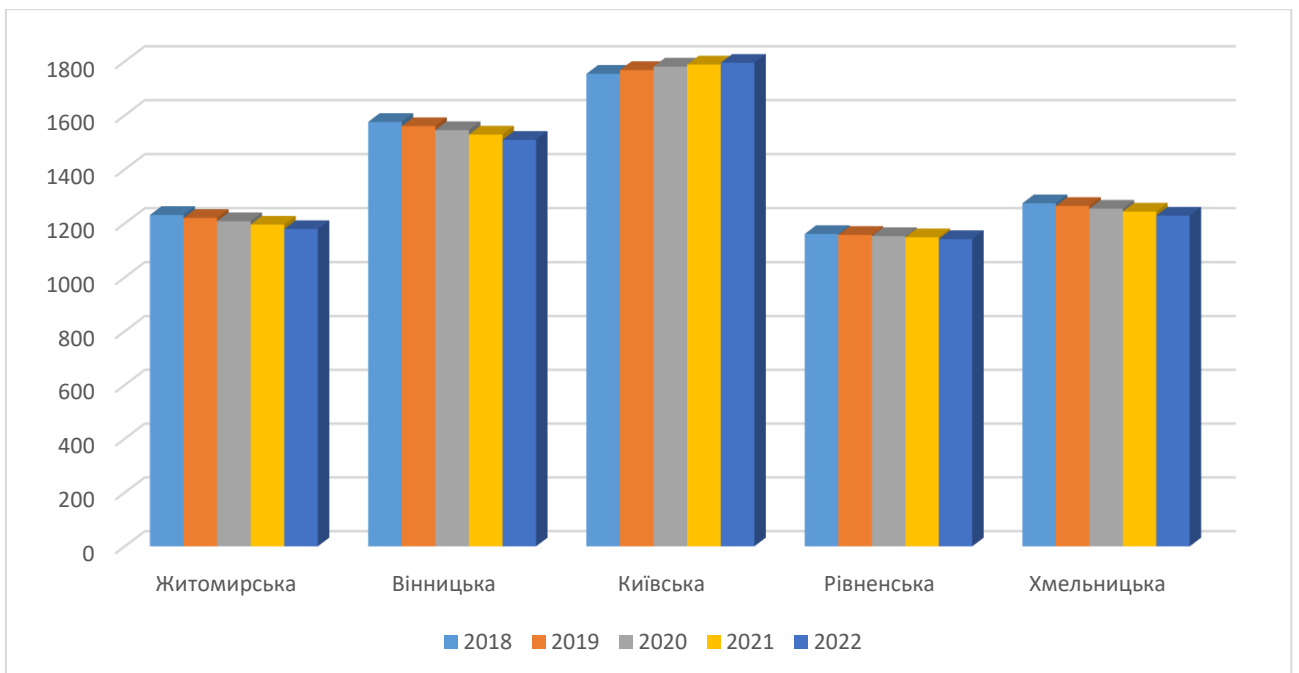

Рис. 1.6. Динаміка чисельності наявного населення у суміжних областях упродовж 2018-2022 років, тис. осіб

Важливою складовою, що формує кількісні зміни населення, є міграційні процеси.

У 2021 році кількість випадків прибуття населення по області зросла проти 2017 року на 2,4 тис. або на 16,9%. Кількість випадків вибуття за межі області збільшилася на 2,8 тис. осіб або на 18,9 %.

Загальне від'ємне сальдо міграції в цілому по області у 2021 році збільшилося проти 2017 року майже на 50%: з (-888 осіб) до (-1328 осіб) Коефіцієнт міграційного скорочення у розрахунку на 10 тис. наявного населення збільшився з (- 7,2) до (-11,2).

У 2021 році серед однотипних регіонів показник по області є кращим, ніж у Чернігівській області, але гіршим, ніж у Волинській. У рейтингу серед суміжних регіонів область займає 3 місце з 5.

Таблиця 1.15. Динаміка міграційного приросту (скорочення) та коефіцієнту приросту (скорочення)

Область	Міграційний приріст, скорочення (-)					Коефіцієнти міграційного приросту, скорочення (-) у розрахунку на 10 тис. наявного населення				
	2017	2018	2019	2020	2021	2017	2018	2019	2020	2021
Україна	11997	18589	21512	9316	21261	15,2	9,6	9,6	5,1	8,5
Житомирська	-888	-1431	-1667	-656	-1328	-7,2	-11,7	-13,7	-5,4	-11,2
Волинська	-823	-687	-997	-128	-400	-7,9	-6,6	-9,6	-1,3	-3,9
Вінницька	-4625	-3842	-2724	-2400	-2458	-29,2	-24,5	-17,6	-15,6	-16,2
Київська	30677	27142	27343	24762	30094	175,9	154,1	154,1	138,7	168,0
Рівненська	-1827	-2198	-2474	-1117	-1335	-15,7	-19,0	-21,4	-9,7	-11,7
Хмельницька	-2782	-666	-543	214	-133	-21,7	-5,2	-4,3	1,7	-1,1
Чернігівська	-2051	-1883	-1996	-999	-1449	-20,0	-18,6	-20,0	-10,2	-15,0

У розподілі населення області за статтю переважають жінки. Їх частка на 01.01.2022 у загальній чисельності постійного населення складає 53,4%. На 01.01.2017 на кожну тисячу жінок області припадало 868 чоловіків, на 01.01.2021 – 873.

Співвідношення між чисельністю чоловіків та жінок залежить від віку. Так, на 01.01.2018 у віковій групі 0-15 років на кожну 1000 жінок припадало 1061 чоловік, у віці 16-59 років – 975 чоловіків, а у віці 60 років і старшому – 537, на 01.01.2022 – 1062, 988 та 549 чоловіків відповідно.

Така ситуація формується під значним впливом тих же факторів, що позначаються і на тривалості життя.

Найістотношою рисою вікового складу населення регіону є його старіння, тобто збільшення частки людей старших вікових груп, що є результатом тривалих демографічних змін, зрушень у характері відтворення населення, народжуваності і смертності та їх співвідношенні, а також, частково, міграції. Ступінь прояву цього процесу характеризує коефіцієнт старіння – частка осіб, які досягли та перетнули перший поріг старості (60 років), у загальній

чисельності населення. В області на початок 2018 року він склав 22,5%, на початок 2022 року – 23,6%.

Частка осіб у віці 65 років і старших становила в області на початок 2018 року 16,3% постійного населення, на початок 2022 року – 16,9%.

На початок 2018 року на кожну 1000 жителів у віці 16-59 років в області припадало 295 дітей у віці молодше 16 років і 375 осіб у віці 60 років і старше, тобто 670 осіб непрацездатного віку, на 01.01.2022 – 292, 399 та 691 особа відповідно.

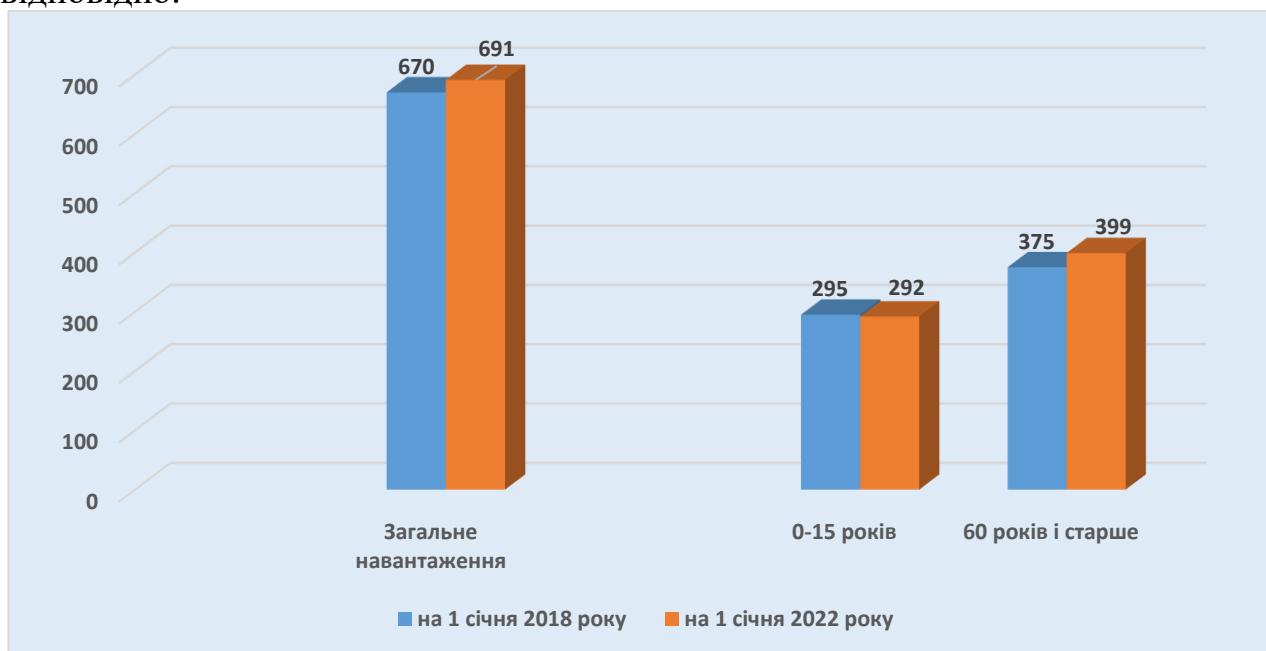

Рис. 1.7. Демографічне навантаження на населення (на 1000 осіб у віці 16-59 років), осіб

Статеві-вікова структура населення області упродовж 2017-2021 років є досить стабільною і характеризується перевагою жінок у загальній кількості населення (станом на 01.01.2022 жінки становили 53,4% населення області, чоловіки – 46,6%).

Чисельна перевага жінок над чоловіками у віковій структурі населення області починається з 42 – річного віку, але особливо помітною вона стає з вікової групи 55-59 років, де на 01.01.2022 на 100 жінок уже припадає 83 чоловіка. У віковій групі 65 років і старше на 100 жінок припадає лише 48 чоловіків.

Таблиця 1.10. Динаміка середньої очікуваної тривалості життя при народженні, років

Період, за який розраховані показники (роки)	Середня очікувана тривалість життя при народженні			
	обидві статі	чоловіки	жінки	Різниця між очікуваною тривалістю чоловіків та жінок
2017	70,4	64,8	76,1	11,3
2018	70,1	64,5	75,8	11,3
2019	70,3	64,8	75,9	11,1

Період, за який розраховані показники (роки)	Середня очікувана тривалість життя при народженні			
	обидві статі	чоловіки	жінки	Різниця між очікуваною тривалістю чоловіків та жінок
2020	69,7	64,4	75,2	10,8
2021	68,2	63,2	73,5	10,3

В області середня очікувана тривалість життя при народженні протягом 2017-2021 років коливалась у чоловіків 63,2-64,8 років, у жінок – 73,5-76,1 років. Різниця між очікуваною тривалістю життя чоловіків та жінок – коливалась від 10,3 до 11,3 років.

Ефективність ринку праці

Кількість зайнятого населення у віці 15-70 років, визначена за методологією МОП, зменшилася з 510,6 тис. осіб у 2017 році до 479,7 тис. осіб у 2021 році або на 6,1%.

Рівень зайнятості населення віком 15-70 років знизився з 56,4% у 2017 році до 54,8% у 2021 році або на 1,6 в. п.

За цим показником серед однотипних регіонів України область у 2017 році випереджала Волинську (48,8%) та Чернігівську (56,1%), у 2021 році показник по області також залишився вищим, ніж у Волинській (48,5%), але нижчим, ніж у Чернігівській області (55,5%).

Серед суміжних регіонів у 2017 році область за рівнем зайнятості випереджала Вінницьку (55,3%), Рівненську (55,1%) та Хмельницьку (54,7%), у 2021 році – четверта після Київської, Вінницької та Рівненської.

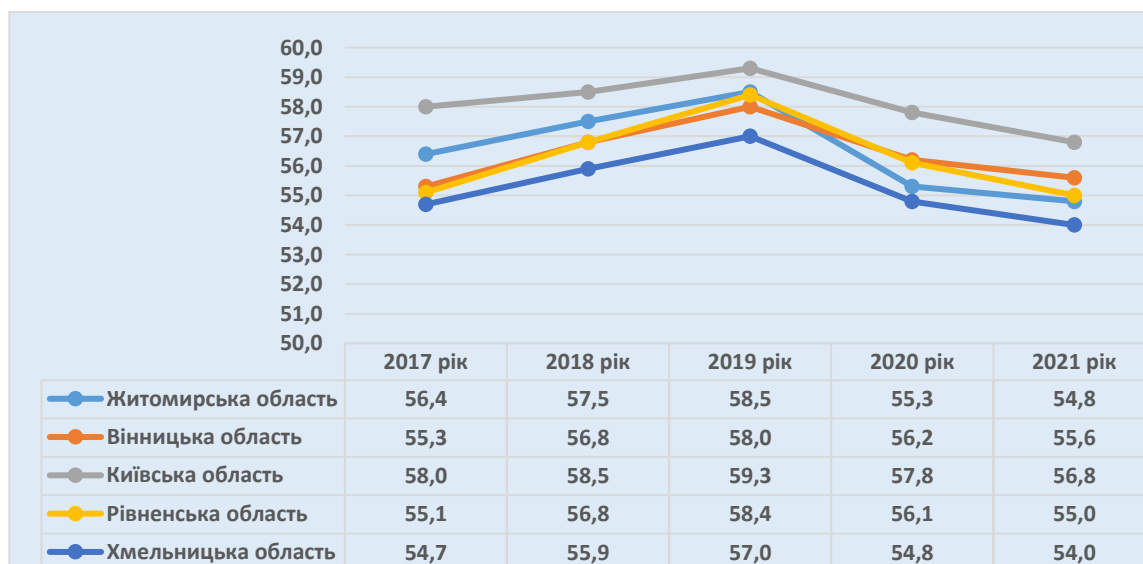

Рис. 1.8. Динаміка рівня зайнятості населення віком 15-70 років, визначеного методологією МОП, у суміжних областях впродовж 2017-2021 років, %

У регіоні рівень безробіття населення віком 15-70 років, визначений за методологією МОП, підвищився з 10,8% у 2017 році до 11,2% у 2021 році й був на 1,3 в. п. вищим середнього показника по Україні (9,9%).

У рейтингу серед регіонів одного типу вищезазначений показник в області у 2017 та 2021 роках був найнижчий (Волинська – 12,5% та 12,7%, Чернігівська – 11,2% та 12,4%). Серед суміжних регіонів у 2017 році Житомирщина мала вищий рівень безробіття, ніж Київщина (на 4,3 в.п.), Хмельниччина (на 1,9 в.п.) та Вінничина (на 0,1 в.п.), але на 0,8 в.п. нижчий, ніж Рівненщина. У 2021 році в області спостерігався найвищий рівень безробіття.

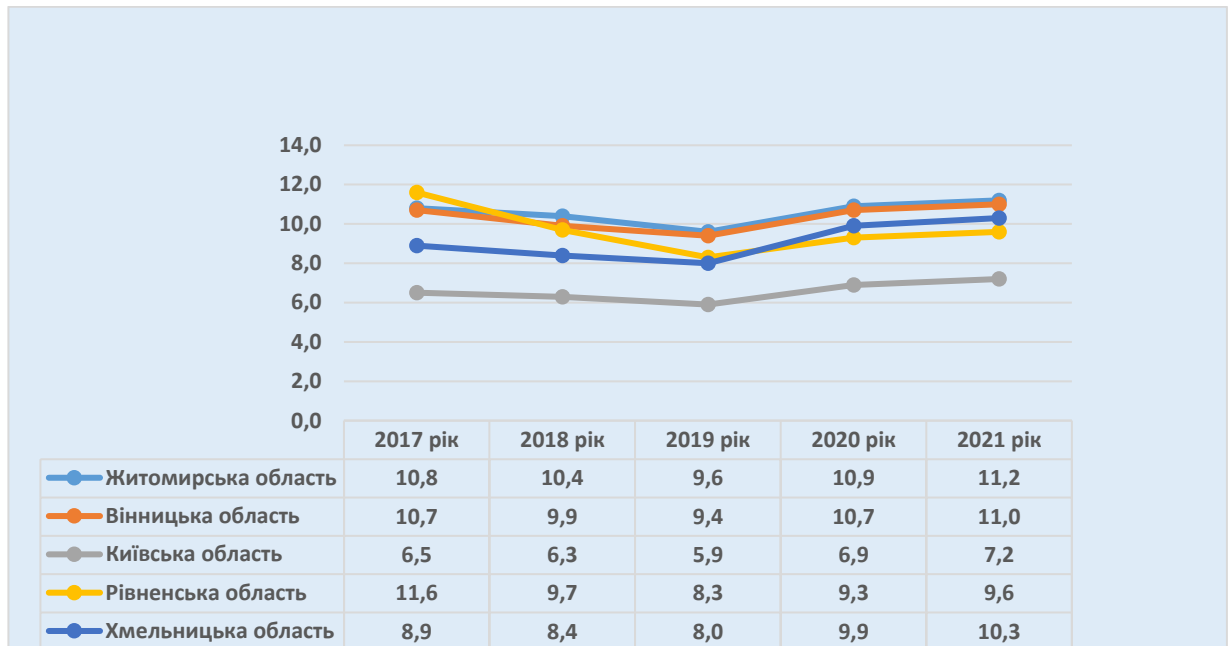

Рис. 1.9. Динаміка рівня безробіття населення віком 15-70 років, визначеного методологією МОП, у суміжних областях впродовж 2017-2021 років, %

Гендерні аспекти ринку праці характеризується наступним. У 2017 році кількість зайнятих жінок віком 15-70 років становила 246,5 тис. осіб, чоловіків – 264,1 тис. осіб. У цьому році серед зайнятого населення області частка жінок складала 48,3%, що на 0,5 в.п більше, ніж у 2021 році.

Незважаючи на те, що освітній рівень жінок вищий, рівень їх зайнятості та рівень безробіття, як і раніше, залишається нижчим, ніж у чоловіків, а саме у 2021 році він складав 50,4% проти 59,4% відповідно та 12,3% проти 10,3% відповідно.

За даними обстеження в області останніми роками спостерігається позитивна динаміка щодо зменшення кількості безробітних, визначених за методологією МОП, яка складала у 2021 році 60,7 тис. осіб, що на 2,1% менше, ніж у 2017 році (62 тис. осіб).

Позитивна динаміка показників економічної активності населення відбуваються завдяки посиленню уваги органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та соціальних партнерів до вирішення питань зайнятості населення, створення нових робочих місць, залучення інвестицій, розвитку

малого та середнього підприємництва, активізації діяльності обласної служби зайнятості.

За період 2017-2021 років послугами служби зайнятості в області скористалися понад 250 тисяч громадян. Щороку в пошуках роботи до служби зайнятості зверталось 36-51 тис. громадян.

За період 2017-2021 років 152,9 тисячі осіб отримали роботу, 11,4 тисячі – працювали на тимчасово створених робочих місцях, 19,2 тисячі безробітних здобули нову професію або перекваліфікувалися, 115 безробітних отримали стартовий капітал для відкриття власної справи, 1410 безробітних працевлаштовані на нові робочі місця, за яких роботодавцям здійснюється компенсація єдиного внеску, 33 жителі області підвищили свою професійну конкурентоспроможність на ринку праці з допомогою ваучера для компенсації вартості навчання.

Послугами Державної служби зайнятості упродовж 2021 року скористалися 71,7 тис. громадян, які шукали роботу, з них 45,5 тис. осіб мали статус зареєстрованого безробітного.

За сприяння центрів зайнятості та філій обласного центру зайнятості працевлаштовані 21,6 тис. осіб, зокрема, 15,9 тис. зареєстрованих безробітних.

У 2021 році за сприяння обласної служби зайнятості 3,1 тис. безробітних проходили професійне навчання. Зокрема, 1,4 тис. осіб навчалися у центрі професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості. До громадських та інших робіт тимчасового характеру залучено 1017 осіб.

Серед чинників, які негативно впливають на показники зайнятості населення, є проблема «тіньової» зайнятості населення.

У 2021 році кількість неформально зайнятого населення віком 15-70 років складала 93,1 тис. осіб, що менше на 10,6%, ніж у 2020 році, а частка такого населення становила 19,4% до кількості зайнятого населення.

За цим показником серед регіонів одного типу область поступалася Чернігівській (63,9 тис. осіб), а серед суміжних регіонів у 2021 році показник по області був кращим, ніж у Рівненській (204,1 тис. осіб) та Вінницькій (184,7 тис. осіб) областях, але поступався показнику Київської (50,6 тис. осіб) та Хмельницької (92,0 тис. осіб) областей.

Проведена робота щодо створення нових робочих місць сприяла зменшенню кількості безробітних, які перебували на обліку в службі зайнятості, з 13,9 тис. осіб на 01.01.2018 до 12,0 тис. осіб на 01.01.2022 або на 13,7%.

Збільшення обсягів працевлаштування безробітних у 2021 році сприяло пом'якшенню ситуації на ринку праці області. Співвідношення зареєстрованих безробітних та вакансій зменшилося з 11 осіб на 01.01.2021 до 9 осіб на 01.01.2022 або на 18,2%.

З 2017 року спостерігалось поступове зростання середньомісячної заробітної плати. За статистичними даними в області за 2017-2021 роки вона зросла з 5836 грн до 11625 грн або майже у 2 рази.

Таблиця 1.11. Динаміка середньомісячної заробітної плати працівників у суміжних областях впродовж 2017-2021 років, грн

№ з/п	Назва області	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
1	Житомирська	5836	7372	8528	9571	11625
2	Вінницька	6121	7801	9299	10297	12488
3	Київська	7188	9097	11003	11887	14290
4	Рівненська	6013	7469	8967	10254	12762
5	Хмельницька	5938	7376	8672	9872	12326

Рівень середньомісячної заробітної плати за 2021 рік по області серед однотипних є найвищим, у порівнянні з суміжними областями область має найнижчий показник.

Упродовж 2017-2021 років індекс реальної заробітної плати по області зменшився з 126,6% до 111,5% і серед однотипних областей поступався Волинській (112,3%), серед суміжних – область мала кращий показник, ніж в Київській (109%) області, але нижчий ніж в Хмельницькій (114,4%), Рівненській (113,6%) та Вінницькій (112,6%).

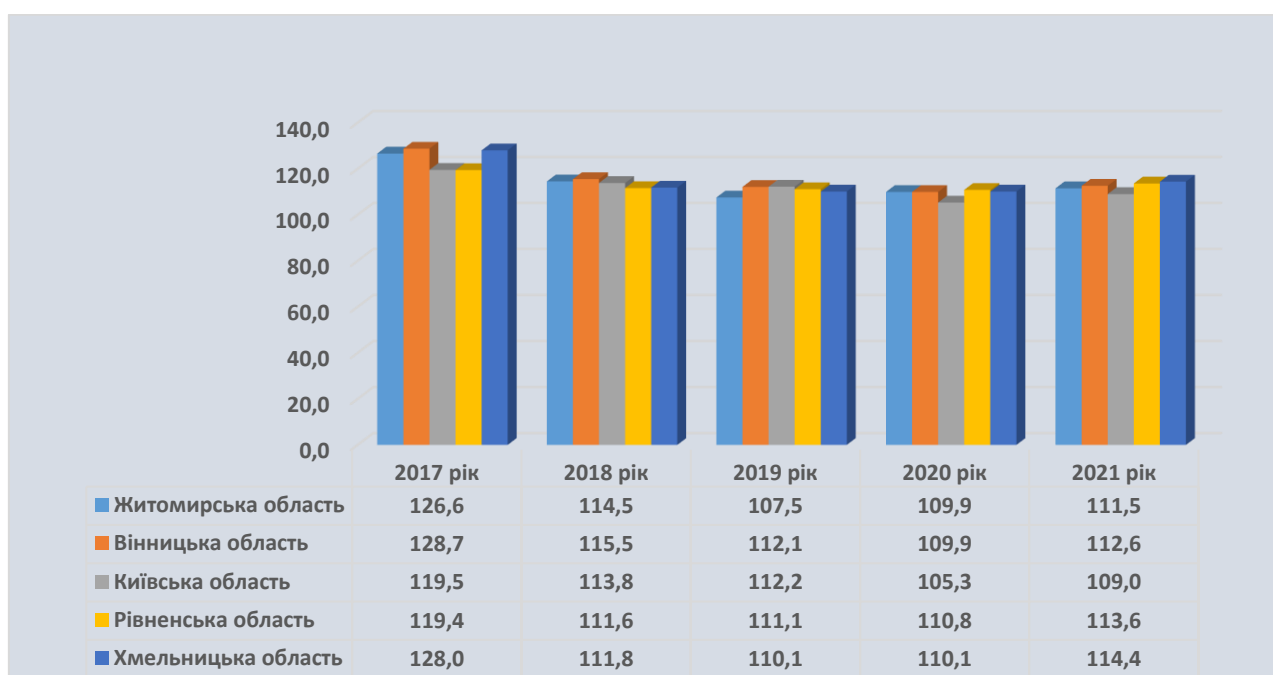

Рис. 1.10. Динаміка індексу реальної заробітної плати у суміжних областях впродовж 2017-2021 років, %

Серед видів економічної діяльності у 2021 році найвищою заробітна плата була у фінансовій та страховій діяльності (15,7 тис. грн), у діяльності, яка пов'язана з постачанням електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (15,5 тис. грн), у державному управлінні та обороні; обов'язковому страхуванні (15,2 тис. грн), у добувній промисловості і розробленні кар'єрів (14,2 тис. грн), у сільському, лісовому та рибному господарстві (13,3 тис. грн), у переробній

промисловості (11,6 тис. грн), в охороні здоров'я (11,2 тис. грн). Найнижчою – у тимчасовому розміщенні й організації харчування (7,1 тис. грн), у діяльності, яка пов'язана з мистецтвом, спортом, розвагами та відпочинком (7,8 тис. грн) та в операціях з нерухомим майном (8,2 тис. грн).

Питома вага кількості штатних працівників, яким оплачено 50% і більше робочого часу, і які мали нарахування в межах і менше мінімальної заробітної плати за грудень 2021 року, становила 15,5% штатних працівників області, що на 10,5 в.п. більше, ніж за грудень 2018 року.

Подальші заходи щодо поживлення ринку праці, які відбуватимуться під впливом сприятливого інвестиційного клімату, у тому числі із залученням іноземних інвестицій, збільшення кількості зайнятого населення, безпечна праця та гідна заробітна плата сприятимуть досягненню Цілей сталого розвитку.

Проміжні висновки

Упродовж 2017-2021 років ситуація на регіональному ринку праці характеризувалася позитивними тенденціями щодо зростання рівня зайнятості населення працездатного віку.

В області характерним є перевищення пропозиції робочої сили над попитом. Однак, завдяки розвитку бізнесу в регіоні, створенню нових робочих місць спостерігається тенденція до зменшення диспропорції на ринку праці (співвідношення зареєстрованих безробітних та вакансій зменшилося з 11 осіб на 01.01.2021 до 9 осіб на 01.01.2022 або на 18,2%).

Відповідно до проведеного аналізу, зауважимо, що в області спостерігалася позитивна тенденція щодо зростання рівня середньомісячної заробітної плати, але її розміри коливалися у розрізі видів діяльності (за статистичними даними в області в період 2017-2021 роки вона зросла з 5836 грн до 11625 грн або майже у 2 рази).

Пріоритетними напрямками у сфері трудових відносин й надалі залишається:

ефективна співпраця з територіальними підрозділами центральних органів виконавчої влади, районними військовими адміністраціями та органами місцевого самоврядування у здійсненні контролю своєчасної і не нижче визначеного державою мінімального розміру оплати праці, виконання роботодавцями умов колективних договорів у частині оплати праці, недопущення необґрунтованого зменшення заробітної плати;

сприяння скороченню «тіньової» зайнятості населення області, легалізації трудових відносин;

проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо забезпечення додержання мінімальних гарантій в оплаті праці.

Ситуація на ринку праці під час воєнного стану

З початку повномасштабного вторгнення в області спостерігається зменшення кількості звернень громадян у пошуках роботи та вільних робочих місць. Так, в 2022 році впродовж року звернулося 28,3 тис. громадян, що на 20% (або на 7,2 тис.) менше, ніж попереднього року. У 2023 році звернулось 18,9 тис. громадян, що на 33% (або на 9,3 тис.) менше, ніж у 2022 році.

У період воєнного стану різко скоротилися запити роботодавців на потребу в працівниках. Так, у 2022 році зменшення кількості зареєстрованих вакансій склало 43% у порівнянні з 2021 роком, а у 2023-му – ще на 14% менше. Різниця з довоєнними показниками досить суттєва: 29 тис. вакансій у 2021 році проти 14,4 тис. у 2023 році.

Обсяги працевлаштування також зменшились: у 2022 році було працевлаштовано 12,8 тис. громадян, що на 41% менше, ніж попереднього року, у 2023 році – 10,6 тис., що вдвічі менше, ніж у 2021 році.

Від початку повномасштабної війни в регіоні, так як і в Україні в цілому, зберігається нестача представників робітничих професій, серед причин – міграція громадян, мобілізація до лав Збройних сил України.

За професійними групами найбільший попит роботодавців спостерігається на кваліфікованих робітників з інструментом (швачка, верстатник деревообробних верстатів, слюсар-ремонтник, електрогазозварник, електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування, слюсар-сантехнік); робітників з обслуговування, експлуатації устаткування та машин (водій автотранспортних засобів, тракторист, ливарник санітарно будівельних виробів на конвеєрі, машиніст крана); працівників сфери торгівлі та послуг (продавець продовольчих товарів, кухар, продавець консультант, продавець непродовольчих товарів, охоронник, бармен); некваліфікованих працівників (підсобний робітник, укладальник-пакувальник, прибиральник службових приміщень, вантажник, двірник) та інших.

У воєнний період відбулося суттєве зменшення кількості безробітних, які пройшли професійне навчання. У 2022 році за сприяння обласної служби зайнятості 1,7 тис. безробітних проходили таке навчання, що на 1,5 тис. осіб або 47% менше, ніж у 2021 році, а у 2023 році ще на 35,9% менше, ніж у 2022 році.

Значно зменшилася участь безробітних у громадських та інших роботах тимчасового характеру. У 2022 році у таких роботах брали участь лише 291 особа, що у 3,5 рази менше, ніж у 2021 році, а у 2023 році даний показник покращився порівняно з 2022 роком на 10,7% (322 особи).

Водночас, у служби зайнятості на сьогодні значно ширші можливості для допомоги людям із пошуком роботи, розвитком бізнесу або ж професійним вдосконаленням, і це не лише безпосереднім клієнтам служби – зареєстрованим безробітним і роботодавцям, а й усім іншим громадянам працездатного віку. Це видача ваучерів для підвищення конкурентності на ринку праці, програма мікрокредитування «Власна справа» в рамках проекту «Робота», проект «Армія відновлення».

Стартував експериментальний урядовий проєкт, за яким учасники бойових дій та особи з інвалідністю внаслідок війни можуть безоплатно пройти професійне навчання у закладах освіти Державної служби зайнятості.

Почала діяти програма фінансової підтримки роботодавців, які працевлаштовують людей з інвалідністю I і II групи. Вона передбачає грошову компенсацію вартості облаштування робочого місця для такого працівника на суму до 15 мінімальних зарплат.

Збільшилась і кількість компенсаційних програм для роботодавців, які

створюють нові робочі місця і працевлаштовують внутрішньо переміщених осіб та вразливі верстви населення.

Урядом була відновлена програма «Рука допомоги», за якою члени малозабезпечених сімей можуть отримати одноразову безвідсоткову допомогу для організації підприємницької діяльності.

1.4. Інфраструктура

1.4.1. Транспорт

Загальна характеристика

Область має розгалужену мережу автомобільних доріг (державного та місцевого значення), яка забезпечує вантажні та пасажирські потоки внутрішньодержавні, транзитні та внутрішньообласні.

Автомобільні транспортні коридори, що проходять територією області, завантажені переважно транспортними потоками з Центральної Європи (коридор №3) та Південної Європи (коридор №5).

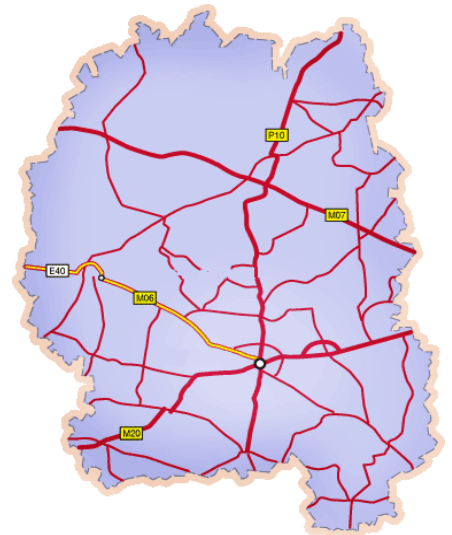

Рис. 1.11. Мережа автомобільних доріг

Головними транспортними вузлами області є міста Коростень, Житомир та Бердичів.

Нижче наведено динаміку обсягів вантажних і пасажирських перевезень і розподіл їх між видами транспорту за ряд років.

Таблиця 1.12. Динаміка перевезення вантажів за видами транспорту області, *млн ткм*

Роки	Залізничний	Автомобільний
2016	16085	39858
2017	18915	43366
2018	17338	43259
2019	13363	38992
2020	15963	43177

Таблиця 1.13. Динаміка перевезення пасажирів в області за видами транспорту, *тис. осіб*

Роки	Залізничний	Автомобільний (автобуси) ²	Трамвайний	Тролейбусний
2017	2889	61356	7845	43994
2018	... ¹	59361	7490	38957
2019	... ¹	59310	7282	34593
2020	... ¹	37532	4546	21338
2021	... ¹	36851	5077	30860

¹ Дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Залізничний транспорт

Територією області проходять двоколіїні електрифіковані залізничні лінії з інтенсивним рухом поїздів: Здолбунів – Козятин – Фастів – Київ (ділянка у межах області – Миропіль – Бердичів – Чорнорудка – Попільня); Коростень – Київ (ділянка у межах області Коростень – Малин – Ірша).

Найбільше навантаження з усіх залізничних ділянок припадає на залізничну ділянку – Здолбунів – Козятин – Фастів – Київ, яка працює на межі пропускної спроможності.

Одноколіїні залізничні лінії Коростень – Овруч – Калінковичі, Коростень – Олевськ – Сарни, Коростень – Звягель – Шепетівка, Коростень – Житомир – Бердичів, Новоград – Звягель – Житомир – Фастів, Житомир – Коростишів, Білокорівичі – Овруч – Вільча забезпечують, головним чином, транспортні зв'язки області з прилеглими областями. Найбільше навантаження має залізнична ділянка Коростень – Звягель – Шепетівка та Коростень – Житомир – Бердичів.

Експлуатаційна довжина залізниці загального користування по території області складає 1161,9 км. Щільність залізничної мережі – 34 км/тис. кв км, що майже на рівні середнього показника по Україні (36 км/тис. кв км).

В області нараховується 65 залізничні станцій.

Автомобільний транспорт

Автомобільний транспорт відіграє провідну роль у забезпеченні вантажних і пасажирських перевезень.

Перевезення пасажирів і вантажів здійснюється приватними перевізниками. Регулярним автобусним сполученням охоплено всі міста та 94 % сільських населених пунктів області.

Маршрутна мережа формується за конкурсними умовами. Пасажирський транспорт є дотаційним і потребує постійної фінансової підтримки з держбюджету.

Інші види транспорту

Через територію області проходить нафтопровід «Дружба» (Овруцька, Коростенська, Звягельська міські територіальні громади та Лугинська селищна територіальна громада), два газопроводи Ямал-Торжок-Долина (Овруцька, Коростенська, Звягельська міські територіальні громади та Ємільчинська селищна територіальна громада), Київ – Дашава (Бердичівська, Андрушівська, Чуднівська міські територіальні громади та Попільнянська, Ружинська, Любарська селищні територіальні громади).

Протяжність газопроводів складає 12861 км, з них 9204 км становлять розподільчі газові мережі, а 3657 км газопроводи – вводи до газифікованих об'єктів.

Автомобільні дороги

Область по протяжності автомобільних доріг загального користування в Україні займає 6 місце, місцевих доріг – 4.

Опорна мережа області складає 8584,1 км, з яких:
1642,6 км – дороги державного значення;
6941,5 км – дороги місцевого значення.

Також, в області налічується 10852,8 км автомобільних доріг комунального значення.

У зв'язку із проведенням децентралізації влади в системі управління автомобільними дорогами загального користування та відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2013 року № 759-р «Про передачу автомобільних доріг загального користування місцевого значення» з 1 січня 2018 року до сфери облдержадміністрації перейшло 6941,5 км або 948 доріг загального користування місцевого значення.

Із загальної протяжності автодоріг місцевого та державного значення:
із твердим покриттям – 5209,0 км;
перехідне покриття (біле шосе, бруківка, дьогте-грунт) – 3167,7 км;
грунтове покриття – 207,4 км.

Дороги державного й місцевого значення забезпечують зв'язки із зарубіжжям та обласними центрами регіонів України.

Щільність автомобільних доріг за регіонами

Основою автодорожньої мережі є дороги державного та місцевого значення. Головне транспортне навантаження приймають дві міжнародні автодороги державного значення: М-06 та М-07.

Автомобільна дорога Київ-Чоп (М-06) є складовою міжнародного транспортного коридору: Критський №3 – Краківець – Львів – Рівне – Житомир–Київ; Критський №5 Європа -Азія – Краківець – Львів – Рівне – Житомир – Київ – Полтава – Харків – Дебальцево – Ізварине. Автомагістраль значно навантажена транзитними, міжобласними, внутрішньообласними транспортними потоками.

Міжнародна автомобільна дорога М-07 Київ-Ковель-Ягодин (на Люблін) є складовою частиною міжнародної транспортної магістралі категорії «Є» Є373-Люблін-Ковель-Київ.

1.4.2. Житлово-комунальна інфраструктура

В області питома вага загальної житлової площі, обладнаної водопроводом і каналізацією, зменшилась у 2020 році в порівнянні з 2018 роком на 0,2% та 0,3% і становить відповідно 39,6% та 39,2%.

Централізованим водопостачанням забезпечено усі 12 міст області, 38 селищ або 90,5% та 179 сільських населених пунктів або 11,1%.

Централізованим водовідведенням забезпечено усі міста, 35 селищ або 83,3% та 27 сільських населених пунктів або 1,7%.

Таблиця 1.14. Порівняльна характеристика питомої ваги загальної площі житлового фонду, обладнаної водопроводом та каналізацією області із суміжними регіонами та регіонами одного типу у 2020 році

Область	Питома вага загальної площі житлового фонду, обладнаної	
	Водопроводом	Каналізацією
Житомирська	39,6	39,2
Волинська	60,6	58,6
Вінницька	44,8	42,2
Київська	63,2	61,7
Рівненська	52,9	51,3
Хмельницька	49,3	47,6
Чернігівська	44,4	41,6

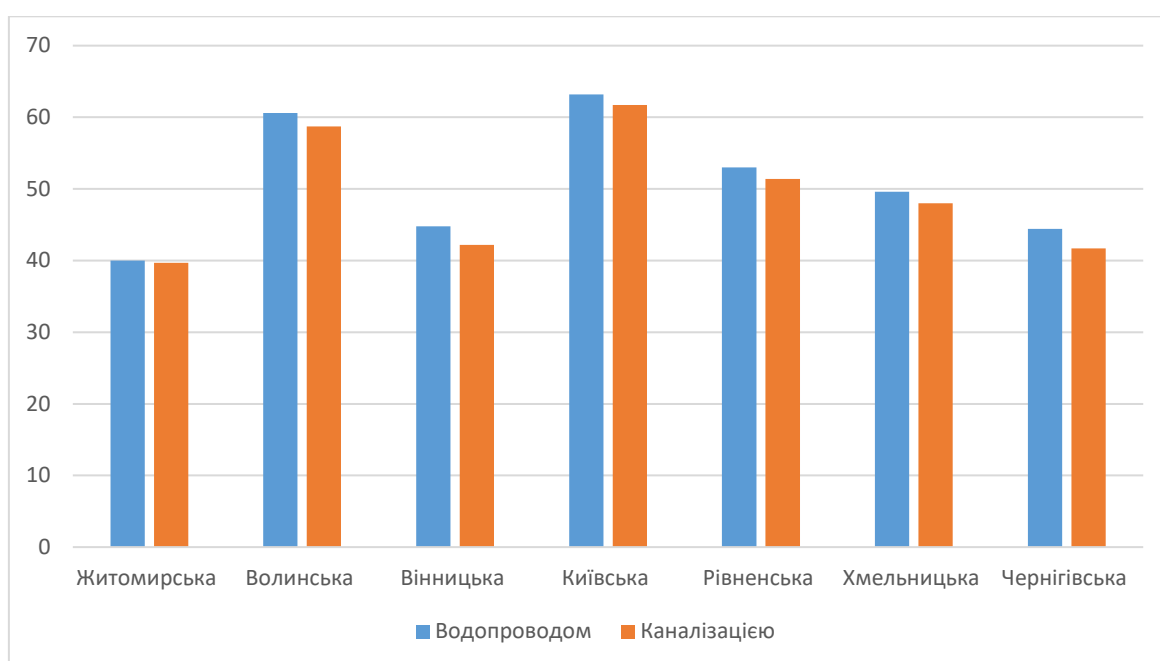

Рис. 1.12. Забезпеченість житловим фондом області водопроводом і каналізацією із суміжними регіонами та регіонами одного типу

Протягом 2019-2023 років спостерігається тенденція до зниження витрат електричної енергії на відпуск води та пропуск стоків на підприємствах водопровідно-каналізаційного господарства, динаміка якої наведена нижче у таблиці.

Таблиця 1.15. Динаміка витрат електричної енергії по області протягом 2019-2023 років.

Роки	Витрати електричної енергії (млн кВт год./рік)	
	Відпуск води	Очистка та пропуск стоків
2019	27,2	23,4
2020	24,5	23
2021	24,7	23,8
2022	23,5	21,2
2023	22,7	21

1.4.3. Енергетична інфраструктура

В зв'язку з введенням в дію Закону України «Про ринок електричної енергії» з 01.01.2019 на території області діяльність з розподілу електричної енергії здійснює АТ «Житомиробленерго» (далі – товариство) на підставі ліцензії, виданої згідно постанови НКРЕКП від 16.11.2018 року № 1441 (зі змінами та доповненнями) та виступає на ринку електричної енергії як оператор системи розподілу (ОСР).

На 01.01.2024 АТ «Житомиробленерго» надає послуги з розподілу електричної енергії споживачам області загальна кількість яких складає 588186, а саме: не побутових – 18105; побутових – 570081.

Динаміку обсягів розподілу за період 2019-2023 років наведено нижче.

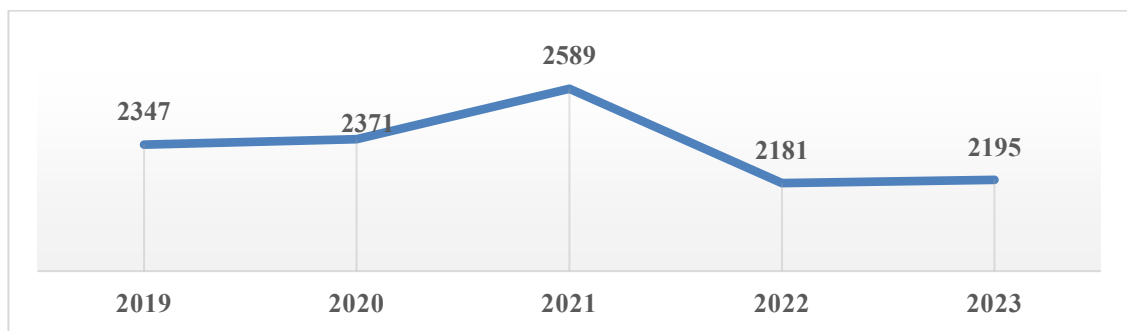

Рис.1.13. Динаміка обсягів розподілу електроенергії в області протягом 2019-2023 років, млн кВт*год

За період 2019-2023 років на території області спостерігається стрімке зростання кількості введених в експлуатацію генеруючих установок, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії на об'єктах побутових споживачів у межах їх приватних домогосподарств. Так, на 01.01.2024 введено в експлуатацію генеруючі установки, що виробляють електричну енергію з енергії сонячного випромінювання у 1273 побутових споживачів, що на 1087 споживачів більше в порівнянні з 2019 роком, або на 85,4%.

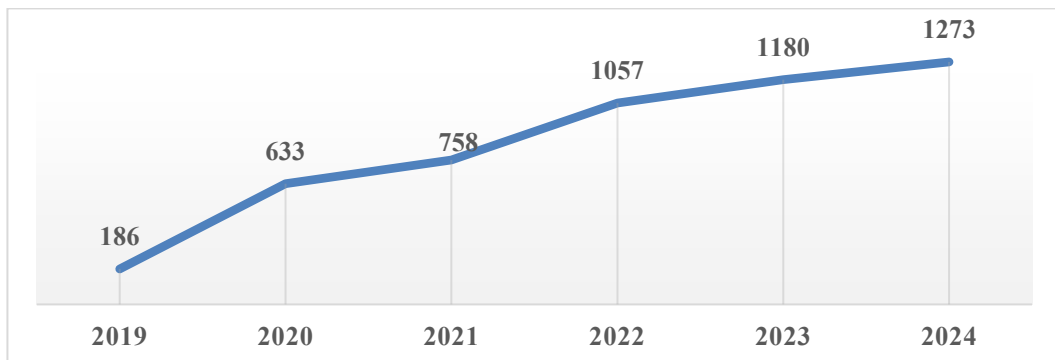

Рис.1.14. Динаміка зростання кількості приватних домогосподарств, які виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії в області протягом 2019-2023 років, млн кВт*год

Крім того, на території ліцензованої діяльності АТ «Житомиробленерго» функціонує 36 виробників електричної енергії з альтернативних джерел енергії.

Передача електричної енергії має бути якісною, надійною, безпечною, тому АТ «Житомиробленерго» (далі – Товариство) щороку спрямовує чималі кошти на будівництво, реконструкцію і технічне переоснащення електромереж, де застосовує новітні технології.

За період 2019-2024 рік Товариством впроваджувалась низка заходів з метою покращення якості передачі електричної енергії споживачам та для підвищення рівня надійності електромереж міст і сіл Житомирської області. Одним із найважливіших завдань є приведення до належного стану магістральних і розподільних електричних мереж, що дозволить істотно знизити втрати електроенергії при її транспортуванні та перетворенні. На реалізацію цільових програм у 2019-2024 роках Товариством на 01.10.2024 було профінансовано 1 348,39 млн грн (без ПДВ).

За період 2019-2024 рік на 01.10.2024 були реалізовані наступні основні заходи на енергооб'єктах Житомирської області:

Реконструкція ліній електропередач – 496,745 км.

Реконструкція та технічне переоснащення ПС 35-110 кВ – 21 ПС.

Технічне переоснащення ПС 35-110кВ (заміна масляних вимикачів на вакуумні з комплектом захисту та телемеханізацією) – 69 ПС.

Телемеханіка ПС: телемеханізація ПС 35-110 кВ – 41 ПС.

Телемеханіка ПС: створення ОІК – 10 шт.

Автоматизована система реєстрації перерв, моніторинг якості послуг «(АСРП) АТ «Житомиробленерго» – I та II черга.

Реконструкція розподільного пункту РП-10 кВ – 15 РП.

Технічне переоснащення ПЛ-10кВ (секціонування ПЛ з використанням реклоузерів) – 89 реклоузерів.

Технічне переоснащення ТП 10/0,4кВ (заміна силових трансформаторів) – 51 силовий трансформатор.

14 червня 2018 року Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг прийнято рішення про видачу ТОВ "ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ЕНЕРГОПОСТАЧАЛЬНА КОМПАНІЯ" (ТОВ «ЖОЕК») ліцензії на право провадження господарської діяльності з постачання електричної енергії споживачу (постанова НКРЕКП від 14.06.2018 № 429). ТОВ «ЖОЕК» являється єдиним постачальником Універсальних послуг на території Житомирської області.

У зв'язку з військовою агресією зі сторони російської федерації впродовж 2022-2024 років внаслідок ракетних та дронівих ударів по електричних підстанціях ПС 330 «Житомирська» та ПС 330 «Лісова» НЕК «Укренерго» відбулося неодноразове руйнування автотрансформаторів та іншого додаткового обладнання.

Відновлення роботи та заміна пошкодженого обладнання виконується силами за засобами компанії НЕК «Укренерго» відповідно до графіків поставки енергетичного обладнання.

Енергозбереження та теплова енергетика

В області на альтернативному паливі працюють 793 котельні (потужністю 520,1 МВт), що становить майже 59,1% від загальної кількості котелень.

Таблиця 1.16. Порівняльна характеристика частки сумарної потужності котелень на альтернативних видах палива в регіоні, відсотків до загальної потужності котелень регіону, із суміжними регіонами та регіонами одного типу протягом 2019-2021 років

Область	2017	2018	2019	2020	2021
Житомирська	20,1	21,7	23,0	23,3	24,0
Волинська	21,8	22,0	22,0	22,8	23,0
Вінницька	9,7	10,5	10,8	11,1	11,2
Київська	15,0	16,2	16,7	16,9	16,9
Рівненська	19,5	20,0	22,2	25,1	25,2
Хмельницька	16,9	11,9	14,3	14,5	14,5
Чернігівська	11,1	16,2	16,3	16,9	17,0

У 2024 році частка сумарної потужності котелень, працюючих на альтернативному паливі, становить 27% до загальної потужності котелень регіону що є більше на 4 % у порівнянні з 2019 роком.

Основним фактором у зменшенні використання потужностей джерел теплопостачання, працюючих на традиційних видах палива, є скорочення потужностей газового обладнання, закриття нерентабельних газових котелень.

Підприємства комунальної теплоенергетики, до складу яких входять 10 підприємств органів місцевого самоврядування, налічують 136 котелень, у яких експлуатується 450 котлів, з них – 163 од. (36,2%) працюють понад 20 років; 321,8 км теплових мереж, з яких – 117,84 км (36,6%) знаходяться у ветхому стані, внаслідок чого втрати в мережах становлять 11%. Усі котельні оснащені засобами технологічного обліку теплової енергії.

З метою скорочення споживання природного газу та закриття нерентабельних котелень органами місцевого самоврядування приймалися рішення щодо переходу споживачів на автономне та індивідуальне опалення. Послуги з централізованого опалення для населення надаються у містах: Житомирі, Бердичеві, Коростені, Малині, Звягелі, Андрушівці (опалення гуртожитку), у селищах міського типу Житомирського району – Новогуївинському та Озерному.

Протягом 2019-2023 роки підприємствами комунальної теплоенергетики проведено модернізацію котелень (замінено застарілі котли, встановлено пальникові пристрої, сучасні насоси, твердопаливне котельне обладнання, застосовано системи хімводопідготовки на котельнях, закрито нерентабельні котельні, замінено понад 30 км теплових мереж) на суму близько 500 млн гривень.

Таблиця 1.17. Показники кількості котлів, теплових мереж та джерел енергії протягом 2019-2023 років.

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість джерел енергії, од.	143	143	141	143	136
кількість котлів, од	487	479	473	471	450
термін експлуатації більше 20 років	144	168	181	185	163
%	30	35	38	39	36
теплові мережі, км	337,46	336,02	335,42	325,1	342,903
ветхих і аварійних	115	118	123,7	119,5	117
%	34	35	36,9	36,7	36
Вироблено теплової енергії, Гкал	735573,8	723185,4	833532,6	689185,4	644973,4
втрати	66132,4	61603	77652,4	63573,6	72416,1
%	9	8,7	9,5	9,4	10,4
потужність котельень, Гкал/год	1097,23	1107,141	1083,72	1082	1070,99
твердопаливні котельні, од	8	9	9	9	12

1.4.4. Промислова інфраструктура

У 2022 році у промисловому комплексі області налічувалося 1298 підприємств, з них 7 – великих, 159 – середніх, 1132 – малих, з них 832 – мікропідприємства.

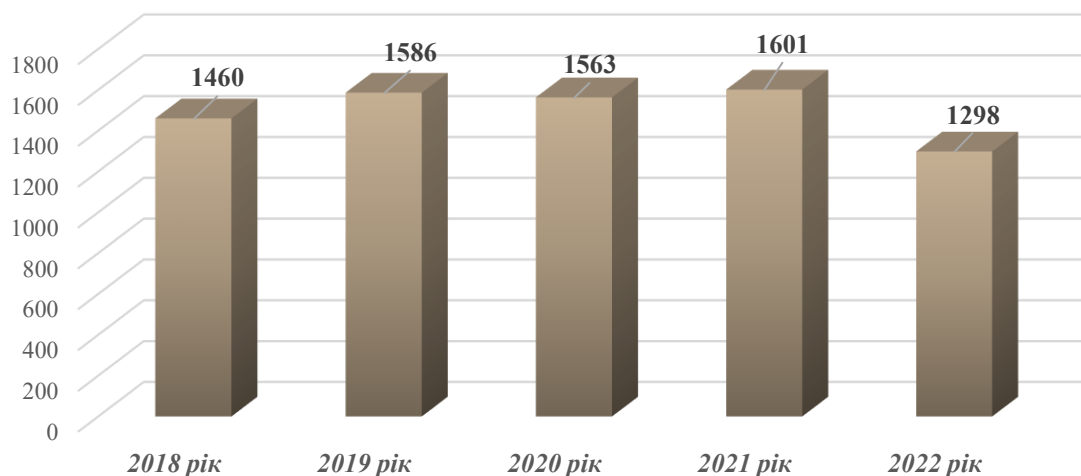

Рис. 1.15. Динаміка кількості промислових підприємств протягом 2018-2022 років.

Як бачимо з рисунку впродовж останніх п'яти років спостерігається нестабільна динаміка щодо кількості промислових підприємств. Загальна кількість підприємств у порівнянні з 2021 роком зменшилася на 303 підприємства та на 162 підприємства у порівнянні з 2018 роком.

1.4.5. Освітня інфраструктура

Мережа закладів загальної середньої освіти

В області у 2024 році функціонує 566 закладів загальної середньої освіти, в яких навчається 131,3 тис. учнів. Упродовж останніх років спостерігається зменшення мережі закладів загальної середньої освіти у зв'язку із оптимізацією шкільної мережі шляхом реорганізації закладів освіти, у зв'язку зі скороченням чисельності учнів.

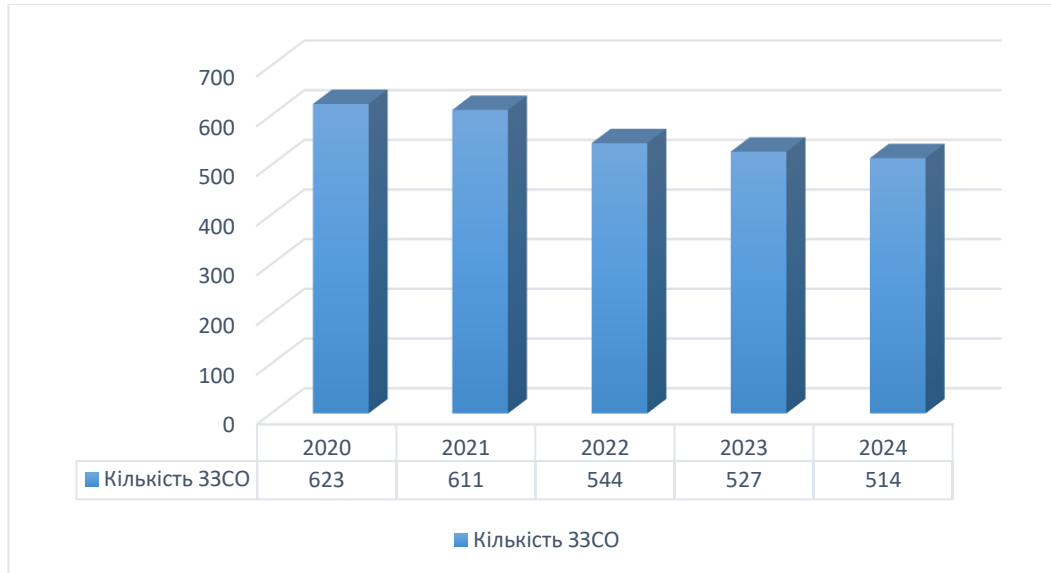

Рис. 1.16. Динаміка кількості закладів загальної середньої освіти області, одиниць

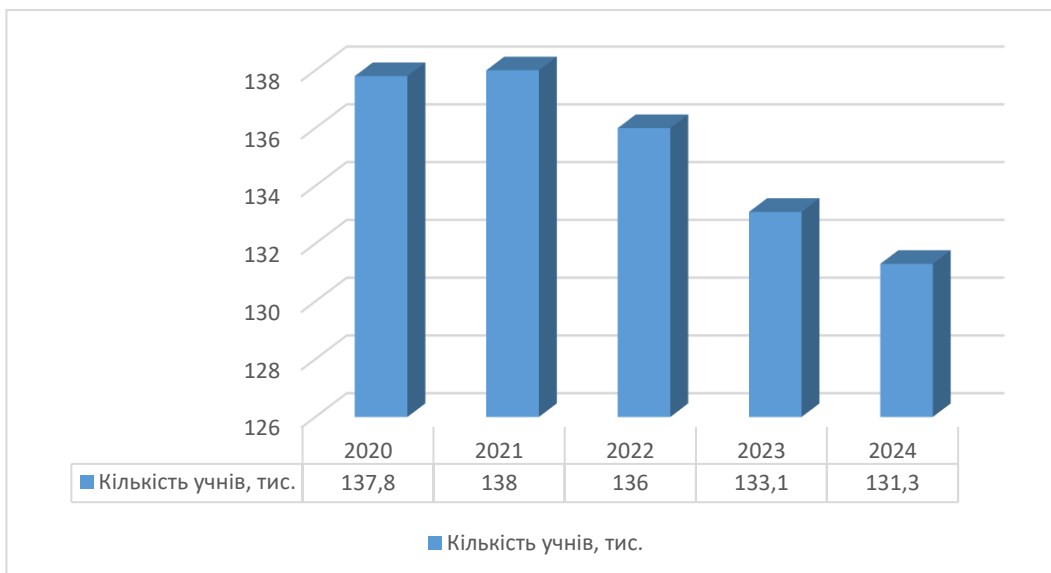

Рис. 1.17. Динаміка кількості учнів у закладах загальної середньої освіти області, тис. осіб

Розвиток мережі профільних закладів загальної середньої освіти

Наразі триває поступовий перехід від одинадцятирічної до дванадцятирічної середньої освіти.

Розпорядженням Житомирської обласної військової адміністрації від 19.07.2024 № 405 затверджено прогнозовану мережі профільних ліцеїв області, яка складається з 65 академічних ліцеїв у 51 територіальній громаді, які забезпечуватимуть з 2027 року здобуття профільної освіти.

Розвиток системи профільних ліцеїв здійснюється у контексті реформ галузі освіти, які передбачені «Новою українською школою». Цей процес сприяє рівному доступу до якісної освіти дітей, що проживають у сільській місцевості та забезпечує трансформацію мережі закладів загальної середньої освіти.

Забезпечення шкільними автобусами

На 01.01.2022 парк шкільних автобусів в області становив 331 одиницю, з яких 103 передано на оборонні потреби. Упродовж 2022-2023 років парк шкільних автобусів закладів освіти області поповнено на 66 одиниць: 22 автобуси передано міжнародними партнерами, 16 шкільних автобусів придбано територіальними громадами за кошти місцевих бюджетів, 28 транспортних засобів придбано за рахунок коштів державної субвенції та співфінансування з місцевих бюджетів.

У 2024 році закуплено 16 автобусів за кошти державної субвенції та 4 за кошти цільової дотації. Разом з тим загальна потреба шкільних автобусів у закладах освіти Житомирської області становить майже 125 одиниць.

Разом з тим 17,3 тис. учнів та 2,6 тис. педагогічних працівників стовідсотково забезпечені безкоштовним підвезенням шкільними автобусами та за рахунок місцевих перевізників.

Таблиця 1.18. Кількість закуплених в області шкільних автобусів за кошти державної субвенції, одиниць

Область	Загальна кількість шкільних автобусів	Кількість закуплених шкільних автобусів			
		Всього	У тому числі по роках		
			2022	2023	2024
Житомирська	272	44	0	28	16

Створення безпечних умов у закладах освіти

Упродовж 2022-2024 років облаштовано 1232 укриття різного типу, у зв'язку з чим збільшено кількість захисних споруд в усіх закладах освіти з 27% до 98 %. Спільно з Головним управлінням ДСНС у Житомирській області, Головним управлінням Нацполіції в Житомирській області, фахівцями у сфері цивільного захисту обстежено 100% закладів, розглянуто 2,1 тис. пакетів документів, сформовано фотобанк укриттів обсягом майже 20 тис. фото.

Із метою забезпечення охорони закладів освіти у 2023/24 навчальному році встановлено 975 засобів тривожної сигналізації з підключенням до пунктів централізованого спостереження та реагування, 185 камер відеоспостереження та 259 систем оповіщення.

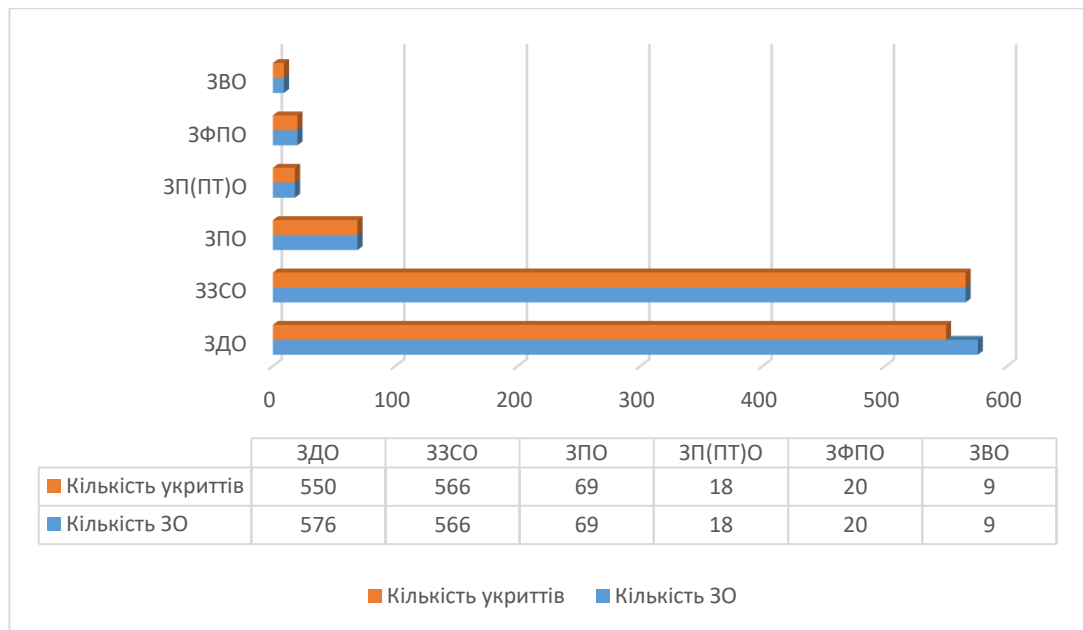

Рис. 1.18. Співвідношення кількості облаштованих укриттів у закладах освіти області, одиниць

Охоплення дітей відповідного віку дошкільною освітою. Розвиток мережі закладів дошкільної освіти

З 576 закладів дошкільної освіти області 542 працюють очно/змішано, 34 – дистанційно.

Різними формами дошкільної освіти в області охоплено 99,2% від загальної кількості дітей 3-6-ти річного віку та 100 % дітей 5-річного віку.

Чисельність дітей у розрахунку на 100 місць у закладах дошкільної освіти становить 80 осіб, у міській місцевості – 85 осіб.

Завдяки співпраці Овруцької громади з Естонським центром міжнародного співробітництва (ESTDEV) у 2024 році відкрито II чергу модульного дитячого садочку в м. Овручі на 160 місць.

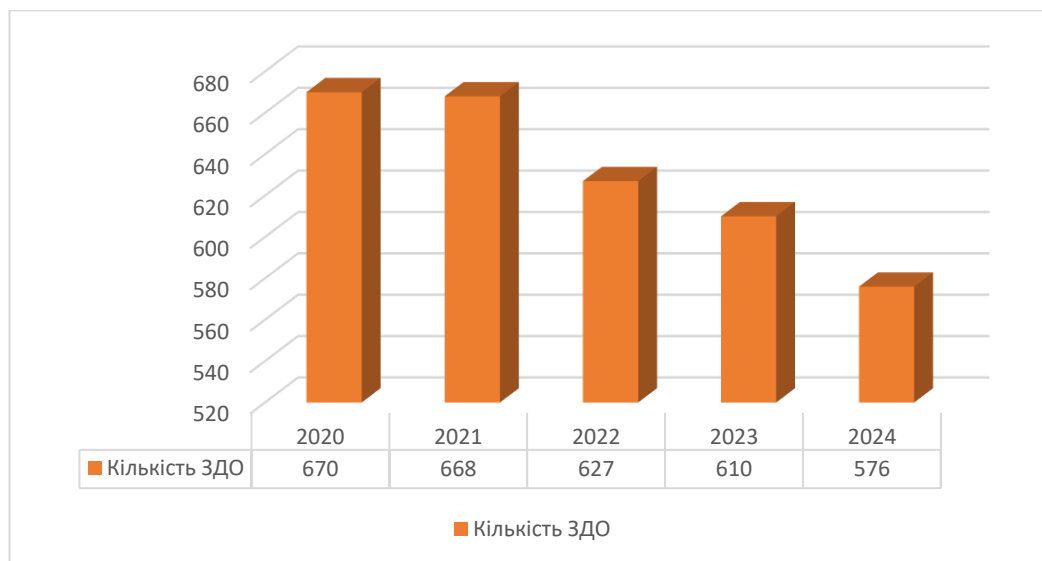

Рис. 1.19. Динаміка кількості закладів дошкільної освіти, одиниць

Рис. 1.20. Динаміка кількості вихованців у закладах дошкільної освіти області, тис. осіб

Розвиток інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти

Організація інклюзивного навчання реалізує права осіб з особливими освітніми потребами на здобуття загальної середньої освіти наближену до місця проживання, їх соціалізацію та інтеграцію в суспільство, залучення батьків до участі у освітньому процесі.

Заклади загальної середньої освіти забезпечують безперешкодний доступ до будівель та приміщень, створюють відповідну матеріально-технічну та методичну бази, забезпечують підвищення кваліфікації педагогічних працівників з питань надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами у класах з інклюзивним навчанням, сприяють провадженню інноваційної діяльності.

Введення інклюзії дало змогу вивести частину дітей з індивідуального навчання, створити умови для їх соціальної адаптації та інтегрувати у дитяче середовище.

У 2018 році на Житомирщині були створені перші інклюзивні класи, в яких навчалися 382 дитини з особливими освітніми потребами. На сьогодні на інклюзивному навчанні у закладах загальної середньої освіти перебувають 2173 дитини з особливими освітніми потребами, у закладах дошкільної освіти – 783 дитини.

Для організації інклюзивного навчання дітей залучено більше 1,5 тис. асистентів вчителів та вихователів.

У 2024 році виділено 10 660,0 тис. грн державної субвенції для дітей з особливими освітніми потребами.

Модернізація закладів професійної (професійно-технічної) освіти області

В області у закладах професійної (професійно-технічної) освіти області (далі – ЗП(ПТ)О) навчаються близько 7,2 тис. осіб. Мережа державних та комунальних ЗП(ПТ)О області складає 18 одиниць:

- 2 професійні коледжі
- 3 вищих професійних училища;
- 3 центри професійно-технічної освіти;
- 8 професійних ліцеїв;
- 1 професійно-технічне училище;
- 1 заклад з 3-ма філіями при установах виконання покарань.

В даний час в області функціонують 14 навчально-практичних центрів (далі – НПЦ) на базі ЗП(ПТ)О.

У третій декаді грудня заплановано відкриття ще трьох нових та доукомплектування одного навчально-практичних центрів.

Потребують створення НПЦ з професій, що користуються попитом на регіональному ринку праці, за галузевим спрямуванням сільське господарство та транспорт. Майже половина ЗП(ПТ)О області, отримали відповідні ліцензії, мають достатню матеріально-технічну базу та потужний кадровий потенціал для здійснення підготовки робітничих кадрів для агропромислового комплексу та транспорту.

Вирішити зазначену проблему можливо із залученням коштів як з державного та місцевого бюджетів, так і за рахунок розвитку державно-приватного партнерства.

На базі ЗП(ПТ)О області створено 7 кваліфікаційних центрів, які підтверджують підготовку робітничих кваліфікацій дорослого населення за 8 професіями.

Розвиток вищої та фахової передвищої освіти

В області функціонує 29 закладів вищої та фахової передвищої освіти:

9 – вищої освіти (3 університети, 2 інститути, 4 відокремлені структурні підрозділи закладів вищої освіти (1 державний та 3 приватні));

20 – фахової передвищої освіти (8 – підпорядковані Департаменту освіти і науки обласної військової адміністрації, 5 – іншим департаментам обласної військової адміністрації, 5 – відокремлені структурні підрозділи закладів вищої освіти, 2 – приватні).

Вищу та фахову передвищу освіту здобувають майже 37,8 тис. студентів.

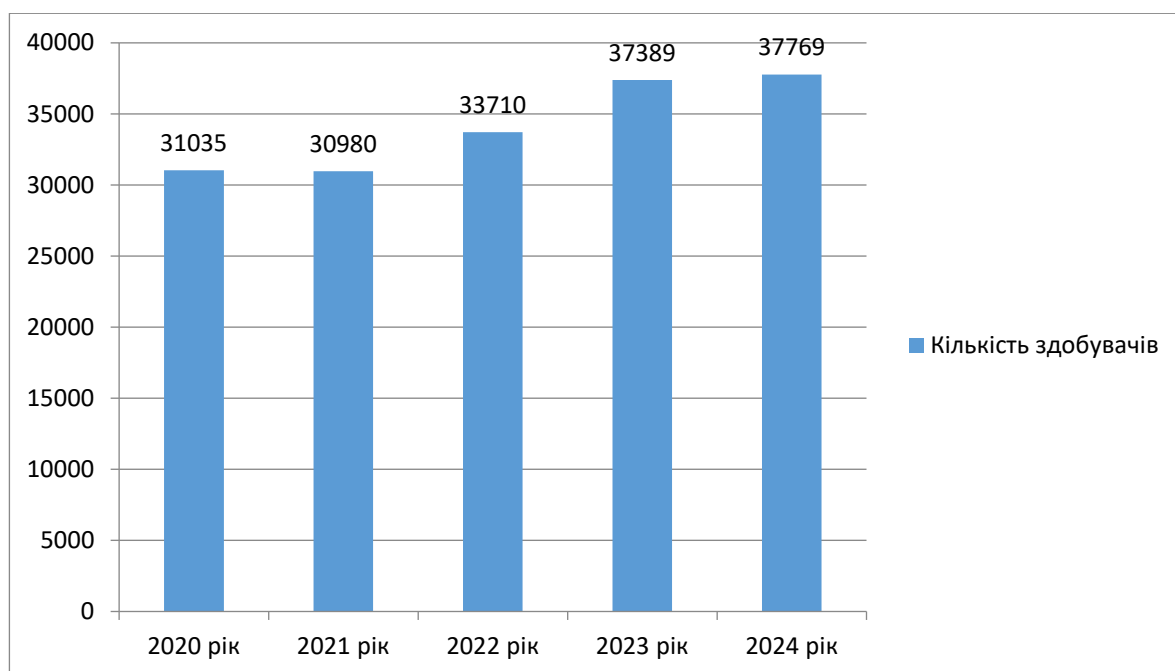

Рис. 1.21. Динаміка кількості студентів, які навчаються у ЗВО та ЗФПО, осіб.

Таблиця 1.19. Кількість студентів ЗВО та ЗФПО на початок 2024-2025 навчального року

Область	Кількість студентів у ЗВО та ЗФПО на початок 2024-2025 навчального року		
	Всього	ЗВО	ЗФПО
Житомирська	37769	21979	15790

Незважаючи на те, що на регіональному ринку праці відчувається гострий дефіцит кваліфікованих робітничих кадрів, більшість випускників загальноосвітніх закладів обирають здобуття вищої освіти.

Тому за останні роки в області утворився дисбаланс між підготовкою фахівців з вищою та професійною освітою.

Для вирівнювання такої диспропорції необхідно збільшити обсяги прийому за державним/регіональним замовленням за робітничими професіями та корегування напрямів і видів підготовки робітничих кадрів у відповідності до потреб ринку праці.

1.4.6. Охорона здоров'я

Медичну допомогу населенню області надають 108 медичних закладів.

Заклади високоспеціалізованого рівня надання медичної допомоги: 2 обласні лікарні, 5 центрів, 2 диспансери, КНП «Госпіталь ветеранів війни», КНП «Житомирське обласне стоматологічне медичне об'єднання» та КНП «Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф»;

28 лікарень, які надають спеціалізовану допомогу;

37 центрів ПМСД;

16 самостійних АЗПСМ;

7 стоматологічних поліклінік.

Також, в області функціонують 4 медичні навчальні заклади, 3 санаторії та 1 будинок дитини.

Кадровий потенціал області на початок 2024 року складає 3794 лікарів та 8723 молодших спеціалістів з медичною освітою.

Показник забезпеченості лікарями становить 32,2 на 10 тис. населення. Показник забезпеченості молодшими спеціалістами з медичною освітою – 73,9 на 10 тис. населення.

Таблиця 1.20. Динаміка чисельності лікарів та молодшого медичного персоналу в області, тис. осіб.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Лікарі	4351	4169	4017	3912	3848	3794
Молодші спеціалісти з медичною освітою	12949	10626	9855	9439	9029	8723

Первинна медична допомога надається у 37 центрах первинної медичної допомоги та 16 самостійних амбулаторіях загальної практики сімейної медицини. Чисельність лікарів, що працюють на первинному рівні медичної допомоги, складає 740 осіб, з них 468 сімейних лікарів, 23 терапевти та 161 педіатр, 844 медичних сестер загальної практики-сімейної медицини. Сімейні лікарі обслуговують 90% населення області.

Упродовж 2018-2022 років в області побудовано 23 сучасні амбулаторії на 1-2 лікарів та 1 амбулаторія на 3-4 лікарів з житлом для сімейного лікаря: у 2020 році – 6 амбулаторій, у 2021 році побудовано та введено в експлуатацію 16 амбулаторій, у 2022 році побудовано та введено в експлуатацію ще 2 амбулаторії для сімейних лікарів.

Для будівництва амбулаторій нового зразка із житлом на 1-2 лікарів та на придбання службового транспорту залучені кошти державної субвенції у сумі 194,6 млн гривень. Амбулаторії забезпечені сучасним обладнанням та телекомунікаційною інфраструктурою для надання телемедичних послуг.

В умовах пандемії COVID-19 медична допомога хворим на коронавірусну інфекцію надавалася у спеціалізованих закладах охорони здоров'я, визначених госпітальними базами першої та другої хвилі для госпіталізації пацієнтів з коронавірусною хворобою COVID-19.

58 закладами охорони здоров'я було укладено договори з НСЗУ за пакетом 29 «Медична допомога, яка надається мобільними медичними бригадами, що створені для реагування на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2». Для проведення щеплень від COVID-19 в області працювали 52 мобільні бригади, 118 стаціонарних пунктів щеплення та 5 центрів вакцинації населення.

Із січня 2020 року в КНП «Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» Житомирської обласної ради запрацювала сучасна єдина оперативно-диспетчерська служба.

У 2022 році в 7 лікарняних закладах Житомирської області завдяки програмі Президента України «Велике будівництво» закінчено модернізацію

приймальних відділень та оснащено їх сучасним обладнанням, необхідним для оперативного діагностування та лікування хворих.

З 01.04.2020 запроваджена реалізація програми медичних гарантій для всіх видів медичної допомоги та долучення до неї комунальних закладів охорони здоров'я. На 01.10.2024 закладами спеціалізованої та високоспеціалізованої медичної допомоги підписано 181 договір на надання 669 груп послуг, з них пріоритетні: «Медична допомога при гострому мозковому інсульті» – 10 закладів; «Медична допомога при інфаркті міокарда» – 4 заклади; «Медична допомога при пологах» – 9 закладів; «Медична допомога новонародженим у складних неонатальних випадках» – 3 заклади; «Хірургічні операції дорослим та дітям в умовах стаціонару одного дня» – 29 закладів; «Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф» Житомирської обласної ради - пакет «Екстрена медична допомога».

Ще одним етапом реформування охорони здоров'я є формування госпітальних округів. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2023 № 174 «Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я» в області сформовано спроможну мережу закладів охорони здоров'я Житомирського госпітального округу, затверджено мережу та План розвитку Житомирського госпітального округу розпорядженням Житомирської обласної військової адміністрації від 28.07.2023 № 352. До спроможної мережі Житомирського госпітального округу увійшли 6 надкластерних закладів охорони здоров'я, 5 кластерних та 17 загальних.

Забезпечено надання систематичної реабілітаційної та психологічної допомоги як населенню області, так і військовим та внутрішньо переміщеним особам. У 2023 році розпочато реалізацію проекту Житомирської обласної військової адміністрації щодо «Формування єдиної системи надання реабілітаційної допомоги в Житомирській області». Структурними підрозділами Житомирської обласної військової адміністрації розроблено «Календарний план з реалізації проекту доказової реабілітації у Житомирській області на 2023-2024 роки».

У спроможній мережі Житомирського госпітального округу створено реабілітаційні відділення у 5 кластерних та 2 багатопрофільних надкластерних закладах охорони здоров'я області.

Проведено ремонти або реконструкції реабілітаційних відділень у КНП «Обласна клінічна лікарня ім. О.Ф. Гербачевського», КП «Лікарня №2 ім. В.П. Павлусенка», КНП «Звягельська багатопрофільна лікарня», КНП «Коростенська центральна міська лікарня Коростенської міської ради», КНП «Бердичівська міська лікарня» Бердичівської міської ради.

Усього 16 закладів охорони здоров'я заключили договір з Національною службою здоров'я України на надання послуг по реабілітації у стаціонарних умовах (пакет «Реабілітаційна допомога дорослим і дітям у стаціонарних умовах») та 18 закладів охорони здоров'я заключили договір з НСЗУ на надання послуг по реабілітації у амбулаторних умовах (пакет «Реабілітаційна допомога дорослим і дітям у амбулаторних умовах»).

На сьогодні у закладах охорони здоров'я області реабілітаційна допомога надається на 524 ліжках відновного лікування у 16 закладах спеціалізованої медичної допомоги. Реалізується програма покращення матеріально-технічного забезпечення реабілітаційних відділень. Значна увага приділяється питанню підвищення кваліфікації медичного персоналу, в тому числі за міжнародною програмою.

У січні 2024 року в Овруцькій громаді відкрито мобільний реабілітаційний модуль для фізичної та психологічної реабілітації людей, у тому числі військовослужбовців, які постраждали внаслідок повномасштабного російського вторгнення.

Проект соціальної франшизи з встановленням мобільного реабілітаційного модуля реалізовано БФ Mindy Mindyfoundation у співпраці з Координаційним центром Кабінету Міністрів України/Mental Health UA, ГО Безбар'єрність у межах Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?».

Фахівці модуля надають підтримку ветеранам, ветеранкам, їхнім родинам та цивільному населенню. У рамках проекту «Впровадження моделі мультидисциплінарного підходу для надання медичних, соціальних та психологічних послуг вразливим групам населення, включаючи ВПО у закладах первинної медичної допомоги» (USAID «Підтримка реформи охорони здоров'я») у КНП «Чуднівський ЦПМСД» Чуднівської міської ради функціонує кабінет з надання населенню, у тому числі ветеранам/ветеранкам, психологічної допомоги.

В Овруцькій громаді на базі ЦПМСД запрацював кабінет психологічної підтримки. В рамках проекту «Розбудова стійкої системи громадського здоров'я» в Овруцькій громаді створено простори психосоціальної підтримки «Дбаю про себе» та «Час на себе».

У КНП «Бердичівська міська лікарня» Бердичівської міської ради у жовтні 2024 року відкрили центр ментального здоров'я.

Для надання безперервної та ургентної медичної допомоги заклади охорони здоров'я області забезпечені в достатній кількості автономними резервними джерелами живлення (458 дизельних та бензинових генераторів), резервом паливно-мастильних матеріалів для роботи генераторів та автотранспорту, резервними джерелами водопостачання та водозабезпечення (колодязі та свердловини). Створено в достатній кількості 3-х місячний запас медикаментів та виробів медичного призначення.

Заклади охорони здоров'я забезпечені доступом до мережі інтернет, 22 заклади підключені до супутникового зв'язку Starlink. В липні 2024 року 27 медичних установ отримали 82 системи зберігання енергії Tesla Powerwall 2.0.

З початку російського вторгнення в Україну медичні заклади нашої області співпрацюють з громадськими організаціями та благодійними фондами, зокрема і міжнародними організаціями: отримано гуманітарну допомогу (медичне обладнання, у тому числі для реабілітаційних відділень, медикаменти, кондиціонери, інтегровані системи зберігання та передачі енергії, сонячні електростанції).

У 2023-2024 роках були проведені роботи по встановленню сонячних панелей у КНП «Звягельська багатoproфільна лікарня» Звягельської міської ради, КНП «Овруцька міська лікарня» Овруцької міської ради, КП «Лікарня №1» Житомирської міської ради, КП «Лікарня №2 ім. В.П. Павлусенка» Житомирської міської ради.

КНП «Коростенська центральна міська лікарня Коростенської міської ради» бере участь в гранті Grant Agreement with non-German recipients по встановленню сонячних панелей, орієнтовна сума проєкту - 99995,00 EUR, донор - Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH Friedrich-Ebert-Allee.

У 2024 році КНП «Ружинська центральна лікарня» Ружинської селищної ради долучилася до проєкту «Мобільний шпиталь», який реалізує в Україні міжнародна спільнота «Rotary Club Berdychiv» за підтримки фонду «Рамболь» (Данія), та отримала для надання допомоги пацієнтам у віддалених селах мобільний медичний кабінет, облаштований на базі автотрейлера й укомплектований сучасним медичним обладнанням.

ГО «Залізна країна» спільно з благодійною організацією «Athletes for Ukraine» передали ультразвукове обладнання КП «Лікарня №2 ім. В.П. Павлусенка» Житомирської міської ради.

1.4.7. Культура

На території області в 66 громадах діє базова мережа закладів культури міських, селищних, сільських рад, яка налічує 1615 закладів і складається з: 640 – бібліотек, 903 – клубних установ, 38 – мистецьких шкіл, 18 – музеїв, 2 – театрів, 1 – філармонії, 2 – фахових коледжів, 1 – центр хореографічного мистецтва, 1 – центру народної творчості, 1 – центр підвищення кваліфікації, 1 – інформаційно-туристичний центр.

Область зберігає і розвиває багату культурну спадщину регіону, яка поєднує в собі давні традиції українського народу та сучасні тенденції мистецтва й творчості.

Музеї

На 01.01.2024 в області діють 18 музеїв, у яких відповідно постанови Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2021 року № 1388 зберігаються музейні предмети, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України, з них:

1 підпорядкований Міністерству фінансів України:
ДУ «Музей коштовного та декоративного каміння» в смт Хорошів;

4 обласного підпорядкування:
«Житомирський обласний краєзнавчий музей»;
«Житомирський обласний літературний музей»;
Музей космонавтики ім. С.П. Корольова;
Кмитівський музей образотворчого мистецтва ім. Й.Д. Буханчука;

3 муніципальні:
Музей історії в м. Бердичеві;

Музей родини Косачів у м. Новограді-Волинському;
Історико-краєзнавчий музей у м. Новограді-Волинському;

1 приватний:

Музей українських домашніх ікон та старожитностей у «Замку Радомисль»

Ольги Богомолець;

9 народних музеїв.

Крім того, в області працює 16 народних музеїв, що перебувають у віданні підприємств, установ та організацій.

Бібліотеки

Мережа публічних бібліотек області за 5 років зменшилась на 109 бібліотек, на 01.01.2024 рік мережа становить 640 закладів, з них 2 обласні бібліотеки (Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека імені Олега Ольжича» Житомирської обласної ради, Обласна бібліотека для дітей та юнацтва Житомирської обласної ради), 523 – сільські бібліотеки.

У 2022 році відбулося злиття Обласної бібліотеки для юнацтва та Обласної бібліотеки для дітей у Обласну бібліотеку для дітей та юнацтва.

Впродовж 2023 року кількість відвідувань бібліотек області становила 2380,51 тис. осіб, з них у сільській, селищній місцевості – 1014,46 тис. осіб, що становить 42,62% від загальної кількості. Проведено 23,53 тис. соціокультурних заходів у бібліотечних закладах області, у яких взяло участь 483,02 тис. осіб. Найбільше у Бердичівській територіальній громаді – більше 1,8 тис. заходів, у якій прийняло участь 29,14 тис. осіб, та у Обласній бібліотеці для дітей та юнацтва Житомирської обласної ради – 1,796 тис., з кількістю відвідувачів 42,71 тис. осіб.

На 01.01.2024 рік кількість блогів, сторінок у соціальних мережах бібліотек складає 407 шт., з них оновлюються не менше 2-х разів на тиждень – 97 (23,83%). Загальна кількість звернень до сторінок, блогів у 2023 році складає 987,54 тис.

Таблиця 1.21. Кількість бібліотек, загальний склад бібліотечного фонду та кількість зареєстрованих користувачів у розрізі міських, сільських, селищних територіальних громад

Назва громади	Кількість бібліотек, од	Загальний склад бібліотечного фонду, тис. прим.	Кількість зареєстрованих користувачів, тис. осіб
Андрушівська	13	53,30	6,86
Андрушківська	3	26,01	2,41
Баранівська	19	151,04	7,9
Барашівська	5	34,61	2,19
Бердичівська	6	176,70	8,33
Березівська	9	23,68	0,73
Білокоровицька	3	29,56	1,12
Брониківська	12	49,99	6,27
Брусилівська	24	197,80	10,01
Високівська	2	35,30	0,44
Вишивецька	4	17,56	0,92
Вільшанська	7	27,25	0,97

Назва громади	Кількість бібліотек, од	Загальний склад бібліотечного фонду, тис. прим.	Кількість зареєстрованих користувачів, тис. осіб
Волицька	7	13,14	0,95
Вчорашейська	7	47,73	1,11
Гладковицька	1	25,25	1,01
Глибочицька	8	65,90	2,43
Гордоцька	1	48,93	0,21
Городницька	6	6,16	1,22
Горщиківська	3	10,00	0,54
Гришковецька	7	62,00	2,6
Довбиська	2	44,87	4,63
Дубрівська	1	6,50	0,68
Ємільчинська	15	127,93	7,55
Звягельська	11	127,95	8,6
Іршаська	6	50,60	2,29
Квітнева	4	35,58	2,1
Корнинська	4	32,51	1,71
Коростенська	20	278,49	22,3
Коростишівська	10	117,16	4,03
Краснопільська	4	46,88	1,22
Курненська	4	25,96	0,9
Лугинська	16	217,82	5,25
Любарська	24	120,18	12,47
м. Житомир	3	912,87	44,56
Малинська	30	167,18	9,25
Миропільська	7	33,77	1,91
Народницька	15	115,54	1,73
Новоборівська	5	46,63	1,78
Новогуйвинська	14	84,90	5,46
Овруцька	36	213,65	6,48
Олевська	22	202,84	10,72
Оліївська	13	67,66	3,21
Піщівська	4	19,56	1,11
Попілянська	12	108,19	9,12
Потіївська	1	24,33	1,1
Пулинська	1	35,94	1,17
Радомишльська	20	211,38	6,24
Райгородська	9	70,69	1,5
Романівська	6	56,94	3,15
Ружинська	24	140,60	6,65
Семенівська	8	38,63	1,6
Словечанська	15	52,80	2,61
Станішівська	13	55,79	2,05
Старосілецька	8	67,16	0,97
Стрийська	6	29,00	1,03
Тетерівська	6	47,61	1,7
Ушомирська	18	92,53	3,08

Назва громади	Кількість бібліотек, од	Загальний склад бібліотечного фонду, тис. прим.	Кількість зареєстрованих користувачів, тис. осіб
Харитонівська	3	14,48	0,5
Хорошівська	15	154,44	5,91
Червоненська	5	28,58	1,05
Черняхівська	23	146,16	9,7
Чижівська	7	38,50	1,24
Чоповцька	9	28,14	1,49
Чуднівська	1	139,90	4,3
Швайківська	5	20,87	0,86
Ярунська	8	64,28	1,94

Таблиця 1.22. Кількість бібліотек, загальний склад бібліотечного фонду та кількість зареєстрованих користувачів у розрізі районів Житомирської області:

Район	Кількість бібліотек, од	Загальний склад бібліотечного фонду, тис. прим.	Кількість зареєстрованих користувачів, тис. осіб
Звягельський	96	700,393	44,36
Житомирський	262	2842,07	133,9
Коростенський	194	1484,398	67,87
Бердичівський	88	685,981	31,78

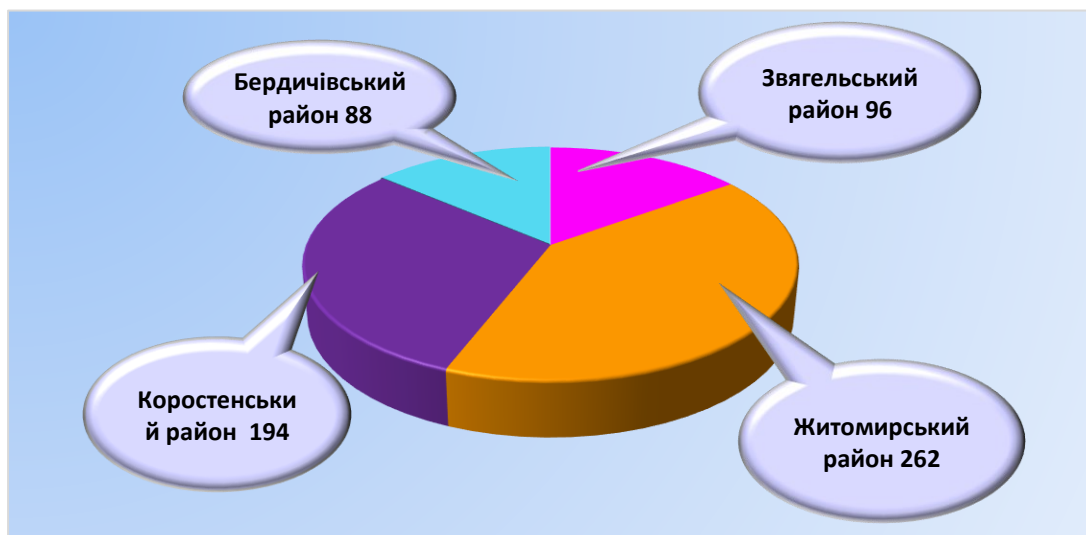

Рис. 1.22. Кількість бібліотек у області у розрізі районів, одиниць

На 01.01.2024 загальна кількість бібліотечних працівників складає 858 осіб, з них у сільській місцевості – 446.

Клубні заклади

Мережа клубних закладів культури області станом на 01.01.2024 складає 903 установи, в тому числі:

в управлінні органів сільських, селищних рад – 272;
 виконавчих органах міських рад – 57;
 виконавчих органах рад об'єднаних територіальних громад – 574.

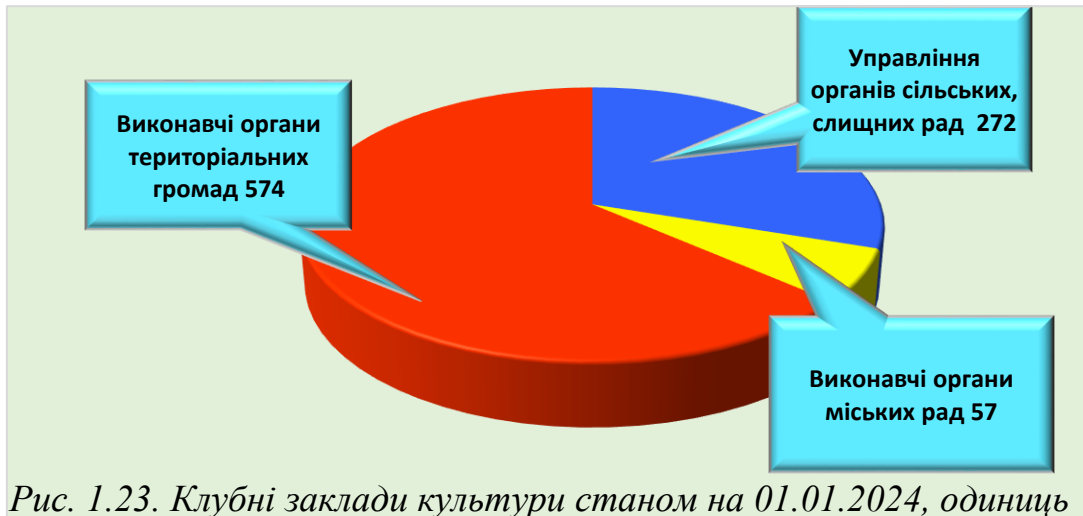

Рис. 1.23. Клубні заклади культури станом на 01.01.2024, одиниць

Відповідно до кількісних показників за об'єктивних та суб'єктивних причин простежується динаміка до зменшення клубних закладів. За останніх п'ять років кількість клубних закладів зменшилась на 17%.

Загальна кількість працюючих в клубних закладах становить 1903 особи. Кількість аматорських формувань – 2729, кількість учасників аматорських формувань складає 23651 особа.

Таблиця 1.23. Матеріально-технічна база клубних закладів

	Кількість	З них	
		потребують ремонту	потребують капітального ремонту
Об'єкти дозвілля	3862	738	1973
у тому числі: кіноконцертні (глядацькі) зали	878	229	594
танцювальні зали	440	103	87
спортивні об'єкти	70	16	5
ігротеки	32	2	113
вітальні, світлиці	309	57	32
інші	2133	331	250

Таблиця 1.24. Аматорські формування та їх учасники

	Кількість	З них		
		дитячі	мають звання «народний»	мають звання «зразковий»
Усього	2729	12825	162	588
в тому числі вокально-хорові	1035	354	94	9

	Кількість	З них		
		дитячі	мають звання «народний»	мають звання «зразковий»
музично-інструментальні	90	23	23	1
театральні	352	193	13	298
хореографічні	248	203	5	129
фольклорні	153	33	25	9
образотворчого мистецтва	33	25	-	33
декоративно-ужиткового мистецтва	34	23	-	80
циркові	5	4	1	15
кіно- та фотомистецтва	1	-	-	-
технічної творчості	269	154	1	14
любительські об'єднання, клуби за інтересами	509	270	-	-

1.4.8. Спорт

На початок 2024 року в області функціонують такі спортивні споруди:

- 32 стадіони, 4 з яких з легкоатлетичним ядром;
- 1 легкоатлетичний манеж;
- 2110 площинних спортивних споруд, з них 511 спортивних майданчиків з тренажерним обладнанням;
- 22 тенісні корти;
- 314 футбольних полів;
- 1257 інших спортивних майданчиків, з них 70 з синтетичним покриттям;
- 526 спортивних залів;
- 11 плавальних басейнів;
- 270 стрілецьких тирів;
- 1 стрілецький стенд;
- 1 кінноспортивна база;
- 3 водно-веслувальні бази;
- 506 інших спортивних споруд.

Наявна спортивна база надає можливість активному залученню населення до занять фізичною культурою та спортом. В умовах сьогодення заняття фізичними вправами зміцнюють здоров'я, підвищують нервово-психічну стійкість до емоційних стресів, підтримують фізичну і розумову працездатність. Варто зазначити, що після повномасштабного вторгнення в області вдалося зберегти наявну спортивну інфраструктуру.

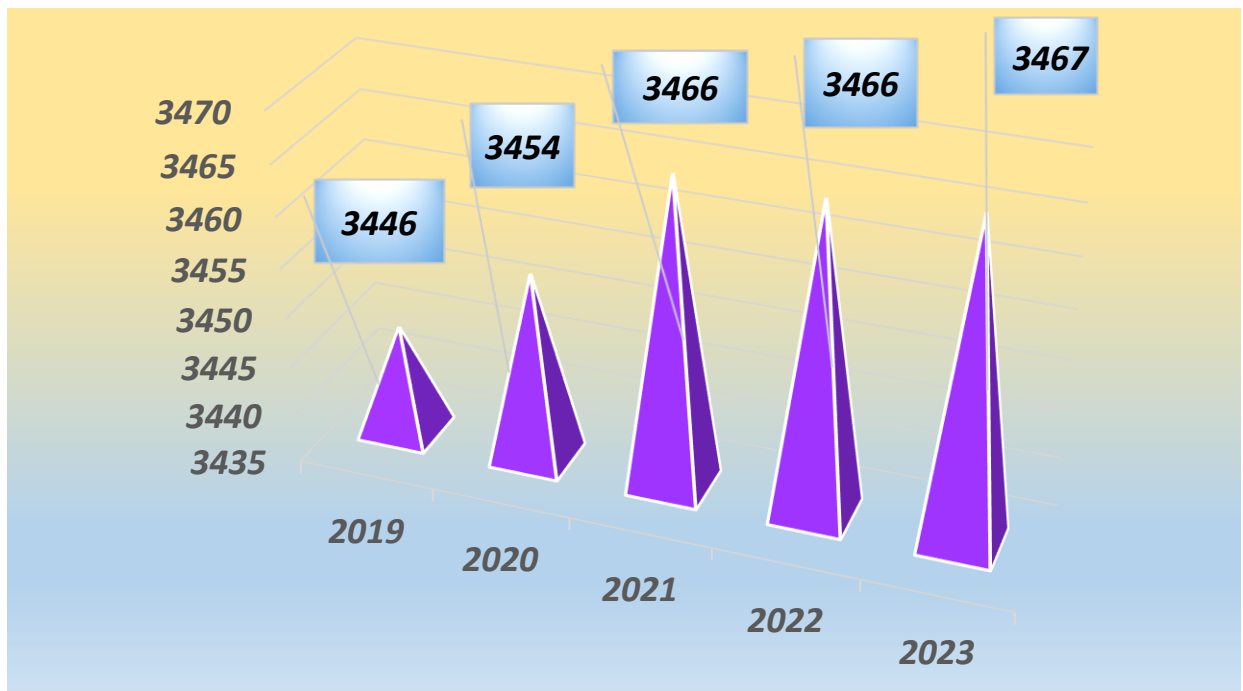

Рис. 1.24. Динаміка кількості спортивних споруд по роках, одиниць

Залучення населення до фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи здійснюється Управлінням національно-патріотичного виховання, молоді та спорту облдержадміністрації у співпраці з обласними осередками національних федерацій з видів спорту, фізкультурно-спортивними товариствами, Житомирським обласним центром фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» та його підрозділами на місцях.

Починаючи з 2021 Житомирський обласний центр ФЗН «Спорт для всіх» реалізує соціальний проєкт «Активні парки – локації здорової України» спрямований на організацію оздоровчої рухової активності громадян. Основною метою проєкту є залучення різних груп населення до систематичних тренувальних сесій, спрямованих на розвиток основних рухових якостей – загальна витривалість, сила, спритність, координація, гнучкість, швидкість.

Щомісяця проводиться понад 400 заходів для усіх верств населення, у тому числі для ВПО, ветеранів та їх сімей, дітей, молоді, літніх людей та осіб з інвалідністю.

З метою залучення жителів області, незалежно від віку та фізичної підготовки, до участі у доступних спортивно-масових заходах, популяризації здорового та активного способу життя в області функціонують наступні організації фізкультурно-спортивної спрямованості:

4 обласних організації фізкультурно-спортивних товариств (ФСТ «Колос», ФСТ «Динамо», ФСТ «Спартак», ФСТ «Україна»);

20 федерацій з олімпійських видів спорту;

36 федерацій з неолімпійських видів спорту;

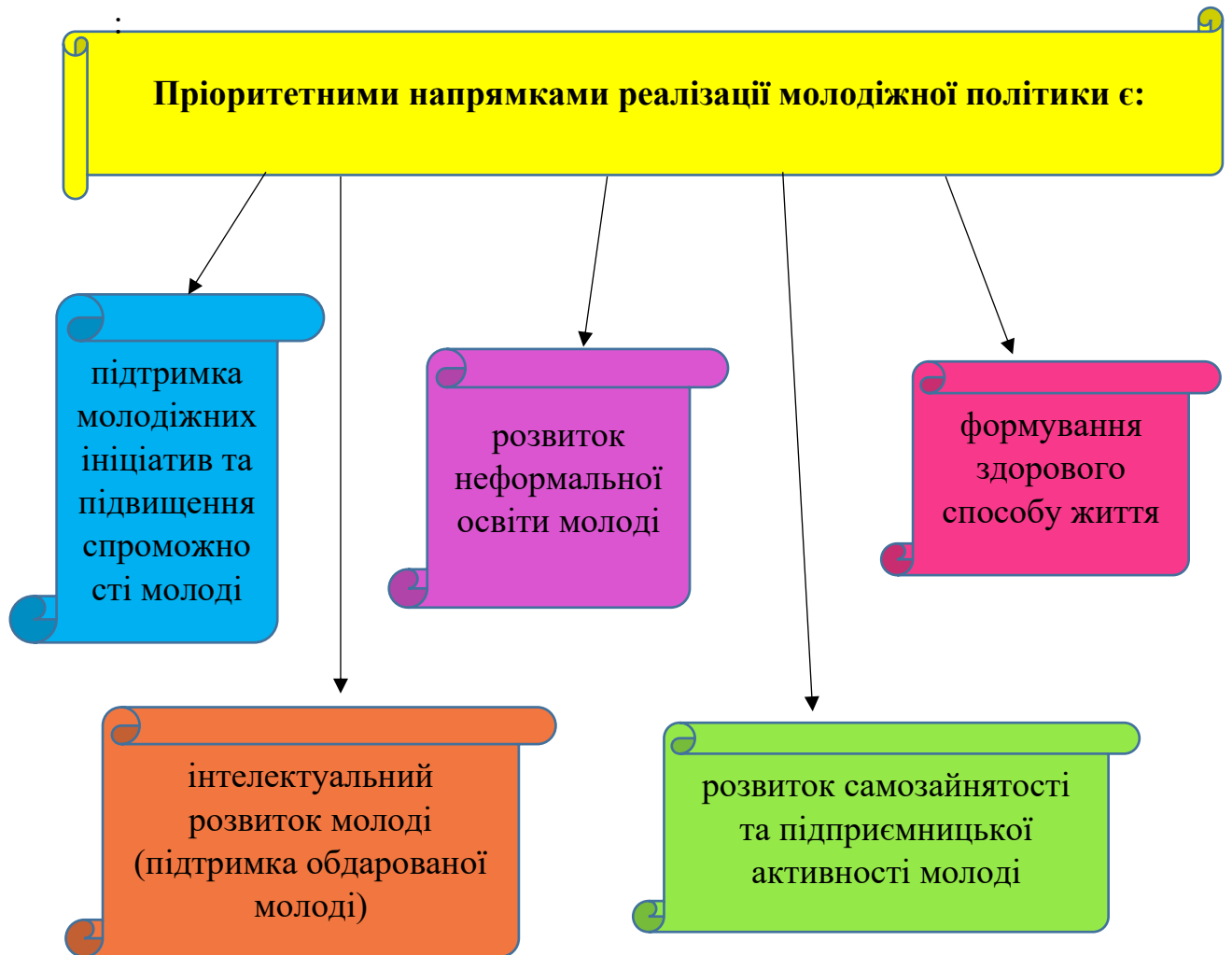
центри «Спорт для всіх», з них 1 обласний (м. Житомир) та 3 міських (м Бердичів, м. Звягель, м. Коростень).

Таблиця 1.25. Динаміка кількості осіб, що займаються фізичною культурою та спортом упродовж 2019-2023 років у порівнянні з суміжними областями та областями одного типу, осіб:

Область	Кількість осіб	2019	2020	2021	2022	2023
Житомирська	Фізкультурно-оздоровча діяльність, з них:	129110	127312	108262	103177	103398
	спортивна діяльність	28430	27346	27731	25959	27300
Волинська	Фізкультурно-оздоровча діяльність, з них:	180952	135814	108257	68806	79677
	спортивна діяльність	18144	14549	13945	13892	15163
Вінницька	Фізкультурно-оздоровча діяльність, з них:	299482	281177	252060	265732	247518
	спортивна діяльність	24541	23122	22331	21188	24040
Київська	Фізкультурно-оздоровча діяльність, з них:	343207	330825	188436	222386	249539
	спортивна діяльність	49080	48404	44168	37860	43612
Рівненська	Фізкультурно-оздоровча діяльність, з них:	130630	123435	145551	138219	151501
	спортивна діяльність	21289	20928	20224	18781	19177
Хмельницька	Фізкультурно-оздоровча діяльність, з них:	127187	126848	100748	48811	55685
	спортивна діяльність	26063	25724	26507	25389	25386
Чернігівська	Фізкультурно-оздоровча діяльність, з них:	90276	93040	60825	61070	54188
	спортивна діяльність	26998	28053	28325	24437	23530

1.4.9. Молодіжна політика

Реалізація молодіжної політики в Житомирській області впроваджується відповідно до Закону України від 27.04.2021 № 1414 - IX «Про основні засади молодіжної політики», постанови Кабінету Міністрів України від 02.04.2021 № 579 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021-2025 роки та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України», обласної програми «Розвиток молодіжної політики Житомирщини» на 2021-2025 роки (зі змінами).

Рис. 1.25. Пріоритетні напрямки реалізації молодіжної політики

З метою можливості неформального навчання молодих людей, надання їм молодіжних послуг у громадах області, запобігання міграції з області, громадянської освіти через участь у суспільній діяльності, утвердження української національної та громадянської ідентичності, розвитку волонтерства та мобільності молоді, реалізації їх творчого потенціалу, популяризації здорового способу життя, сприянні зайнятості молоді у вільний час та молодіжному підприємництву в області на 01.01.2024 створені та функціонують один молодіжний центр «Пластовий молодіжний центр» Житомирської міської ради (юридична установа) та 32 молодіжних простори, хаби на базах бібліотек, будинків культури, інститутів громадянського суспільства (2019 – 4; 2020 – не створювалось; 2021 – 11; 2022 – 4; 2023 – 14).

На 01.01.2024 на території області створено 23 (2019 – 9; 2020 – не створювалось; 2021 – 9; 2022 – 2; 2023 – 3) молодіжних консультативно-дорадчі органи при Житомирській обласній державній адміністрації, міських, сільських, селищних радах області, які діють з метою забезпечення ефективної діяльності державної молодіжної політики щодо соціального становлення та розвитку молоді, участі молоді у процесі розроблення, видання актів місцевої

держадміністрації з питань реалізації державної політики у молодіжній сфері на регіональному рівні, залученню молоді до вирішення питань соціально-економічного, політичного та культурного життя регіону шляхом участі в розробленні та виконанні регіональних програм у молодіжній сфері; консолідації молодіжного руху. В умовах повномасштабного вторгнення функціонують – 14 молодіжних рад.

Не зважаючи на негативні наслідки російської агресії проти України, продовжує зростати кількість молодіжних працівників у територіальних громадах області (особи, які працюють з молодими людьми щодо сприяння особистого, соціального та освітнього розвитку через неформальну освіту, догляд або дозвілля в умовах децентралізації задля підвищення ефективності розробки та реалізації обґрунтованої молодіжної політики на локальному та регіональному рівнях). В області на 01.01.2024 пройшли навчання по програмі «Молодіжний працівник» – 203 особи (2019 – 2; 2020 – 22; 2021 – 75; 2022 – 38; 2023 – 66).

Житомирською обласною військовою адміністрацією постійно надається методична допомога посадовим особам органів місцевого самоврядування щодо впровадження молодіжної політики на регіональному рівні.

1.5. Економічний розвиток

1.5.1. Структура регіональної економіки

Серед основних показників, що характеризують рівень економічного розвитку регіону, можна виділити валовий регіональний продукт, який у 2021 році у фактичних цінах склав 113919,0 млн грн, що в 1,9 рази більше (у цінах попереднього року), ніж у 2017 році.

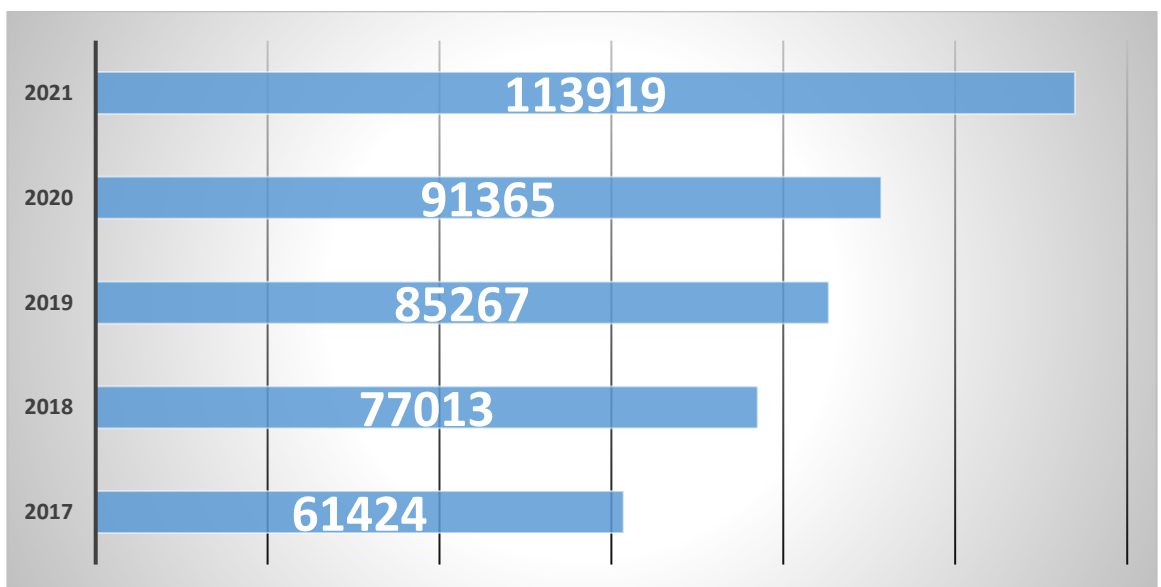

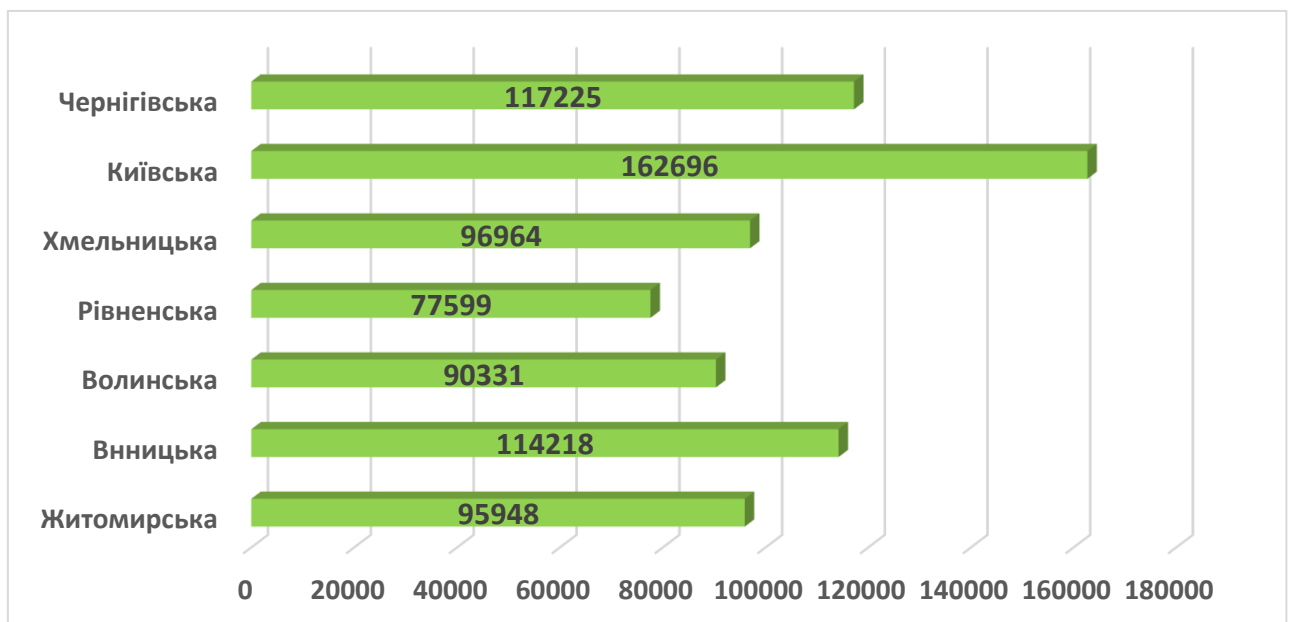
Рис. 1.26. Динаміка валового регіонального продукту протягом 2017-2021 років, млн гривень.

У 2021 році індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту по області (у цінах попереднього року, відсотків) склав 105,7% проти 105,6% у 2017 році.

Таблиця 1.26. Порівняльна характеристика показників валового регіонального продукту у 2021 році в порівнянні з суміжними регіонами та регіонами одного типу

Область	Валовий регіональний продукт, млн грн	Валовий регіональний продукт розрахунку на одну особу, грн
Україна	5450849	131734
Житомирська	113919	95948
Волинська	92535	90331
Вінницька	173531	114218
Київська	291519	162696
Рівненська	88859	77599
Хмельницька	119876	96964
Чернігівська	113474	117225

Наведені дані свідчать, що валовий регіональний продукт області за підсумками 2021 року порівняно з суміжними регіонами (Київською, Рівненською, Хмельницькою та Вінницькою областями) є меншим, за виключенням Рівненської області. Водночас, при порівнянні з відповідними показниками однотипних областей (Волинської, Чернігівської) можна констатувати, що область за 2017 рік має значно кращу позицію, у порівнянні з Волинською областю. Разом з тим Чернігівська область демонструє практично таке саме значення показника.

Рис. 1.27. Валовий регіональний продукт розрахунку на одну особу у суміжних та однотипних областях у 2021 році, гривень.

У 2021 році валова додана вартість по області (у фактичних цінах) складала 100456 млн грн, що на 1,9 раза більше, ніж у 2017 році.

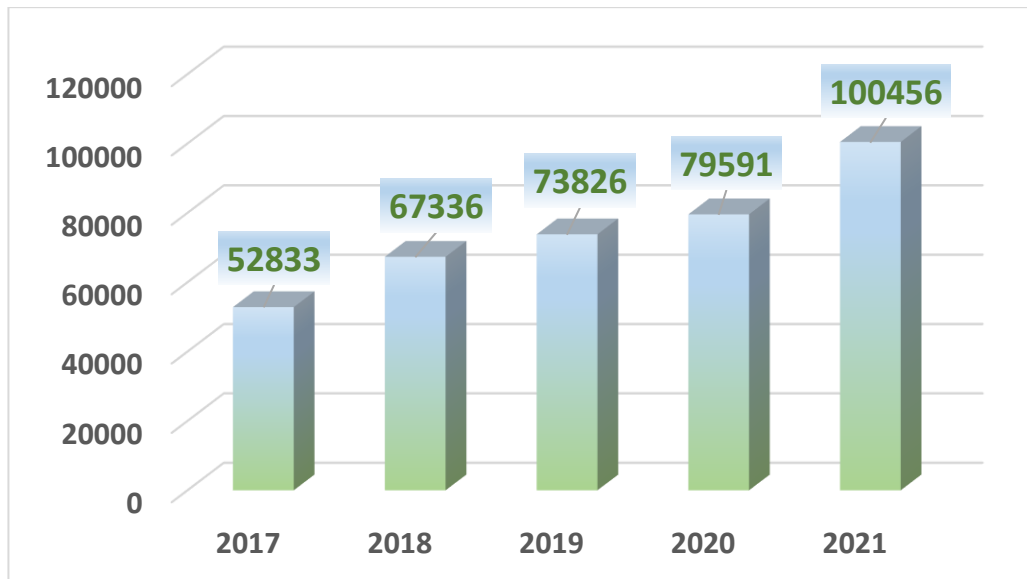

Рис. 1.28. Динаміка валового доданої вартості області протягом 2017-2021 років, млн гривень.

Питома вага у структурі валової доданої вартості у 2021 році наступна, де значну частку займає сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство – 24,6%, промисловість – 17,9%, будівництво – 1,9% та інші послуги (оптова роздрібна торгівля, транспорт, фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном тощо) – 55,6%.

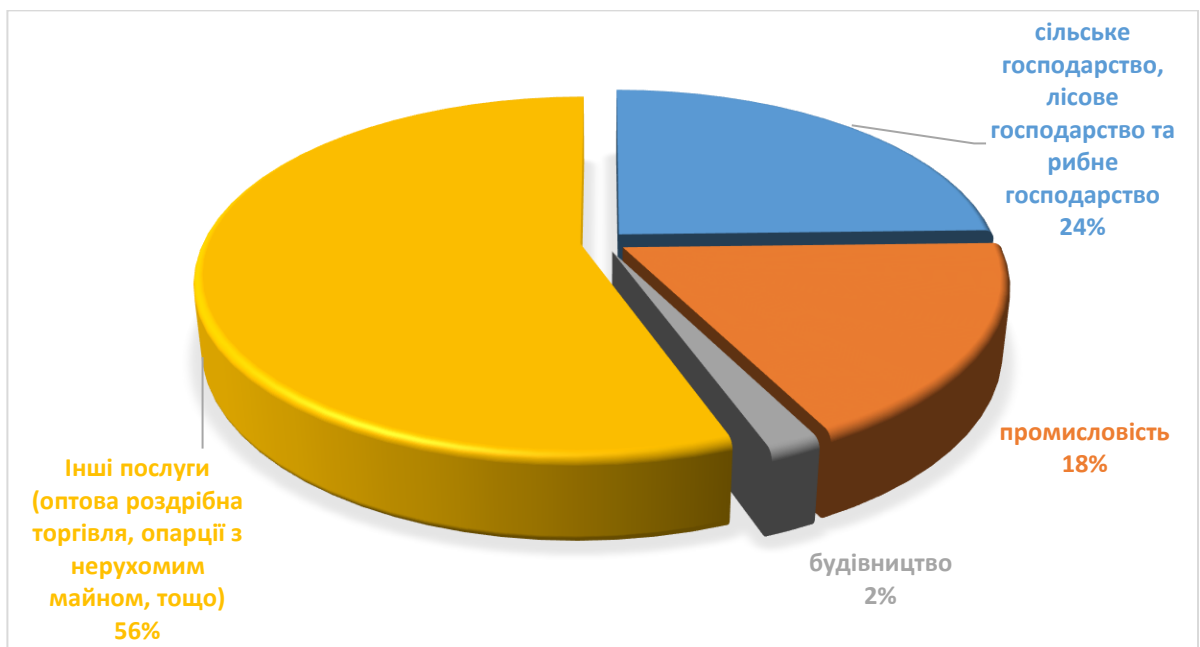

Рис. 1.29. Питома вага галузей у структурі валової доданої вартості у 2021 році, %

Структура валової доданої вартості області в розрізі видів економічної діяльності протягом останніх років не зазнала суттєвих змін.

1.5.2. Промисловість

Протягом 2019-2021 років спостерігається стабільна тенденція зростання обсягу реалізованої промислової продукції про що свідчать дані рисунку, наведеному нижче. Зокрема у 2021 році він склав 60899,0 млн грн, що на 29,4 % більше, ніж за 2020 рік (47068,9 млн грн) та у 1,6 раза більше, ніж за 2017 рік (37152,3 млн грн).

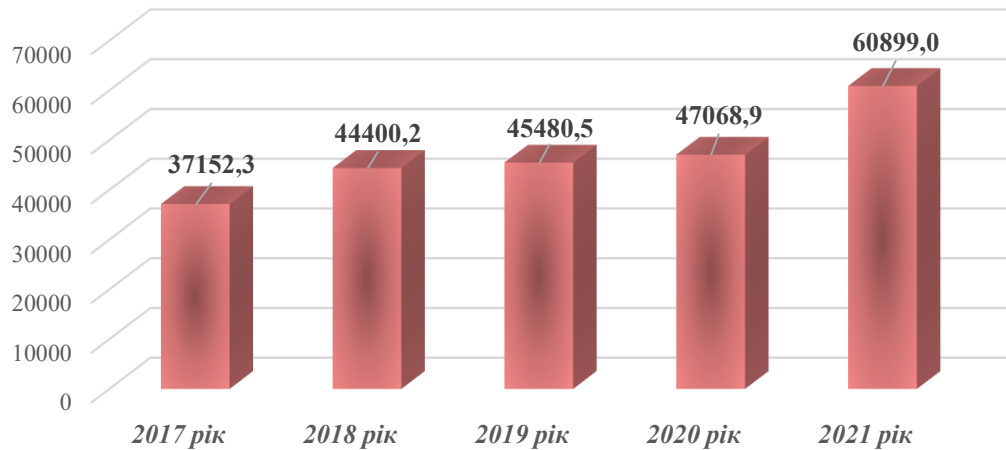

Рис. 1.30. Динаміка обсягів реалізації промислової продукції протягом 2017-2021 років, млн грн

Однак темпи зростання коливалися. Зокрема, найменше зростання обсягу реалізованої промислової продукції в області було зафіксовано у 2019 році до 2018 року – 2,4%, найбільше – у 2021 році до 2020 року – 29,4%.

Таблиця 1.27. Динаміка титомої ваги галузей промисловості в загальному обсязі реалізованої промислової продукції протягом 2017-2021 років, %

Галузі промисловості	2017	2018	2019	2020	2021
Промисловість	100,0	100,0	100,0	100,0	100
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	9,7	10,7	9,3	10,1	10,8
Переробна промисловість	70,9	71,7	73,8	73,7	71,6
з неї					
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	25,5	24,5	25,3	25,6	24,0
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	4,7	4,6	4,5	4,4	4,2
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	13,0	12,3	14,3	14,3	17,2
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	2,8	2,6	2,5	2,7	2,2
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	2,0	1,9	2,1	2,3	Інформація конфіденційна
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	10,6	11,4	12,8	12,1	11,7

Галузі промисловості	2017	2018	2019	2020	2021
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	6,8	6,9	6,5	4,8	4,8
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	4,7	7,0	5,1	7,0	5,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	18,1	16,4	15,8	14,9	16,2
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1,3	1,2	1,2	1,3	1,4

Проаналізувавши питому вагу галузей промисловості в загальному обсязі реалізованої промислової продукції протягом 2017-2021 років, бачимо, що суттєвих змін протягом вказаних років у питомій вазі не відбулося.

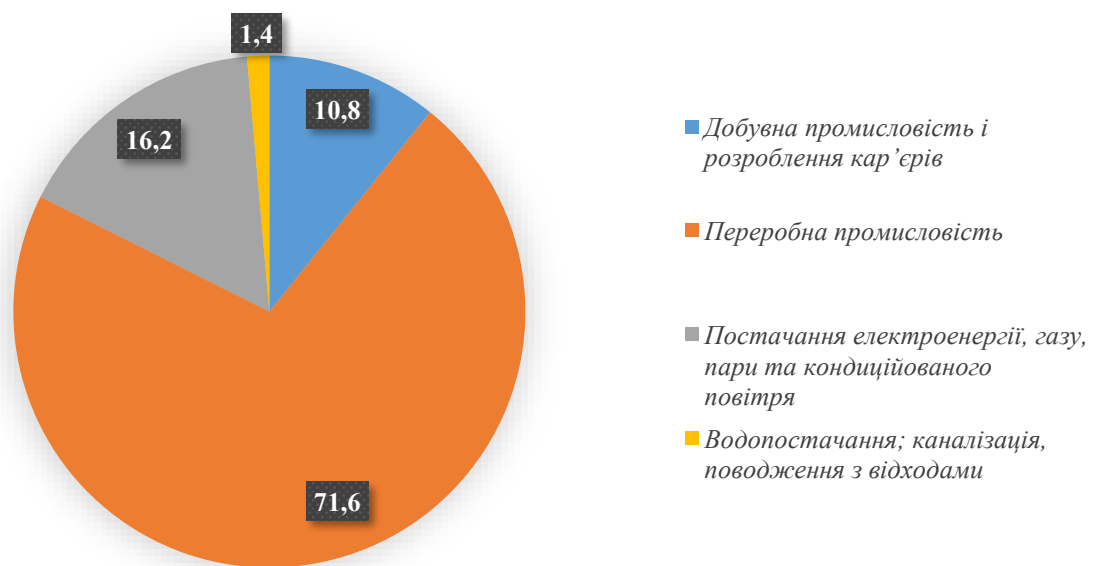
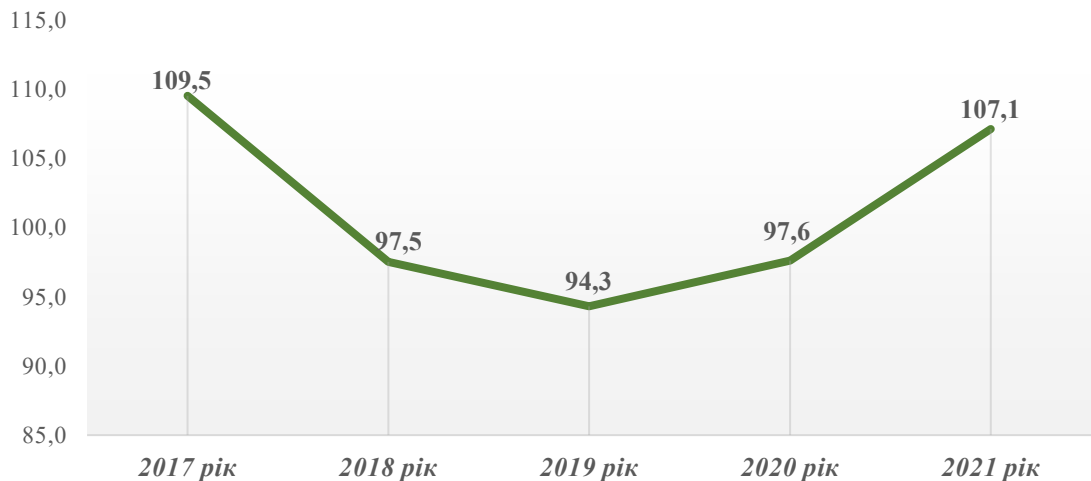

Рис. 1.31. Питома вага галузей в загальному обсязі реалізації промислової продукції у 2021 році, %

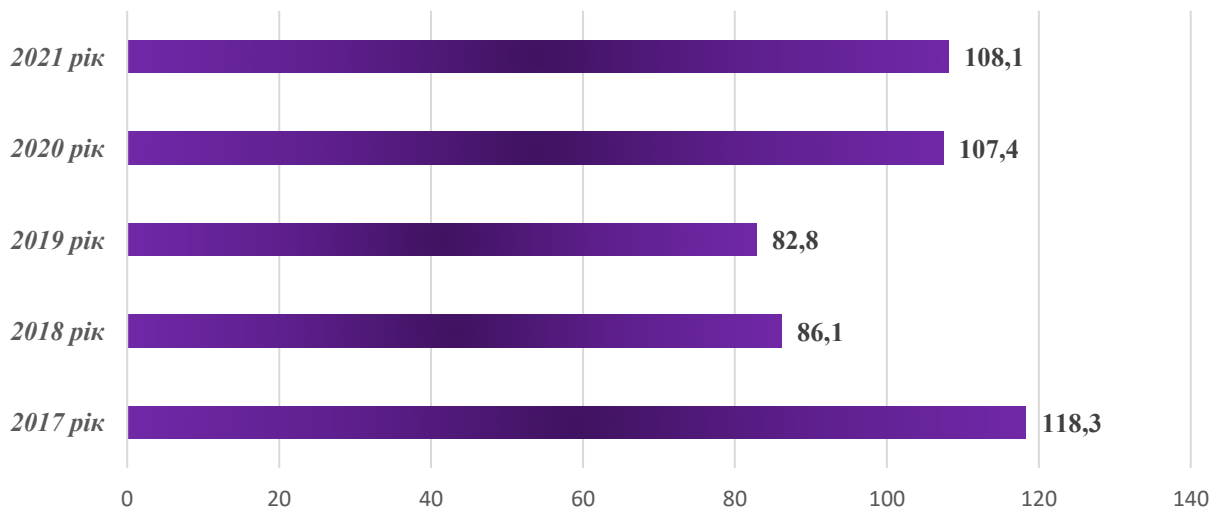
У 2021 році найбільша питома вага у загальному обсязі реалізованої промислової продукції припадає на виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 24,0%, виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічну діяльність – 17,2%, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 16,2%, виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – 11,7%, добувну промисловість і розроблення кар'єрів – 10,8%, найменша на водопостачання; каналізацію, поводження з відходами – 1,4%, текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – 4,2% та металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування – 4,8%.

Рис.1.32. Індекс промислової продукції протягом 2017-2021 років, %

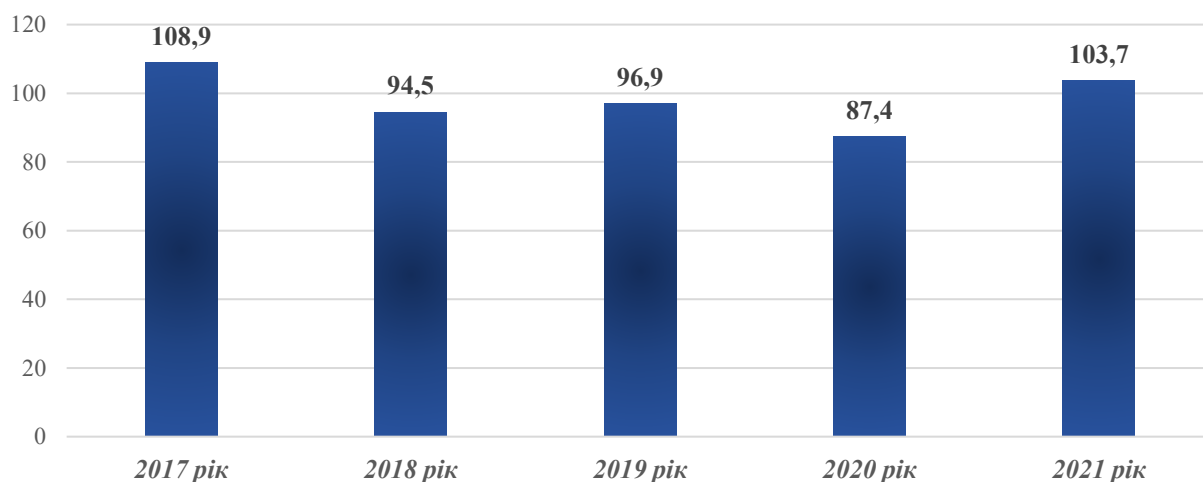
Після зростання обсягів промислового виробництва в області у 2017 році – на 9,5% та у 2021 році – на 7,1% було зафіксовано його скорочення, зокрема у 2018 році – на 2,5%, 2019 році – на 5,7%, у 2020 році – на 2,4%.

Зростання промислового виробництва у 2021 році обумовлено його збільшенням у добувній промисловості і розробленні кар’єрів – на 8,1%, та переробній промисловості – на 6,5%. Серед галузей переробної промисловості: у машинобудуванні – на 21,8%, у текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – на 8,8%, у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування – на 3,7%.

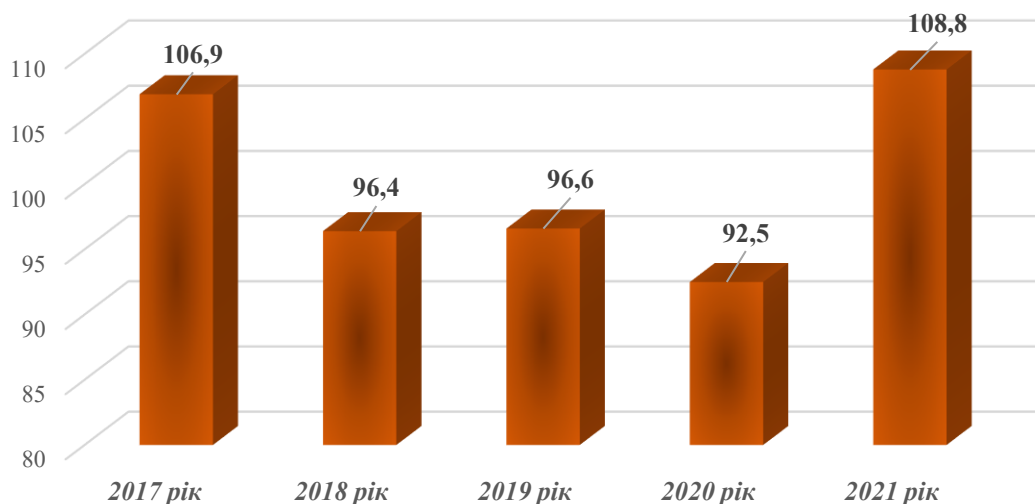
Рис.1.33. Індекс промислової продукції добувної промисловості і розроблення кар’єрів протягом 2017-2021 років, %.

Слід зазначити, що протягом 2017-2021 років відбулися коливання промислового виробництва добувної промисловості і розроблення кар’єрів, а саме у 2017 та 2021 роках зафіксовано його зростання на – 18,3% і 8,1% відповідно, у 2018 і 2019 роках зменшення на 13,9% і 17,2%.

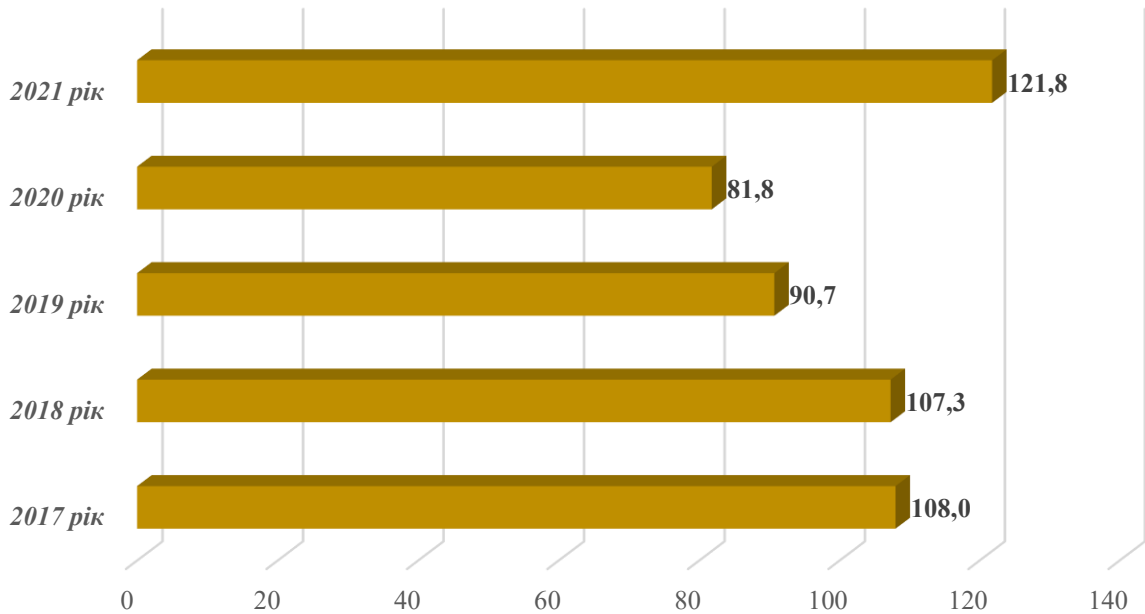
Рис.1.34. Індекс промислової продукції металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування протягом 2017-2021 років, %.

У металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування протягом 2017-2021 років обсяги продукції зростали у 2017, 2021 роках на 8,9% та 3,7% відповідно, а у 2018, 2019, 2020 роках – знижувалися на 5,5%, 3,1% та 12,6%.

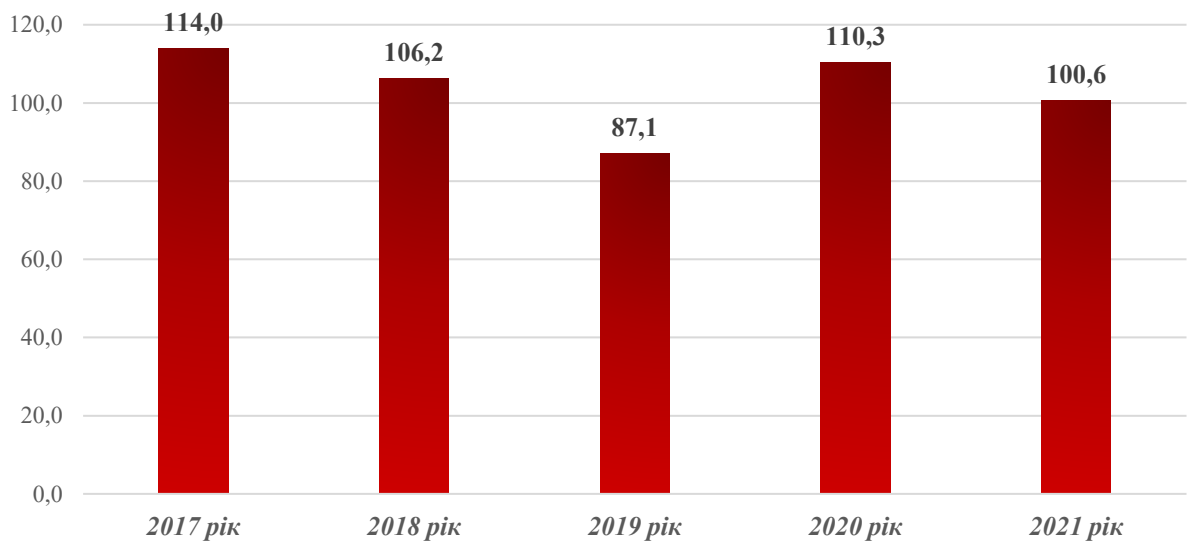
Рис.1.35. Індекс промислової продукції текстильного виробництва, виробництва одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів протягом 2017-2021 років, %

У текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів виробництво продукції протягом 2017-2021 років характеризувалися циклічною динамікою, зокрема у 2018, 2019, 2020 роках спостерігалось зменшення на 3,6%, 3,4% та 7,5% та у 2017 і 2021 роках – збільшення на 6,9% та 8,8% відповідно.

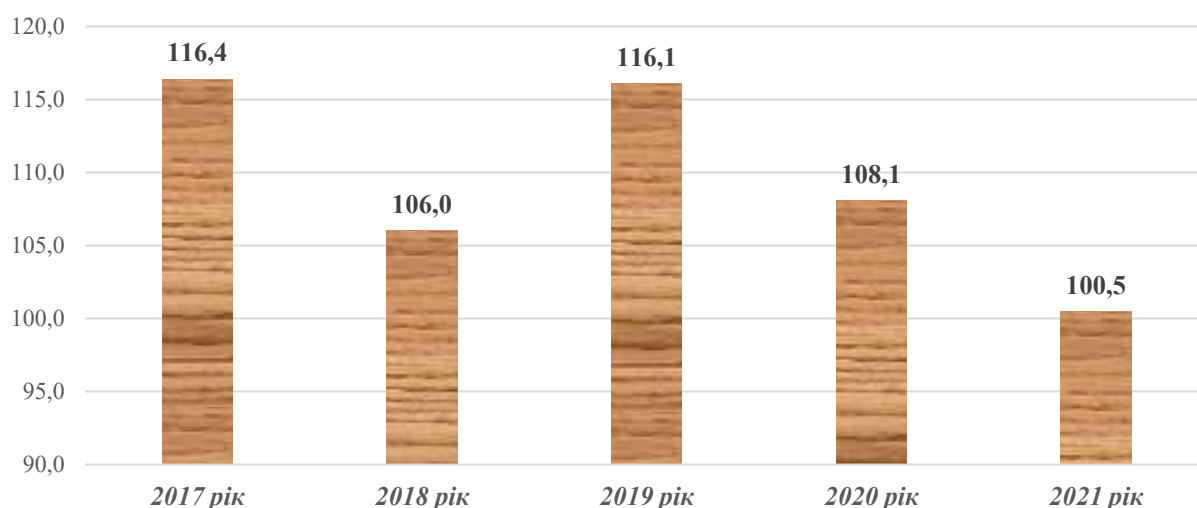
Рис.1.36. Індекс промислової продукції машинобудування протягом 2017-2021 років, %

В галузі машинобудування у 2019 і 2020 роках зафіксовано зменшення обсягів виробництва на 9,3% та 18,2% відповідно, у 2021 році – зростання на 21,8%.

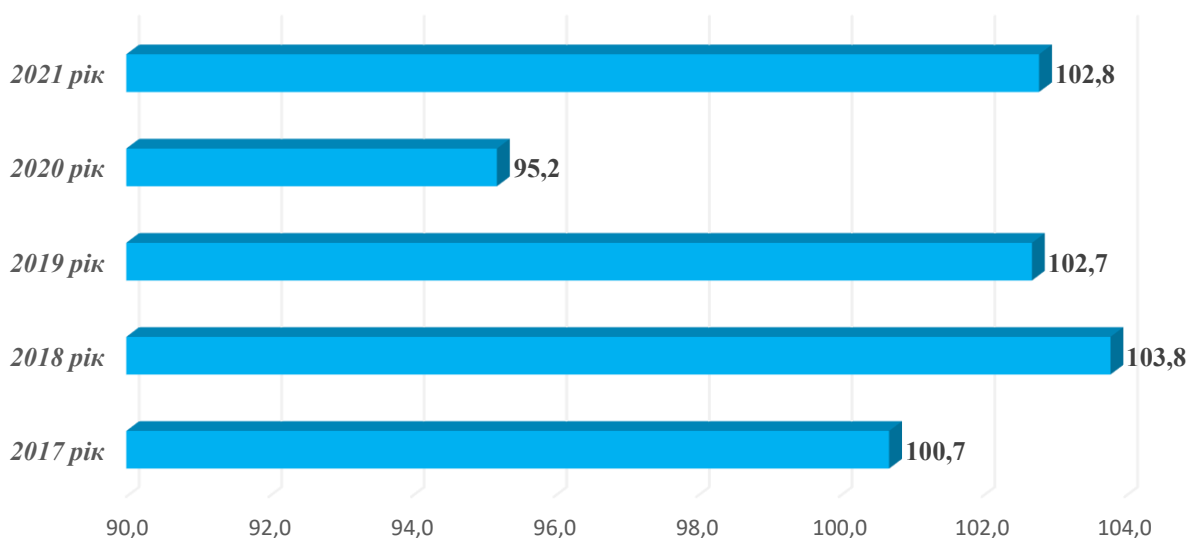
Рис.1.37. Індекс промислової продукції у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції протягом 2017-2021 років, %

Індекс промислової продукції у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції протягом 2017-2021 років характеризувалася як позитивною так і негативною динамікою, зокрема у 2017, 2018, 2020 та 2021 роках зафіксовано його зростання, а саме на 14,0%, 6,2%, 10,3% та 0,6% відповідно, у 2019 році – зменшення на 12,9%

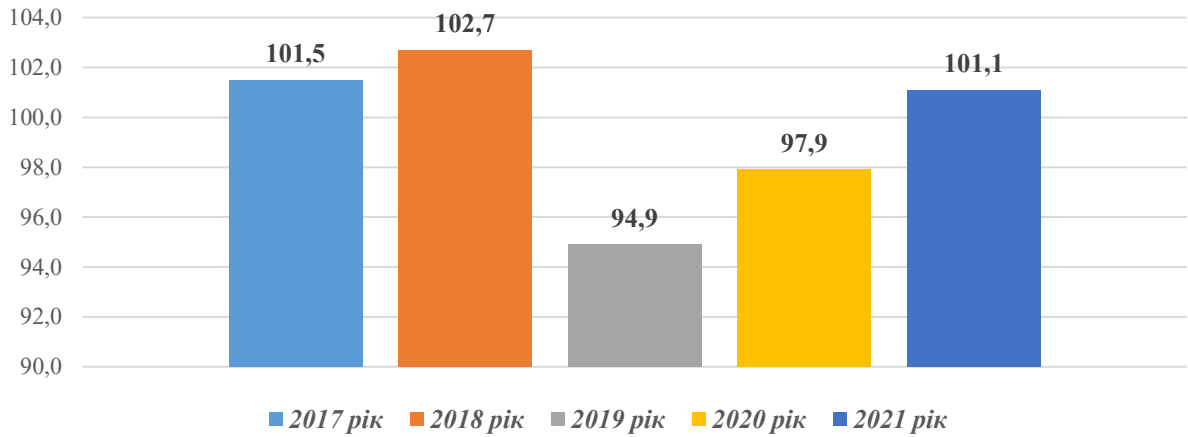
Рис.1.38. Індекс промислової продукції у виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності протягом 2017-2021 років, %

Протягом 2017-2021 років зафіксовано зростання обсягів у виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності на 16,4%, 6,0%, 16,1%, 8,1% та 0,5% відповідно, хоча у 2018 та 2021 роках темпи зростання дещо уповільнилися.

Рис.1.39. Індекс промислової продукції у виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції протягом 2017-2021 років, %

Після трьох років зростання у виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, зокрема у 2017 році – на 0,7%, 2018 році – на 3,8%, у 2019 році – на 2,7%, у 2020 році зафіксовано його скорочення на 4,8%.

Рис. 1.40. Індекс промислової продукції у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів протягом 2017-2021 років, %

Зростання обсягів у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів протягом 5 років спостерігалось у 2017 році – на 1,5%, у 2018 році – на 2,7% та 2021 році на – 1,1%. Однак у 2019 році зафіксовано його зменшення – на 5,1%

Загальна частка промисловості у валовій доданій вартості області у 2021 році склала 17,9%, що на 1,0 в.п. менше, ніж у 2017 році (18,9%).

Таблиця 1.41. Порівняльна характеристика показників промисловості у 2021 році із суміжними регіонами та регіонами одного типу

Область	Індекс промислової продукції, % до попереднього року	Обсяг реалізованої промислової продукції, млн грн
Україна	101,9	3589379,0
Житомирська	107,1	60899,0
Волинська	110,0	43489,0
Вінницька	100,8	90655,9
Київська	97,5	157978,3
Рівненська	107,2	58566,0
Хмельницька	106,4	64357,5
Чернігівська	97,6	39512,7

Індекс промислової продукції по області за підсумками 2021 року порівняно з Рівненською, є нижчим на 0,1 в. п., а в порівнянні з Київською, Чернігівською та Хмельницькою, є вищим на 9,6; 9,5 та 0,7 в. п. відповідно.

Обсяг реалізованої промислової продукції по області порівняно з однотипними областями, а саме: Волинською та Чернігівською є вищим, у порівнянні із суміжними областями Житомирська випереджає Рівненську.

Промисловість області в умовах воєнного стану

Одним із першочергових завдань є співпраця з промисловими підприємствами області щодо їх функціонування в умовах воєнного стану.

Оскільки галузь має важливий вплив на економіку в цілому проведено роботу з промисловими підприємствами щодо проблемних питань їх

функціонування в умовах воєнного стану (податкова політика, дозвільна система, питання експорту та імпорту) та можливих шляхів їх вирішення на центральному або місцевому рівнях.

З метою уникнення дефіциту кваліфікованих працівників на підприємствах вжито заходи щодо визначення промислових підприємств критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період. Зокрема утворено комісію про визначення підприємств, установ, організацій, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період та затверджені критерії за якими здійснюється визначення підприємств, організацій і установ, які мають важливе значення для задоволення потреб територіальних громад.

У зв'язку з дефіцитом електроенергії в енергетичній системі України, проведена робота з промисловими підприємствами області щодо скорочення споживання електроенергії (у тому числі забезпеченості генераторами, твердопаливними котлами, сонячними панелями). Також проведено робочу зустріч з представниками бізнесу з питання залучення інвестицій в генеруючі потужності, приєднання альтернативних генеруючих установок до електричних мереж, газорозподільних систем та енергосистем газотурбінних або газопоршневих установок, стимулювання на державному рівні проєктів з розвитку малої генерації.

З метою оперативного реагування на потреби оборони та відновлення територій в області сформовано перелік підприємств, які мають змогу виробляти будівельну продукцію (бетон та вироби з бетону, пиломатеріали, металеві конструкції тощо).

1.5.3. Сільське господарство

Загальна характеристика

Сільське господарство є однією з провідних галузей економіки області.

Виробництвом сільськогосподарської продукції в регіоні займаються близько 1300 підприємств різних форм власності та господарювання, а також 171,8 тисяч особистих селянських господарств. Упродовж багатьох років питома вага сільськогосподарських підприємств у виробництві сільгосппродукції складає у межах 55-60%, господарств населення – 45-40%.

В 2023 році виробництво валової продукції сільського господарства (у постійних цінах 2021 року) склало 47711,7 млн грн, що на 3054,6 млн грн більше, ніж у 2022 році. Індекс виробництва становив 106,8%. За темпами виробництва область перебуває на 13 місці серед інших регіонів держави.

В структурі виробництва валової продукції сільського господарства питома вага продукції галузі рослинництва складає 83,1%, тваринництва 16,9%.

За обсягом сільськогосподарського виробництва Житомирщина належить до групи областей із середнім розвитком. Частка регіону у загальному виробництві продукції сільського господарства зростає і у 2023 році складає близько 4,3% проти 3,9% у 2019 році.

У структурі сільськогосподарського виробництва області частка продукції сільського господарства, виробленої сільськогосподарськими підприємствами, складає 60,8%, господарствами населення – 39,2%.

Слід відмітити, що протягом останніх років відбувається переформатування сільського господарства у бік збільшення фермерських господарств, частка яких у 2023 році склала 53,8% від загальної кількості підприємств, що функціонують у сільському господарстві області, та відповідає структурі європейського союзу та інших західних країн.

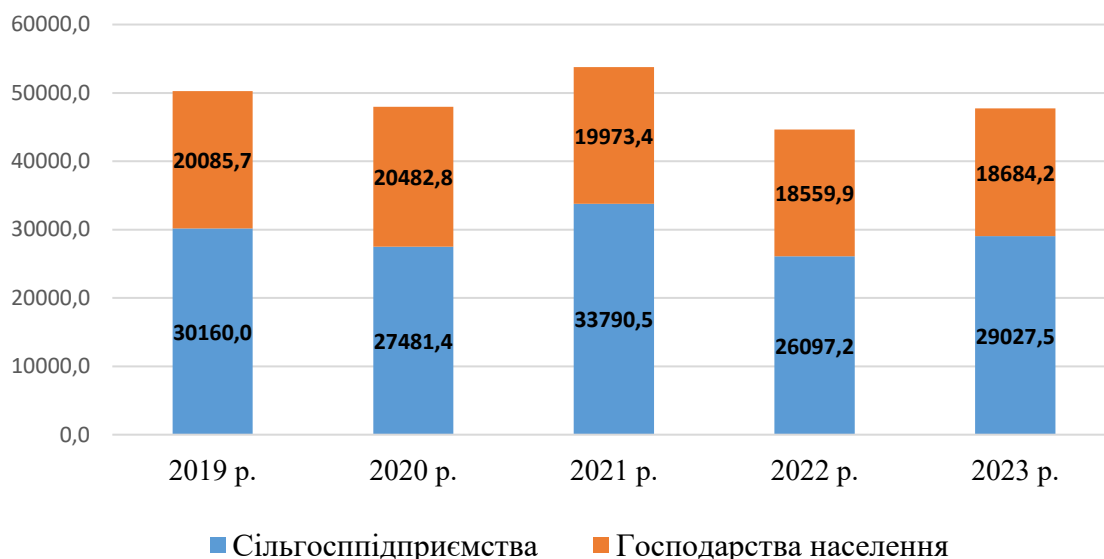

Рис. 1.41. Динаміка виробництва валової продукції сільського господарства, у постійних цінах 2021 року, млн гривень.

У виробництві основних сільськогосподарських культур в Україні частка області у 2023 році склала: зернові культури – 4,0% (у 2019 році – 3,6%), цукрові буряки – 7,1% (5,9%), картопля – 8,9% (7,9%), овочі – 4,8% (4,1%).

За рахунок власного виробництва забезпечується внутрішня потреба населення регіону у продовольчому зерні, картоплі, овочах, яйцях, молоці та молочних продуктах.

Таблиця 1.29. Порівняльна характеристика частки регіонів у загальному виробництві продукції сільського господарства області у 2023 році із суміжними регіонами та регіонами одного типу

Область	Частка регіонів у загальному виробництві продукції сільського господарства, %	Місце регіонів
Україна	100,0	X
Житомирська	4,3	13
Волинська	2,7	17
Вінницька	9,4	1
Київська	6,5	5
Рівненська	2,9	16
Хмельницька	6,5	6
Чернігівська	5,3	8

Наведені дані свідчать, що за часткою у загальному виробництві продукції сільського господарства область посіла 13 місце серед інших областей, поступившись Вінницькій, Київській, Хмельницькій та Чернігівській областям.

Рослинництво

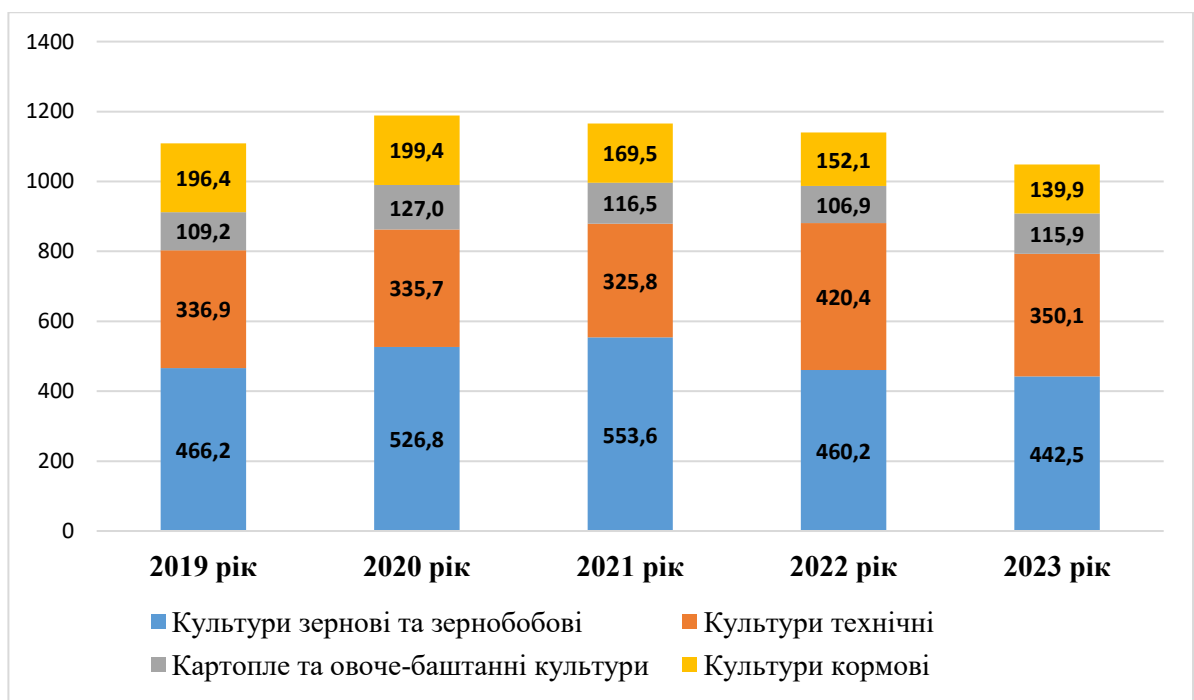
Земельний фонд області складає 2982,7 тис. га, з яких 1510,0 тис. га (50,6 %) зайнято сільськогосподарськими угіддями, з них 1113,8 тис. га (73,8%) – рілля, 126,9 тис. га (8,4 %) – сіножаті, 184,0 тис. га (12,2 %) – пасовища, 61,9 тис. га (4,1%) – перелogi, 23,4 тис. га (1,5%) – багаторічні насадження.

У користуванні громадян перебуває 49% сільгоспугідь області або 738,2 тис. га, у користуванні сільгосппідприємств – 36% або 548,8 тис. га.

Сільгосппідприємства області надають перевагу вирощуванню сільгоспкультур зернової та технічної груп. Натомість, господарства населення є основними виробниками плодоовочевої продукції, у яких зосереджено виробництво майже 97,9% картоплі, 97,5% овочів та 96,1% плодів та ягід.

Таким чином, основний тягар щодо забезпечення населення продуктами харчування лежить на фінансово менш потужних виробниках, якими є господарства населення.

У структурі посівних площ 42,2% займають зернові культури, 33,4% – технічні культури, 11,1% – картопля і овочі та 13,3% – кормові культури.

Рис. 1.42. Посівні площі сільськогосподарських культур, тис. га

За останні 5 років відбулись значні зміни у структурі посівних площ. Починаючи з 2019 року щорічно до 2021 року зростали посівні площі під зерновими культурами. Зокрема у 2021 році зернові та зернобобові культури вирощували на площі 553,6 тис. га, що на 18,7% перевищує показник 2019 року. Протягом двох останніх років спостерігаємо тенденцію зменшення посівних площ зернових культур. Зокрема у 2023 році у порівнянні до 2021 року площа під зерновими зменшилася на 111,1 тис. га або на 20%. Разом з тим зростає площа під технічними (олійними) культурами. Ця тенденція продовжується і у 2024

році, оскільки в умовах обмеженої експортної логістики та цінової ситуації на світових ринках олійні культури фінансово рентабельніші у порівнянні з зерновими. Зросли площі під картоплею та овочевими культурами і у 2023 році склали 115,9 тис. га, що більше показника 2019 року на 6,1%. Площі під кормовими культурами щорічно зменшуються і у 2023 році під цими культурами було зайнято 139,9 тис. га, що менше проти 2019 року на 28,8% . Основною причиною зменшення площ стало скорочення у регіоні поголів'я великої рогатої худоби, овець та коней.

У структурі зернових та зернобобових культур переважають: озима пшениця, кукурудза на зерно, овес, гречка, ячмінь, жито, просо, квасоля, горох. Технічні культури представлені соняшником, соєю, цукровим буряком, ріпаком, льоном та хмелем. Серед картопле та овоче-баштанних культур 85% займають площі під картоплею і лише 15% культури овочеві відкритого ґрунту. Найбільшу питому вагу кормових культур мають багаторічні та однорічні трави, коренеплоди кормові (буряк кормовий), кукурудза кормова.

В області знаходиться 100% площ насаджень хмелю України, за рахунок чого вона займає провідне місце у вирощуванні цієї технічної культури.

Досвід господарювання свідчить, що галузь хмелярства може бути джерелом значних фінансових надходжень, оскільки, займаючи в господарствах під плантаціями лише 1,1-1,5% площ ріллі, грошові надходження від реалізації продукції хмелярства можуть складати до 1% в структурі рослинницької продукції, а в спеціалізованих господарствах – понад 50%.

Якість хмелепродукції, яка вирощується на Житомирщині, не поступається закордонній, особливо сортів-аналогів хмелю ароматичного типу. Крім того агрокліматичні умови області найбільш повно відповідають вирощуванню саме цього типу хмелю. Саме тому хмелепродукція, яку виробляють господарства області, є конкурентоспроможною. Область має можливість повністю забезпечувати власний попит на сировину, значну частину потреб внутрішнього ринку країни та експортний потенціал, зважаючи не те, що в регіоні функціонують два гранулятори для переробки хмелесировини.

В господарствах області проводиться ремонт насаджень хмелю: закладаються нові насадження та вибраковуються старі малопродуктивні площі. На 01.01.2024 площа під хмелем по області складає 322 га, з них у плодоносному віці 293 га.

Важливу частину продовольчого балансу Житомирщини складає продукція галузі ягідництва та садівництва. Природно-кліматичний потенціал області, зовнішній попит, культура споживання, державна підтримка та перспективність галузі сприяють її динамічному розвитку протягом останніх років.

Значне збільшення виробництва ягід впродовж цього періоду відбулося не за рахунок розширення площі насаджень, яка залишилася майже без змін, а передусім внаслідок удосконалення й інтенсифікації технології вирощування та впровадження нових високопродуктивних сортів. Під впливом ідей здорового способу життя люди прагнуть вживати натуральні вітаміни цілий рік. А це не тільки ягоди в чистому вигляді, але ще і різноманітна продукція з їх додаванням: кисломолочна, кондитерська та інша. Також попит на продукцію ягідництва у світі сприяє розвитку галузі.

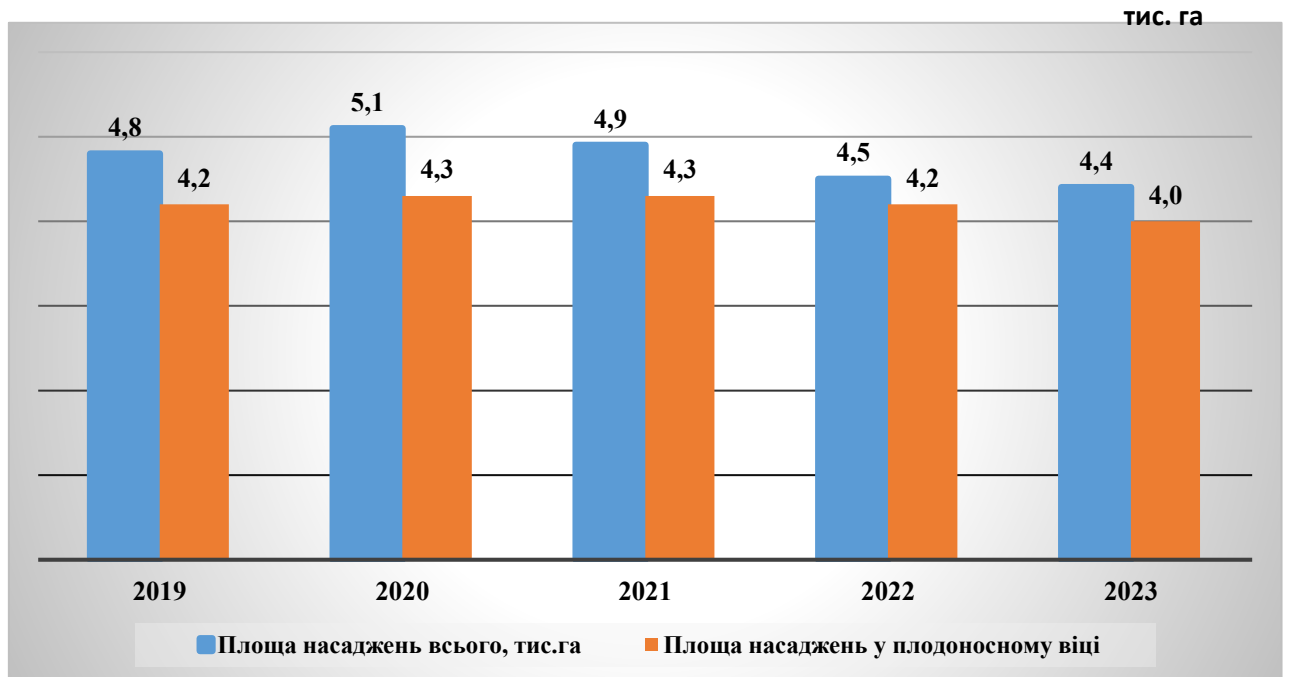

Рис.1.43. Загальна площа насаджень плодових та ягідних культур по усіх категоріях господарств, тис. га

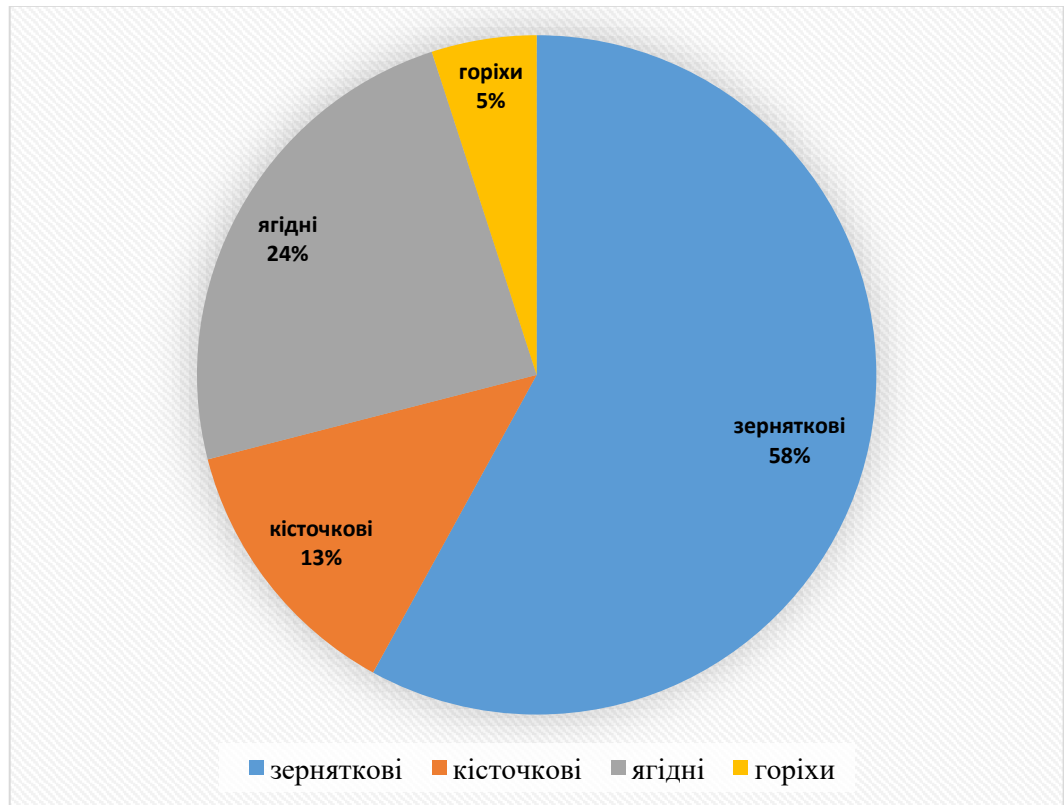
У 2023 році загальна площа насаджень під культурами плодовими та ягідними у всіх категоріях господарств області становила 4,4 тис. га, що на 0,4 тис. га менше, ніж у 2019 році, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах 0,7 тис. га проти 1,2 тис. га у 2019 році.

Основне виробництво плодово-ягідної продукції в області зосереджено в особистих підсобних господарствах населення, які зберігають провідні позиції, незважаючи на наявну тенденцію зменшення їх частки на ринку, забезпечуючи понад 96 % всього виробництва цих культур у регіоні.

Більше 30 суб'єктів господарювання всіх форм власності у 2023 році вирощували плодово-ягідні культури на площі 0,7 тис. га, у тому числі у плодоносному віці – 0,6 тис. га. На 50% площ у плодоносному віці (0,3 тис. га) підприємства вирощують чорницю щиткову. Крім того господарства вирощують такі культури як малина, смородина, суниця, агрус, жимолость, горіх грецький, яблуні, груши, черешні та інші. Щороку асортимент продукції ягідництва оновлюється новими видами, оскільки інвестувати у розвиток галузі перспективно, а зосереджувати свою увагу на вирощуванні культур, які є

нішевими ще і далекоглядно. З такими ягодами як журавлина, кизил, брусниця легше завойовувати місце на ринку, оскільки ще немає сильної конкуренції.

Структура обсягу виробництва із загальної площі насаджень культур плодкових та ягідних у 2023 році в господарствах усіх категорій була достатньо розгалужена і включала як зерняткові, кісточкові культури, так і культури ягідні, що вирощуються у відкритому ґрунті, також горіхи.

Рис.1.44. Структура виробництва плодово-ягідної продукції із загальної площі насаджень по господарствах усіх категорій, %

Серед зерняткових найбільшу питому вагу займають яблука, однаково у сільськогосподарських підприємств та у господарствах населення, кісточкові культури (вишня, черешня, слива) переважно вирощують господарства населення, у структурі ягід переважає суниця, лохина, смородина. Горіхові культури представлені горіхом волоським та горіхом лісним (фундук).

Найбільші сільськогосподарські підприємства області, які займаються садівництвом та ягідництвом, зосереджені у Бердичівському, Звягельському, Коростенському районах та в Радомишльській, Брусилівській і Черняхівській територіальних громадах Житомирського району.

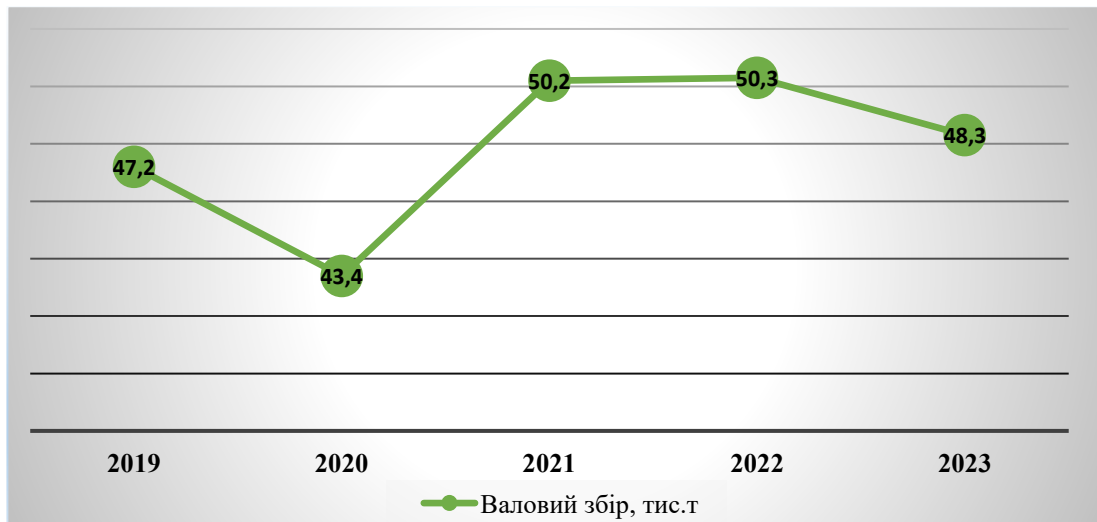

Рис. 1.45. Валовий збір плодових та ягідних культур із загальної площі насаджень по усіх категоріях господарств, тис. т

Протягом 2019-2023 років в області найбільше вироблено плодових та ягідних культур у 2022 році – 50,3 тис. тон. У 2023 році через зменшення площ та зниження урожайності обсяг виробництва зменшився на 2,0 тис. тон або на 4,0%. У порівнянні з 2019 роком у 2023 році спостерігається тенденція до збільшення валового збору продукції плодових та ягідних культур по усіх категоріях господарств на 1,1 тис. тон. Цьому сприяло підвищення урожайності культур у 2023 році на 9,1 ц/га у порівнянні з 2019 роком.

Збільшення обсягів виробництва відбулося за рахунок запровадження новітніх прогресивних технологій, важливим елементом яких є використання високоврожайних сортів і якісного насіння, впровадженні біотехнологій, застосуванні технологій які ґрунтуються на зменшенні енергоємних витрат, впровадження інноваційних аграрних технологій, зрошення, використання інноваційної техніки, а також державної підтримки галузі садівництва та ягідництва України.

Розвиток ягідного ринку напряму залежить від експортного попиту. За останні 5 років експорт ягід з регіону збільшився майже у 4 рази. Серед найбільш затребуваних є полуниця, чорниця, лохина і журавлина.

Основними країнами, в які Житомирщина експортує продукцію ягідництва, садівництва та горіхи є Сербія, Ірак, Алжир, Словенія, Йорданія, Ліван, Азербайджан, Боснія і Герцеговина, Литва, Франція, Туреччина, Нідерланди, Туреччина, Австрія та інші країни.

Таблиця 1.30. Порівняльна характеристика валового збору, урожайності та площі насаджень області у 2023 році із суміжними регіонами та регіонами одного типу

Область	Валовий збір із загальної площі по всіх категоріях господарств, тис. т	Урожайність по всіх категоріях господарств, ц/га	Площа насаджень у плодоносному віці по всіх категоріях господарств, тис. га
Україна	1995,9	119,0	167,0
Житомирська	48,3	120,4	4,0

Область	Валовий збір із загальної площі по всіх категоріях господарств, тис. т	Урожайність по всіх категоріях господарств, ц/га	Площа насаджень у плодоносному віці по всіх категоріях господарств, тис. га
Волинська	41,6	103,4	4,1
Вінницька	259,6	117,7	22,1
Київська	88,6	104,1	8,6
Рівненська	89,0	132,1	6,6
Хмельницька	211,4	175,3	12,1
Чернігівська	17,5	61,2	2,9

Урожайність плодово-ягідної продукції регіону у 2023 році склала 120,4 ц/га, що перевищує середній показник по Україні на 1,4 ц/га. У порівнянні із суміжними регіонами область поступається лише Хмельницькій та Рівненській.

Щодо площ, з яких зібрано врожай, Житомирщина із площею 4,0 тис. га порівняно із суміжними регіонами посідає передостаннє місце, лишаючи позаду лише Чернігівську область із показником 2,9 тис. га.

У 2023 році по області зібрано 48,3 тис. тонн плодівих та ягідних культур. За показником валового збору Житомирщина випереджає лише Чернігівську та Волинську області, поступаючись лідерам галузі Вінницькій, Хмельницькій, Рівненській та Київській областям.

Органічне виробництво

Житомирщина уже має відповідну історію розвитку органічного виробництва. Станом на 2024 рік на території області виробництво органічної продукції проводять 35 підприємств різних форм власності сертифікованих відповідно до вимог законодавства України у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції У 2014 році органічним виробництвом займалися 9 підприємств.

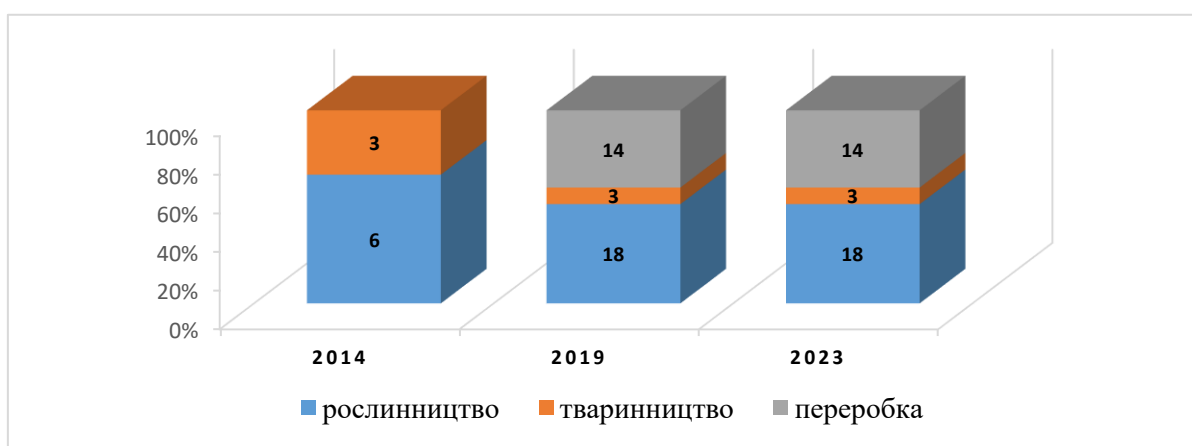

Рис. 1.46. Кількість операторів за видами сертифікованої діяльності

Враховуючи збільшення кількості підприємств, що займаються органікою, зросла і кількість сертифікованих видів діяльності. Якщо у 2014 році це було лише рослинництво – 6 підприємств і тваринництво – 3 підприємства, то у 2023 році, окрім перерахованих, додалася переробка, заготівля дикорослих

продуктів, експорт/імпорт та торгівля органічними продуктами. Це свідчить про збільшення обсягів органічного виробництва регіону та розширення ринків її збуту.

В останні роки спостерігається тенденція активного наповнення внутрішнього ринку власною органічною продукцією за рахунок налагодження переробки органічної сировини.

Яскравим представником органічної Житомирщини є приватне підприємство «Галекс-Агро» Звягельського району, де вперше в Україні реалізована повноцінна модель екосистеми, що поєднує землеробство, органічне тваринництво та переробку. Це цілісна система господарювання та виробництва харчових продуктів. В 2014 році у його складі введено в експлуатацію перше в Україні сертифіковане підприємство з виробництва органічної молочної продукції ТОВ «Органік Мілк», пізніше ще одне – ТОВ «Органічний м'ясний продукт» та ФГ «Домашня курочка» – сучасна ферма з якісним європейським обладнанням та максимумом автоматизації, де утримується 18000 курей-несучок породи Декалб Вайт та 5500 курей Бованс Браун.

Ще однією гордістю регіону є підприємство, яке виробляє органічне морозиво – ПАТ «Житомирський маслозавод». Під час його виробництва використовується виключно органічне молоко, вершкове масло та цукор. Перша партія морозива була випущена ще у 2015 році завдяки бажанню виробника крокувати в ногу з часом та дати українцям можливість обирати органічне. Продукцію ТМ «Рудь» можна знайти не тільки в українських магазинах, морозиво успішно експортується до понад 30 країн світу.

На Житомирщині розвивається напрямок органічного технічного виноградарства де виготовляються вина під торговою маркою MON CRAFTO.

ТОВ «Сіріус.» у 2020 році почала розвивати напрямок органічного технічного виноградарства, заклавши виноградник площею 3,5 гектари. Обираючи сорти винограду для вирощування, на підприємстві передусім враховували кліматичні умови Житомирщини: тут вирощують Мускаріс, Геліос, Піно Тін. Виробничі потужності підприємства — 10 тисяч літрів вина.

Також на Житомирщині є підприємства, які здійснюють переробку продукції дикорослих лікарських рослин, це ТОВ «Гербатіка» та ПРАТ «Ліктрави».

Сьогодні в області спостерігаємо тенденцію щодо щорічного збільшення площ під органікою, якщо в 2021 році загальна площа сільськогосподарських земель (органічних і перехідного періоду) сертифікованих відповідно до вимог законодавства України складала в межах 22-23 тис. га, то в 2024 році за даними Органік Стандарту та території області площа під органікою займає 27,6 тис. га.

Тваринництво

Тваринництво – одна із стратегічних галузей сільського господарства регіону, важлива роль якої визначається тим, що господарства, які займаються виробництвом продукції тваринного походження, не лише забезпечують населення незамінними продуктами харчування, що є запорукою продовольчої

безпеки держави, а й сприяють покращенню соціально-економічного рівня працівників та підвищують надходження до всіх рівнів бюджету.

Тваринництво області охоплює ряд галузей: скотарство, свинарство, птахівництво, вівчарство, бджільництво, рибицтво.

Територія регіону має сприятливі умови для розвитку галузі: наявність необхідних площ кормових угідь (лук і пасовищ), високу врожайність фуражних, зернобобових та кормових культур (люпину, кормових бобів, вики, гороху) та багаторічних трав.

Протягом останніх років спостерігається нарощування поголів'я сільськогосподарських тварин у всіх категоріях господарств.

Таблиця 1.31. Кількість сільськогосподарських тварин у всіх категоріях господарств станом на 01.01.року, тис. голів

Сільськогосподарські тварини	2020	2021	2022	2023	2024
Велика рогата худоба	179,1	168,1	153,7	126,7	106,0
у тому числі корови	101,8	97,8	92,4	82,4	73,1
Свині	126,6	136,8	117,7	110,0	138,6
Вівці та кози	22,7	21,4	21,2	19,2	16,4
Птиця свійська	7416,5	7205,2	7121,9	6731,3	6776,1

Поголів'я сільськогосподарських тварин на 01.01.2024 у порівнянні з 01.01.2020 зменшилось по ВРХ на 73,1 тис. голів або на 40,8%, у тому числі кількість корів на 28,7 тис. голів або 28,2%, овець та кіз – на 6,3 тис. голів або 27,8%, свійської птиці – на 640,4 тис. голів або 8,6%. Лише поголів'я свиней зросло на 12,0 тис. голів або 9,5%.

На території області здійснюють діяльність 21 суб'єктів племінної справи у тваринництві, з них 3 племінних підприємства, 4 суб'єкта племінної справи м'ясного напрямку та 15 господарств у молочному скотарстві.

Суб'єкти племінної справи у тваринництві займаються системою зоотехнічних, селекційних та організаційно-господарських заходів, спрямованих на поліпшення племінних і продуктивних якостей тварин, що зумовлено потребою забезпечення породної чистоти вітчизняного тваринництва і виведення нових високопродуктивних тварин. В переважній більшості всіма категоріями господарств утримуються такі породи ВРХ як українська чорно-ряба молочна, українська червоно-ряба молочна, голштинська, англєрська, симентальська.

У 2023 році у порівнянні з 2019 роком спостерігається спад обсягів виробництва продукції тваринництва по всіх показниках.

Таблиця 1.32. Виробництво продукції тваринництва по всіх категоріях господарств

Продукція тваринництва	2019	2020	2021	2022	2023
Реалізація худоби і птиці у живій вазі, тис. т	88,0	84,5	80,3	66,9	68,6
молоко, тис. т	517,6	506,0	487,6	464,2	424,4
яйця, млн шт.	693,5	705,8	718,5	691,0	686,2
вовна, т	27	22	21	20	20

Зокрема, обсяги реалізації худоби і птиці у живій вазі у 2023 році склали 68,6 тис. т, що на 1,7 тис. т або 2,5% більше 2022 року, але менше на 19,4 тис. тон або 22% проти 2019 року. Обсяг виробництва молока щорічно зменшується і у 2023 році становив 424,4 тис. тон, що у порівнянні з 2019 роком менше на 93,2 тис. тон. Середній річний надій молока від 1 корови у господарствах усіх категорій у 2023 році по Житомирській області склав 5122 кг, що менше середнього показника по Україні на 354 кг або на 6,5%.

Лева частка виробництва продукції тваринництва припадає на господарства населення, які забезпечили у 2023 році 61,2% виробництва м'яса, 69,7% виробництва молока, 87,6% виробництва яєць та 99,8% виробництва меду.

Таблиця 1.33. Порівняльна характеристика виробництва продукції тваринництва області у 2023 році із суміжними регіонами та регіонами одного типу

Область	Виробництво продукції тваринництва у % до загальнодержавного		
	М'ясо	Молоко	Яйця
Україна	100	100	100
Житомирська	2,2	5,7	6,0
Волинська	4,5	3,9	1,7
Вінницька	21,5	8,0	5,6
Київська	6,9	4,4	21,6
Рівненська	2,4	3,9	5,8
Хмельницька	3,3	9,1	8,2
Чернігівська	1,6	5,5	2,3

Наведені дані свідчать, що серед суміжних регіонів за часткою у загальному виробництві: м'яса область поступається Волинській, Вінницькій, Київській, Рівненській та Хмельницькій областям; молока – лише Вінницькій та Хмельницькій; яєць – Київській та Хмельницькій областям.

1.5.4. Будівництво

Обсяг виробленої будівельної продукції (виконаних будівельних робіт) підприємствами області у 2021 році склав 2649,4 млн грн, що в 1,7 раза більше, ніж у 2017 році (1541,2 млн грн).

Індекс будівельної продукції області у 2021 році порівняно із попереднім роком становив 103,9% проти 142,4% у 2017 році. У розрізі окремих видів будівельної продукції індекс будівельної продукції становив: по будівлях – 103,7 % (148,0 % у 2017 році), у тому числі по житлових – 79,7 % (202,6%), по нежитлових – 115,5% (127,2%) та по інженерних спорудах – 104,2% (133,5%).

Протягом 2017-2021 років в області спостерігалася стійка тенденція до зростання виробництва будівельної продукції, хоча темпи цього зростання коливалися.

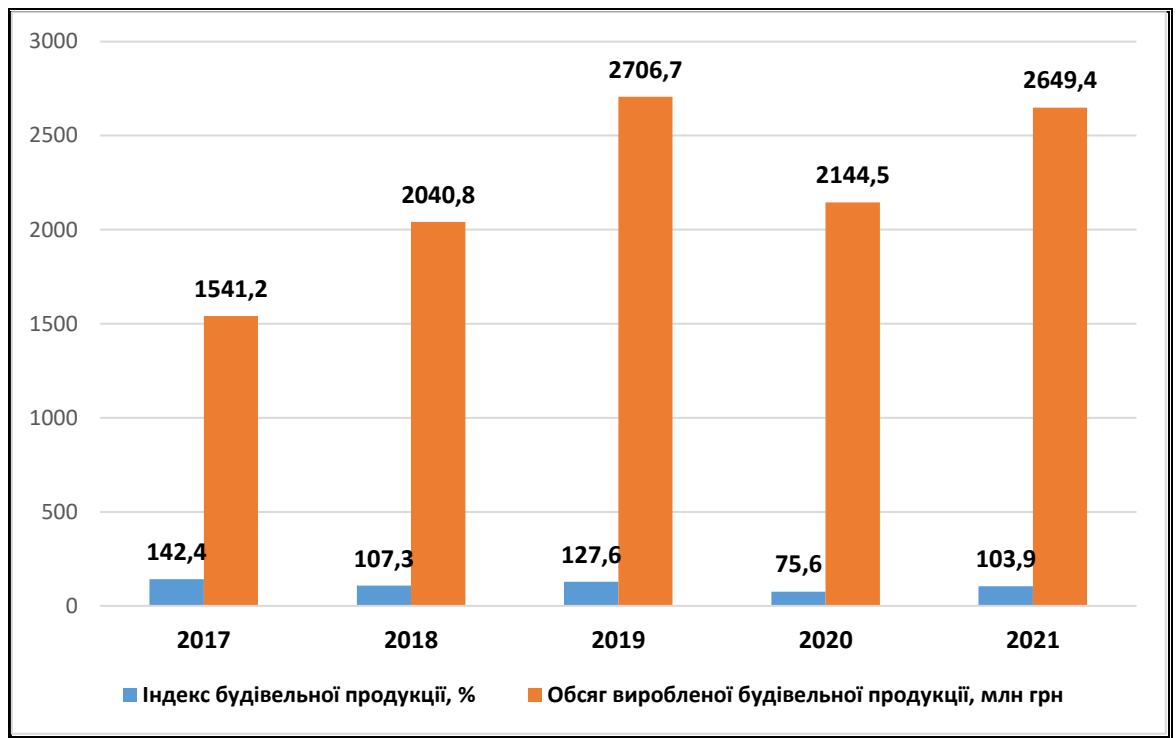

Рис. 1.47. Динаміка розвитку будівельної галузі в області протягом 2017-2021 років

Прийняття в експлуатацію житлових будівель у 2021 році становило 195,9 тис. м². При цьому на одноквартирні будинки припадало 98,6 тис. м², а на будинки з двома і більше квартирами – 97,3 тис. м². Для порівняння: у 2018 році значення цих показників становило: прийняття в експлуатацію житлових будівель – 146,3 тис. м², у тому числі у одноквартирних житлових будівлях – 114,5 тис. м², у житлових будівлях з двома і більше квартирами – 31,8 тис. м².

Загальна площа нежитлових будівель, прийнятих в експлуатацію у 2021 році в області складала 85,1 тис. м² із яких припадало на: торговельні будівлі – 22,0 тис. м², будівлі промислові та склади – 31,1 тис. м², будівлі для публічних виступів, закладів освітнього, медичного та оздоровчого призначення – 11,6 тис. м² та будівлі нежитлові інші – 18,2 тис. м².

Таблиця 1.34. Порівняльна характеристика показників будівельної галузі у 2021 році із суміжними регіонами та регіонами одного типу

Область	Індекс будівельної продукції, % до попереднього року	Обсяг виробленої будівельної продукції, млн грн	Загальна площа за видами житлових будівель (нове будівництво) на початок будівництва, м ²	Загальна площа за видами нежитлових будівель (нове будівництво) на початок будівництва, м ²
Україна	106,8	258073,6	12714908	6241656
Житомирська	103,9	2649,4	113938	93452

Область	Індекс будівельної продукції, % до попереднього року	Обсяг виробленої будівельної продукції, млн грн	Загальна площа за видами житлових будівель (нове будівництво) на початок будівництва, м ²	Загальна площа за видами нежитлових будівель (нове будівництво) на початок будівництва, м ²
Волинська	108,4	3273,5	179401	133918
Вінницька	120,6	15919,6	214744	206927
Київська	111,9	16896,9	2787073	757289
Рівненська	115,6	4516,3	171867	153243
Хмельницька	118,6	9442,0	553797	252211
Чернігівська	100,8	2953,1	158156	106511

Наведені дані свідчать, що індекс будівельної продукції області за підсумками 2021 року в цілому незначно відрізнявся від середнього по державі (на 2,7%). Порівняно з суміжними регіонами (Київської, Рівненською, Хмельницькою та Вінницькою областями) індекс будівельної продукції та обсяг виробленої будівельної продукції є значно нижчими (за винятком Чернігівської, індекс будівельної продукції в якій був на 3,1% менше та становив 100,8%).

Загальна площа за видами житлових будівель (нове будівництво) на початку будівництва за підсумками 2021 року у області порівняно з суміжними регіонами та регіонами однієї групи була найнижчою і складала 113,9 тис. м², що на 2673,2 тис м² або в 24,5 рази менше найвищого значення серед суміжних областей і областей однієї групи (Київська область, 2787,1 тис. м²). Загальна площа за видами нежитлових будівель (нове будівництво) на початок будівництва була найнижчою з-поміж суміжних областей (Київської, Рівненської, Хмельницької та Вінницької областей) і становила 93,5 тис. м². Це на 663,8 тис. м² або в 8,1 рази менше найвищого значення серед суміжних областей (Київська область – 757,3 тис. м²).

Прийняття в експлуатацію житлових будівель нового будівництва в області також помітно відрізняється у розрізі окремих адміністративно-територіальних одиниць. Зокрема, за підсумками 2021 року з-поміж прийнятої в експлуатацію 195,9 тис. м² житлової площі, на Житомирський район припадало 157,6 тис. м², на Коростенський район – 14,5 тис. м², на Звягельський район – 12,4 тис. м², на Бердичівський район – 11,4 тис. м².

1.5.5. Внутрішня торгівля

У розвитку роздрібної торгівлі за останні п'ять років спостерігається стабільна динаміка зростання індексу фізичного обсягу обороту роздрібної торгівлі.

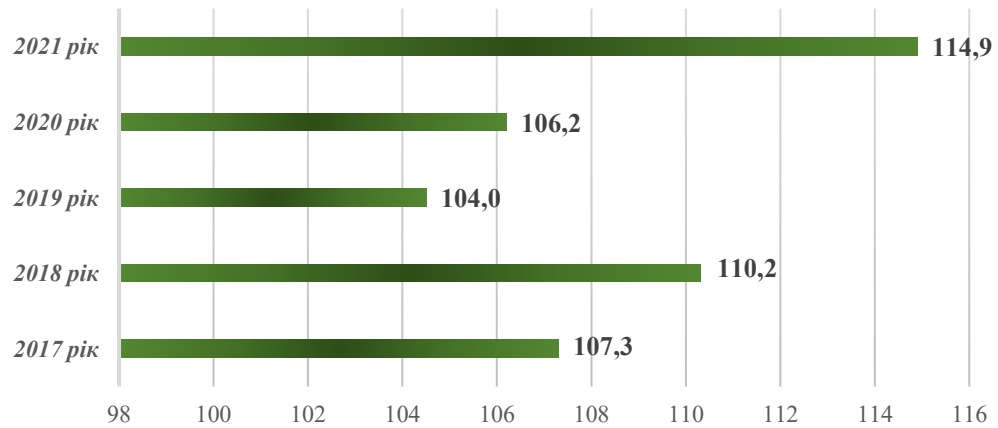

Рис. 1.48. Індекс фізичного обсягу обороту роздрібної торгівлі, %

У 2021 році індекс фізичного обсягу роздрібного товарообороту склав 114,9%, що на 3,7 в. п. менше ніж по Вінницькій і на 0,6 в. п. ніж по Рівненській та на 4,2 в. п. більше ніж по Україні, на 6,7 в. п. ніж по Волинській, на 2,8 в. п. ніж по Хмельницькій областях.

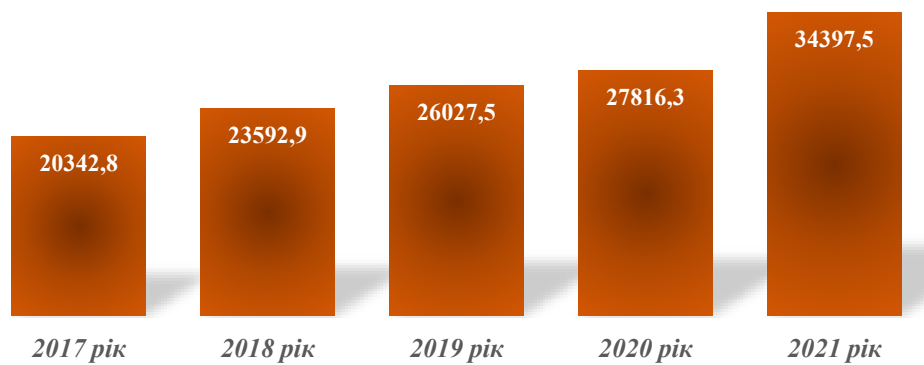

Рис. 1.49. Обсяг роздрібного товарообороту, млн грн

Упродовж 2017-2021 років спостерігалась тенденція щодо зростання обсягу обороту роздрібної торгівлі. У 2021 році обсяг обороту роздрібної торгівлі становив 34397,5 млн грн і зріс проти рівня 2017 року на 14054,7 млн грн, або у 1,7 раза.

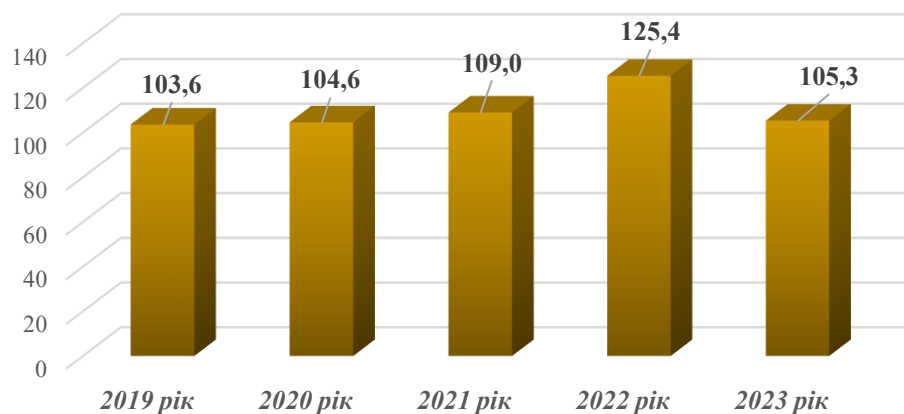

Рис. 1.50. Індекс споживчих цін протягом 2019-2023 років, %

Протягом 2019-2023 років зафіксовано зростання індексу споживчих цін. У 2019 році ціни на споживчому ринку області зросли на 3,6%, у 2020 році – на 4,6%, у 2021 році – на 9,0%, у 2022 році – на 25,4% та у 2023 році – на 5,3%. Зокрема, найбільший ріст споживчих цін зафіксовано у 2022 році, а саме індекс споживчих цін у грудні 2022 року до грудня 2021 року на транспорт склав – 151,9%. Це відбулося за рахунок подорожчання палива та мастил на 69,6% та плати за перевезення в автодорожньому пасажирському транспорті на 55,9%.

Окрім того, піднялися ціни на продукти харчування та безалкогольні напої на 28,8%, алкогольні напої та тютюнові вироби – 26,5%, предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла на 32,6%, в сфері освіти, головним чином, за рахунок збільшення плати в дошкільних закладах на 57,3%.

Разом з цим, на одяг і взуття відбулося зниження цін на 0,2%, зокрема, взуття – на 2,6%. Зниження цін відбулося також на послуги залізничного пасажирського транспорту – на 4,8%.

1.5.6. Зовнішньоекономічна діяльність

Аналіз зовнішньої торгівлі товарами області свідчить про адаптацію ведення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами регіону в умовах пандемії COVID – 19 та збройної агресії росії.

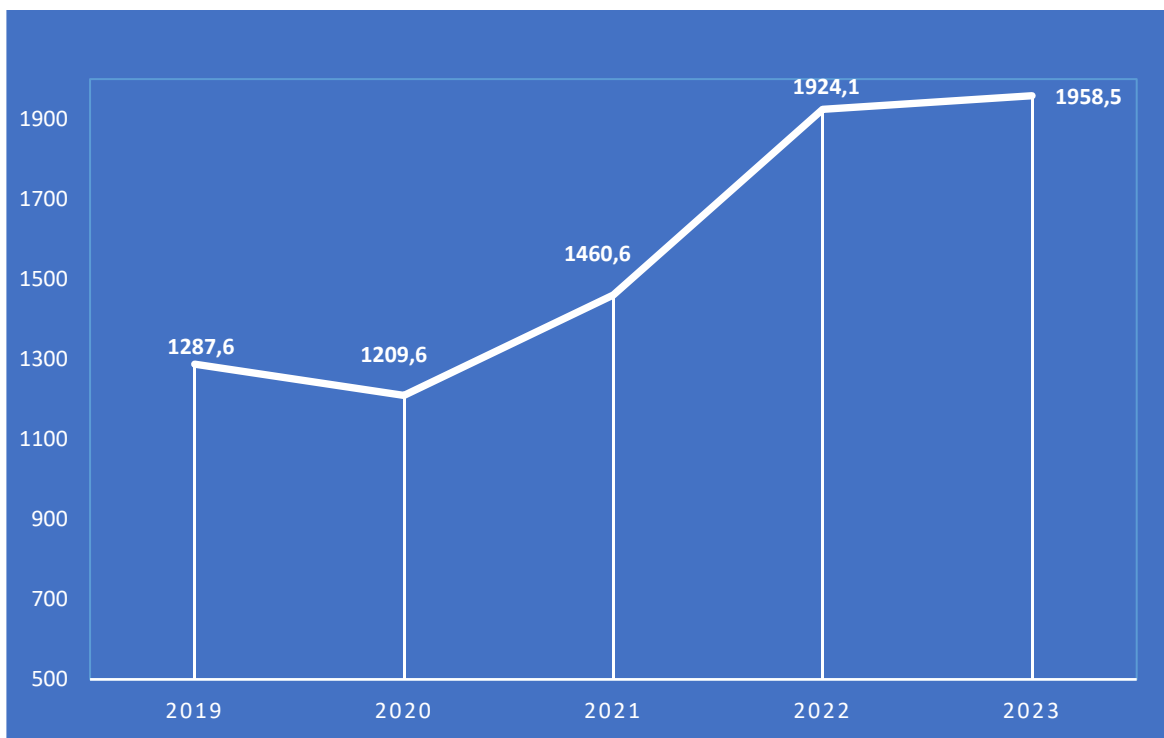

Рис. 1.51. Обсяг зовнішньої торгівлі товарами, млн дол. США.

Рис. 1.52. Обсяг зовнішньої торгівлі товарами, %.

Показники товарообороту після падіння продемонстрували тенденції до зростання вже у 2023 році, що свідчить про зміни в зовнішньоекономічному середовищі та підвищення економічної активності суб'єктів господарювання. Варто зазначити, що показник сальдо 2023 року області характеризується незначним зниженням від попереднього року (1,7 рази), порівнюючи з загальнодержавним (2,5 рази).

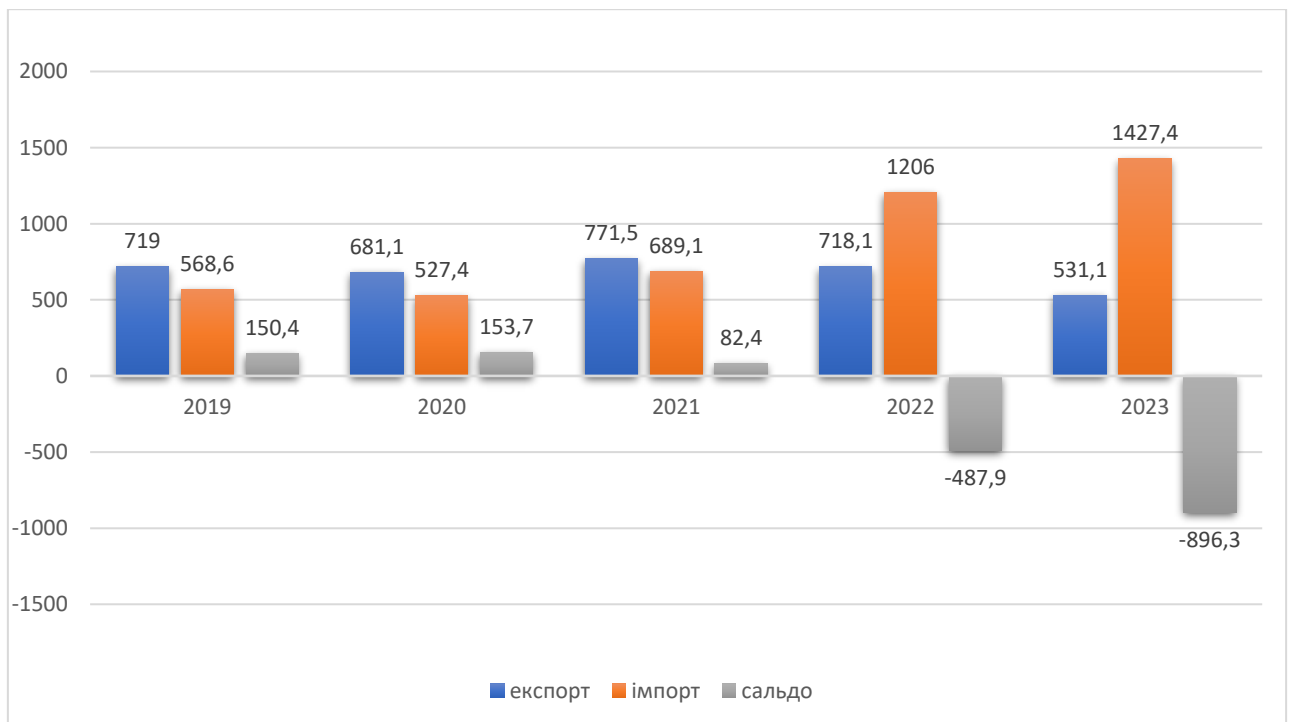

Рис.1.53. Основні показники зовнішньоекономічної діяльності протягом 2019-2023 років, млн дол. США.

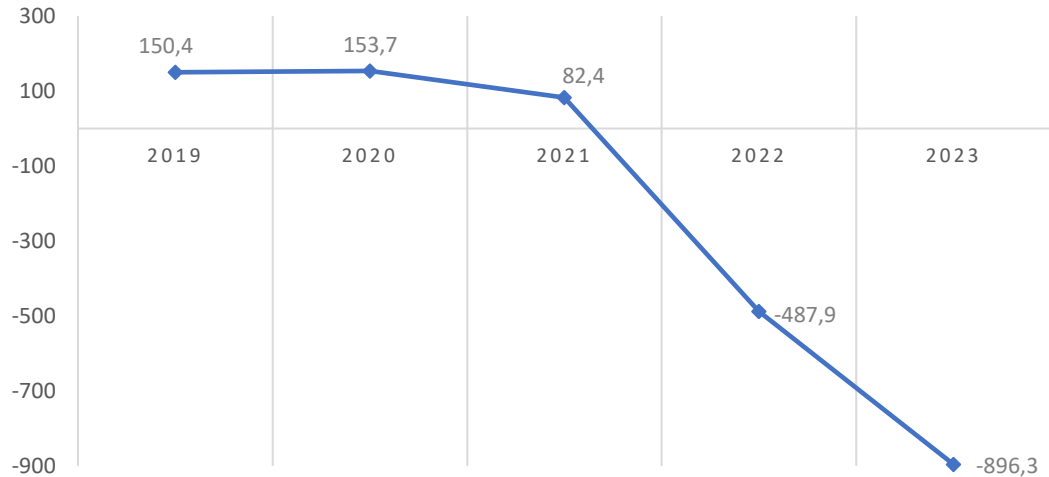

Рис.1.54. Сальдо зовнішньої торгівлі товарами протягом 2019-2023 років, млн дол. США.

Порівнюючи показники зовнішньоекономічної діяльності у 2023 році суміжних областей, слід зазначити, що обсяг експорту у Київській області перевищує у 3,4 рази, у Вінницькій області у 3,2 рази.

Щодо імпортних надходжень у 2023 році тільки підприємства Вінницької, Рівненської та Чернігівської області менше імпортують від підприємств Житомирської області на 37%, 48,3% та 80,4% відповідно, показники решти областей більші, зокрема Київська область імпортує – у 3,2 рази та Волинська – 1,8 рази.

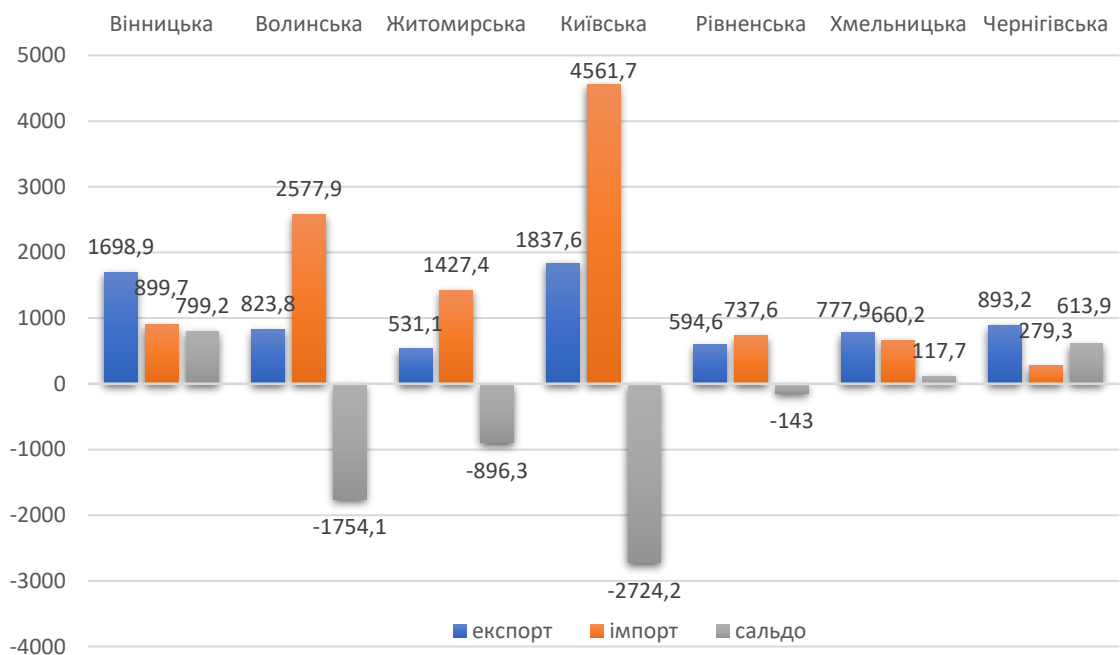

Рис.1.55. Основні показники зовнішньоекономічної діяльності суміжних областей у 2023 році, млн дол. США.

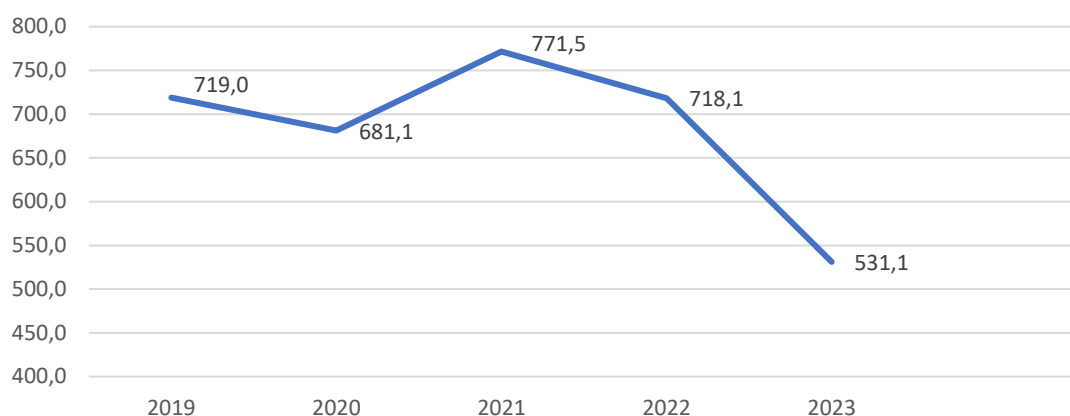

Рис. 1.56. Обсяг експорту товарів протягом 2019-2023 років, млн дол. США.

Аналіз динаміки обсягів експорту товарів у 2019–2023 роках дозволяє виявити такі тенденції та причини змін: у 2019 році: 719,0 млн дол. США – базовий рік із порівняно високим рівнем експорту; у 2020 році 681,1 млн дол. США – зменшення на 37,9 млн дол. США (-5,3%) порівняно з 2019 роком. Ймовірна причина – вплив пандемії COVID-19, яка обмежила міжнародну торгівлю та логістичні можливості; у 2021 році: 771,5 млн дол. США – зростання на 90,4 млн дол. США (+13,3%) порівняно з 2020 роком. Відновлення економічної активності та адаптація до умов пандемії сприяли зростанню експорту; у 2022 році: 718,1 млн дол. США – зниження на 53,4 млн дол. США (-6,9%) порівняно з 2021 роком. Значний вплив російської збройної агресії, що негативно вплинуло на виробництво, логістику та експортні операції; у 2023 році: 531,1 млн дол. США – падіння на 187,0 млн дол. США (-26%) порівняно з 2022 роком. Ескалація воєнних дій, порушення логістичних ланцюгів та руйнування інфраструктури спричинили зменшення обсягів експорту.

Варто зазначити що за січень-вересень 2024 року експорт товарів вже перевищив показники 2023 року досягнувши майже 534,0 млн дол. США. Якщо тенденція збережеться, річний обсяг може перевищити 700 млн доларів США, що свідчить про початок поступового відновлення.

Разом з цим, темпи зростання імпорту можуть свідчити про наміри підприємств розширювати виробництво за рахунок імпортованих ресурсів.

Рис.1.57. Обсяг імпортованих надходжень у 2019-2023 роках, млн дол. США.

Наочною є зміна географії зовнішньої торгівлі та переорієнтація підприємств області до торгівлі з країнами Європейського Союзу, Азії та Близького Сходу.

Підписання договору про Асоціацію з ЄС та введення в дію всеохоплюючої зони вільної торгівлі з країнами ЄС продовжує суттєво впливати на географічну структуру експорту.

Основними ринками збуту для підприємств області є ринки Німеччини, Польщі, Китаю, Туреччини, Румунії, Італії.

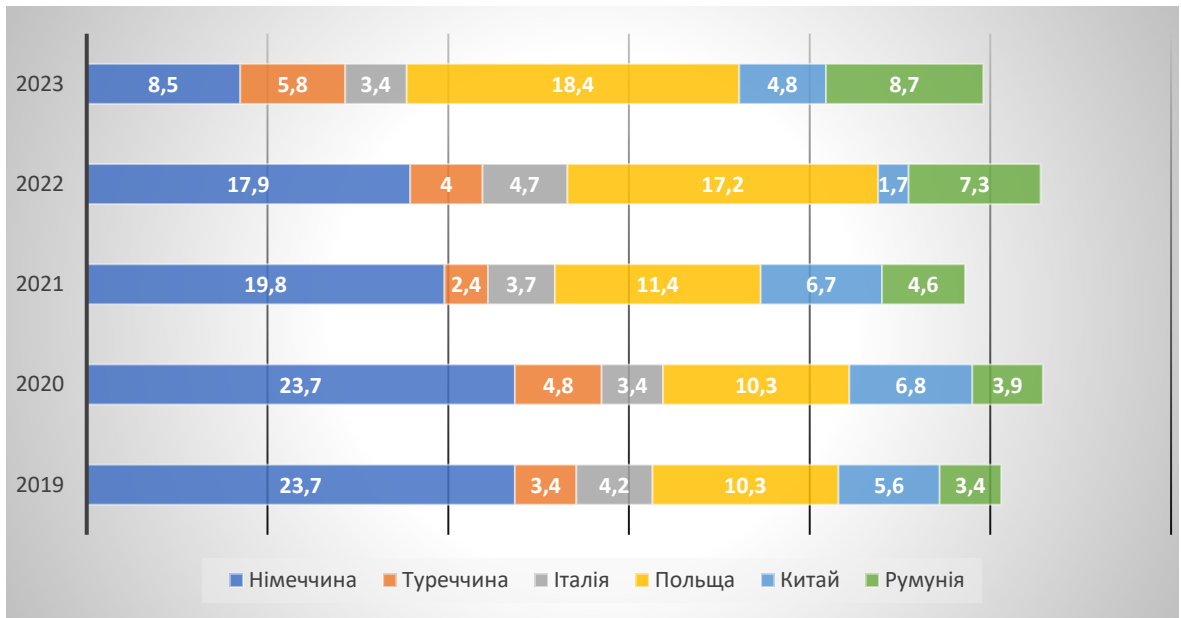

Рис.1.58. Географічна структура експорту товарів протягом 2019-2023 років, % до загального обсягу.

Щодо імпорту товарів, то основними постачальниками продукції підприємствам області залишаються країни Європейського Союзу. Значно збільшився імпорт зі США з 1,2 % у 2019 році до 7,5% у 2023 році.

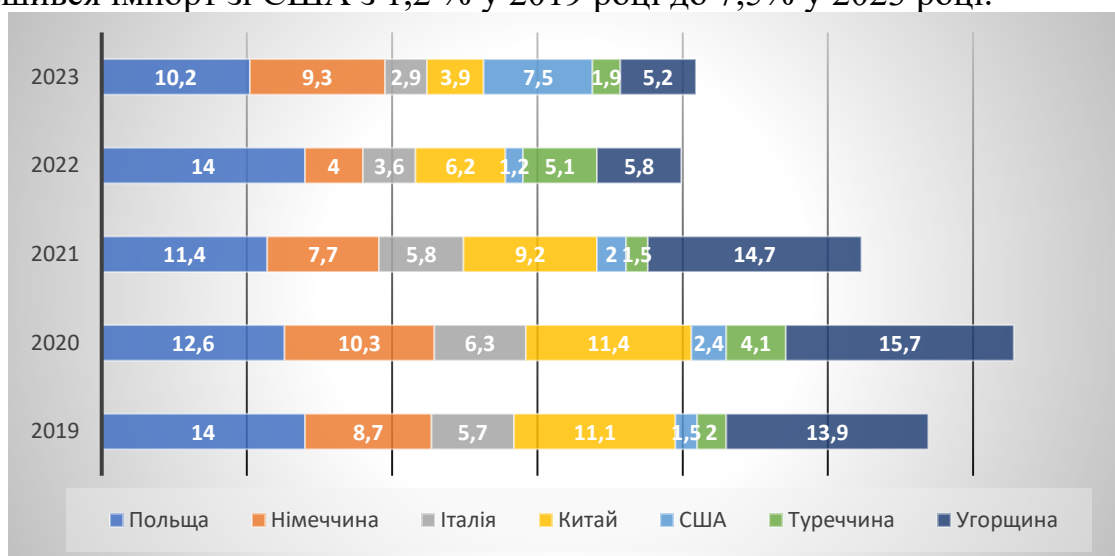

Рис.1.59. Географічна структура імпортих надходжень протягом 2019-2023 років, % до загального обсягу.

У 2023 році вагомими імпортерами надходження одержані з Польщі – 10,2%, Німеччини – 9,3%, США – 7,5%, Угорщини – 5,2%, Китаю – 3,9%, Італії – 2,9%, від загального обсягу імпорту.

У товарній структурі експорту протягом 2019-2023 років лідируючу позицію займають продукти рослинного походження в середньому частка складає 20,5% від загального експорту та дерева і вироби з неї, в середньому частка складає 19,1%.

З 2019 року спостерігається значне падіння частки експорту машин, обладнання та механізмів; електротехнічного обладнання у 2019 році значно зменшилися з 22,4% від загальнообласного експорту проти 7,6% у 2023 році, обсяг експорту мінеральних продуктів з 4,2 % у 2019 році до 1,2%. Проте збільшилися у 2023 році обсяги експорту готових харчових продуктів з 2% у 2019 році до 5,4% у 2023 році, та обсяги виробів з каменю, гіпсу, цементу з 7,5% у 2019 році до 12,9% у 2023 році.

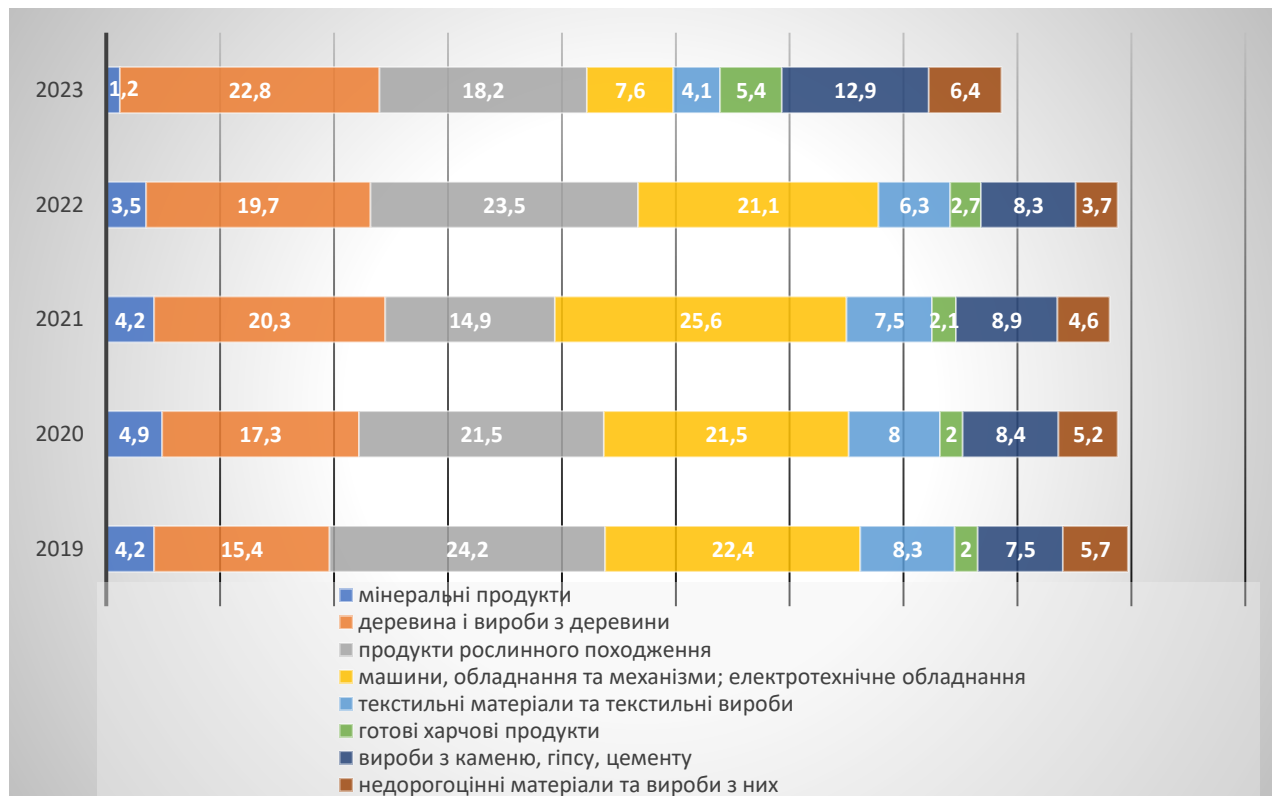

Рис.1.60. Товарна структура експорту протягом 2019-2023 років, % до загального обсягу.

Змінилася за 5 років товарна структура імпортерних надходжень. У 2023 році значно збільшилася частка імпорту мінеральних продуктів і складала 43,2% проти 16,9% у 2019 році. Зменшився імпорту машин, обладнання та механізмів 27,6% у 2019 році до 15,8% у 2023 році, та засоби наземного транспорту 9,5% проти 4,9%, продукції хімічної промисловості з 4,8% до 2%, текстильних матеріалів та текстильних виробів з 7,9 % до 3,2%, недорогоцінних металів та виробів з них з 5,7% до 1,7% відповідно.

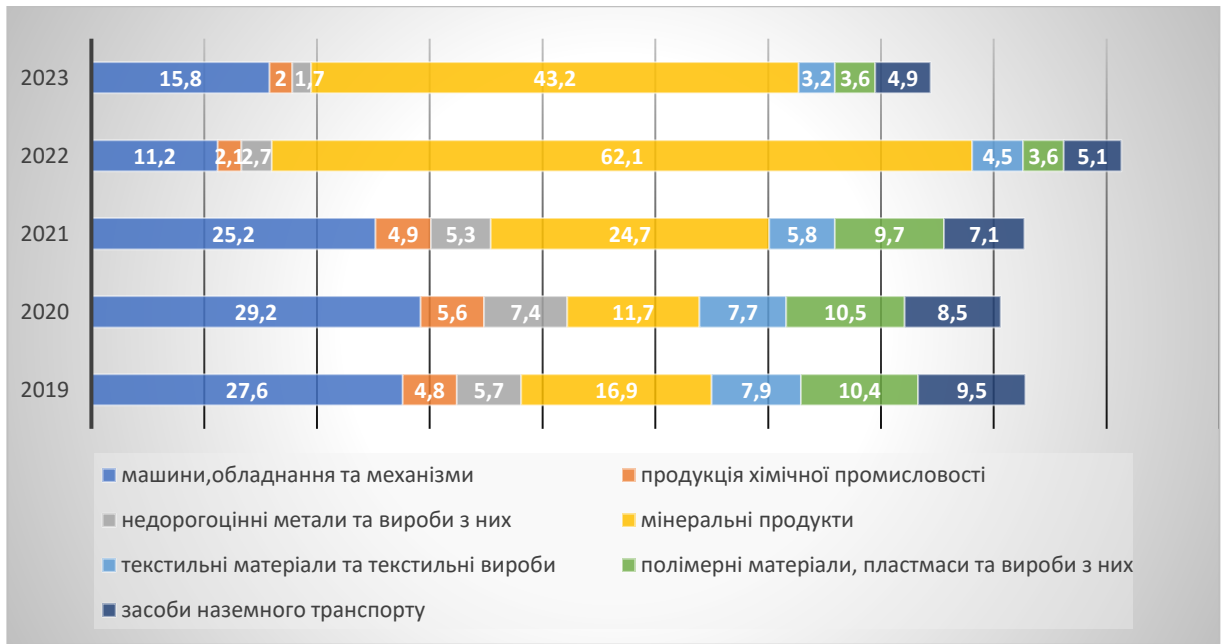

Рис.1.61. Товарна структура імпорту протягом 2019-2023 років, % до загального обсягу.

1.5.7. Інвестиційна діяльність

Капітальні інвестиції

Упродовж 2019-2021 роках в області спостерігалася позитивна динаміка капітальних інвестицій, у 2022 році у зв'язку з російською військовою агресією спостерігався спад.

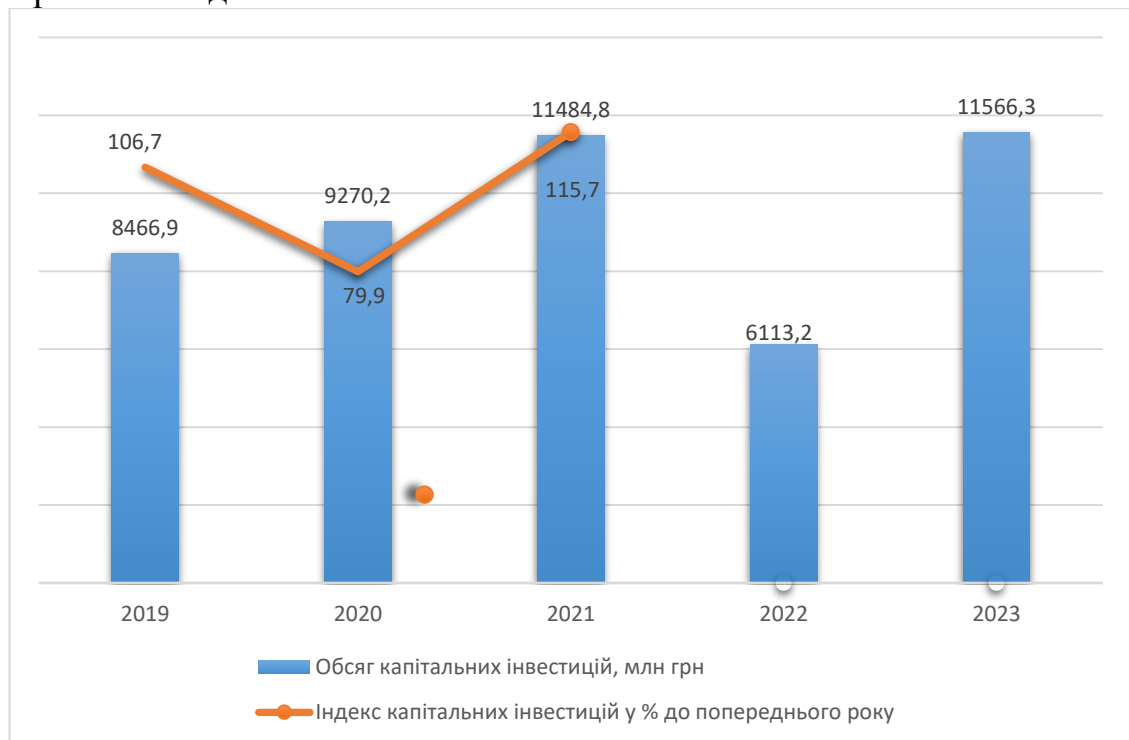

Рис. 1.62. Капітальні інвестиції протягом 2019-2023 років

У 2023 році підприємствами та організаціями області за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 11566,3 млн грн капітальних інвестицій.

Капітальні інвестиції в економіку області мають чітке галузеве відображення. Промисловістю області у 2022 році освоєно 34,5% загального обсягу капітальних інвестицій. У сільському, лісовому та рибному господарстві – 27,1%, у державному управлінні й обороні, обов’язковому соціальному страхуванні зосереджено 14,1%, в охороні здоров’я та наданні соціальної допомоги – 7,9%, в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів – 5,7%, транспорті, складському господарстві, поштовій та кур’єрській діяльності – 2,2% від загального обсягу капітальних інвестицій.

Рис. 1.63. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності у % до загального обсягу (даних за 2023 рік немає, тому графік не дорівнює 100%)

У розрахунку на одну особу у 2023 році в області освоєно 9638,6 грн капітальних інвестицій.

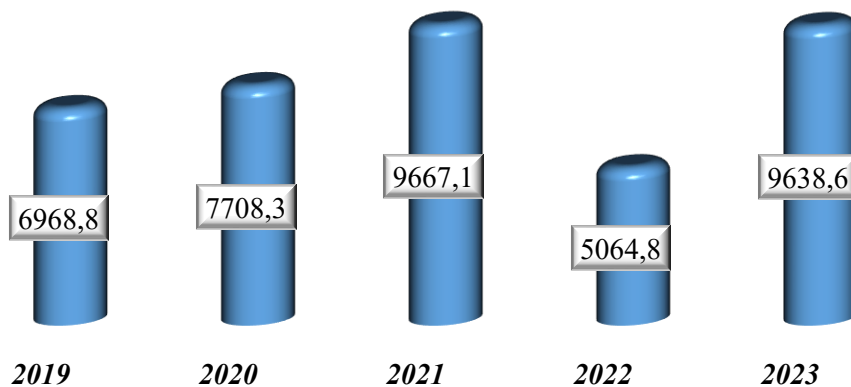

Рис. 1.64. Обсяг капітальних інвестицій на 1 особу, гривень.

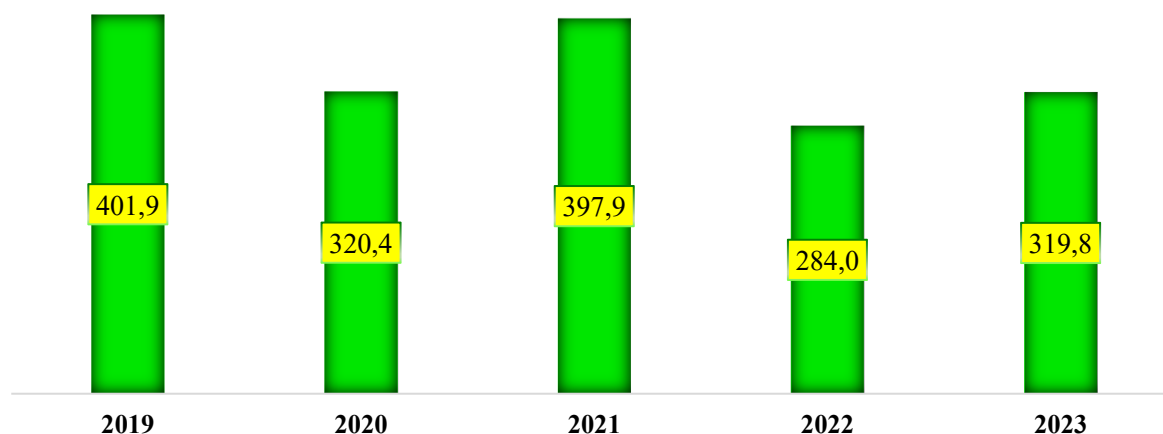
Таблиця 1.35. Порівняльна характеристика капітальних інвестицій за 2023 рік із суміжними регіонами та регіонами одного типу

	Обсяг капітальних інвестицій, млн грн
Україна	627280,8
Житомирська	11566,3
Волинська	12497,4
Вінницька	19212,5
Київська	51184,4
Рівненська	13506,0
Хмельницька	15153,1
Чернігівська	12631,8

За обсягом капітальних інвестицій, згідно з статистичними даними за 2023 рік, область поступається суміжним регіонам, таким як: Київська, Вінницька, Хмельницька, Рівненська, Чернігівська, Волинська, області.

Іноземні інвестиції

Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку області станом на 31 грудня 2023 року становив 319,8 млн дол. США, що на 12,6% більше, ніж на початок року.

■ Обсяг прямих інвестицій нарастаючим підсумком з початку інвестування, млн дол. США

Рис. 1.65. Динаміка прямих іноземних інвестицій протягом 2019-2023 років.

У промисловості області станом на 31.12.2023 зосереджено 79,3% (253,5 млн дол. США) загальних обсягів прямих інвестицій, з них 99,7 млн дол. США (31,2%) у переробну промисловість. У сільське, лісове та рибне господарство залучено 55,5 млн дол. США (17,4% від загальних обсягів), в оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів - 6,5 млн дол. США (2%).

Рис. 1.66. Прямі інвестиції за видами економічної діяльності у 2023 році, % до загального обсягу

Інвестиції надходили із 18 країн світу у т. ч. з країн Євросоюзу – 95,8% загального обсягу. До основних країн-інвесторів Європейського союзу належать: Нідерланди, Кіпр, Австрія, Німеччина, Данія, Італія, Франція, Польща, Швейцарія, Чехія.

У розрахунку на одного мешканця області станом на 31.12.2023 припадає 266,5 дол. США.

Найпривабливішими у 2023 році для іноземного інвестора залишаються міста та райони області з розвинутою інфраструктурою, наявністю кваліфікованих трудових ресурсів, з порівняно високою платоспроможністю населення, а також з потужною сировинною базою.

Таблиця 1.36. Порівняльна характеристика надходження прямих іноземних інвестицій в економіку області станом на 31.12.2023 із суміжними регіонами та регіонами одного типу

	Обсяг прямих інвестицій, млн дол. США
Україна	37 815,2
Житомирська	319,8
Волинська	262,9
Вінницька	409,5
Київська	1 817,3
Рівненська	232,5
Хмельницька	357,9
Чернігівська	661,1

Житомирська область демонструє помірний рівень надходження прямих іноземних інвестицій у порівнянні з іншими регіонами України. Обсяг інвестицій у регіон становить 319,8 млн доларів США, що свідчить про певну привабливість області для іноземного капіталу, хоча й відстає від показників більш розвинених областей.

У контексті сусідніх регіонів Житомирщина поступається Київській області, яка є беззаперечним лідером за обсягом іноземних інвестицій (1817,3 млн дол. США). Водночас Житомирська область випереджає Рівненську (232,5 млн дол. США) і Волинську (262,9 млн дол. США) області, що свідчить про її середній інвестиційний потенціал серед суміжних регіонів. Зіставлення з іншими областями аналогічного типу (наприклад, Хмельницькою, де обсяг інвестицій становить 357,9 млн дол. США) вказує на схожість у рівнях економічного розвитку та привабливості для іноземних інвесторів. Однак Чернігівська область із показником у 661,1 млн дол. США демонструє значно вищий результат, що може бути зумовлено специфічними факторами, такими як географічне положення чи наявність ресурсів.

Житомирська область має перспективи для подальшого залучення іноземних інвестицій. Її стратегічне розташування, багаті природні ресурси та розвиток інфраструктури можуть стати ключовими чинниками зростання.

1.5.8. Туристична діяльність

Туристичний потенціал області є суттєвим показником, що має спроможності для сталого розвитку локальних територій області, зокрема його складають природні дестинації «малих територій», об'єкти культурної спадщини, різноманітні елементи нематеріальної спадщини, велика кількість місць тяжіння.

Починаючи від природних об'єктів, аналогів яким немає в Україні та світі (Геологічний заказник «Камінне село», більш як 500-літні дуби «Урочища «Тригір'я», унікальні сосни «Урочища «Модрина», реліктова Азалія Понтійська «Поліського природного заповідника»), закінчуючи сучасними промисловими підприємствами, які радо приймають відвідувачів та демонструють свої виробництва (ПАТ Житомирський маслозавод – компанія «Рудь», ТОВ «Органік Мілк», ПрАТ «Мар'янівський склозавод»).

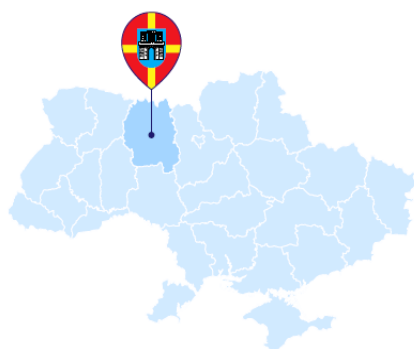
Найпопулярнішими туристичними магнітами регіону є Національний музей космонавтики ім. С.П. Корольова, музей Лесі Українки — літературно-меморіальний комплекс у місті Звягель, основою якого є помешкання, в якому народилася Леся Українка, «Музей коштовного і декоративного каміння» — геологічний музей у селищі Хорошів, Замок Радомисль, Древлянський парк у місті Коростень.

В інформаційному просторі Житомирщина позиціонується як батьківщина Лесі Українки, І. Огієнка, С.П. Корольова та С. Ріхтера.

ЖИТОМИРЬСКА ОБЛАСТЬ

Є центром Східноєвропейської рівнини, розміщена на півночі Правобережної України. Північна частина знаходиться в зоні Полісся, південна — в межах Лісостепу. На півночі межує з Гомельською областю Білорусі, на сході — з Київською, на півдні — з Вінницькою, на заході — з Хмельницькою та Рівненською областями України. Житомирщина — одна з колицок слов'янства і українського народу

- 1 «Камінне село»
- 2 Парк «Древляньський»
- 3 Національний музей космонавтики ім. С.П. Корольова
- 4 Замок-музей «Радомишль»
- 5 Садиба Терещенко-Уварових (с. Турчинівка)
- 6 Історичний комплекс «Кляштор Босих Кармелітів»
- 7 Василівська церква та монастирські споруди (м. Овруч)

Рис. 1.67. Туристичні магніти

Кількість туроператорів та турагентів — юридичних осіб становить 16 одиниць, кількість турагентів-фізичних осіб-підприємців становить 43 одиниці, 42 одиниці здійснюють діяльність як туристичні агенції та 3 суб'єкти, здійснюють виключно екскурсійну діяльність (станом на 2020 рік).

Основними напрямками туризму на Житомирщині є:

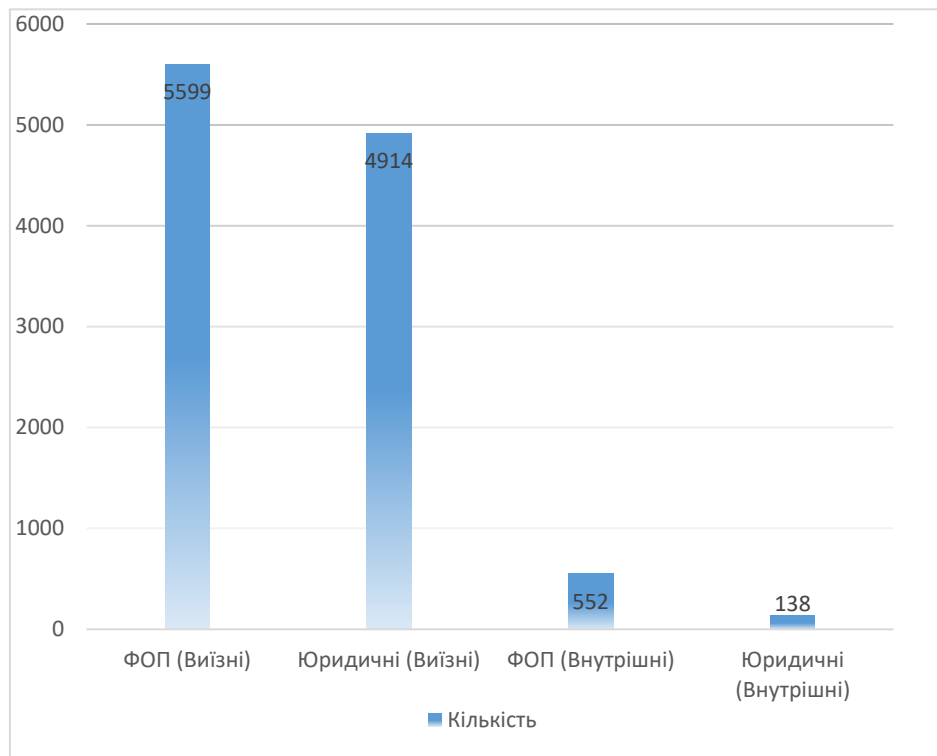
автентичний туризм;
 медичний туризм;
 релігійний туризм;
 МІСЕ-туризм (діловий туризм);
 культурний туризм;
 спортивний туризм;
 фестивальний туризм.

Офіційно в області зареєстровано 30 зелених садиб. При цьому потенціал сільського зеленого туризму області використовується на 5-10%; наразі для громад області саме ця туристична ніша є одним із успішних кейсів, що активізують діяльність громад та збільшують економічні показники.

З метою оцінки розвитку туризму проаналізовано показники кількості туристів, обслуговуваних туроператорами та тур-агентами, дані щодо кількості колективних засобів розміщування та кількості розміщених в них.

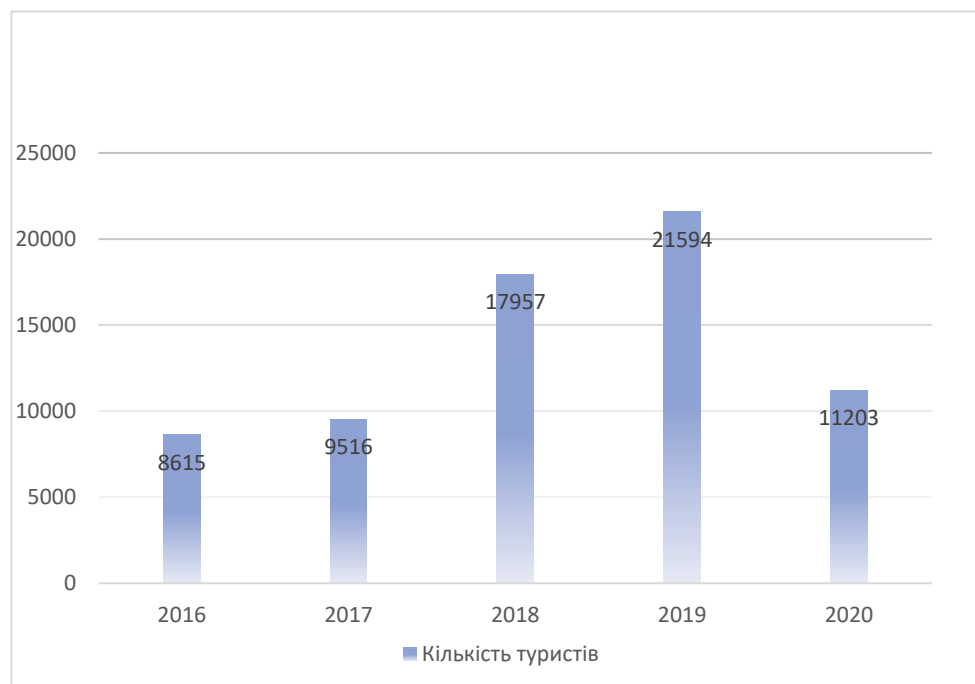
На основі діагностики відповідних даних виявлено наступне.

Рис.1.68. Розподіл туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, за видами туризму

Розподіл туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності за метою поїздок визначає за першістю службову та ділову діяльність, на другому місці - лікування, третя позиція: дозвілля, відпочинок.

Рис.1.69. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами (юридичні особи та фізичні особи-підприємці)

На підставі аналізу обслуговування туроператорами туристичних груп та індивідуальних турів спостерігається динаміка до зменшення показників, що пов'язано з періодом зумовленим пандемією коронавірусної інфекції, що стало стримуючим фактором та вказує на обмеженість відвідування зон активного відпочинку.

За кількістю осіб, що перебували у колективних засобах розміщення спостерігається тенденція до зменшення.

Таблиця 1.37. Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщування (осіб)

Область	2017	2018	2019	2020
Вінницька	161649	78426	83902	23499
Житомирська	85650	34335	40324	17719
Київська	293519	374943	319670	189169
Рівненська	98798	39470	35530	12779
Хмельницька	183297	119847	120971	49591

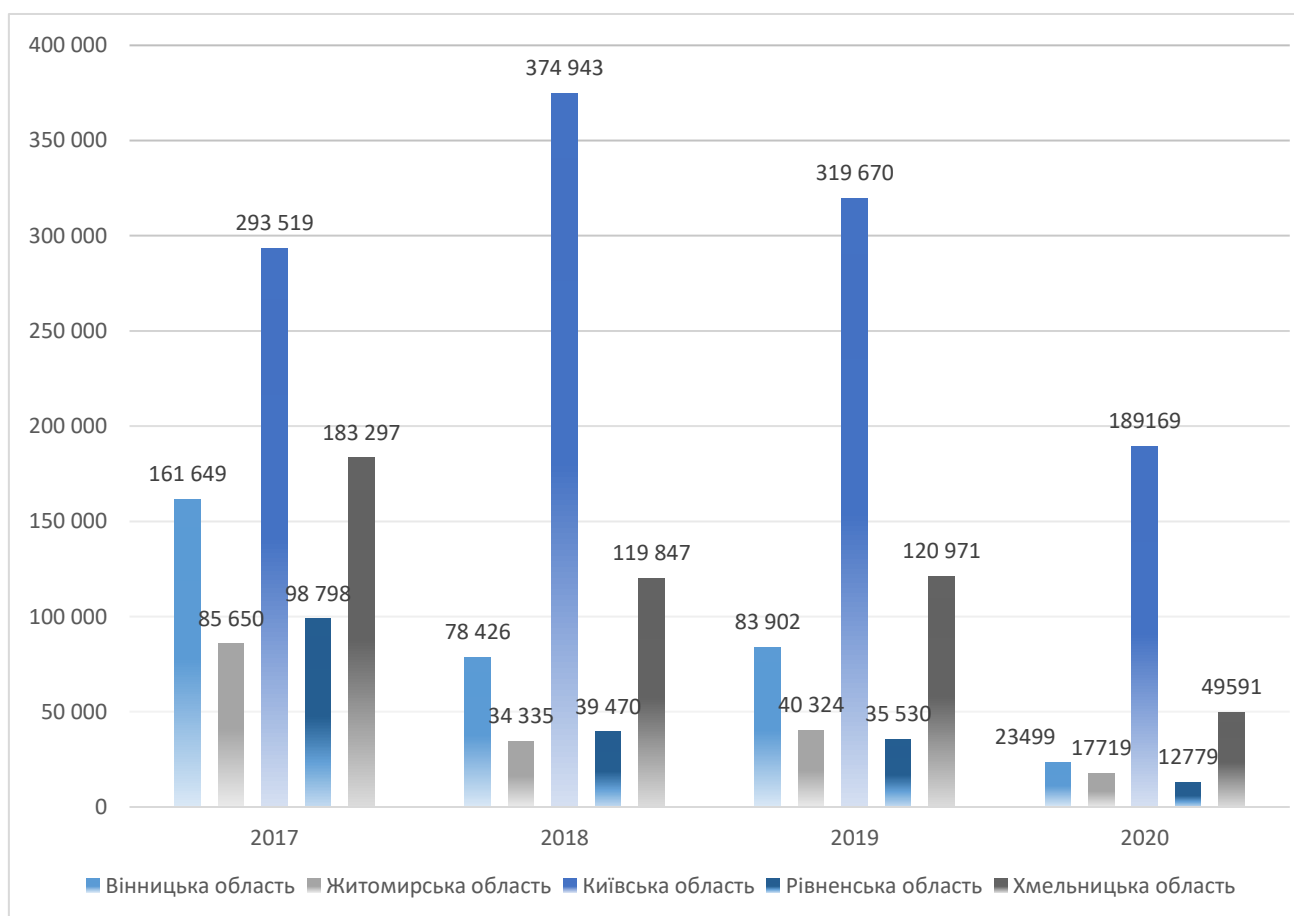

Рисунок 1.70. Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщування (осіб)

За кількість турагентів область демонструє помірковану динаміку, що вказує на потребу у збільшенні надавачів послуг сфери туризму.

Таблиця 1.38. Кількість турагентів (юридичні особи та фізичні особи-підприємці), одиниць

Область	2017	2018	2019	2020
Вінницька	60	78	81	73
Житомирська	42	55	63	56
Київська	103	202	217	210
Рівненська	54	87	104	100
Хмельницька	81	78	76	62

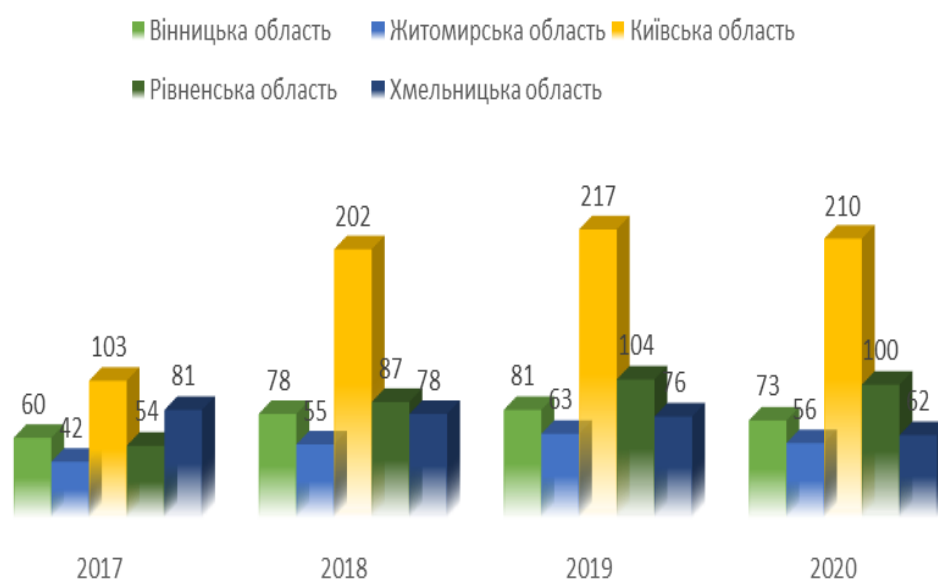

Рисунок 1.71. Кількість турагентів (юридичні особи та фізичні особи-підприємці) (одиниць)

На 2024 рік аналіз даних щодо туристичних потоків свідчить про тимчасову негативну тенденцію та суттєве скорочення показників щодо відвідування місць тяжіння, що пов'язано із періодом воєнного стану.

Аналізуючи доступну інформацію про внутрішні туристичні потоки Житомирщини за останні роки, можна зробити такі висновки. Найбільш відвідувані об'єкти: Національний музей космонавтики ім. С. Корольова, селище «Камінне село», історичний комплекс у Бердичеві, замок-музей «Радомисль» та природні локації.

В умовах триваючої військової агресії російської федерації проти України громади області відчувають значний вплив кризових умов та змушені постійно реагувати на зміни, адаптуватися, впроваджуючи нові форми роботи, здійснюючи пошук нових шляхів розвитку та відновлення, змінюючи підходи в управлінні органів місцевого самоврядування в актуальних умовах, що має на меті забезпечити розвиток, стійкість та успішність громад.

1.6. Інноваційний розвиток та сфера досліджень

Підприємства, що впроваджували інновації у 2019 році становили 13,4 % загальної кількості обстежених промислових підприємств. Упроваджено у виробництво 21 новий технологічний процес. Освоєно виробництво 18 найменувань інноваційної продукції, 6 з яких – нові види техніки. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції становила 0,8 %.

У розрізі кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, у тому числі за кількістю дослідників, за регіонами у 2022 році Житомирська область займає друге місце за даним показником, поступаючись лише Київській.

Таблиця 1.39. Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, осіб

Регіон	Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок	У тому числі дослідники
Житомирська	597	510
Волинська	99	78
Київська	1219	774
Рівненська	179	135
Чернігівська	254	117
Тернопільська	425	369

Рис. 1.72. Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за регіонами у 2022 році, осіб

Обсяг витрат на наукові дослідження і розробки в області у 2022 році зменшився на 0,1 млн грн. у порівнянні з 2018 роком, проте зріс на прикладні наукові дослідження на 3,8 млн гривень.

Таблиця 1.40. Порівняльна характеристика витрат на наукові дослідження Житомирської області 2018-2022, млн грн

Роки	Витрати на наукові дослідження і розробки	У тому числі на прикладні наукові дослідження
2018	30,6	10,8
2019	26,4	7,3
2020	26,1	4,7
2021	26,9	11,5
2022	30,5	14,6

Витрати на наукові дослідження і розробки у порівнянні із суміжними регіонами та регіонами одного типу знаходяться на посередньому рівні. Лідуючі позиції займають Київська (285), Чернігівська (55,1) та Тернопільська (36) області.

Таблиця 1.41. Порівняльна характеристика витрат на наукові дослідження і розробки за видами робіт за регіонами за 2022 рік із суміжними регіонами та регіонами одного типу, млн грн

Регіон	Витрати на наукові дослідження і розробки	У тому числі на прикладні наукові дослідження
Житомирська	30,5	14,6
Волинська	10,7	к
Київська	285	98,6
Рівненська	15,9	к
Чернігівська	55,1	34,4
Тернопільська	36	28,7

Проведений вище аналіз свідчить про ще недостатню інноваційну активність у регіоні.

1.7. Галузі з економічним та інноваційним потенціалом

Галузі з економічним та інноваційним потенціалом, які наведені далі, визначені за результатами аналізу, проведеного групою експертів Об'єднаного дослідницького центру Joint Research Centre (JRC) Європейської комісії.

Економічний потенціал

Економічний потенціал для області визначено з використанням порогових значень, наведених у Таблиці 1.42.

Первинний відбір включав 151 галузь

Для статичного аналізу визначено 44 галузі з використанням даних про кількість працівників, які складають 54,2% загальної зайнятості у області. Використовуючи дані про середню заробітну плату, було визначено 31 галузь, що становлять 29,6% загальної

зайнятості в області. Поєднання результатів за цими двома критеріями – у 22 галузях, що становлять 27,8% загальної зайнятості в області.

Для динамічного аналізу було визначено 25 галузей з використанням даних про зміну кількості працівників, які становлять 29,8% загальної зайнятості в області. Використовуючи дані про зміну середньої заробітної плати, було визначено 17 галузей, що становлять 14,1% загальної зайнятості в області. Поєднання результатів за цими двома критеріями – у 6 галузях, що становить 4,6% загальної зайнятості в області. Галузі, які проходять як статичні так і динамічні встановлені пороги в області відсутні.

Таблиця 1.42. Порогові значення, що використовуються для економічного відображення

КРИТЕРІЙ	Порогове значення для області	Примітка
Ступінь спеціалізації	1.25	Аналогічні порогові значення визначені для пілотних областей (Харківської, Одеської, Запорізької)
Критична маса	0.25%	
Заробітна плата щодо області	0.90	
Заробітна плата щодо національної галузі	0.90	

Таблиця 1.43. Відображення економічного потенціалу: результати області

Критерій	Поріг	Кількість вибраних галузей	Частка регіональної зайнятості
Початкова кількість галузей, включених в аналіз	-	151	-
Статичний аналіз - Зайнятість			
Ступінь спеціалізації	1,25	58	
Критична маса	0,25%	73	
Обидва	-	44	54,20%
Статичний аналіз - Середня зарплата			
Щодо області	0,9	54	
Щодо сукупної промисловості	0,9	36	
Обидва		31	29,60%
Зайнятість vs середня зарплата	-	22	27,80%
Динамічний аналіз - Зміна зайнятості			
Щодо області	3 з 5 років & період	30	
Щодо сукупної промисловості	3 з 5 років & період	48	
Обидва		25	29,80%
Динамічний аналіз - Зміна у середній зарплаті			
Щодо області	3 з 5 років & період	24	
Щодо сукупної промисловості	3 з 5 років & період	39	
Обидва		17	14,1
Зміна зайнятості s Зміна середньої заробітної плати		6	4,6
Статистичний та динамічний аналіз		0	0

Таблиця 1.44. показує визначені галузі для кожної з категорій. За результатами розрахункового аналізу обрано 11, які за статичним та динамічним аналізом мають найбільший економічний потенціал подальшого розвитку:

КВЕД	Назва галузі
01.5	Змішане сільське господарство
02.1	Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві
22	Лісозаготівлі
10.5	Виробництво молочних продуктів
11	Виробництво напоїв
17.2	Виготовлення виробів з паперу та картону
23.1	Виробництво скла та виробів зі скла
25.2	Виробництво металевих баків, резервуарів і контейнерів
31	Виробництво меблів
47.3	Роздрібна торгівля паливом
47.5	Роздрібна торгівля іншими товарами господарського призначення в спеціалізованих магазинах

Таблиця 1.45. Визначені галузі з економічним потенціалом області

КВЕД	ГАЛУЗЬ	статичний аналіз			динамічний аналіз		
		зайнятість	середня зарплата	ОБИДВА	зайнятість	середня зарплата	ОБИДВА
	обраних галузей	44	31	22	25	17	6
11	Вирощування однорічних і дворічних культур				x		
12	Вирощування багаторічних культур					X	
13	Відтворення рослин				x		
14	Тваринництво	x				x	
15	Змішане сільське господарство	x			x	x	X
21	Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	x	x	x	x		
22	Лісозаготівлі	x	x	x	x		
72	Добування руд кольорових металів	x	x	x			
81	Добування каменю, піску та глини	x	x	x			
89	Добування корисних копалин та розроблення кар'єрів, н.в.і.у.	x	x	x			
101	Виробництво м'яса та м'ясних продуктів	x			x		
104	Виробництво олії та тваринних жирів				x		
105	Виробництво молочних продуктів	x	x	x	x		
106	Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів					x	
107	Виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних виробів	x					
108	Виробництво інших харчових продуктів	x					
11	Виробництво напоїв	x	x	x		x	

КВЕД	ГАЛУЗЬ	статичний аналіз			динамічний аналіз		
		зайнятість	середня зарплата	ОБИДВА	зайнятість	середня зарплата	ОБИДВА
139	Виробництво інших текстильних виробів	x	x	x			
141	Виробництво одягу, крім хутряного	x	x	x			
143	Виробництво трикотажного та в'язаного одягу	x	x	x			
151	Дублення шкір і оздоблення шкіри; виробництво дорожніх виробів, сумок, лимарно-сідельних виробів; вичинка та фарбування хутра	x	x	x			
152	Виробництво взуття	x					
161	Лісопилне та стругальне виробництво	x					
162	Виготовлення виробів з деревини, корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння	x					
171	Виробництво паперової маси, паперу та картону	x	x	x			
172	Виготовлення виробів з паперу та картону	x	x	x	x		
201	Виробництво основної хімічної продукції, добрив і азотних сполук, пластмас і синтетичного каучуку в первинних формах				x		
205	Виробництво іншої хімічної продукції		x				
21	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	x				x	
22	Виробництво гумових і пластмасових виробів		x				
231	Виробництво скла та виробів зі скла	x	x	x	x		
233	Виробництво будівельних матеріалів із глини	x	x	x			
234	Виробництво іншої продукції з фарфору та кераміки	x					
236	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	x	x	x			
237	Різання, оброблення та оздоблення декоративного та будівельного каменю	x					
251	Виробництво будівельних металевих конструкцій і виробів	x	x	x			
252	Виробництво металевих баків, резервуарів і контейнерів	x	x	x	x		
256	Оброблення металів та нанесення покриття на метали; механічне оброблення металевих виробів	x	x	x			
259	Виробництво інших готових металевих виробів	x				x	
271	Виробництво електродвигунів, генераторів, трансформаторів, електророзподільчої та контрольної апаратури					x	

КВЕД	ГАЛУЗЬ	статичний аналіз			динамічний аналіз		
		зайнятість	середня зарплата	ОБИДВА	зайнятість	середня зарплата	ОБИДВА
282	Виробництво інших машин і устаткування загального призначення	x					
283	Виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства	x	x	x			
289	Виробництво інших машин і устаткування спеціального призначення				x		
31	Виробництво меблів	x			x	x	X
325	Виробництво медичних і стоматологічних інструментів і матеріалів		x				
329	Виробництво продукції, н.в.і.у.	x	x	x			
352	Виробництво газу; розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи	x					
37	Каналізація, відведення й очищення стічних вод	x					
383	Відновлення матеріалів		x				
411	Організація будівництва будівель					x	
422	Будівництво комунікацій		x				
431	Знесення та підготовчі роботи на будівельному майданчику		x				
462	Оптова торгівля сільськогосподарською сировиною та живими тваринами					x	
463	Оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами					x	
466	Оптова торгівля іншими машинами й устаткуванням				x	x	X
467	Інші види спеціалізованої оптової торгівлі				x	x	X
472	Роздрібна торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами в спеціалізованих магазинах	x					
473	Роздрібна торгівля пальним	x			x	x	X
475	Роздрібна торгівля іншими товарами господарського призначення в спеціалізованих магазинах	x	x	x	x		
493	Інший пасажирський наземний транспорт	x			x		
521	Складське господарство					x	
561	Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування				x		
581	Видання книг, періодичних видань та інша видавнича діяльність		x				
611	Діяльність у сфері провідного електрозв'язку				x		
62	Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність				x	x	X

КВЕД	ГАЛУЗЬ	статичний аналіз			динамічний аналіз		
		зайнятість	середня зарплата	ОБИДВА	зайнятість	середня зарплата	ОБИДВА
631	Оброблення даних, розміщення інформації на веб-вузлах і пов'язана з ними діяльність; веб-портали	x					
661	Допоміжна діяльність у сфері фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення		x				
691	Діяльність у сфері права				x		
692	Діяльність у сфері бухгалтерського обліку й аудиту; консультування з питань оподаткування				x		
712	Технічні випробування та дослідження		x				
811	Комплексне обслуговування об'єктів	x					
855	Інші види освіти				x		
96	Надання інших індивідуальних послуг	x					

Інноваційний потенціал

У 2014 році 24 галузі мають інноваційний потенціал у області, 20 галузей мають інноваційний потенціал у сукупній промисловості у країні, 20 галузей мають інноваційний потенціал за двома критеріями. У 2016 році 31 галузей мають інноваційний потенціал у області, 27 галузей мають інноваційний потенціал у сукупній промисловості у країні, та 25 галузей мають інноваційний потенціал за двома критеріями. Поєднуючи 2014 році і 2016 році 10 галузей мають інноваційний потенціал за ці роки, що становить 6,7% загальної зайнятості у області.

Використовуючи альтернативу, вибравши галузі, які пройшли не менше 3 з 4 критерій у 2014 році та 2016 році отримуємо 18 галузей, що становлять 18,1% загальної зайнятості у області.

Таблиця 1.46. Відображення інноваційного потенціалу: результати області

Критерій	Поріг	Кількість вибраних галузей	Частка регіональної зайнятості
Початкова кількість галузей, включених у аналіз	--	151	--

2014	• Інноваційний потенціал щодо області	LQ вище 1.25 у 2 типах інновацій	24	--
	• Інноваційний потенціал щодо сукупної промисловості	LQ вище 1.25 у 2 типах інновацій	20	
	• Обидва		20	
2016	• Інноваційний потенціал щодо області	LQ вище 1.25 у 2 типах інновацій	31	--
	• Інноваційний потенціал щодо сукупної промисловості	LQ вище 1.25 у 2 типах інновацій	27	
	• Обидва		25	
2014 і 2016		Усі критерії за 2014 і 2016	10	6,7%
2014 і 2016 – альтернатива		Не менше 3 з 4 критерій у 2014 і 2016	18	18,1%

Таблиця 1.47. показує визначені галузі для кожної з категорій. За результатами розрахункового аналізу обрано 10 галузей, які мають найбільший інноваційний потенціал подальшого розвитку:

КВЕД	Назва галузі
10.4	Виробництво олії та тваринних жирів
13.9	Виробництво інших текстильних виробів
16.2	Виготовлення виробів з деревини, корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння
21	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів
23.1	Виробництво скла та виробів зі скла
23.4	Виробництво іншої продукції з фарфору та кераміки
23.6	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу
25.1	Виробництво будівельних металевих конструкцій і виробів
28.9	Виробництво інших машин і устаткування спеціального призначення
31	Виробництво меблів

Таблиця 1.48. показує визначені галузі для кожної з категорій. Галузі, які пройшли критерії і для 2014 року і для 2016 року, виділені жирним шрифтом. Галузі, які також пройшли альтернативу, обираючи галузі з не менш ніж 3 з 4 критерій у 2014 року та 2016 року виділені жирним шрифтом та курсивом.

Таблиця 1.48. Визначені галузі з інноваційним потенціалом області

КВЕД	НАЗВА	2014			2016			У 2014 та 2016	Не менше 3 критеріїв
		в області	у галузі	Обидва	в області	у галузі	Обидва		
89	Добування корисних копалин та розроблення кар'єрів, н.в.і.у.				x	x	x		

КВЕД	НАЗВА	2014			2016			У 2014 та 2016	Не менше 3 критеріїв
		в області	у галузі	Обидва	в області	у галузі	Обидва		
101	Виробництво м'яса та м'ясних продуктів				x	x	x		
104	Виробництво олії та тваринних жирів	x	x	x	x	x	x	X	X
105	<i>Виробництво молочних продуктів</i>	x	x	x	x				X
106	Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів				x	x	x		
107	<i>Виробництво хліба, хлібобулочних і борошnianих виробів</i>	x	x	x	x				X
108	<i>Виробництво інших харчових продуктів</i>	x			x	x	x		X
109	Виробництво готових кормів для тварин				x	x	x		
11	<i>Виробництво напоїв</i>	x			x	x	x		X
139	Виробництво інших текстильних виробів	x	x	x	x	x	x	X	X
141	Виробництво одягу, крім хутряного					x			
143	Виробництво трикотажного та в'язаного одягу				x	x	x		
152	<i>Виробництво взуття</i>	x	x	x	x				X
161	Лісопилльне та стругальне виробництво	x			x				
162	Виготовлення виробів з деревини, корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння	x	x	x	x	x	x	X	X
171	Виробництво паперової маси, паперу та картону				x	x	x	X	
205	Виробництво іншої хімічної продукції	x	x	x					
21	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	x	x	x	x	x	x	X	X
231	Виробництво скла та виробів зі скла	x	x	x	x	x	x	X	X
233	Виробництво будівельних матеріалів із глини				x	x	x		
234	Виробництво іншої продукції з фарфору та кераміки	x	x	x	x	x	x	X	X
236	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	x	x	x	x	x	x	X	X
251	Виробництво будівельних металевих конструкцій і виробів	x	x	x	x	x	x	X	X
252	Виробництво металевих баків, резервуарів і контейнерів				x	x	x		
259	<i>Виробництво інших готових металевих виробів</i>	x	x	x	x				X
265	Виробництво інструментів і обладнання для вимірювання, дослідження та навігації; виробництво годинників				x	x	x		

КВЕД	НАЗВА	2014			2016			У 2014 та 2016	Не менше 3 критеріїв
		в області	у галузі	Обидва	в області	у галузі	Обидва		
271	Виробництво електродвигунів, генераторів, трансформаторів, електророзподільчої та контрольної апаратури				x	x	x		
282	<i>Виробництво інших машин і устаткування загального призначення</i>	x	x	x	x				X
283	Виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства	x							
289	Виробництво інших машин і устаткування спеціального призначення	x	x	x	x	x	x	X	X
31	Виробництво меблів	x	x	x	x	x	x	X	X
321	Виробництво ювелірних виробів, біжутерії та подібних виробів				x	x	x		
331	Ремонт і технічне обслуговування готових металевих виробів, машин і устаткування				x	x	x		
351	Виробництво, передача та розподілення електроенергії	x	x	x					
36	<i>Забір, очищення та постачання води</i>	x	x	x		x			X
37	Каналізація, відведення й очищення стічних вод				x	x	x		
381	Збирання відходів	x	x	x					
383	Відновлення матеріалів	x	x	x					

Економічний та інноваційний потенціал

Для відібраних галузей промисловості проведено аналіз їх економічного та інноваційного потенціалу.

Таблиця 1.49. Галузі з економічним та інноваційним потенціалом області: лише КВЕД В-Е

КВЕД	Галузь	Зайнятість - Статика	Зайнятість - Динаміка	Інновації – 2014 і 2016	Інновації – не менше 3 критеріїв	Економіка & Інновації	Частка регіональної зайнятості
	# вибраних галузей					5	4,1%
1,5	Змішане сільське господарство		X				
2,1	Лісівництво та інша діяльність у лісовому господарстві	X					
2,2	Лісозаготівлі	X					
7,2	Добування руд кольорових металів	X					
8,1	Добування каменю, піску та глини	X					
8,9	Добування корисних копалин та розроблення кар'єрів, н.в.і.у.	X					
10,4	Виробництво олії та тваринних жирів			X	X		
10,5	Виробництво молочних продуктів	X			X		

КВЕ Д	Галузь	Зайнятість - Статика	Зайнятість - Динаміка	Інновації – 2014 і 2016	Інновації – не менше 3 критерії	Економіка & Інновації	Частка регіональної зайнятості
	# вибраних галузей					5	4,1%
10,7	Виробництво хліба, хлібобулочних і борошняних виробів				X		
10,8	Виробництво інших харчових продуктів				X		
11	Виробництво напоїв	X			X		
13,9	Виробництво інших текстильних виробів	X		X	X	X	0,6%
14,1	Виробництво одягу, крім хутряного	X					
14,3	Виробництво трикотажного та в'язаного одягу	X					
15,1	Дублення шкір і оздоблення шкіри; виробництво дорожніх виробів, сумок, лимарно-сідельних виробів; вичинка та фарбування хутра	X					
15,2	Виробництво взуття				X		
16,2	Виготовлення виробів з деревини, корка, соломки та рослинних матеріалів для плетіння			X	X		
17,1	Виробництво паперової маси, паперу та картону	X					
17,2	Виготовлення виробів з паперу та картону	X					
21	Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів			X	X		
23,1	Виробництво скла та виробів зі скла	X		X	X	X	0,5%
23,3	Виробництво будівельних матеріалів із глини	X					
23,4	Виробництво іншої продукції з фарфору та кераміки			X	X		
23,6	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	X		X	X	X	1,3%
25,1	Виробництво будівельних металевих конструкцій і виробів	X		X	X	X	0,7%
25,2	Виробництво металевих баків, резервуарів і контейнерів	X					
25,6	Оброблення металів та нанесення покриття на метали; механічне оброблення металевих виробів	X					
25,9	Виробництво інших готових металевих виробів				X		
28,2	Виробництво інших машин і устаткування загального призначення				X		
28,3	Виробництво машин і устаткування для сільського та лісового господарства	X					
28,9	Виробництво інших машин і устаткування спеціального призначення			X	X		

КВЕ Д	Галузь	Зайнятість - Статика	Зайняті сть - Динамі ка	Іннова ції – 2014 і 2016	Іннова ції – не менше 3 критер ій	Економ іка & Інновац ії	Частка регіона льної зайнятос ті
	# вибраних галузей					5	4,1%
31	Виробництво меблів		X	X	X	X	1,0%
32,9	Виробництво продукції, н.в.і.у.	X					
36	Забір, очищення та постачання води				X		
46,6	Оптова торгівля іншими машинами й устаткуванням		X				
46,7	Інші види спеціалізованої оптової торгівлі		X				
47,3	Роздрібна торгівля пальним		X				
47,5	Роздрібна торгівля іншими товарами господарського призначення в спеціалізованих магазинах	X					
62	Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність		X				

Таблиця 1.49 показує результати аналізу економічного та інноваційного потенціалу для вибраних галузей промисловості у колонках 3 та 6. Колонка 7 демонструє, чи має галузь економічний і інноваційний потенціал, а колонка 8 показує частку зайнятості у цій галузі.

Таблиця 1.50. Основні показники ефективності для галузей з економічним та інноваційним потенціалом області

КВЕД	Галузь	Ступінь спеціалізації, середня за 2012-2017	Частка регіональної зайнятості, середня за 2012-2017	Зарплата на працівника щодо області, середня за 2012-2017	Зарплата на працівника що промисловості у країні, середня за 2012-2017	Зміна зайнятості щодо області, 2012-2017 (позитивна протягом # років)	Зміна зайнятості щодо промисловості у країні, 2012-2017 (позитивна протягом # років)	Зміна зарплати на працівника щодо області, 2012-2017 (позитивна протягом # років)	Зміна зарплати на працівника що промисловості у країні, 2012-2017 (позитивна протягом # років)	Інновації, Ступінь спеціалізації щодо області 2014				Інновації, Ступінь спеціалізації щодо промисловості у країні 2014				Інновації, Ступінь спеціалізації щодо області 2016				Інновації, Ступінь спеціалізації щодо промисловості у країні 2016			
										Інновації продукту	Інновації процесу	Організаційні інновації	Маркетингові інновації	Інновації продукту	Інновації процесу	Організаційні інновації	Маркетингові інновації	Інновації продукту	Інновації процесу	Організаційні інновації	Маркетингові інновації	Інновації продукту	Інновації процесу	Організаційні інновації	Маркетингові інновації
13,9	Виробництво інших текстильних виробів	2,800	0,6	120,0	135,4	-21,2% (0)	-20,6% (0)	-93,5% (2)	-103,8% (1)	3,55	2,13	0,00	3,43	2,30	1,46	0,00	2,01	2,40	1,18	1,72	1,28	1,74	1,25	1,74	1,13
23,1	Виробництво скла та виробів зі скла	2,750	0,5	125,1	98,0	20,0% (5)	37,7% (4)	-9,6% (2)	15,5% (3)	0,00	2,66	5,82	4,29	0,00	2,00	8,67	3,71	3,36	3,29	4,82	1,79	1,50	3,27	4,50	1,38
23,6	Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу	2,461	1,3	119,3	92,0	-0,1% (2)	10,7% (4)	-51,7% (1)	-48,3% (1)	2,54	1,52	3,33	2,45	3,24	2,04	3,24	2,40	1,40	0,69	2,01	2,24	2,09	0,85	2,02	2,04
25,1	Виробництво будівельних металевих конструкцій і виробів	2,536	0,7	104,1	107,1	-20,2% (1)	2,6% (2)	-12,9% (4)	9,6% (2)	2,22	1,33	2,91	0,00	2,96	1,97	4,44	0,00	0,00	1,37	0,00	1,50	0,00	1,77	0,00	1,56
31	Виробництво меблів	1,758	1,0	88,1	88,7	27,2% (3)	27,4% (3)	38,4% (3)	17,0% (3)	4,44	7,99	5,82	4,29	1,41	3,70	2,74	1,20	3,36	1,65	2,41	3,59	1,06	0,96	1,33	1,38

За підсумками визначено 5 галузей промисловості, які демонструють як економічний, так і інноваційний потенціал, що становить 4,1 % загальної зайнятості в регіоні, що наведені у таблиці 1.50., а саме:

Виробництво інших текстильних виробів (КВЕД 13.9) – це галузь, яка була визначена на основі інноваційного потенціалу, що пояснюється, головним чином, відносно високою часткою інновацій продуктів і процесу у 2014 та 2016 роках, маркетингових інновацій у 2014 році та організаційних інновацій у 2016 році. Економічний потенціал пояснюється ступенем спеціалізації – 2,800, середньою часткою регіональної зайнятості за 2012-2017 роки – 0,6% та середньою заробітною платою на працівника щодо області за 2012-2017 роки – 120,0%.

Виробництво скла та виробів зі скла (КВЕД 23.1) – це галузь, яка була визначена на основі економічного та інноваційного потенціалу. Інноваційний потенціал пояснюється високою часткою організаційних інновацій у 2014 та 2016 роках, маркетингових інновацій у 2014 році та інновації процесу у 2016 році. Економічний потенціал пояснюється ступенем спеціалізації – 2,750, середньою часткою регіональної зайнятості за 2012-2017 роки – 0,5% та середньою заробітною платою на працівника щодо її обласного рівня за 2012-2017 роки – 125,1%.

Виготовлення виробів із бетону, гіпсу та цементу (КВЕД 23.1) – це галузь, яка була визначена на основі інноваційного потенціалу. Інноваційний потенціал характеризується високою часткою інновацій продуктів та організаційних інновацій у 2014 році та маркетингових інновацій у 2016 році. Економічний потенціал пояснюється ступенем спеціалізації – 2,461, середньою часткою регіональної зайнятості за 2012-2017 роки – 1,3% та середньою заробітною платою на працівника щодо області за 2012-2017 роки – 119,3%.

Виробництво будівельних металевих конструкцій і виробів (КВЕД 25.1) – це галузь, яка була визначена на основі інноваційного потенціалу. Інноваційний потенціал характеризується високою часткою організаційних інновацій та інновацій продуктів у 2014 році, маркетингових інновацій у 2016 році. Економічний потенціал пояснюється ступенем спеціалізації – 2,536, середньою часткою регіональної зайнятості за 2012-2017 роки – 0,7% та середньою заробітною платою на працівника щодо області за 2012-2017 роки – 104,1%.

Виробництво меблів (КВЕД 31) – це галузь, яка була визначена на основі економічного та інноваційного потенціалу. Інноваційний потенціал характеризується високою часткою інновацій процесу у 2014 та 2016 роках, маркетингових інновацій у 2016 році. Економічний потенціал пояснюється ступенем спеціалізації – 1,758 (найнижчим серед описаних вище) та середньою часткою регіональної зайнятості за 2012-2017 роки – 1,0%.

Проміжні висновки

Найбільший економічний потенціал подальшого розвитку мають 11 галузей економіки області, найбільший інноваційний потенціал – 10 галузей промисловості.

У підсумку за результатами аналізу економічного та інноваційного потенціалу галузей промисловості визначено 5 із них, які демонструють як економічний так і інноваційний потенціал та можуть бути визначені, як перспективні галузі регіональної смарт-спеціалізації.

1.8. Розвиток підприємницького середовища

Малі та середні підприємства (далі – МСП) є ключовим сегментом ринкової економіки. Вони забезпечують економічну стабільність країни, наповнюють бюджети, створюють робочі місця, насичують ринок товарами та послугами, формують конкурентне середовище. МСП демонструють мобільність в умовах швидкої динаміки суспільних процесів, адаптуються до змін ринку, впроваджують новітні технології.

Розвиток МСП сприяє формуванню середнього класу, становленню громадянського суспільства, зменшенню соціальної нерівності та напруги, прискоренню демократизації ринкових відносин та забезпеченню соціальної стійкості.

Структура суб'єктів великого, середнього, малого підприємництва, які працюють на території України, протягом 2017-2021 рр. залишалася практично незмінною: малі підприємства становили 94 % від загальної сукупності підприємств, середні – 6 %.

Проте з розгортанням на теренах України повномасштабної війни загальна чисельність МСП зазнала суттєвих змін. Так, порівняно з 2020 роком їхня кількість протягом 2022 року зменшилася майже на третину.

Одним із пріоритетних завдань державної політики в області є розвиток підприємництва. Мале і середнє підприємництво займає вагомую частку в економіці регіону. Частка малих і середніх підприємств у загальній кількості підприємств складає 99,9%. Частка малих і середніх підприємств області становить 1,9% кількості малих і середніх підприємств України. Частка фізичних осіб-підприємців у загальній кількості суб'єктів господарювання складає – 87%.

Кількість малих і середніх підприємств в області у 2021 році зменшилась на 0,5% у порівнянні із 2020 роком та склала 7 020 одиниць. У 2020 кількість малих та середніх підприємств у порівнянні з 2019 роком зменшилась на 3,4% (246 одиниць). У 2019 році кількість малих і середніх підприємств становила 7 299 одиниць, що на 5,7% або на 392 од. більше 2018 року.

У порівнянні із суміжними регіонами у 2021 році кількість малих і середніх підприємств області була на 14,1% (або на 866 од.) більше кількості малих і середніх підприємств Рівненської області, але менше на 65,3% (або на 13194 од.) кількості малих і середніх підприємств Київської області, на 30% (або на 3 011 од.) Вінницької та на 8,6% (або на 665 од.) Хмельницької.

У 2021 році у порівнянні із регіонами одного типу кількість малих і середніх підприємств області була більшою кількості малих і середніх підприємств Волинської

області на 12% (або на 751 од.) та на 13,5% (або на 834 од.) Чернігівської. Така тенденція була і у 2017-2021 роках.

Кількість малих і середніх підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення за 2021 рік залишилась без змін порівнюючи з попереднім роком і склала 59 одиниць, з яких кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення становила 55 одиниць; кількість середніх підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення становила 4 одиниці., що на рівні 2020 року. Порівняно із 2017 роком кількість малих і середніх підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення зросла на 11,3% або на 6 одиниць.

Показники діяльності суб'єктів малого і середнього підприємництва в регіональному розрізі свідчать про існування варіацій у кількості суб'єктів господарювання на 10 тис. осіб наявного населення.

Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) малими і середніми підприємствами області за підсумками 2021 року становили 113,3 млрд грн, що на 16,9% або на 16,4 млрд грн більше, ніж у 2020 році та на 62,4 % більше, ніж обсяги у 2017 році.

Порівнюючи наш регіон із суміжними регіонами, то обсяги реалізованої продукції малими і середніми підприємствами області у 2021 році були на 23,3% або на 21,4 млрд грн більше обсягів реалізації зазначених підприємств Рівненської області, але менше на 74,2% обсягів реалізованої продукції малими і середніми підприємствами Київської області, на 43% менше Вінницької та на 9% менше Хмельницької.

Щодо обсягів реалізованої продукції малими і середніми підприємствами Житомирської області у порівнянні із обсягами у регіонах одного типу, то вони були меншими, ніж у Волинській області на 35,4% та на 50%, ніж у Чернігівській.

Кількість зайнятих працівників на малих і середніх підприємствах у 2021 році становила 124,3 тис. осіб, що майже на 2% або на 2 тис. осіб менше 2020 року та на 13% або на 14,4 тис. осіб більше 2017 року.

У порівнянні із суміжними регіонами у 2021 році кількість зайнятих працівників на малих і середніх підприємствах області була більшою на 30,4% (або на 29 тис. осіб) кількості малих і середніх підприємств Рівненської області та на 9,1% (або на 10,4 тис. осіб) Хмельницької, але меншою кількості зайнятих працівників на малих і середніх підприємствах Київської області на 52,2% (або на 135,7 тис. осіб) та на 14,6% (або на 21,2 тис. осіб) Вінницької.

У порівнянні із регіонами одного типу такими як Волинська та Чернігівська області у 2021 році кількість зайнятих працівників на малих і середніх підприємствах області була більшою відповідно на 28,3% (або на 27,4 тис. осіб) та на 18,1% (або на 19,1 тис. осіб). Така тенденція була і у попередніх 2021-2017 роках.

Таблиця 1.51. Кількість зайнятих працівників на малих і середніх підприємствах у 2021 році, тис. осіб

Область	Середні підприємства	Малі підприємства	Разом
Україна	2967,8	1775,2	4743,0
Житомирська	85,8	38,5	124,3
Вінницька	90,8	54,8	145,6
Волинська	65,2	31,7	96,9

Область	Середні підприємства	Малі підприємства	Разом
Київська	155,2	104,8	260,0
Рівненська	63,3	32,0	95,3
Хмельницька	74,3	39,6	113,9
Чернігівська	72,1	33,2	105,3

Фінансовий результат до оподаткування від діяльності малих підприємств області у 2021 склав 4 113,3 млн грн прибутку, у 2020 році – 862,1 млн грн прибутку, у 2022 році – 424,9 млн грн прибутку.

Фінансовий результат до оподаткування від діяльності середніх підприємств області також протягом останніх років є прибутковим. За 2021 рік прибуток склав 5 131,9 млн грн, за 2020 рік – 1872,1 млн грн, за 2019 рік – 1 572,3 млн грн прибутку, за 2022 рік прибуток складав 3 588,5 млн грн.

За результатами рейтингу «Regional Doing Business 2018», розробниками якого є Офіс ефективного регулювання (BRDO) та Спілка Українських Підприємців (СУП), Житомирська область входить до трійки областей, де найкомфортніше вести бізнес. Оцінювання проводилось за адаптованою методологією Світового банку на основі опитування вітчизняних підприємців. У фокусі дослідження 6 напрямків взаємодії підприємців із владою, а саме: створення підприємства, сплата місцевих податків; одержання дозволів на будівництво; оформлення земельної ділянки під об'єкт нерухомості; приєднання до електромережі, якість електронних сервісів.

У 2022 році кількість малих і середніх підприємств порівняно з 2021 роком зменшилась на 23% або на 1620 одиниць.

У порівнянні із суміжними регіонами у 2022 році кількість малих і середніх підприємств області була на 7,4% (або на 372 од.) більше кількості малих і середніх підприємств Рівненської області, але менше на 63% (або на 9226 од.) кількості малих і середніх підприємств Київської області, на 32,6% (або на 2617 од.) Вінницької та на 12,7% (або на 789 од.) Хмельницької.

У 2022 році у порівнянні із регіонами одного типу кількість малих і середніх підприємств області була більшою кількості малих і середніх підприємств Волинської області на 4,1% (або на 212 од.) та на 26,0% (або на 1113 од.) Чернігівської. Така тенденція була і у 2017-2022 роках.

Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) малими і середніми підприємствами області за підсумками 2022 року становили 105,4 млрд грн, що на 7% (або на 7,9 млрд. грн.) менше у порівнянні довоєнного 2021 року.

Проміжні висновки

Створення сприятливих умов для розвитку конкурентоспроможного сектору малого та середнього підприємництва, належних умов для розвитку малого і середнього підприємництва області.

Мале і середнє підприємництво займає вагову частку в економіці регіону.

Проте незмінною залишилася тенденція щодо територіальної нерівномірності розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва.

1.9. Екологічна ситуація

Атмосферне повітря

Проаналізувавши дані про викиди забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів суб'єктів господарювання, надані органами статистики області, та порівнявши їх між собою отримуємо висновок про поліпшення якості повітря в області. Це пов'язано із зменшенням обсягів виробництва та зміною режиму роботи наявних великих та середніх підприємств, із зупинкою підприємств або їх обмеженою роботою, спричиненими воєнним станом та його наслідками, таким як енергетичний блекаут та інше. Але, таке поліпшення, у разі відмови від проведення модернізації та екологізації промислових процесів на підприємствах, буде існувати допоки йде війна. Якщо, після перемоги подальше відновлення підприємств не базуватиметься на засадах проєвропейських екологічних реформ, то показники викидів забруднюючих речовин повернуться до показника, що ми мали до повномасштабного вторгнення.

Суттєве зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами показує, яке промислове навантаження несуть території області, де розташовані великі підприємства забруднювачі та які мають високий транспортний трафік.

Аналіз чітко показав як досі не модернізовані підприємства до повномасштабного вторгнення суттєво впливали і на якість атмосферного повітря, і на громадське здоров'я – здоров'я кожного з нас.

Водночас, існує непромислове забруднення атмосферного повітря. Аналізуючи цей фактор необхідно наголосити, що ведення активних бойових дій на території країни серйозно погіршує якість повітря. Наслідки від цього можуть мати довгостроковий негативний вплив на наше здоров'я.

Наразі вже зроблені перші підрахунки втрат, завданих внаслідок забруднення атмосферного повітря. Реальну та повну оцінку завданої шкоди вдасться зробити лише після завершення активних бойових дій. Втім навіть після фінансового відшкодування мешканці України відчуватимуть наслідки від забруднення повітря ще багато років.

Загальний обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами в області значно скоротився у 2022-2023 роках у порівнянні з 2021 роком, що склало відповідно 18,4% та 37,5%.

Поліпшення якості повітря пояснюється зупинкою чи обмеженням промислових потужностей підприємств, зменшення автомобільного трафіку і транспортних вузлів, і дає розуміння того, що значною мірою впливає на здоров'я громадян, які проживають в області.

Динаміка викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел наведена в таблиці 1.52. та проілюстровано на рис. 1.74.

Таблиця 1.52. Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис. т

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Викиди в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, тис. т	13,0	12,7	11,8	11,9	9,7	7,4

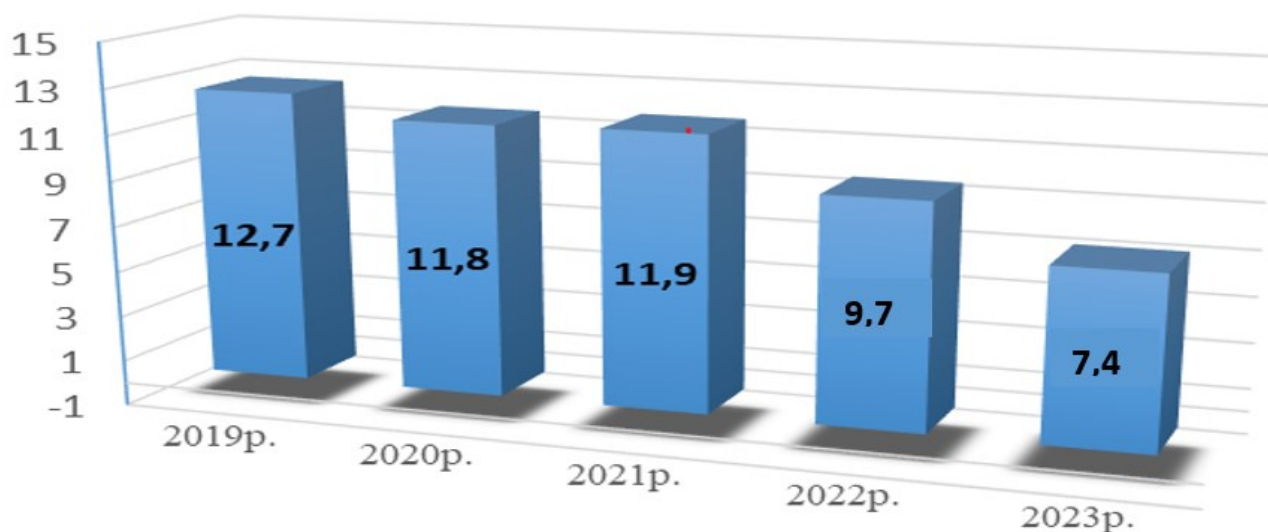

Рис. 1.73. Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами у 2019 – 2023 роках

Важливими узагальнюючим показником, який характеризує стан повітряного басейну в цілому є загальний обсяг забруднюючих речовин, що надійшли в розрахунку на одного мешканця та в розрахунку на 1 км² території.

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області у 2023 році склала 248,03 кг/км² проти 20279 кг/км² в середньому по Україні.

Житомирщина серед областей з найменш забрудненнями атмосферним повітрям – 7 місце серед регіонів України.

Аналіз динаміки викидів в атмосферне повітря стаціонарними джерелами за окремими компонентами показав відсутність однозначного темпу зниження чи збільшення викидів у період 2019-2023 роках (табл. 1.53.).

Таблиця 1.53. Динаміка викидів основних забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення в атмосферне повітря у 2019-2023 роках

Показник	Обсяги викидів, т					у % 2023 до 2022
	2019	2020	2021	2022	2023	
Усього, т	12734,7	11819,4	11890,0	9705,8	7433,0	76,6
у тому числі						
метали та їх сполуки	14,1	13,3	14,7	11,2	11,3	100,3
з них						-
свинець	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	100,0
нікель	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	100,0
хром	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	100,0
метан	3492,6	3259,3	3119,3	3651,4	1633,2	44,7
НМЛОС	531,4	476,9	453,8	349,1	362,0	103,7
оксид вуглецю	2344,6	2091,6	1940,1	1325,9	1491,1	112,5

Показник	Обсяги викидів, т					у % 2023 до 2022
	2019	2020	2021	2022	2023	
діоксид та інші сполуки сірки	752,5	750,8	1086,2	491,3	475,3	96,7
з них						-
діоксид сірки	735,1	734,3	1068,6	469,4	457,1	97,4
сполуки азоту	2024,8	1914,9	2013,0	1468,2	1405,3	95,7
з них						-
діоксид азоту	1561,2	1443,3	1456,6	1061,2	988,8	93,2
оксид азоту	6,9	24,2	25,3	21,8	21,5	98,6
аміак	455,5	420,1	392,9	375,8	384,6	102,3
речовини у вигляді тверд. сусп. частинок	3542,5	3283,1	3234,0	2396,5	2040,8	85,2
інші	32,2	29,5	28,9	12,2	14	114,8
Крім того, діоксид вуглецю, млн. т	0,7	0,7	0,7	0,5	0,6	105,0

Необхідно зазначити про значне скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по основним найпоширенішим забруднюючим речовинам.

Динаміку обсягів викидів найпоширеніших забруднюючих речовин за останні 5 років характеризує табл. 1.54 та графіки приросту/зниження обсягів викидів

Таблиця 1.54. Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря за 2019-2023 роки

Роки	Обсяги викидів основних забруднюючих речовин в атмосферне повітря, тис. т			
	діоксид сірки	діоксид азоту	метан	речовини у вигляді твердих суспендованих частинок
2019	0,74	1,56	3,49	3,54
2020	0,73	1,44	3,26	3,28
2021	1,07	1,46	3,12	3,23
2022	0,47	1,06	3,65	2,40
2023	0,46	0,99	1,63	2,04

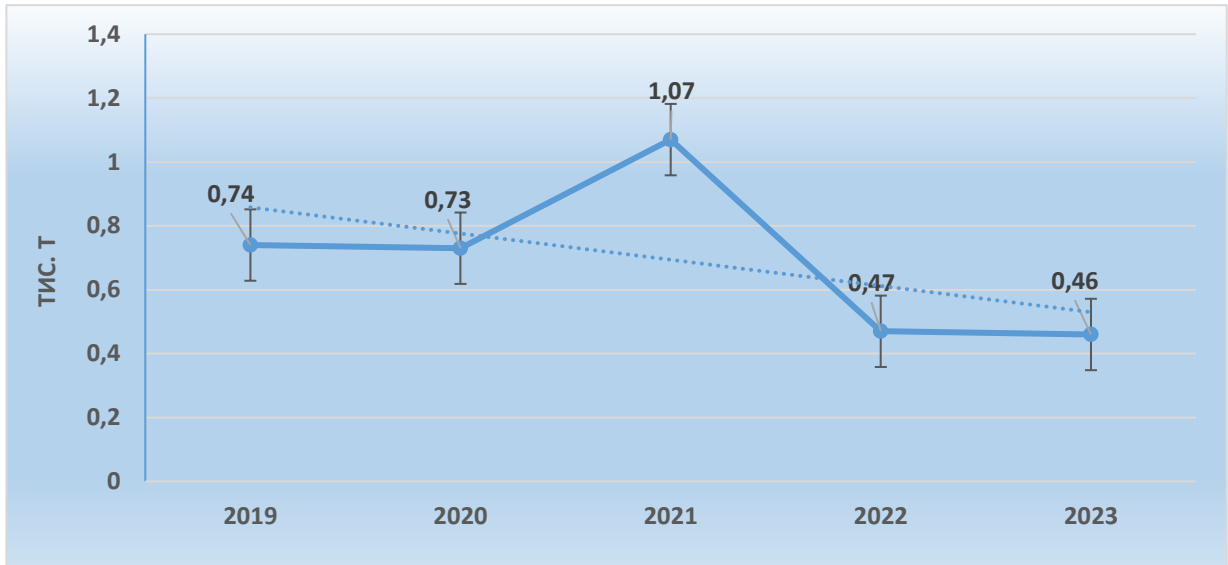

Рис. 1.74. Динаміка приросту/зниження обсягів викидів діоксиду сірки за останні 5 років, тис. т

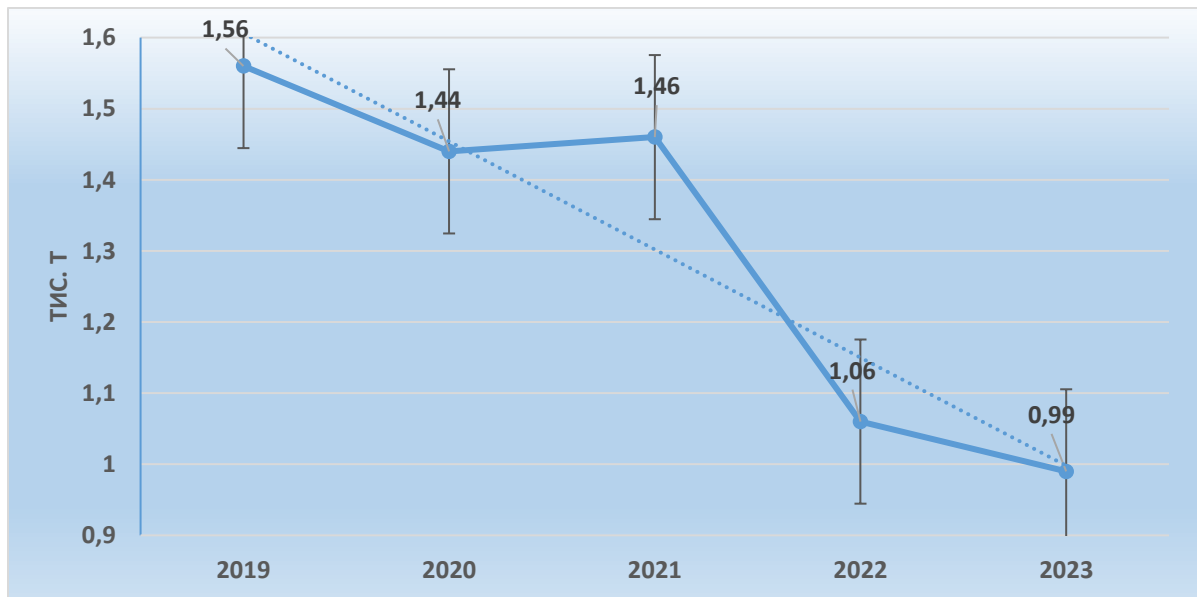

Рис.1.75. Динаміка приросту/зниження обсягів викидів діоксиду азоту за останні 5 років, тис. т

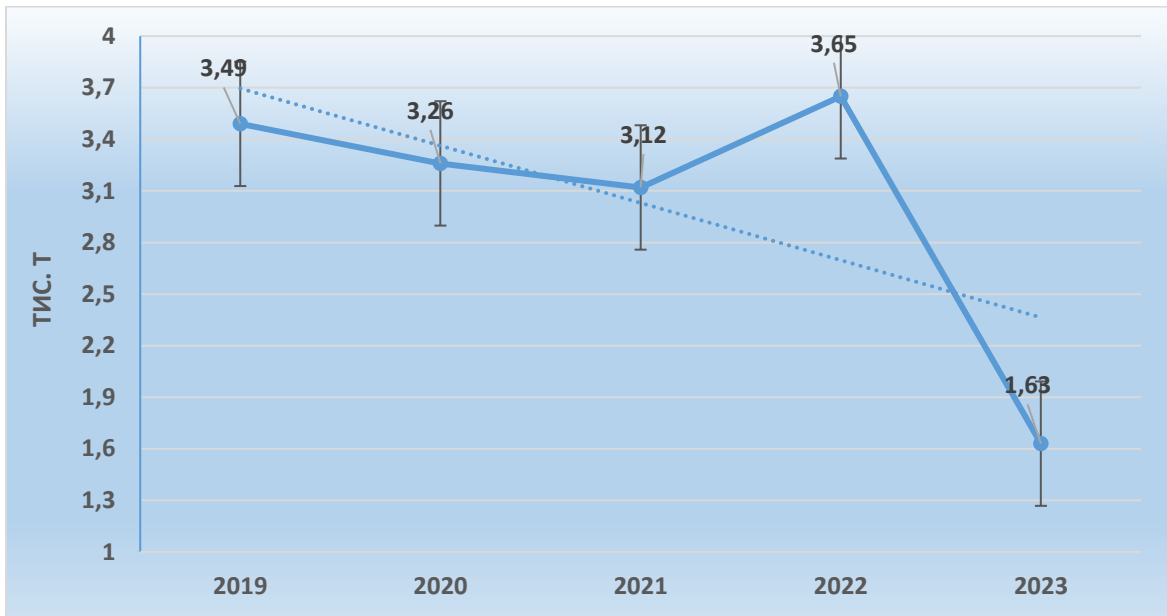

Рис. 1.76. Динаміка приросту/зниження обсягів викидів метану за останні 5 років, тис. т

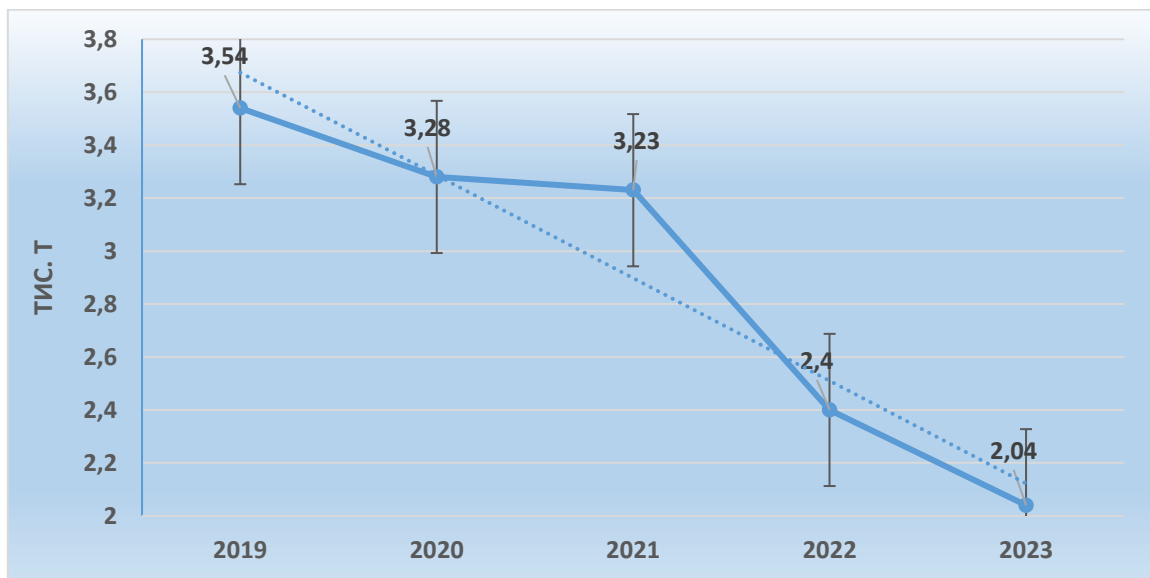

Рис. 1.77. Динаміка приросту/зниження обсягів викидів речовин у вигляді твердих суспендованих частинок 5 років, тис. т

Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Проаналізувавши інформацію про обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами основних забруднювачів атмосферного повітря області, що майже не змінюються на протязі останніх років, відмічене скорочення викидів в атмосферне повітря у половини суб'єктів господарювання.

Спостерігається значне зменшення обсягів викидів у 2023 році у порівнянні з 2022 роком за видами економічної діяльності «Транспорт, складське господарство поштова та кур'єрська діяльність» на 76,1%, «Сільське, лісове та рибне господарство» – 33,5%, «Добувна промисловість і розроблення кар'єрів» – 15,5%.

Зросли обсяги викидів в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у таких галузях як «Переробна промисловість» на 14,9%; «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» на 10%.

Таблиця 1.55 Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

№ з/п	Види економічної діяльності	Обсяги викидів за регіоном у 2022 році		Обсяги викидів за регіоном у 2023 році	
		тис. т	% до загал. підсумку	тис. т	% до загал. підсумку
Усього		9705,8	100,0	7433,0	100,0
1.	За видами економічної діяльності, у тому числі:				
2.	Сільське, лісове та рибне господарство	3198,2	32,95	2126,7	28,61
3.	Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1591,4	16,40	1345,0	18,09
4.	Переробна промисловість	2158,5	22,24	2479,3	33,36
5.	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	399,1	4,11	435,6	5,86
6.	Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	127,6	1,31	125,1	1,68
7.	Будівництво	9,6	0,10	15,8	0,21
8.	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	37,6	0,39	37,9	0,51
9.	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1666,8	17,17	399,0	5,37
10.	Тимчасове розміщення й організація харчування	–	-	-	-
11.	Інформація та телекомунікації	10,6	0,11	10,2	0,14
12.	Фінансова та страхова діяльність	1,1	0,01	1,2	0,02
13.	Операції з нерухомим майном	4,4	0,05	5,7	0,08
14.	Професійна, наукова та технічна діяльність	7,0	0,07	5,8	0,08
15.	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	11,8	0,12	11,9	0,16
16.	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	323,7	3,34	253,5	3,41
17.	Освіта	38,2	0,39	45,5	0,61
18.	Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	113,1	1,17	127,2	1,71
19.	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	7,1	0,07	7,6	0,10
20.	Надання інших видів послуг	–	-	-	-

* від стаціонарних джерел забруднення.

Основними забруднювачами атмосферного повітря залишаються підприємства переробної та добувної промисловості, сільське та лісове господарство, транспорт, викиди забруднюючих речовин яких складають 85% від загального обсягу викидів в атмосферне повітря у області.

Утворення та накопичення відходів

Утворення відходів в області у 2023 році складає 391303,7 тис. т відходів I-IV класів.

Враховуючи природні та економічні фактори, основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в області, займають тверді побутові відходи та виробничі відходи 4 класу небезпеки, які в основному, видаляються на полігони, сміттєзвалища, накопичувачі тощо.

Таблиця 1.56. Утворення та оброблення відходів I-IV класів небезпеки за 5 років, (тис. т)

Рік	Обсяг утворених відходів	Обсяг відновлених відходів	Обсяг спалених відходів	у т.ч. з метою		Обсяг видалених відходів на полігони
				виробництва енергії або матеріальних продуктів	термічного оброблення відходів	
2023	391,3	2,2	18,2	17,1	1,1	199,1
2022	375,6	22,3	29,0	26,2	2,8	177,8
2021	421,1	30,7	30,7	23,4	7,3	206,4
2020	397,2	33,4	30,1	14,3	15,8	224,3
2019	474,5	53,3	57,2	40,5	16,7	205,4

Порівнявши утворені на території області відходи I-IV класів небезпеки за останні 5 років, можемо зробити висновки, що в області найбільше відходів утворилось у 2019 році.

Таблиця 1.57. Порівняльна характеристика утворення відходів області із суміжними регіонами та регіонами одного типу, (тис. т)*

Область	2019	2020	2021	2022	2023
Житомирська	474,5	397,2	421,1	375,6	391,3
Волинська	668,1	630,2	515,8	562,2	399,7
Вінницька	2711,2	1557,7	1108,9	731,6	1115,8
Київська	1414,3	2153,6	1937,8	542,8	936,3
Рівненська	519,9	886,2	719,3	569,4	487,9
Хмельницька	900,4	500,9	752,9	801,0	826,5
Чернігівська	695,9	498,4	456,2	245,8	306,7

* (Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганських областях).

Значний негативний вплив на об'єкти довкілля області здійснюють: промислові токсичні відходи, відходи які утворилися в результаті реформування аграрного сектору економіки - непридатні та заборонені до використання хімічні засоби захисту рослин. Так, на 01.01.2024 їх кількість становить 409,77 т, які підлягають знешкодженню.

Найбільший обсяг непридатних пестицидів накопичено в Олевській, Народицькій, Словечанській, Лугинській, Коростенській та Овруцькій громадах.

1.10. Фінансово-бюджетна ситуація

Загальна характеристика

У зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України, наша держава зіштовхнулася з багатьма викликами, зокрема масштабними руйнуваннями та обстрілами, окупацією, міграцією, призупиненням бізнесу тощо. Спричинене війною падіння ділової активності, масове переселення населення, зменшення кількості працюючих підприємств, антикризові заходи уряду щодо послаблення податкового тиску - все це суттєво вплинуло на місцеві бюджети. Третій рік поспіль, в Україні діє воєнний стан, який був введений Указом Президента України.

Доходи місцевих бюджетів становлять фінансову основу місцевого самоврядування. Бюджет області формується у відповідності з Бюджетним Кодексом України та згідно з вимогами чинного бюджетного законодавства.

Таблиця 1.59. Динаміка доходів місцевих бюджетів області
2019-2023 роках

у

Показники	2019	2020	2021	2022	2023
Доходи місцевих бюджетів (без трансфертів), млн грн	7760,3	8020,3	9624,8	13251,7	15818,4
% до попереднього періоду	117,4	103,4	120,0	137,7	119,4

За період з 2019 по 2023 рік у дохідній частині бюджету області відзначається позитивна тенденція стабільного зростання.

Структура власних доходів загального фонду за період 2019-2023 рр. залишається практично незмінною, їх левову частку і далі становить податок з доходів фізичних осіб, який коливається на рівні 64-77%. Наступними за величиною надходжень є єдиний податок (9-12%), плата за землю (5-9%), акцизний податок (3-6%), ресурсні платежі загальнодержавного та місцевого значення (1-3%), плата за надання адміністративних послуг (1%). Решта – інші джерела (3-4%).

Таблиця 1.60. Динаміка структури надходжень до загального фонду бюджету області, %

Назва платежів	2019	2020	2021	2022	2023
Податок на доходи фізичних осіб	63,9	64,5	65,6	77,5	72,7
Плата за землю	9,5	9,1	8,3	5,4	6,4
Ресурсні платежі загальнодержавного та місцевого значення (плата за використання лісових і водних ресурсів та надр)	2,9	3,0	2,7	1,6	1,2
Надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3

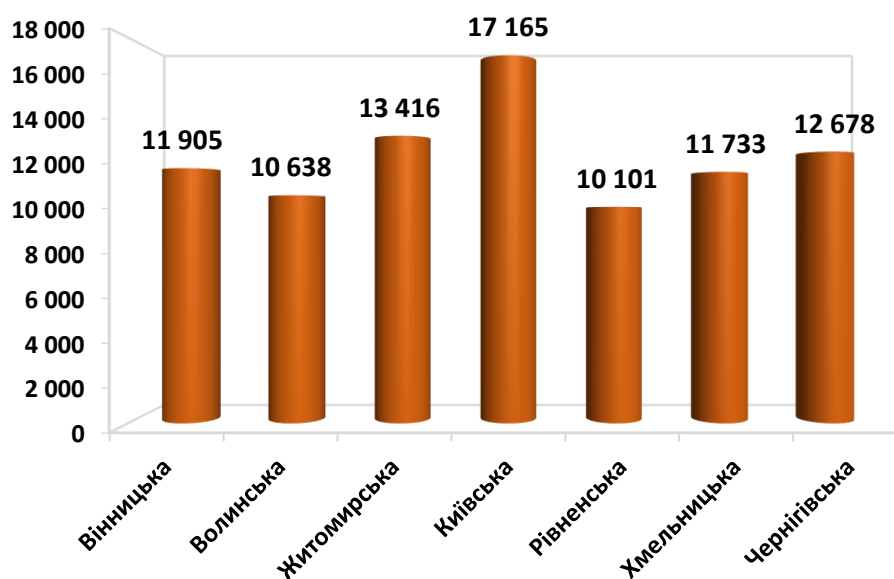
Назва платежів	2019	2020	2021	2022	2023
Плата за надання адміністративних послуг	1,4	1,1	1,1	0,8	0,8
Плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів	0,5	0,5	0,3	0,1	1,2
Єдиний податок	12,0	11,9	12,2	8,6	9,3
Акцизний податок	6,0	6,1	5,7	3,1	5,0
Інші платежі	3,4	3,4	3,7	2,6	3,1

Одним з основних показників, що демонструє реальний стан справ у галузі «місцеві фінанси» є показник надходжень доходів без врахування міжбюджетних трансфертів у розрахунку на одиницю населення. У 2023 році він склав 13416,4 грн і зріс порівняно з 2019 роком у 2,1 рази.

Таблиця 1.61. Динаміка доходів місцевих бюджетів області у розрахунку на одиницю населення

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) на одиницю населення, гривень	6359,9	6638,2	8050,9	11239,4	13416,4

Вартим уваги є порівняння показника надходжень у розрахунку на одну особу в області з іншими регіонами України.

Рис.1.78. Надходження доходів місцевих бюджетів у розрахунку на одну особу за 2023 рік, гривень

Аналіз надходжень доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) на одиницю населення свідчить про те, що Житомирщина займає кращу позицію у порівнянні з Вінницькою, Волинською, Рівненською, Хмельницькою та Чернігівською областями, але дещо гіршу, ніж Київська область.

Доходи бюджету області у розрізі територій.

Основою підвищення рівня фінансової незалежності органів місцевого самоврядування є збільшення надходжень до місцевих бюджетів. В рамках впровадження на Житомирщині реформи бюджетної децентралізації, за п'ять років було оптимізовано органи місцевого самоврядування у менш кількісний та більш якісний склад, а саме створено: 12 міських, 22 селищних і 32 сільських ради у складі 66 рад.

Велика частка з 66-ти бюджетів територіальних громад мають питому вагу власних доходів загального фонду бюджету у структурі області менше 1%, а саме: у 2021 році це 47 бюджетів територіальних громад, у 2022 році – 51 бюджет територіальних громад та у 2023 році – 50 бюджетів. І лише 6-ть територіальних громадах протягом 2021-2023 років мають питому вагу доходів загального фонду у структурі області більше 2%.

Таблиця 1.62. Питома вага доходів загального фонду бюджетів ТГ у структурі бюджету області за 2021-2023 роки, %

Місцеві бюджети області	2021	2022	2023
Високівська сільська рада	0,2%	0,1%	0,1%
Вишевицька сільська рада	0,2%	0,1%	0,1%
Дубрівська сільська рада	0,1%	0,1%	0,1%
Іршанська селищна рада	0,8%	0,6%	0,5%
Народицька селищна рада	0,6%	0,4%	0,4%
Новоборівська селищна рада	0,5%	0,3%	0,3%
Потіївська сільська рада	0,2%	0,1%	0,1%
Тетерівська сільська рада	0,6%	0,4%	0,5%
Червоненська селищна рада	0,3%	0,2%	0,2%
Корнинська селищна рада	0,3%	0,2%	0,2%
Баранівська міська рада	1,0%	0,8%	1,6%
Коростишівська міська рада	1,5%	1,2%	1,3%
Олевська міська рада	1,6%	1,2%	1,2%
Брусилівська селищна рада	1,1%	0,8%	0,9%
Городницька селищна рада	0,3%	0,2%	0,2%
Довбиська селищна рада	0,3%	0,2%	0,2%
Лугинська селищна рада	0,8%	0,5%	0,5%
Миропільська селищна рада	0,5%	0,5%	0,4%
Попільнянська селищна рада	1,3%	1,0%	0,9%
Хорошівська селищна рада	0,8%	0,5%	0,5%
Чоповицька селищна рада	0,3%	0,2%	0,2%
Андрушківська сільська рада	0,3%	0,2%	0,3%
Барашівська сільська рада	0,2%	0,2%	0,2%
Білокоровицька сільська рада	0,2%	0,2%	0,2%

Місцеві бюджети області	2021	2022	2023
Горщиківська сільська рада	0,2%	0,1%	0,1%
Квітнева сільська рада	0,4%	0,4%	0,3%
Краснопільська сільська рада	0,3%	0,3%	0,2%
Семенівська сільська рада	0,5%	0,3%	0,3%
Станишівська сільська рада	1,3%	1,3%	1,7%
Ушомирська сільська рада	1,7%	1,4%	1,6%
Чижівська сільська рада	0,6%	0,4%	0,4%
Ємільчинська селищна рада	0,9%	0,7%	0,7%
Любарська селищна рада	1,4%	1,1%	1,1%
Брониківська сільська рада	0,4%	0,3%	0,3%
Піщівська сільська рада	0,3%	0,1%	0,1%
Словечанська сільська рада	0,6%	0,4%	0,4%
Овруцька міська рада	2,2%	1,4%	1,6%
Курненська сільська рада	0,2%	0,1%	0,2%
Пулинська селищна рада	0,6%	0,5%	0,4%
Радомишльська міська рада	1,6%	1,2%	1,2%
Глибочицька сільська рада	0,8%	0,6%	0,6%
Оліївська сільська рада	1,7%	1,3%	1,3%
Вільшанська сільська рада	0,3%	0,3%	0,3%
Вчорайшенська сільська рада	0,3%	0,2%	0,3%
Гришковецька селищна рада	0,3%	0,4%	0,5%
Райгородоцька сільська рада	0,4%	0,2%	0,3%
Чуднівська міська рада	1,1%	1,0%	0,8%
Швайківська сільська рада	0,2%	0,2%	0,2%
Житомирська міська рада	26,1%	27,9%	28,0%
Звягельська міська рада	4,5%	9,6%	7,5%
Стрийська сільська рада	0,3%	0,2%	0,2%
Харитонівська сільська рада	0,3%	0,2%	0,2%
Старосілецька сільська рада	0,3%	0,2%	0,2%
Андрушівська міська рада	1,2%	0,9%	1,0%
Бердичівська міська рада	4,5%	5,9%	4,5%
Березівська сільська рада	0,4%	0,7%	0,7%
Волицька сільська рада	0,3%	0,4%	0,4%
Гладковицька сільська рада	0,5%	0,2%	0,3%
Городоцька селищна рада	0,2%	0,3%	0,5%
Коростеньська міська рада	5,6%	3,8%	6,2%
Малинська міська рада	2,8%	1,8%	1,9%
Новоуївинська селищна рада	1,5%	2,3%	2,0%
Романівська селищна рада	0,9%	0,7%	0,7%
Ружинська селищна рада	1,2%	0,9%	0,9%

Місцеві бюджети області	2021	2022	2023
Черняхівська селищна рада	1,0%	2,7%	2,8%
Ярунська сільська рада	0,4%	0,3%	0,3%
РАЗОМ	84,3%	83,3%	84,5%

Доходна частина місцевих бюджетів формується за рахунок власних доходів та трансфертів з державного бюджету (дотацій та субвенцій).

У структурі доходів місцевих бюджетів області відношення трансфертів до загального обсягу доходів зменшується з 55,2% у 2019 році до 28,4% у 2023 році.

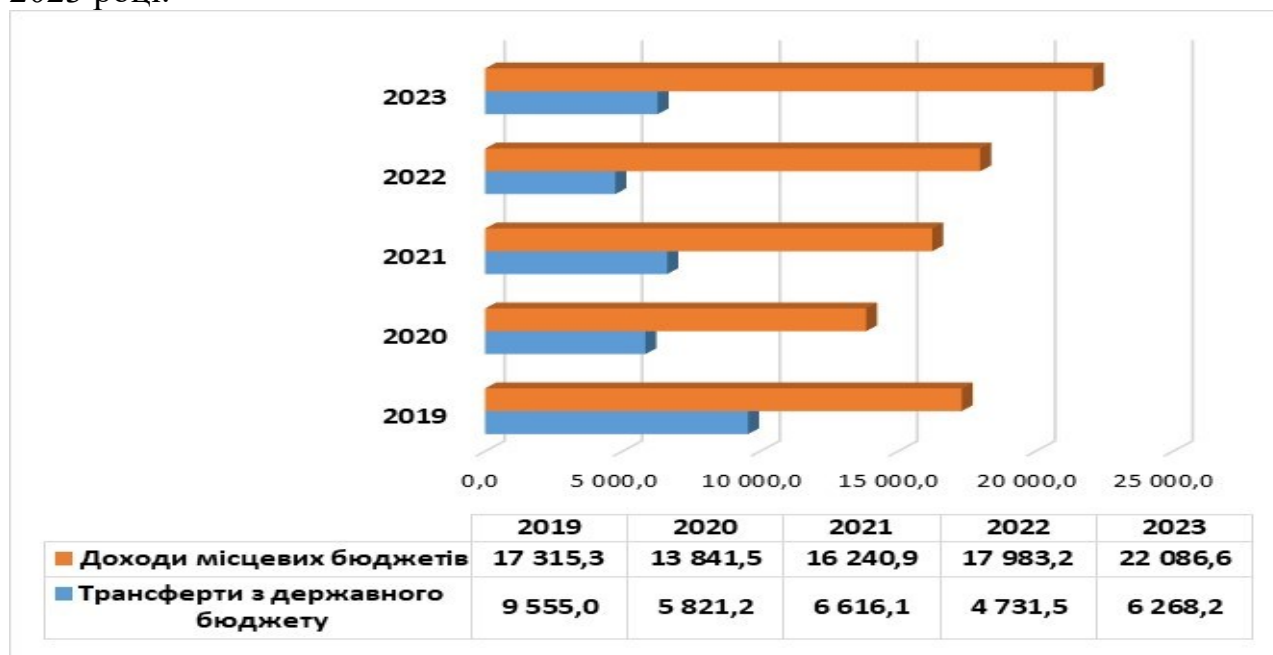

Рис.1.79. Динаміка доходів місцевих бюджетів та трансфертів з державного бюджету протягом 2019-2023 років, млн гривень.

Згідно з вимогами Бюджетного кодексу України для бюджетної автономії і фінансової самостійності місцевих бюджетів, зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування починаючи із 2015 року діє новий механізм бюджетного регулювання та вирівнювання, а саме перехід від триступеневої до двоступеневої бюджетної моделі.

Горизонтальне вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів здійснюється згідно з умовами та параметрами, визначеними статтями 98-99 Бюджетного кодексу України:

якщо значення індексу податкоспроможності:

в межах 0,9-1,1 – вирівнювання не здійснюється;

менше 0,9 – надається базова дотація відповідному обласному бюджету обсязі 80 відсотків суми, необхідної для досягнення значення такого індексу забезпеченості відповідного бюджету 0,9;

більше 1,1 – передається реверсна дотація з відповідного обласного бюджету в обсязі 50 відсотків суми, що перевищує значення такого індексу 1,1.

Базова дотація – це трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам, реверсна дотація – це кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів. Система бюджетного вирівнювання, передбачає горизонтальне вирівнювання податкоспроможності територій залежно від рівня надходжень на одного жителя.

В умовах воєнного стану застосовується диференційований підхід до здійснення горизонтального вирівнювання платоспроможності територій, виокремлюються особливості в частині базових параметрів горизонтального вирівнювання платоспроможності місцевих бюджетів, які з огляду на наявні та накопичені проблеми довоєнного та воєнного періодів у сфері міжбюджетних відносин (зокрема, проблемні аспекти, пов'язані з відсутністю реалістичних даних щодо чисельності населення в розрізі територіальних громад на 01 січня поточного року та в кількості внутрішньо переміщених осіб), дозволили здійснити найоптимальніший розрахунок базової та реверсної дотації для усіх місцевих бюджетів, включаючи бюджети територіальних громад та обласних бюджетів.

У 2023 році із 71 місцевого бюджету, які мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом, 52 місцевих бюджети отримували базову дотацію з державного бюджету, 12 – передавали реверсну дотацію до державного бюджету та у 7 бюджетів відсутня базова та реверсна дотація.

Таблиця 1.63. Динаміка дотаційності місцевих бюджетів області

Роки	Загальна кількість місцевих бюджетів, які мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом	Базова дотація		Реверсна дотація		Кількість бюджетів у яких відсутня базова та реверсна дотація
		Кількість бюджетів, що отримують дотацію	Обсяг дотації, млн грн	Кількість бюджетів що мають реверсну дотацію	Обсяг реверсної дотації державному бюджету, млн грн	
2019	79	59	320,8	8	126,7	12
2020	79	59	417,2	9	166,3	11
2021	71	49	480,7	8	196,7	14
2022	71	50	512,7	11	29,8	10
2023	71	52	885,6	12	933,2	7

У 2022 році реверсна дотація була перерахована з місцевих бюджетів до державного бюджету лише у січні-лютому у зв'язку із запровадженням воєнного стану та дією постанови Кабміну від 09.06.2021 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану».

Таблиця 1.64. Трансферти з державного бюджету, млн грн

Роки	Всього отримано трансфертів з державного бюджету	з них:							
		Субвенції освітнього характеру	Субвенції медичного характеру	Субвенції на здійснення державних програм соціального захисту населення	Субвенції на будівництво та придбання житла	Субвенції на соціально-економічний розвиток та інфраструктуру	Субвенції на погашення різниці в тарифах	Субвенції на утримання доріг	Субвенції на ліквідацію наслідків війни
2019	9 555,0	2 648,8	1 871,0	2992,1	54,1	275,1		775,4	
2020	5 821,2	3 022,1	761,2		27,9	59,0		1165,0	
2021	6 616,1	3 845,7	163,6		61,2	255,6	151,4	1353,0	
2022	4 731,5	3 482,6	94,1					387,6	85,7
2023	6 268,2	3 520,5	73,7		257,2	24,2		842,2	281,2

Міжбюджетні трансферти з державного бюджету до бюджету області мають тенденцію до зменшення. Їх обсяг за останні 5 років зменшився майже у 0,7 разів. За період із 2019 по 2023 рік субвенції освітнього характеру мають тенденцію до зростання. Субвенції медичного характеру за відповідний період зменшилися у зв'язку з реорганізацією медичних установ у рамках реформи системи охорони здоров'я України, а саме – перетворення їх у комунальні некомерційні підприємства. Зменшення субвенції на здійснення державних програм соціального захисту населення пов'язано з тим, що з 2019 року в Україні запроваджена монетизація пільг на оплату житлово-комунальних послуг.

Протягом останніх років по доходах та видатках бюджету області відзначається стабільне зростання, крім 2022 року. Скорочення видатків місцевих бюджетів у 2022 році пов'язано із запровадженням воєнного стану.

Порівнюючи надходження та витрати зведеного бюджету області бачимо, що за 2019 рік та за 2021-2023 роки бюджет виконано з профіцитом, тобто доходи перевищують витрати. У 2020 році бюджет області виконано з дефіцитом, який становив 164,1 млн гривень. Джерелом покриття дефіциту є використання вільного залишку бюджетних коштів.

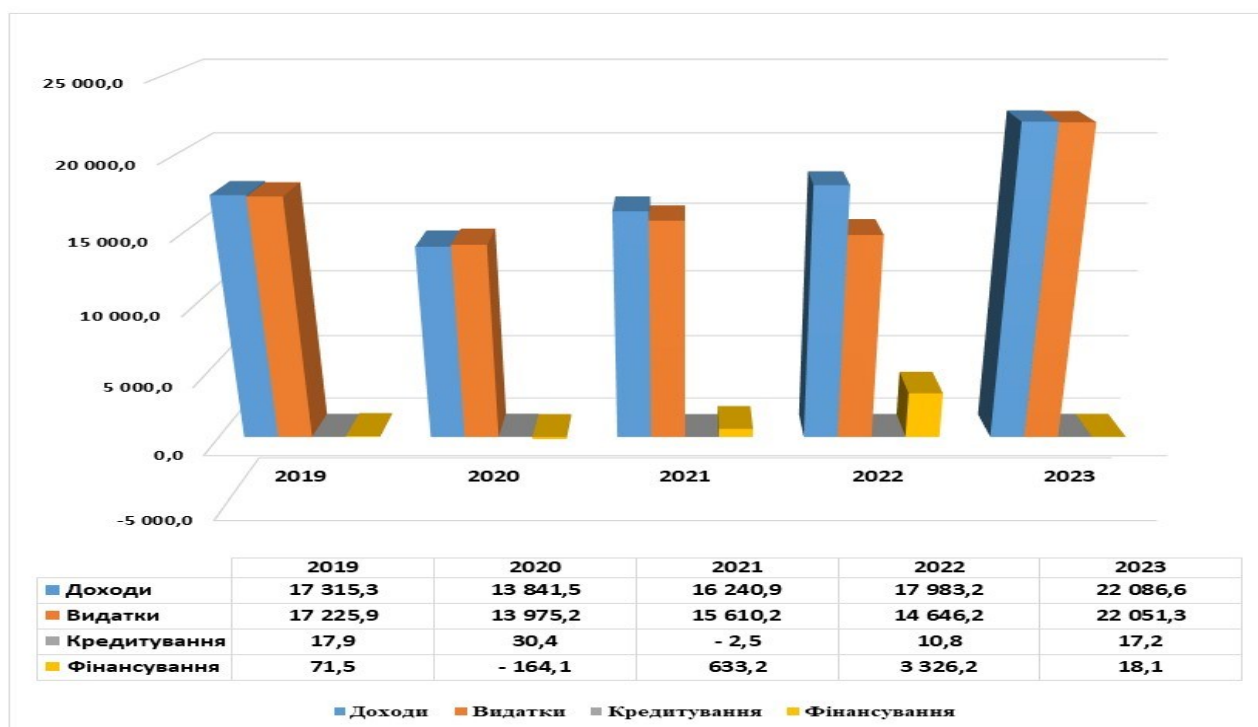

Рис. 1.80. Динаміка обсягів бюджетів області за надходженнями витратами у 2019-2023 роках, млн гривень

Видатки місцевих бюджетів.

Видаткова частина бюджету області характеризується соціальною спрямованістю. У 2023 році на утримання закладів соціально-культурного призначення, виконання заходів місцевих програм спрямовано 58,1% обсягу видатків бюджету області.

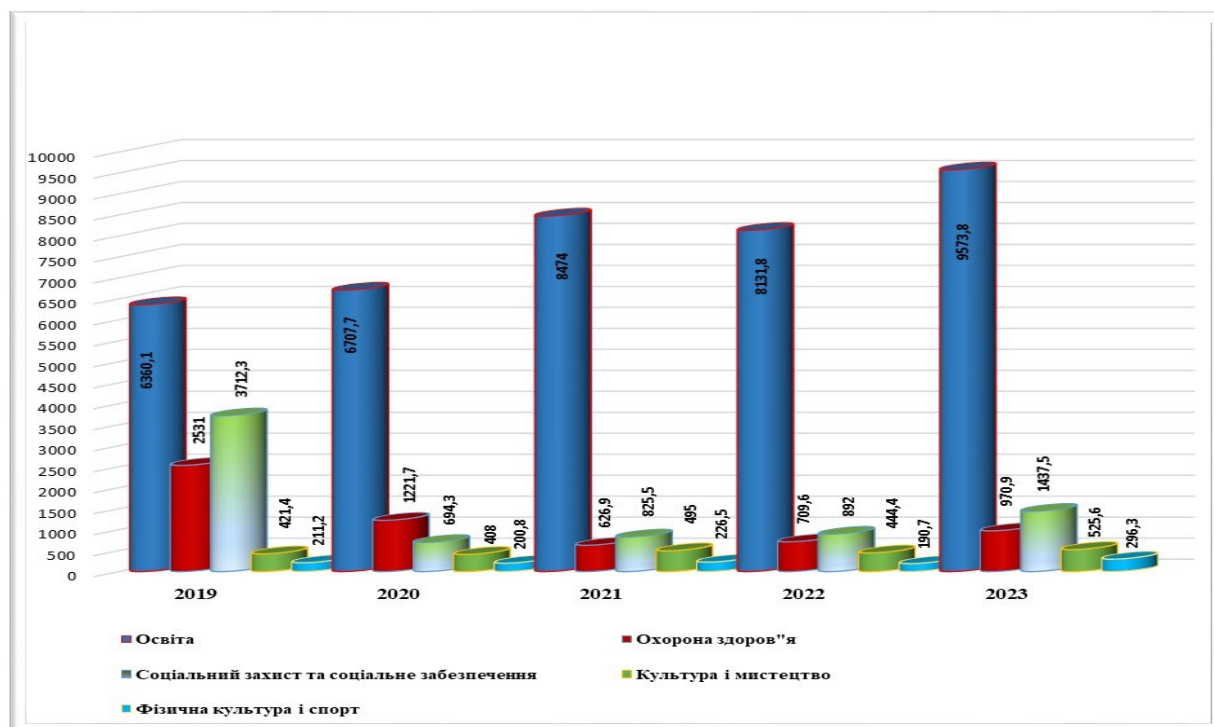

Рис. 1.81. Фінансування галузей соціальної сфери у 2019-2023 роках, млн гривень.

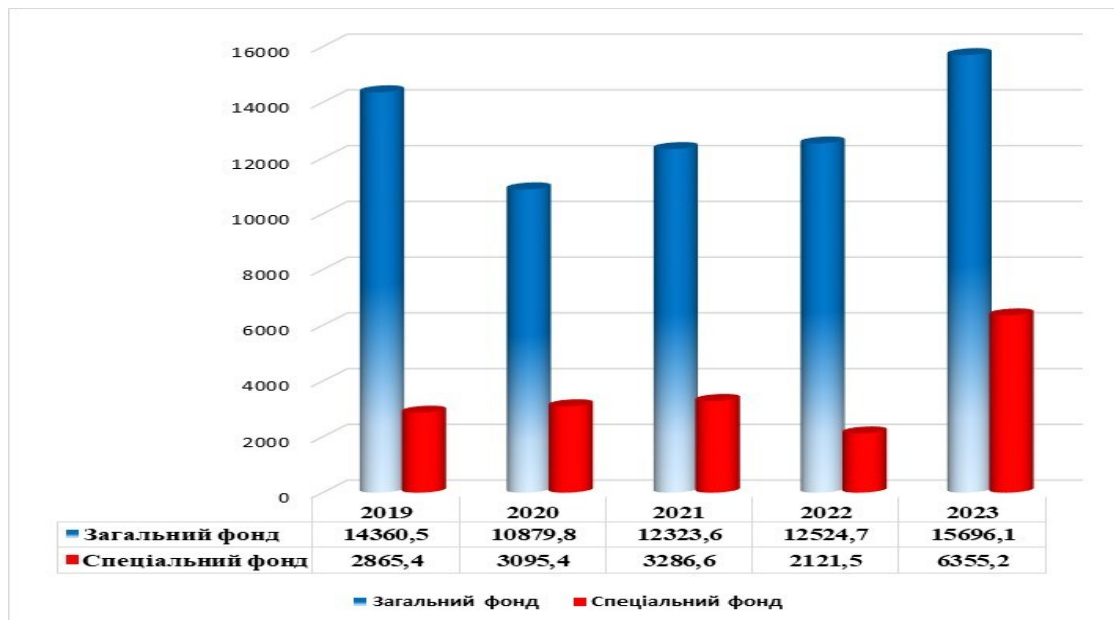
Дані рисунку показують, що у 2023 році в структурі видатків бюджету області найбільшу питому вагу займають видатки на освіту, соціальний захист і соціальне забезпечення та охорону здоров'я населення – 43,4%, 6,5% та 4,4% відповідно. В порівнянні з 2019 роком ці показники зменшилися на 10,3% по охороні здоров'я, 15,1% – по соціальному захисту та соціальному забезпеченню та збільшилися на 6,5 % по освіті.

Зменшення обсягу видатків по галузях охорони здоров'я відбулося у зв'язку із реформуванням медичної сфери, адже переважна частина видатків фінансується із державного бюджету в межах загальнодержавної програми медичних гарантій. Зменшення обсягу видатків по соціальному захисту населення відбулося у зв'язку із реформуванням. Фінансування видатків на надання пільг та житлових субсидій населенню здійснюється із державного бюджету.

Кошти бюджету, в першу чергу, спрямовуються на захищені статті видатків, а саме: на оплату праці з нарахуваннями, придбання медикаментів та продуктів харчування, оплату комунальних послуг і енергоносіїв, що використовувалися бюджетними установами області, соціальні виплати населенню.

Разом з тим, місцеві бюджети у значних обсягах здійснюють і додаткові витрати, пов'язані з впровадженням воєнного стану, спрямовані на заходи мобілізації та територіальної оборони, підтримку військових частин та правоохоронних органів, надання допомоги сім'ям військовослужбовцям та внутрішньо переміщеним особам, облаштування укриттів, закупівлі генераторів та пального, тощо.

У видатковій частині бюджету проаналізовано співвідношення загального та спеціального фондів.

Рис.1.82. Динаміка видатків загального та спеціального фондів по місцевих бюджетах області у 2019-2023 роках, млн гривень

Наведені дані свідчать про помітне зростання видатків загального фонду з 14 360,5 млн грн у 2019 році до 15 696,1 млн грн у 2023 році, та зростання видатків спеціального фонду з 2 865,4 млн грн у 2019 р. до 6 355,2 млн грн у 2023 році (крім 2022 року).

Ще одним важливим аспектом в характеристиці видатків є співвідношення поточних і капітальних видатків у загальному обсязі доходів.

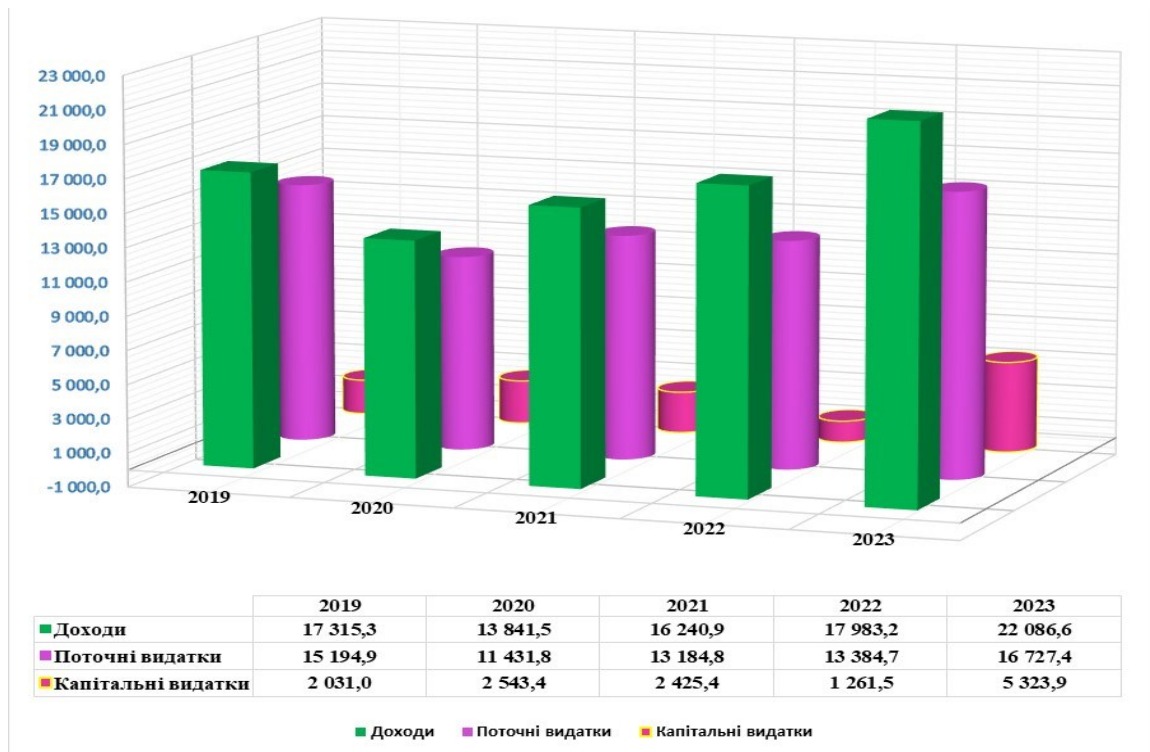

Рис. 1.83. Динаміка поточних і капітальних видатків у порівнянні з доходами бюджету області у 2019-2023 роках, млн гривень

Упродовж останніх років видатки місцевих бюджетів області характеризуються постійною тенденцією до зростання, крім 2022 та 2023 років, у зв'язку із запровадженням воєнного стану та дією постанови Кабміну від 09.06.2021 № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану», що вплинуло на структуру видатків місцевих бюджетів та призвело до скорочення обсягів капітальних видатків.

Обсяг поточних видатків зріс з 15194,9 млн грн у 2019 році до 16727,4 млн грн у 2023 році. Це видатки на фінансування бюджетних установ, проведення заходів та виконання місцевих програм. За останні 5 років співвідношення капітальних і поточних видатків зменшилось від 1:7 до 1:3.

Вартим уваги є порівняння показника видатків у розрахунку на одну особу в Житомирській області з іншими регіонами країни.

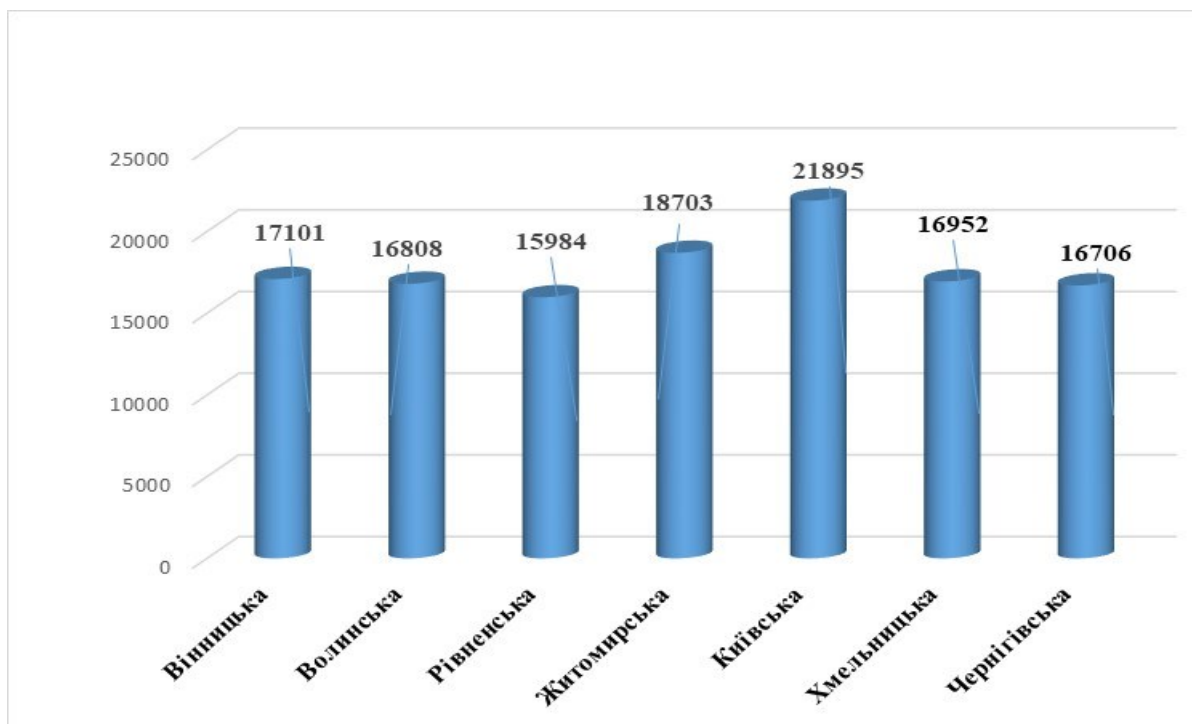

Рис. 1.84. Видатки місцевих бюджетів в розрахунку на одну особу, гривень

Аналіз видатків місцевих бюджетів на одиницю населення свідчить про те, що Житомирщина займає кращу позицію у порівнянні з Хмельницькою, Волинською, Рівненською, Чернігівською та Вінницькою областями, значно гіршу позицію в порівнянні з Київською областю.

Ураховуючи вищевикладене, бюджет області формується з власних доходів, які займають близько 72% загального обсягу доходів та з міжбюджетних трансфертів з державного бюджету, які займають більше 28 %.

Основою підвищення рівня фінансової незалежності органів місцевого самоврядування є збільшення надходжень до місцевих бюджетів.

Показник надходжень доходів без врахування міжбюджетних трансфертів у розрахунку на одиницю населення по області у 2023 році склав 13416,4 грн і зріс порівняно з 2019 роком у 2,1 раза.

За показником доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) на одиницю населення Житомирщина займає кращу позицію у порівнянні з Вінницькою, Волинською, Рівненською, Хмельницькою та Чернігівською областями, але дещо гіршу, ніж Київська область.

Міжбюджетні трансферти з державного бюджету до бюджету області мають тенденцію до зменшення. Їх обсяг за останні 5 років зменшився майже у 0,7 разів.

Протягом останніх років по доходах та видатках бюджету області відзначається стабільне зростання, крім 2022 року. Скорочення видатків місцевих бюджетів у 2022 році пов'язано із запровадженням воєнного стану.

Видаткова частина бюджету області характеризується соціальною спрямованістю. У 2023 році на утримання закладів соціально-культурного призначення, виконання заходів місцевих програм спрямовано 58,1 відсотка обсягу видатків бюджету області.

Місцеві бюджети у значних обсягах здійснюють додаткові витрати, пов'язані з впровадженням воєнного стану, спрямовані на заходи мобілізації та територіальної оборони, підтримку військових частин та правоохоронних органів, надання допомоги сім'ям військовослужбовцям та внутрішньо переміщеним особам, облаштування укриттів, закупівлі генераторів та пального, тощо.

Упродовж останніх років видатки місцевих бюджетів області характеризуються постійною тенденцією до зростання, крім 2022 та 2023 років, у зв'язку із запровадженням воєнного стану та дією постанови Кабміну від 09.06.2021 р. № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану», що вплинуло на структуру видатків місцевих бюджетів та призвело до скорочення обсягів капітальних видатків.

Проміжні висновки

В області забезпечується досягнення основних цілей регіональної бюджетної політики та фінансування пріоритетних статей видатків з огляду на умови воєнного стану.

1.11. Цивільний захист та безпека громадян

Сприяння збільшенню фонду захисних споруд цивільного захисту з урахуванням принципів інклюзивності та безбар'єрності.

Під час проведення зазначених заходів керуються нормативно-правовою базою:

Кодекс цивільного захисту України від 14.05.2013 р. зі змінами;
Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III зі змінами;
Водний Кодекс України від 21.01.1994 р. № 3852-XII зі змінами;
Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. № 3852-XII зі змінами;
Кодекс України «Про надра» від 27.07.1994 р. № 132/94-ВР зі змінами;
Закон України «Про Генеральну схему планування території України» від 7.02.2002. р.», № 3059-III;

Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 р. № 3038-VI зі змінами;

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР;

Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 р. № 4005-XII (із змінами і доповненнями);

інші законодавчі акти.

ДБН В.2.2-5:2023 Захисні споруди цивільного захисту;

ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд;

ДБН Б.1.1-5:2007 Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження розділу інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони) у містобудівній документації;

ДБН В.2.2-3:2018 Заклади освіти;

ДБН В.2.2-4:2018 Заклади дошкільної освіти.

З початком збройної агресії російської федерації особливу увагу почали

приділяти збереженню і розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту.

На 25.09.2024 на території області створено фонд захисних споруд, що забезпечує укриття 69,02% населення, та налічує:

122 сховищ, місткістю 39,832 тис. осіб;

966 протирадіаційних укриттів, місткістю 195,645 тис. осіб;

1814 інших об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту, місткістю 583,093 тис. осіб.

Було розроблено на державному рівні нову інформаційну систему «Облік та візуалізація фонду захисних споруд цивільного захисту», яку 01.10.2024 введено в постійну експлуатацію до якої наданий доступ районним військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування.

Впровадження Інформаційної системи дало змогу:

упорядкувати облікові дані об'єктів фонду захисних споруд регіону;

актуалізувати інформацію про фонд захисних споруд регіону;

скоординувати роботу районних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, балансотримувачів щодо підтримання в належному стані об'єктів фонду захисних споруд регіону;

покращити контроль за станом готовності об'єктів фонду захисних споруд регіону;

оперативно реагувати на всіх рівнях на звернення громадян щодо відсутності вільного доступу до об'єктів фонду захисних споруд регіону.

Під постійною увагою Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України знаходяться питання будівництва, поточного та капітального ремонтів, реконструкції, потреби області в фінансових ресурсах для проведення таких заходів та перевірка об'єктів фонду. У 2024 році створений координаційний штаб державного та регіонального рівнів для оперативного вирішення нагальних питань. За підсумками 2023 року за станом виділення фінансових ресурсів регіон знаходиться на четвертій позиції в державі. Для чого розроблені відповідні онлайн-таблиці адміністрування яких здійснюється як Департаментом так і Мінстратегпромом.

Виділено коштів на фінансування приведення у належний стан захисних споруд цивільного захисту:

У 2022 році 17 881 677,00 грн.

У 2023 році 532 475 800,00 грн.

У 2024 році 441 619 358,11 грн. (на 1 жовтня 2024 року).

Крім того, проблемними питаннями є те, що деякі захисні споруди є не готовими до використання, обумовлені наступними чинниками:

підтопленням або затопленням ґрунтовими водами;

повною або частковою руйнацією, демонтажем внаслідок розпаювання при отриманні у власність у якості майнового паю під час ліквідації колишніх колгоспів; постановкою на облік з порушеннями (безпідставно);

безхазяйним станом внаслідок банкрутства (ліквідації) суб'єктів господарювання - власників (балансотримувачів);

невизначеністю з правовим статусом деяких споруд на промислових підприємствах, які припинили господарську діяльність або збанкрутіли;

розташуванням у підвальних приміщеннях багатопверхових житлових будинків, в яких 100% квартир приватизовано та підвальні приміщення переобладнано мешканцями під комори для особистих господарських потреб, а самі будинки знаходяться у власності (на балансі) ОСББ, будівельних кооперативів та управляючих компаній;

непоодинокими випадками виникнення спірних питань щодо належності захисних споруд конкретному суб'єкту господарювання та невизнанням власниками (балансоутримувачами) захисних споруд їх наявності у цілісному майновому комплексі і застосуванням визначення «заглиблений склад», «підвальне приміщення будівлі», мотивуючі це відсутністю відповідної інформації у документах бухгалтерського обліку підприємства про наявність на балансі об'єктів цивільного захисту та відсутністю паспортів і експлуатаційної документації на захисні споруди, відсутністю у цих спорудах систем життєзабезпечення та інженерно-технічного обладнання (вентиляційного, санітарно-технічного, мереж електроживлення, водопостачання, водовідведення, зв'язку тощо);

відсутністю важелів впливу на суб'єктів господарювання (власників, балансоутримувачів) приватної форми власності.

Облаштування захисних споруд цивільного захисту з урахуванням принципів інклюзивності та безбар'єрності потребує дороговартісного ремонту, виготовлення проектно-кошторисної документації, закупівлі дороговартісного обладнання та матеріалів (ліфти, підйомники, заміна дверей), тому що подекуди виникає потреба в розширенні огорожувальних конструкцій будівель, перенесенні комунікацій, зміни конфігурацій внутрішніх приміщень тощо. Беручи до уваги, що фонд захисних споруд цивільного захисту області та і загалом у державі складають об'єкти, які були збудовані ще за радянських часів, питання з обладнанням їх за сучасними стандартами дуже проблематичні. На 25.09.2024 в області знаходиться 95 укриттів, в яких облаштовані входи та інші елементи доступності споруд цивільного захисту.

До проектних рішень інженерно-технічних заходів цивільного захисту щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій у разі ймовірної аварії на об'єкті будівництва включають:

перелік особливо небезпечних виробництв і ділянок із наданням характеристики небезпечних речовин та їх кількості для кожного виробництва та ділянки;

визначення зони можливого ураження у разі виникнення аварії;

обґрунтування чисельності та місць розміщення працівників об'єкта будівництва, інших суб'єктів господарювання, віднесених до категорій з цивільного захисту, що можуть потрапити до зони можливого ураження у разі виникнення аварії на об'єкті будівництва;

обґрунтування чисельності, та місць розміщення населення на прилеглій території, що може потрапити до зони можливого ураження у разі виникнення аварії на об'єкті будівництва;

проектні рішення щодо виключення можливості розгерметизації технологічного устаткування та запобігання аварії з викиданням (загрозою викидання) небезпечних хімічних, біологічних речовин, радіоактивних речовин, вибухонебезпечних речовин і матеріалів, займистих та горючих речовин і матеріалів;

відомості про викиди і скиди небезпечних речовин у разі виникнення аварії на об'єкті будівництва, з посиланням на матеріали розділу «Оцінка впливів на навколишнє середовище» згідно з ДБН А.2.2-1;

відомості, що стосуються характеристики проектної радіаційно-дозиметричної та хімічної обстановки у приміщеннях об'єкта будівництва та навколишньому середовищі;

відомості про наслідки аварії для персоналу і населення (для об'єктів з радіаційно-ядерними технологіями — дози потенційного опромінення, з посиланням на матеріали розділу «Оцінка впливів на навколишнє середовище» згідно з ДБН А.2.2-1, звіт з аналізу безпеки, звіт про відповідність санітарному законодавству;

обґрунтування проекту системи дозиметричного і хімічного контролю, включаючи програму дозиметричного контролю та елементи системи, які спрямовано на запобігання потенційному опроміненню персоналу;

проектні рішення, які спрямовані на запобігання розвитку аварій і локалізацію джерела забруднення у разі викидання (вилиття), (загрози викидання) небезпечних хімічних, біологічних речовин, радіоактивних речовин, вибухонебезпечних речовин і матеріалів, займистих та горючих речовин і матеріалів;

проектні рішення щодо забезпечення вибухо- та пожежобезпечності;

відомості про наявність та характеристики систем автоматичного управління, блокування, сигналізації, а також безаварійного зупинення технологічного процесу;

проектні рішення щодо забезпечення сталого функціонування пунктів та систем управління виробничим процесом, безпеки персоналу та управління процесом у разі виникнення аварії;

відомості про наявність, місця розміщення та характеристики основних (резервних) джерел електро-, тепло-, газо- і водопостачання, а також систем зв'язку;

відомості, у разі особливого періоду, щодо зменшення запасів небезпечних речовин об'єктів підвищеної небезпеки (далі – ОПН), які використовувались при повному технологічному циклі об'єкта;

відомості про потребу та розміщення матеріальних резервів для робіт з ліквідування наслідків аварії на об'єкті, що проектується:

проектні рішення щодо запобігання сторонньому втручанню у діяльність об'єкта (системи фізичного захисту та охорони об'єкта);

проектні рішення щодо обладнання об'єкта будівництва АСРВНСО відповідно до вимог ДБН В.2.5-76 «Автоматизовані системи раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення»;

проектні рішення щодо забезпечення евакуації людей із території об'єкта;

необхідність проведення ідентифікації ОПН, розроблення декларації безпеки ОПН та розроблення плану ліквідації аварійних ситуацій;

проектні рішення щодо забезпечення безперешкодного введення і пересування на об'єкті, який проектується, сил і засобів цивільного захисту для робіт з ліквідації наслідків аварій.

Проміжні висновки

В регіоні у 2024 році вперше, починаючи з 1991 року були побудовані та здані в експлуатацію протирадіаційне укриття та сховище у Звягельському та

Коростенському районах відповідно. Незважаючи на те, що робота з відновлення та нарощування фонду захисних споруд цивільного захисту активізувалася, процес потребує більшої активності виконкомів рад громад на цьому напрямі, що дасть поштовх покращенню безпекових умов населення та буде основою для стратегічного планування їх розвитку.

Сприяння розвитку систем оповіщення та інформування населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.

Під час проведення зазначених заходів керуються нормативними документами: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2017 року № 733 «Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та організації зв'язку у сфері цивільного захисту».

Концепція розвитку та технічної модернізації системи централізованого оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 січня 2018 року № 43-р, якою передбачено реконструкцію (модернізацію) існуючої системи оповіщення та створення на її базі загальнодержавної, територіальних та місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, тобто на даний час система оповіщення не відповідає сучасним вимогам.

Розпорядження голови обласної державної адміністрації «Про затвердження Положення про оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту Житомирської області» від 27.02.2020 року № 83.

Розпорядження про затвердження Положення про територіальну автоматизовану систему централізованого оповіщення Житомирської області від 25.04.2023 року № 154.

Положення про територіальну спеціалізовану службу цивільного захисту зв'язку і оповіщення регіонального рівня.

Оповіщення населення області здійснюється службою оповіщення і зв'язку шляхом передачі сигналу «Увага всім» за допомогою територіальної системи централізованого оповіщення області через пристрій електросирени С-40.

Для технічного забезпечення оповіщення, в постійній готовності при виникненні надзвичайних ситуацій, організації зв'язку в районах їх ліквідації, організована спеціалізована служба оповіщення та зв'язку.

На 01.10.2024 в області налагоджено систему централізованого оповіщення, яка призначена для оперативного доведення сигналів та інформації до місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій населення про можливість виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.

Для передачі сигналу для населення «Увага всім» використовується 135 електросирен, які підключені до територіальної системи централізованого оповіщення Житомирської області. На 01.10.2024 інформування населення за допомогою веб-застосунку «Повітряна тривога» по області становить 1007433 осіб.

(Бердичівський – 92470, Коростенський – 174071, Житомирський – 411708, Звягельський – 96349).

Для розширення зони оповіщення у разі сигналу тривоги телеканал «СК-1» за повідомленням управління по зв'язкам з громадськістю Житомирської міської ради перериває трансляцію та вмикає оголошення «Увага всім!», яке начитується диктором. Одночасно дане оголошення дублюється на телеграм каналі Житомирської міської ради, де задіяно 49 тис. підписників, на каналі «Суспільне телебачення», в соціальній мережі фейсбук. Сигнал відбою тривоги повідомляється таким же чином.

Відсоток покриття 86%. Гучномовних пристроїв – 174, зокрема: ГУ ДСНС у Житомирській області – 40 переносних і 3 автомобільних, ГУ Національної поліції в Житомирській області – 27 переносних, 104 – автомобільних.

Відповідно до Концепції розвитку та технічної модернізації системи централізованого оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 січня 2018 року № 43-р, в області розпочато роботи з модернізації територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення Житомирської області, а саме проведено відкриті торги з особливостями в електронній системі закупівель PROZORRO, оголошено переможця «Укрзалізничавтоматика», підписано договір щодо виготовлення проєктно-кошторисної документації «Модернізація територіальної автоматизованої системи оповіщення Житомирської області».

Згідно з розпорядженням Житомирської обласної військової адміністрації від 19.02.2024 № 57 «Про внесення змін до розпорядження Житомирської обласної військової адміністрації від 14.12.2023 № 600» виділено на виготовлення проєктно-кошторисної документації на модернізацію територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення кошти у сумі 750 тис. грн, На впровадження зазначеної системи оповіщення передбачені кошти у сумі 16,5 млн. грн.

При проєктуванні місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення передбачено їх інтегрування в територіальну систему централізованого оповіщення за погодженням з Головним управлінням Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Житомирській області.

1.12. Цифрова інфраструктура, адміністративні та інші публічні (електронні публічні) послуги

За останні роки цифрові технології стрімко увійшли у всі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв.

На 01.01.2020 в області було 99,6 тисяч користувачів інтернету, з яких 92,7 тисяч – фізичні особи.

Таблиця 1.65. Порівняльна характеристика кількості абонентів Інтернету області із суміжними регіонами та регіонами одного типу на 01 січня 2020 року

	Кількість абонентів Інтернету, тис. осіб	З них – фізичні особи, тис. осіб	У % до загальної чисельності населення
Україна*	28787,6	25683,8	61,3
Вінницька	106,5	95,7	6,2
Волинська	62,7	56,6	5,5
Житомирська	99,6	92,7	7,7
Київська	154,3	146,9	8,2
Рівненська	62,6	56,1	4,9
Хмельницька	80,7	71,2	5,7
Чернігівська	75,5	67,3	6,8

* Кількість абонентів Інтернету по Україні включає дані по підприємствах, які надають звіти без регіонального розрізу.

Наведені у таблиці дані свідчать, що в області частка абонентів Інтернету-фізичних осіб у загальній чисельності населення порівняно із суміжними регіонами та регіонами одного типу вища, за виключенням Київської області.

Згідно останніх статистичних даних частка осіб, які користувались послугами Інтернету зросла з 50,8% у 2017 році до 71,7% у 2021 році.

Із 1668 населених пунктів області, можливість підключення до широкопasmового інтернету забезпечена у 1334 населених пунктах.

Завдяки активній розбудові та модернізації мереж мобільних операторів у період з 2020 року (в тому числі після дозволу використання технології 4G) було значно збільшено покриття області бездротовими мережами швидкісного інтернету. За даними операторів мобільного рухомого зв'язку, за цей період повністю модернізоване обладнання бездротової частини мереж не тільки шляхом заміни існуючого обладнання на обладнання з підтримкою 3G та 4G, а й завдяки встановленню додаткових сучасних базових станцій для забезпечення надійного та якісного покриття.

Крім цього, модернізовані не менш важливі елементи мережевої інфраструктури: обладнання ядер мереж, комутаційне обладнання, транспортна магістральна мережа. Це дозволило забезпечити достатню потужність та пропускну здатність мереж доступу для того, щоб користувачі мали змогу отримувати більші обсяги якісного швидкісного мобільного Інтернету.

За даними Національного центру оперативно-технічного управління мережами телекомунікацій на 10.10.2024 на території області розміщено 1362 базових станції мобільного зв'язку, що на 16% більше, ніж було на відповідну дату минулого року.

На даний час телекомунікаційні мережі основних мобільних операторів забезпечують бездротовий доступ до мережі Інтернет за технологією 4G у 93%

населених пунктів області. Наразі відсутнє таке покриття у 114 населених пунктах, зокрема це віддалені села з малою кількістю населення.

Обласною військовою адміністрацією надається сприяння національним операторам мобільного зв'язку щодо розбудови інфраструктури базових станцій мобільного зв'язку уздовж доріг національного та державного значення. Крім того, спільно з операторами зв'язку та територіальними громадами регіону вживаються заходи щодо забезпечення базових станцій мобільного зв'язку резервними джерелами живлення на період можливих перебоїв електропостачання.

Стрімке впровадження цифрової трансформації робить цифрові компетентності громадян ключовими серед інших навичок. Вміння працювати із цифровими інструментами поступово стає постійним та необхідним для більшості видів діяльності.

З метою підвищення цифрових компетентностей населення області на постійній основі здійснюється популяризація Єдиного державного веб-порталу цифрової освіти «Дія. Освіта». Вживаються заходи щодо залучення працівників закладів освіти, соціальних закладів, а також безробітних громадян до програм розвитку цифрових навичок, які розміщені на платформі «Дія. Освіта». Станом на 01.09.2024 до програм розвитку цифрових навичок на порталі Дія. Освіта залучено 16,8 тис. мешканців області, або 35% від запланованого показника на 2024 рік.

Продовжується робота над впровадженням інноваційних сервісів для забезпечення комфорту громадян під час отримання адміністративних, соціальних, освітніх, медичних та інших послуг.

Запроваджено шеринг копій електронних документів / Дія.QR у центрах надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП) та структурних підрозділах соціального захисту населення області. Триває робота з підключення даної послуги в усіх віддалених робочих місцях адміністраторів ЦНАПів, медичних закладах, закладах вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти, загальноосвітніх і дошкільних навчальних закладах, комунальних підприємствах, що надають комунальні послуги, місцевих органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, а також в інших закладах області.

1.13. Відновлення об'єктів, пошкоджених внаслідок збройної російської агресії

За період з 22.02.2022 по 20.11.2024 в області було пошкоджено 4840 об'єктів, з яких 4182 об'єкти (86,4%) складає житловий фонд. Це складає близько 2,5% пошкодженого житлового фонду по країні (на 28.02.2024 в масштабах країни зруйновано 167 тис. приватних та багатоквартирних житлових будівель (тут і далі інформацією інтернет-видання Liga-net)).

З-поміж пошкоджених об'єктів повністю зруйновано 207 (4%), значно пошкоджені – 365 об'єктів (8%) та незначні пошкодження мають 4268 об'єктів (88%).

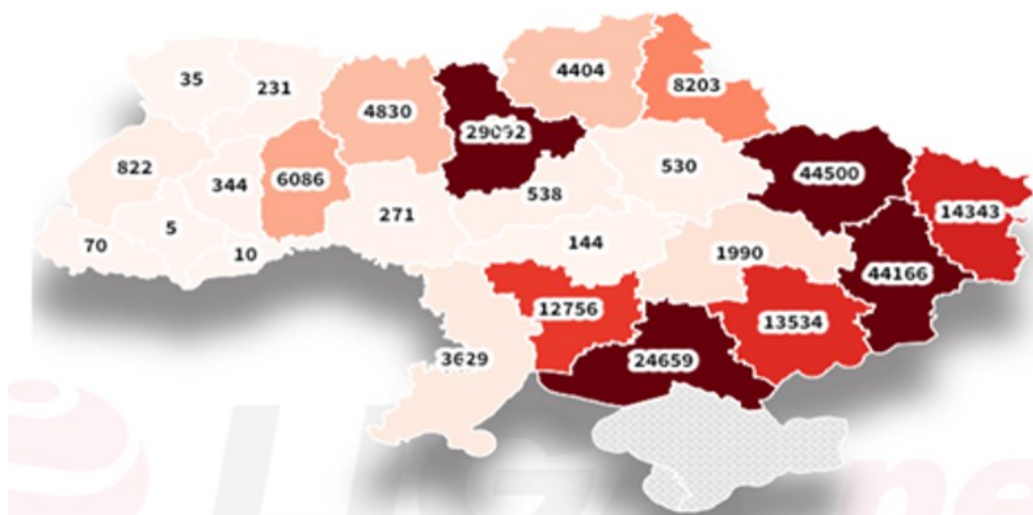

Рис. 1.85. Кількість зруйнованих та пошкоджених об'єктів по областях, одиниць

На ліквідацію наслідків збройної агресії та відновлення об'єктів з державного та місцевого бюджетів використано 271,9 млн грн, у тому числі:

100 млн грн з резервного фонду державного бюджету;

77,3 млн грн з державного бюджету на закупівлю будівельних матеріалів через Укрзалізницю;

92,6 млн грн з обласного бюджету.

В масштабах країни (за винятком Львівської, Луганської, Запорізької, Івано-Франківської областей та тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим) обласним військовим адміністраціям було виділено на відновлення понад 16 млрд грн. Для порівняння: Світовий банк оцінює потребу на відбудову у 486 млрд доларів США.

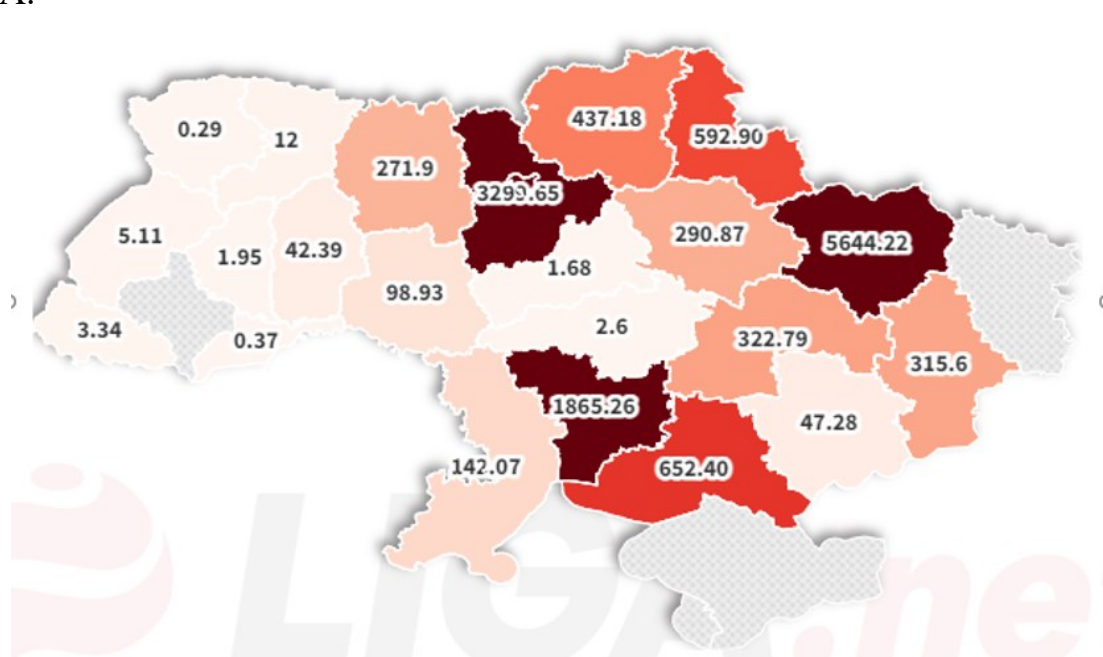

Рис. 1.86. Кількість зруйнованих та пошкоджених об'єктів по областях, одиниць

За ці кошти, а також власні кошти громадян, благодійних організацій та бюджетів територіальних громад вже відновлено 3402 об'єкта (70% від загальної кількості), у тому числі:

- 2668 житлових будинків (приватних садиб) (73%);
- 386 житлових будинків (багатоповерхових) (72%);
- 65 закладів загальної середньої освіти (80%);
- 24 заклади дошкільної освіти (65%);
- 29 закладів вищої та профтехосвіти (91%);
- 42 заклади культури (72%);
- 41 заклад охорони здоров'я (93%);
- 40 адмінбудівель (78%);
- 107 інших об'єктів (30%).

1.14. Результативність реалізації Стратегії розвитку Житомирської області на період до 2020 року

Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2020 року, затверджена рішенням Житомирської обласної ради від 19 березня 2015 року №1403, реалізується у два етапи: перший – 2015-2017 роки; другий – 2018-2020 роки.

Рішеннями Житомирської обласної ради від 10 вересня 2015р. № 1585 та від 22 грудня 2016 року № 413 затверджені плани з її реалізації для кожного етапу.

Заходи цих планів – це проєктні ідеї, які об'єднані у 3 програми, що відповідають визначеним стратегічним цілям, а саме: «Стійкий розвиток багатогалузевої конкурентоспроможної економіки області», «Розвиток людського капіталу та підвищення стандартів життя населення», «Розвиток сільських територій та територій навколо міст області».

Протягом першого етапу передбачалося реалізувати 87 проєктних ідей, у тому числі 13 зведених, протягом другого етапу – 239.

За 2015-2017 роки у рамках усіх програм виконано 18 проєктів, реалізовано не в повному обсязі 37 проєктів, у тому числі 13 зведених, не виконано 32 проєкти.

У рамках 13 зведених проєктів виконано 73 проєкти, реалізовано не в повному обсязі 13 проєктів, не виконано 34 проєкти.

У цілому з їх врахуванням виконано 91 проєкт та реалізовано не в повному обсязі 50 проєктів.

За 2018-2020 роки у рамках усіх програм 59 проєктів виконано, 66 – виконувалися, 114 – не розпочаті.

Основною причиною не повного/низького рівня виконання проєктів, що реалізувалися, а також не розпочатих, є відсутнє або недостатнє фінансування.

Також негативно вплинули такі чинники:

недостатня ініціатива окремих суб'єктів регіонального розвитку реалізувати проєкти;

низький рівень участі суб'єктів господарювання у співфінансуванні проектів, які реалізувалися або мали реалізовуватися на територіях, на яких вони здійснюють свою діяльність;

відхилення, за результатами конкурсного відбору, окремих проектів, на реалізацію яких передбачалося залучити співфінансування з державного фонду регіонального розвитку;

втрата актуальності окремих проектних ідей.

Причини, що виникали на етапі реалізації проектів:

подорожчання будівельних матеріалів, вартості послуг, необхідність виконання додаткових робіт у рамках розпочатих проектів і, у зв'язку з цим, коригування проектно-кошторисної документації, укладання нових угод (договорів) з партнерами та відповідно недотримання визначених термінів;

карантинні обмеження у зв'язку з пандемією Covid 19 у 2020 році.

Причини індивідуального (локального) характеру:

недостатність компетенцій ініціаторів для підготовки якісних проектів, що потребують співфінансування з державного фонду регіонального розвитку;

недотримання ініціаторами процедур чи порядку підготовки проектів, проектно-кошторисної документації;

розірвання укладених угод (договорів) з підрядниками на виконання тих чи інших робіт, у рамках реалізації проектів, через невиконання їх умов.

Проміжні висновки

Завдяки реалізації проектів регіонального розвитку вдалося отримати результати по виконанню завдань, спрямованих на досягнення визначених стратегічних цілей, а саме щодо:

сприяння експортоорієнтованим підприємствам у просуванні продукції і послуг на зовнішні ринки та їх диверсифікації;

промоції інвестиційного потенціалу економіки та інвестиційних можливостей регіону, зокрема на електронних ресурсах, належного супроводу інвестиційних проектів, взаємодії з інвесторами, у тому числі потенційними;

розвитку індустріальних парків;

підвищення рівня впровадження енергоефективних заходів на об'єктах бюджетної сфери та житловому секторі;

розширення мережі центрів надання адміністративних послуг;

реконструкції та будівництва сільськогосподарських підприємств і, відповідно, збільшення їх потужностей;

сприяння розвитку сільськогосподарської кооперації та фермерства;

реконструкції та будівництва загальноосвітніх навчальних закладів, дошкільних закладів, закладів охорони здоров'я, спортивних та культурних об'єктів;

поліпшення каналізаційних мереж та очисних споруд у населених пунктах, якості питної води і, відповідно, поліпшення стану навколишнього-природного середовища;

покращення благоустрою в населених пунктах та поводження з побутовими відходами.

В цілому головний підсумок досягнутого – це створення більш якісних умов для використання наявного економічного потенціалу, життя людей та збереження довкілля.

Це забезпечило подальший розвиток територіальних громад, територій і регіону в цілому та підвищення стандартів життя населення області.

Тому *Стратегія повинна забезпечити наступництво стратегічних цілей, пріоритетів і завдань, визначених на період до 2020 року, та перехід до нового етапу розвитку регіону у триєдиному напрямі – «Економіка-територія-людина».*

**СТРАТЕГІЧНІ, ОПЕРАТИВНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ РОЗВИТКУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ
НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ**

Стратегічні цілі	Оперативні цілі	Завдання
1. Посилення конкурентних економічних переваг регіону	1.1. Активізація точок зростання регіональної економіки, розвиток різних форм співробітництва	<p>1.1.1. Розвиток кластерів в галузях з високим виробничим потенціалом і експортно-орієнтованих та галузях, базованих на сировинному потенціалі і традиційних можливостях регіону.</p> <p>1.1.2. Розвиток мережі індустріальних парків, як технологічної інфраструктури для створення інноваційно-технологічних підприємств та залучення інвестицій у їх розвиток.</p> <p>1.1.3. Створення підприємств з закінченим циклом виробництва.</p> <p>1.1.4. Сприяння просуванню продукції підприємств області на нові зовнішні ринки та залученню інвестицій, у тому числі іноземних у високотехнологічні сектори економіки, популяризація інвестиційного потенціалу регіону.</p> <p>1.1.5. Створення транспортно-логістичних центрів, у тому числі експортоорієнтованих.</p> <p>1.1.6. Сприяння розвитку міжнародного територіального співробітництва, зокрема шляхом розбудови міжнародного партнерства на регіональному рівні.</p> <p>1.1.7. Участь у процесах розвитку транскордонного співробітництва з країнами-партнерами ЄС з метою реалізації проектів у сфері відновлення та відбудови регіону та програм співробітництва.</p>
	1.2 Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва	<p>1.2.1. Створення сприятливого бізнес-середовища для розвитку малого і середнього підприємництва.</p> <p>1.2.2. Розширення та переорієнтація мережі інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва.</p> <p>1.2.3. Покращення доступу малого та середнього підприємництва до фінансових ресурсів.</p> <p>1.2.4. Пострелокаційний супровід та підтримка переміщеного бізнесу.</p> <p>1.2.5. Стимулювання внутрішньо переміщених осіб працездатного віку, ветеранів війни та членів їх сімей до підприємницької діяльності.</p>
	1.3. Стимулювання розвитку аграрного виробництва	<p>1.3.1. Розвиток фермерства та малих форм господарювання на селі.</p> <p>1.3.2. Підтримка та стимулювання переробки сільськогосподарської сировини та формування доданої вартості агропродукції.</p> <p>1.3.3. Запровадження сучасних технологій та методів ведення агровиробництва та розширення інфраструктури для зберігання сільськогосподарської продукції.</p> <p>1.3.4. Розвиток об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних (зрошувальних) систем та малої генерації підприємствами агропромислового комплексу.</p>

Стратегічні цілі	Оперативні цілі	Завдання
1. Посилення конкурентних економічних переваг регіону	1.4. Органічне сільське господарство та виробництво органічних продуктів харчування – точки конкурентоспроможності регіональної економіки, трансформовані у регіональну смарт-спеціалізацію	<p>1.4.1. Сприяння фермерству в освоєнні інноваційних методів ведення органічного сільськогосподарського виробництва.</p> <p>1.4.2. Сприяння позиціонуванню виробників органічної продукції на зовнішніх ринках.</p> <p>1.4.3. Популяризація і просвітництво щодо переваг споживання органічної продукції.</p>
2. Інтегрований розвиток території з урахуванням інтересів майбутніх поколінь	2.1. Розбудова ефективного місцевого самоврядування	<p>2.1.1. Розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування з урахуванням практик ЄС.</p> <p>2.1.2. Сприяння удосконаленню професійних знань, умінь, навичок державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, зокрема у сфері стратегічного планування, розвитку різних форм співробітництва та управління публічними інвестиціями.</p> <p>2.1.3. Сприяння розвитку різних форм співробітництва та розбудові партнерств на місцевому рівні.</p> <p>2.1.4. Сприяння залученню коштів міжнародної технічної допомоги та міжнародних фінансових організацій для реалізації публічних інвестиційних проєктів для відновлення та розвитку територіальних громад.</p> <p>2.1.5. Підвищення якості стратегічного планування та проєктного менеджменту в територіальних громадах з метою успішної реалізації розвиткових проєктів.</p>
	2.2. Просторове планування, модернізована інфраструктура, енергозбереження та підтримка альтернативної енергетики	<p>2.2.1. Підвищення якості житлового фонду: Реконструкція старих будівель, забезпечення доступного житла для населення.</p> <p>2.2.2. Модернізація системи централізованого теплопостачання.</p> <p>2.2.3. Забезпечення споживачів якісним водопостачанням та водовідведенням шляхом розвитку та реконструкції систем централізованого водопостачання та централізованого водовідведення.</p> <p>2.2.4. Розвиток та ефективна інтеграція розподіленої генерації електричної енергії в територіальних громадах, створення системи розподілу місто grīr на базі “розумних мереж”.</p> <p>2.2.5. Розвиток генерації електричної енергії з відновлюваних джерел та застосування установок зберігання енергії.</p> <p>2.2.6. Розроблення регіонального енергетичного плану області до 2030 року та погодження розроблених муніципальних енергетичних планів громад області.</p> <p>2.2.7. Розроблення містобудівної документації територіальних громад області.</p>

Стратегічні цілі	Оперативні цілі	Завдання
2. Інтегрований розвиток територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь	2.3. Якісні місцеві дороги (мости і шляхопроводи), транспортна доступність, належний благоустрій, чисте і безпечне довкілля	<p>2.3.1. Будівництво, реконструкція і ремонт місцевих доріг.</p> <p>2.3.2. Поліпшення транспортної доступності.</p> <p>2.3.3. Забезпечення якісного стану елементів благоустрою.</p> <p>2.3.4. Оптимізація поводження з відходами.</p> <p>2.3.5. Залучення жителів громад до вирішення проблем благоустрою та підвищення їх екологічної культури.</p> <p>2.3.6. Забезпечення еколого-економічного балансу територій громад, збереження природно-заповідного фонду.</p> <p>2.3.7. Забезпечення модернізації, технічного переоснащення та приведення у відповідність з європейськими стандартами регіональних систем гідрометеорологічних спостережень і спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища.</p> <p>2.3.8. Стимулювання заходів із створення лісів на землях усіх форм власності, у тому числі на деградованих та малопродуктивних землях, збереження самостійних лісів.</p>
	2.4. Сприяння розвитку туризму, збереження і розвиток історико- культурної спадщини	<p>2.4.1. Створення умов для розвитку локальних (малих) територій області, як місць тяжіння до автентичного туристичного потенціалу області.</p> <p>2.4.2. Розроблення заходів із розвитку та використання туристичного потенціалу області.</p> <p>2.4.3. Створення конкурентоспроможних туристичних продуктів (формування локальних туристичних брендів громад), що відповідають вимогам і очікуванням споживачів та спрямованих на використання різних туристичних ресурсів регіону.</p> <p>2.4.4. Сприяння відновленню об'єктів культурної спадщини, представлення місцевих об'єктів культурної спадщини як місць тяжіння для споживачів туристичних послуг.</p> <p>2.4.5. Внесення нових елементів нематеріальної культурної спадщини до Національного переліку НКС.</p>
	2.5. Цифрова інфраструктура, адміністративні та інші публічні (електронні публічні) послуги	<p>2.5.1. Формування цифрової інфраструктури.</p> <p>2.5.2. Підвищення рівня цифрової грамотності населення.</p> <p>2.5.3. Впровадження цифрових документів у всіх сферах діяльності, у яких необхідна перевірка дійсності документів або отримання копій документів, що посвідчують особу.</p> <p>2.5.4. Оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних.</p> <p>2.5.5. Покращення доступності адміністративних послуг в територіальних громадах, забезпечення якісного надання послуг суб'єктам звернення</p> <p>2.5.6. Підвищення рівня ресурсного забезпечення ЦНАПів області та кваліфікації працівників ЦНАПів.</p>

Стратегічні цілі	Оперативні цілі	Завдання
2. Інтегрований розвиток територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь	2.6. Громадська безпека та належний захист від надзвичайних ситуацій	<p>2.6.1. Збільшення фонду захисних споруд цивільного захисту з урахуванням принципів інклюзивності та безбар'єрності.</p> <p>2.6.2. Розвиток систем оповіщення та інформування населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.</p> <p>2.6.3. Утворення у територіальних громадах центрів безпеки як інтегрованих структур з єдиною комунікацією.</p> <p>2.6.4. Забезпечення безпечових умов в територіальних громадах шляхом впровадження та реалізації проєкту «Поліцейський офіцер громади».</p> <p>2.6.5. Утворення та функціонування у територіальних громадах пожежно-рятувальних підрозділів місцевої та добровільної пожежної.</p>
3. Стійке поліпшення якості життя та нагромадження людського потенціалу	3.1. Зміцнення здоров'я населення, підвищення демографічного потенціалу	<p>3.1.1. Модернізація спроможної мережі закладів охорони здоров'я області та забезпечення доступу до необхідних медичних послуг.</p> <p>3.1.2. Розвиток системи громадського здоров'я області, як основного чинника у формуванні ідеології здорового способу життя.</p> <p>3.1.3. Посилення спроможності реабілітаційних відділень у надкластерних та кластерних закладах охорони здоров'я спроможної мережі.</p> <p>3.1.4. Покращення доступності послуг з охорони психічного здоров'я.</p> <p>3.1.5. Забезпечення функціонування спроможної системи громадського здоров'я в територіальних громадах.</p> <p>3.1.6. Забезпечення розвитку фізичної культури та спорту на рівні територіальних громад, зокрема інклюзивної спортивної інфраструктури.</p> <p>3.1.7. Створення умов для залучення осіб та дітей з інвалідністю до занять фізичною культурою, спортом та фізкультурно-спортивною реабілітацією.</p>
	3.2. Якісна конкурентоздатна освіта	<p>3.2.1. Модернізація матеріально-технічної бази закладів освіти, розширення їх мережі та створення інклюзивного, безбар'єрного та безпечного освітнього середовища.</p> <p>3.2.2. Розвиток мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до потреб регіонального ринку праці та популяризація робітничих професій серед різних груп населення.</p> <p>3.2.3. Розвиток елементів дуальної форми здобуття освіти.</p> <p>3.2.4. Створення оптимальної мережі різних типів надавачів освітніх послуг для дітей раннього і дошкільного віку у безпечних умовах.</p> <p>3.2.5. Розвиток позашкільної освіти відповідно до вільного, різнобічного розвитку особистості, інтелектуальних і творчих здібностей, фізичних якостей вихованців, учнів і слухачів та принципу гендерної рівності.</p> <p>3.2.6. Підвищення кваліфікації та цифрової грамотності педагогічних працівників.</p> <p>3.2.7. Створення рівних можливостей для особистісного та професійного розвитку особи протягом життя.</p> <p>3.2.8. Формування підприємницького мислення в здобувачів освіти (учнів та студентів).</p>

Стратегічні цілі	Оперативні цілі	Завдання
3. Стійке поліпшення якості життя та нагромадження людського потенціалу	3.3. Соціальний захист кожного, хто його потребує	<p>3.3.1. Розвиток соціальної інфраструктури, доступність соціальних сервісів та підвищення якості соціальних послуг.</p> <p>3.3.2. Створення умов для ефективної адаптації демобілізованих військовослужбовців до цивільного життя та забезпечення супроводу ветеранів війни та їх родин в отриманні послуг соціального характеру.</p> <p>3.3.3. Сприяння інтеграції внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни та осіб з інвалідністю у громади, забезпечення їх професійної адаптації та соціальною підтримкою.</p> <p>3.3.4. Створення безбар'єрного середовища для всіх груп населення в регіонах та територіальних громадах за всіма напрямками безбар'єрності.</p> <p>3.3.5. Розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в тому числі будівництво житлових приміщень для дитячих будинків сімейного типу.</p> <p>3.3.6. Запобігання та протидія торгівлі людьми, домашньому насильству, насильству за ознакою статі, зокрема щодо надання допомоги особам, які постраждали від сексуального насильства, пов'язаного із збройним конфліктом, та забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.</p> <p>3.3.7. Створення умов для досягнення рівних прав та рівних можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства.</p>
	3.4. Культурні послуги, формування національної ідентичності, розвиток національно-патріотичного виховання та формування всебічно розвинутого молодого покоління	<p>3.4.1. Формування оптимальної, інклюзивної, модернізованої мережі закладів культури і публічних бібліотек, яка задовольнятиме потреби різних груп населення.</p> <p>3.4.2. Створення умов для формування якісного кадрового забезпечення системи надання культурних послуг.</p> <p>3.4.3. Здійснення заходів з меморіалізації подій, пов'язаних із збройною російською агресією.</p> <p>3.4.4. Зміцнення статусу української мови, сприяння її розвитку та популяризації.</p> <p>3.4.5. Створення умов для активної культурно-творчої діяльності.</p> <p>3.4.6. Створення умов для розвитку та успішної самореалізації молоді.</p> <p>3.4.7. Формування української громадянської ідентичності населення шляхом національно-патріотичного виховання та формування спроможного і розвинутого молодого покоління.</p>

2. SWOT-АНАЛІЗ та характеристика порівняльних переваг, викликів і ризиків перспективного розвитку Житомирської області

На основі аналізу основних тенденції та проблем соціально-економічного розвитку області визначено сильні і слабкі сторони (внутрішні фактори), а також можливості та загрози (зовнішні фактори) на подальший соціальний та економічний розвиток області.

Результати SWOT-аналізу

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Вигідне транспортно-географічне розташування області (транспортні коридори, близькість до столиці України) дозволяє використовувати транзитний рух товарів і послуг, співпрацювати з сусідніми регіонами, збільшувати збут місцевої продукції та надавати послуги. 2. Значний і різноманітний мінерально-сировинний потенціал. 3. Сприятливий для життя і господарської діяльності клімат. 4. Розгалужена мережа водотоків та ґрунтів високої природної родючості 5. Великі лісові масиви та породи деревини, особливо цінні за своїми характеристиками. 6. Багатогалузеве сільськогосподарське виробництво, у тому числі органічне та наявність конкурентоспроможних сільськогосподарських товаровиробників. 7. Розвинені галузі промислового виробництва. 8. Велика кількість об'єктів природно-заповідного фонду, пам'яток історії, музеїв. 9. Наявність потенційних об'єктів та вільних земельних ділянок для залучення інвестицій, позитивна тенденція збільшення питомої ваги інвестицій з країн ЄС та позитивна практика взаємодії з іноземними інвесторами. 10. Розвиток та ефективність експортоорієнтованих підприємств. 11. Забезпечення підготовки кваліфікованих робітничих кадрів професійно-технічними навчальними закладами для потреб галузей економіки області. 12. Науковий і освітній потенціал, у тому числі: <ul style="list-style-type: none"> достатня науково-дослідна база досліджень для галузі сільського господарства; наявність ЗВО I-IV рівнів акредитації, що забезпечують підготовку спеціалістів для галузей промисловості, сільського господарства та соціальної сфери. 13. Участь науковців у міжнародних програмах та проектах та наявність готових продуктів. 14. Створені комфортні умови для ведення бізнесу. 15. Успішна реалізація реформи децентралізації влади та формування фінансово спроможних територіальних громад області. 16. Реалізація механізмів соціального партнерства та партнерства з бізнес-спільнотою. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Концентрація сировинного виробництва і недостатній рівень доданої вальної вартості в регіоні, у тому числі за рахунок інтелектуальної складової. 2. Реєстрація окремих потенційних підприємств, а відтак центрів прийняття управлінських рішень і концентрації прибутку (можливий фінансовий ресурс) за межами області. 3. Низький рівень інновацій у виробничій сфері. 4. Стійка тенденція нерівномірності локалізації інвестицій у розрізі адміністративно-територіальних одиниць. 5. Наявність процесів ерозії ґрунтів. 6. Низька якість місцевих доріг, особливо в сільській місцевості та благоустрою в населених пунктах територіальних громад. 7. Недостатній розвиток соціальної та комунальної інфраструктури у сільській місцевості та обмеженість коштів місцевих бюджетів на цю мету. 8. Територіальні диспропорції у розвитку громад. 9. Негативна демографічна ситуація, погіршення вікової структури населення та кількісне скорочення трудових ресурсів. 10. Відтік молоді в інші регіони країни та за кордон з метою отримання освіти та працевлаштування, у тому числі міграція молодих сімей. 11. Недостатня активність окремих територіальних громад щодо реалізації проектів регіонального розвитку зокрема інфраструктурних та отримання фінансування з державного бюджету. 12. Майже відсутній інтерес бізнесу в співфінансуванні проектів регіонального розвитку, спрямованих на розвиток територій та людського капіталу. 13. Збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. 14. Низька якість питної води. 15. Низький рівень екологічної свідомості та культури. 16. Присутність у сільськогосподарському виробництві агрохолдингів, які зареєстровані в інших регіонах, і не інвестують в розвиток

17. Соціально-суспільна стабільність та громадянська активність.	територіальних громад на території яких здійснюють діяльність. 17. Невикористані можливості ефективного управління майновими ресурсами державної та комунальної форми власності для розвитку бізнесу.
Можливості	Загрози
<p>1. Можливості, пов'язані з загальним економічним зростанням України.</p> <p>2. Можливості, обумовлені удосконаленням законодавства, що регулює питання регіонального розвитку.</p> <p>3. Можливості у зв'язку з реалізацією державних цільових (галузевих, секторальних) програм (додаткове державне фінансування у розвиток регіону).</p> <p>4. Можливості, обумовлені продовженням реалізації державного механізму стимулювання енергоефективності у житловому секторі.</p> <p>5. Можливості у зв'язку з позитивною динамікою попиту на зовнішніх і внутрішніх ринках на сільськогосподарську продукцію, у тому числі органічну та стабільність трендів у світі і в Україні: «чисті продукти харчування», «здорове харчування».</p> <p>6. Можливості співпраці з регіонами України та країнами світу.</p> <p>7. Можливості, пов'язані з розвитком мережі і поліпшенням якості доріг державного значення, що проходять через територію області, як фактор стимулювання розвитку логістичної галузі.</p> <p>8. Можливості у зв'язку з зростанням попиту в країні і світі на «локальні» мандрівки, у тому числі у сільську місцевість та інтересу до українських місцевих пам'яток історії і культури, традицій і звичаїв.</p> <p>9. Можливості, що відкриваються у зв'язку з проведенням інвестиційних форумів загальнодержавного рівня.</p> <p>10. Можливості, у разі збільшення квот на експорт української продукції (товарів) у країни ЄС у рамках Угоди про Асоціацію між Україною і ЄС.</p>	<p>1. Нестабільність зовнішнього та внутрішньодержавного економічного середовища.</p> <p>2. Висока вартість кредитних ресурсів.</p> <p>3. Впровадження демпінгових мит, зменшення квот іноземними країнами на продукцію, що експортується українськими товаровиробниками.</p> <p>4. Відтік іноземних капіталів.</p> <p>5. Посилення диспропорцій інвестиційного розвитку регіонів.</p> <p>6. Інфляційні процеси, девальвація гривні.</p> <p>7. Зростання тарифів на енергоносії для всіх категорій споживачів.</p> <p>8. Продовження відтоку трудових ресурсів за кордон.</p> <p>9. Відсутність законодавства, що регулює діяльність агрохолдингів в сільських територіях.</p> <p>10. Виникнення форс-мажорних обставин та непередбачуваних ситуацій.</p>

SWOT-матриці

За результатами SWOT-аналізу сформовані SWOT-матриці на підставі яких виявлені взаємозв'язки між сильними, слабкими сторонами, можливостями та загрозами та визначені порівняльні переваги, виклики і ризики.

ПОРІВНЯЛЬНІ ПЕРЕВАГИ, ВИКЛИКИ ТА РИЗИКИ

ПЕРЕВАГИ		
Сильні сторони	Підтримують	Можливості
1. Вигідне транспортно-географічне розташування області (транспортні коридори, близькість до столиці України) дозволяє використовувати транзитний рух товарів і послуг, співпрацювати з сусідніми регіонами, збільшувати збут місцевої продукції та надавати послуги.		1. Можливості, пов'язані з загальним економічним зростанням України.
2. Значний і різноманітний мінерально-сировинний потенціал.		2. Можливості, обумовлені удосконаленням законодавства, що регулює питання регіонального розвитку.
3. Сприятливий для життя і господарської діяльності клімат.		3. Можливості у зв'язку з реалізацією державних цільових (галузевих, секторальних) програм (додаткове державне фінансування у розвиток регіону).
4. Розгалужена мережа водотоків та ґрунтів високої природної родючості		4. Можливості, обумовлені продовженням реалізації державного механізму стимулювання енергоефективності у житловому секторі.
5. Великі лісові масиви та породи деревини, особливо цінні за своїми характеристиками.		5. Можливості у зв'язку з позитивною динамікою попиту на зовнішніх і внутрішніх ринках на сільськогосподарську продукцію, у тому числі органічну та стабільність трендів у світі і в Україні: «чисті продукти харчування», «здорове харчування».
6. Багатогалузеве сільськогосподарське виробництво, у тому числі органічне та наявність конкурентоспроможних сільськогосподарських товаровиробників.		6. Можливості співпраці з регіонами України та країнами світу.
7. Розвинені галузі промислового виробництва.		7. Можливості, пов'язані з розвитком мережі і поліпшенням якості доріг державного значення, що проходять через територію області, як фактор стимулювання розвитку логістичної галузі.
8. Велика кількість об'єктів природно-заповідного фонду, пам'яток історії, музеїв.		8. Можливості у зв'язку з зростанням попиту в країні і світі на «локальні» мандрівки, у тому числі у сільську місцевість та інтересу до українських місцевих пам'яток історії і культури, традицій і звичаїв.
9. Наявність потенційних об'єктів та вільних земельних ділянок для залучення інвестицій, позитивна тенденція збільшення питомої ваги інвестицій з країн ЄС та позитивна практика взаємодії з іноземними інвесторами.		9. Можливості, що відкриваються у зв'язку з проведенням інвестиційних форумів загальнодержавного рівня.
10. Розвиток та ефективність експортоорієнтованих підприємств.		10. Можливості, у разі збільшення квот на експорт української продукції (товарів) у країни ЄС у рамках Угоди про Асоціацію між Україною і ЄС.
11. Забезпечення підготовки кваліфікованих робітничих кадрів професійно-технічними навчальними закладами для потреб галузей економіки області.		
12. Науковий і освітній потенціал, у тому числі: достатня науково-дослідна база досліджень для галузі сільського господарства; наявність ЗВО I-IV рівнів акредитації, що забезпечують підготовку спеціалістів для галузей промисловості, сільського господарства та соціальної сфери.		
13. Участь науковців у міжнародних програмах та проектах та наявність готових продуктів.		
14. Створені комфортні умови для ведення бізнесу.		
15. Успішна реалізація реформи децентралізації влади та формування фінансово спроможних територіальних громад області.		
16. Реалізація механізмів соціального партнерства та партнерства з бізнес-спільнотою.		
17. Соціально-суспільна стабільність та громадянська активність.		

ВИКЛИКИ		
Слабкі сторони	Зменшують	Можливості
1. Концентрація сировинного виробництва і недостатній рівень доданої вальної вартості в регіоні, у тому числі за рахунок інтелектуальної складової.		1. Можливості, пов'язані з загальним економічним зростанням України.
2. Реєстрація окремих потенційних підприємств, а відтак центрів прийняття управлінських рішень і концентрації прибутку (можливий фінансовий ресурс) за межами області.		2. Можливості, обумовлені удосконаленням законодавства, що регулює питання регіонального розвитку.
3. Низький рівень інновацій у виробничій сфері та недостатній рівень цифровізації.		3. Можливості у зв'язку з реалізацією державних цільових (галузевих, секторальних) програм (додаткове державне фінансування у розвиток регіону).
4. Стійка тенденція нерівномірності локалізації інвестицій у розрізі адміністративно-територіальних одиниць.		4. Можливості, обумовлені продовженням реалізації державного механізму стимулювання енергоефективності у житловому секторі.
5. Наявність процесів ерозії ґрунтів.		5. Можливості у зв'язку з позитивною динамікою попиту на зовнішніх і внутрішніх ринках на сільськогосподарську продукцію, у тому числі органічну та стабільність трендів у світі і в Україні: «чисті продукти харчування», «здорове харчування».
6. Низька якість місцевих доріг, особливо в сільській місцевості та благоустрою в населених пунктах територіальних громад.		6. Можливості співпраці з регіонами України та країнами світу.
7. Недостатній розвиток соціальної та комунальної інфраструктури у сільській місцевості та обмеженість коштів місцевих бюджетів на цю мету.		7. Можливості, пов'язані з розвитком мережі і поліпшенням якості доріг державного значення, що проходять через територію області, як фактор стимулювання розвитку логістичної галузі.
8. Територіальні диспропорції у розвитку громад.		8. Можливості у зв'язку з зростанням попиту в країні і світі на «локальні» мандрівки, у тому числі у сільську місцевість та інтересу до українських місцевих пам'яток історії і культури, традицій і звичаїв.
9. Негативна демографічна ситуація, погіршення вікової структури населення та кількісне скорочення трудових ресурсів.		9. Можливості, що відкриваються у зв'язку з проведенням інвестиційних форумів загальнодержавного рівня.
10. Відтік молоді в інші регіони країни та за кордон з метою отримання освіти та працевлаштування, у тому числі міграції молодих сімей.		10. Можливості, у разі збільшення квот на експорт української продукції (товарів) у країни ЄС у рамках Угоди про Асоціацію між Україною і ЄС.
11. Недостатня активність окремих територіальних громад щодо реалізації проектів регіонального розвитку зокрема інфраструктурних та отримання фінансування з державного бюджету.		
12. Майже відсутній інтерес бізнесу в співфінансуванні проектів регіонального розвитку, спрямованих на розвиток територій та людського капіталу.		
13. Збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.		
14. Низька якість питної води.		
15. Проблема утилізації та переробки твердих побутових відходів.		
16. Низький рівень екологічної свідомості та культури.		
17. Присутність у сільськогосподарському виробництві агрохолдингів, які зареєстровані в інших регіонах, і не інвестують в розвиток територіальних громад на території яких здійснюють діяльність.		
18. Невикористані можливості ефективного управління майновими ресурсами державної та комунальної форми власності для розвитку бізнесу.		

РИЗИКИ		
Слабкі сторони	Посилюють	Загрози
1. Концентрація сировинного виробництва і недостатній рівень доданої валої вартості в регіоні, у тому числі за рахунок інтелектуальної складової.		1. Нестабільність зовнішнього та внутрішньодержавного економічного середовища.
2. Реєстрація окремих потенційних підприємств, а відтак центрів прийняття управлінських рішень і концентрації прибутку (можливий фінансовий ресурс) за межами області.		2. Висока вартість кредитних ресурсів.
3. Низький рівень інновацій у виробничій сфері та недостатній рівень цифровізації.		3. Впровадження демпінгових мит, зменшення квот іноземними країнами на продукцію, що експортується українськими товаровиробниками.
4. Стійка тенденція нерівномірності локалізації інвестицій у розрізі адміністративно-територіальних одиниць.		4. Відтік іноземних капіталів.
5. Наявність процесів ерозії ґрунтів.		5. Посилення диспропорцій інвестиційного розвитку регіонів.
6. Низька якість місцевих доріг, особливо в сільській місцевості та благоустрою в населених пунктах територіальних громад.		6. Інфляційні процеси, девальвація гривні.
7. Недостатній розвиток соціальної та комунальної інфраструктури у сільській місцевості та обмеженість коштів місцевих бюджетів на цю мету.		7. Зростання тарифів на енергоносії для всіх категорій споживачів.
8. Територіальні диспропорції у розвитку громад.		8. Продовження відтоку трудових ресурсів за кордон.
9. Негативна демографічна ситуація, погіршення вікової структури населення та кількісне скорочення трудових ресурсів.		9. Відсутність законодавства, що регулює діяльність агрохолдингів в сільських територіях.
10. Відтік молоді в інші регіони країни та за кордон з метою отримання освіти та працевлаштування, у тому числі міграція молодих сімей.		10. Виникнення форс-мажорних обставин та непередбачуваних ситуацій.
11. Недостатня активність окремих територіальних громад щодо реалізації проектів регіонального розвитку зокрема інфраструктурних та отримання фінансування з державного бюджету.		
12. Майже відсутній інтерес бізнесу в співфінансуванні проектів регіонального розвитку, спрямованих на розвиток територій та людського капіталу.		
13. Збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.		
14. Низька якість питної води.		
15. Проблема утилізації та переробки твердих побутових відходів.		
16. Низький рівень екологічної свідомості та культури.		
17. Присутність у сільськогосподарському виробництві агрохолдингів, які зареєстровані в інших регіонах, і не інвестують в розвиток територіальних громад на території яких здійснюють діяльність.		
18. Невикористані можливості ефективного управління майновими ресурсами державної та комунальної форми власності для розвитку бізнесу.		

Порівняльні переваги, виклики та ризики

Переваги

(визначені за результатами аналізу сильних сторін і можливостей)

Сильними сторонами Житомирщини є її вигідне транспортно-географічне розташування (транспортні коридори, близькість до столиці України), що дозволяє використовувати транзитний рух товарів і послуг, співпрацювати з сусідніми регіонами, збільшувати збут місцевої продукції та надавати послуги.

Житомирщина має такі сильні сторони, як: сприятливий для життя і господарської діяльності клімат, розгалужену мережу водотоків та ґрунтів високої природної родючості, різноманітний мінерально-сировинний потенціал та значні лісові масиви, у тому числі особливо цінні породи деревини, які сприяють можливостям просування на зовнішніх і внутрішніх ринках промислової продукції та сільськогосподарської продукції, у тому числі органічної та стабільність трендів у світі і в Україні: «чисті продукти харчування», «здорове харчування».

Важливими сильними сторонами області є розвинені галузі промислового виробництва та багатогалузеве сільськогосподарське виробництво, у тому числі органічне, наявність конкурентоспроможних сільськогосподарських товаровиробників, що розширює можливості співпраці з регіонами України та країнами світу.

Сильними сторонами області є комфортні умови ведення бізнесу, наявність потенційних об'єктів та вільних земельних ділянок для залучення інвестицій, позитивної тенденції збільшення питомої ваги інвестицій з країн ЄС та позитивної практики взаємодії з іноземними інвесторами, що підтримується можливостями, що відкриваються у зв'язку з проведенням інвестиційних форумів загальнодержавного рівня.

В області представлена велика кількість об'єктів природно-заповідного фонду, пам'яток історії, музеїв, які дають можливість у зв'язку з зростанням попиту в країні і світі на «локальні» мандрівки, у тому числі у сільську місцевість та інтересу до українських місцевих пам'яток історії і культури, традицій і звичаїв.

Надзвичайно важливою сильною стороною області є успішна реалізація реформи децентралізації влади та формування фінансово-спроможних територіальних громад області та наявність можливостей пов'язаних з розвитком мережі і поліпшенням якості доріг державного значення, що проходять через територію області та реалізації державних цільових (галузевих, секторальних) програм, що сприятиме розвитку територіальних громад та області в цілому.

Розвиток та ефективність експортоорієнтованих підприємств є сильною стороною області, яка може підсилюватися такою можливістю, як збільшення квот на експорт української продукції (товарів) у країни ЄС у рамках Угоди про Асоціацію між Україною і ЄС.

Виклики

(визначені в результаті аналізу слабких сторін і можливостей)

Можливості пов'язані з загальним економічним зростанням, удосконалення законодавства, що регулює питання регіонального розвитку та проведення в області інвестиційних форумів загальнодержавного рівня сприятиме підвищенню активності територіальних громад щодо реалізації проєктів регіонального розвитку, подоланню територіальних диспропорцій у їх розвитку та подоланню тенденції нерівномірності локалізації інвестицій у розрізі адміністративно-територіальних одиниць.

Успішна реалізація державних цільових (галузевих, секторальних) програм в області сприятиме підвищенню рівня інновацій у виробничій сфері, цифровізації, покращенню якості місцевих доріг, особливо в сільській місцевості, благоустрою в населених пунктах територіальних громад, покращенню якості питної води, зменшенню викидів забруднюючих в атмосферне повітря, вирішенню проблеми утилізації та переробки твердих побутових відходів, а також підвищенню рівня екологічної свідомості та культури.

Продовження реалізації державного механізму стимулювання енергоефективності у житловому секторі сприятиме розвитку соціальної та комунальної інфраструктури у сільській місцевості та вирішить питання обмеженості коштів місцевих бюджетів на цю мету.

Позитивна динаміка попиту на зовнішніх і внутрішніх ринках на сільськогосподарську продукцію, у тому числі органічну сприятимуть підвищенню активності громад, їх конкурентоспроможності, збільшенню обсягів виробництва, надходжень до бюджетів та економічного розвитку регіону в цілому.

Зростання попиту в країні і світі на «локальні» мандрівки, у тому числі у сільську місцевість та інтересу до українських місцевих пам'яток історії і культури, традицій і звичаїв сприятиме в позитивних змінах по подоланню територіальних диспропорцій у розвитку громад.

Ризики

(визначені в результаті аналізу слабких сторін і загроз)

Нестабільність зовнішнього та внутрішньодержавного економічного середовища може посилити в області негативну демографічну ситуацію, погіршить вікову структуру населення та кількісне скорочення трудових ресурсів.

Висока вартість кредитних ресурсів, інфляційні процеси, девальвація гривні та зростання тарифів на енергоносії для всіх категорій споживачів несуть ризик залишити на низькому рівні інновації у виробничій сфері, недостатній рівень цифровізації та відсутність інтересу бізнесу у співфінансуванні проєктів регіонального розвитку, спрямованих на розвиток територій та людського капіталу, що в свою чергу, не дасть можливості в достатній мірі соціально-економічно розвиватися регіону в цілому.

Поглиблення диспропорцій інвестиційного розвитку регіону посилять такі слабкі сторони, як стійка тенденція нерівномірності локалізації інвестицій у розрізі адміністративно-територіальних одиниць та територіальні диспропорції у розвитку громад.

Суттєвою загрозою може стати впровадження демпінгових мит, зменшення квот іноземними країнами на продукцію, що експортується українськими товаровиробниками, що з високою вірогідністю негативно вплине на розвиток промислового та сільськогосподарського виробництва області та подальший економічний і соціальний розвиток області.

Відтік трудових ресурсів за кордон несе загрозу подальшого відтоку молоді в інші регіони країни та за кордон з метою отримання освіти та працевлаштування, у тому числі міграції молодих сімей, що в свою чергу негативно позначиться на демографічній ситуації, погіршить вікову структуру населення та призведе до кількісного скорочення трудових ресурсів.

Відсутність законодавства, що регулює діяльність агрохолдингів в сільських територіях, формує зростання ризику збільшення в області кількості агрохолдингів у сільськогосподарському виробництві, які зареєстровані в інших регіонах, і не інвестують в розвиток територіальних громад на території яких здійснюють діяльність, що негативно впливає на розвиток сільського господарства в області.

3. СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сценарії розвитку області є можливими варіантами комплексного розвитку регіону, базовані на балансах розвитку економічної і соціальної сфер та їх впливу на розвиток території і якість життя населення та передбачають розвиток процесів і подій від теперішнього стану до майбутнього. Передбачають подолання наслідків повномасштабної війни російської федерації проти України підвищення ролі безпеки та її впливу на територіальні громади регіону.

При розробленні сценаріїв розвитку області враховувалися 2 групи факторів – зовнішні (безпекова, гео- та загальнодержавні політична, економічна і технологічна ситуації, що змінюються, розвиток попиту на ринках) та внутрішні (економічний і соціальний потенціал області та тенденції розвитку відповідних сфер, їх відновлення через наслідки збройної агресії, зміцнення територіальних громад та людського капіталу).

Сценарії розвитку передбачають можливі шляхи розвитку регіону у випадку домінування тих чи інших факторів та ураховують вплив ефектів чи негативних наслідків від них.

В залежності від поєднання внутрішніх і зовнішніх умов та факторів можна виділити найбільш вірогідні сценарії соціально-економічного розвитку області – базовий, оптимістичний та песимістичний.

Базовий сценарій є найбільш оптимальним, але як альтернативні оптимістичний і песимістичний дають можливість в залежності від реальної траєкторії розвитку регіону у довгостроковій перспективі, що буде залежати від розвитку і реалізації конкурентних переваг, рівня використання наявного потенціалу, зовнішніх і внутрішніх викликів та ризиків, ефективності рішень, прийнятих на регіональному і

місцевому рівнях, перегляду стратегічних пріоритетів розвитку регіону, вибору дій та маневру засобами і ресурсами.

3.1. Базовий сценарій

Цей сценарій найбільш ймовірний, виходячи з урахування переважання внутрішніх факторів та завдяки цьому нейтралізації негативних зовнішніх чинників.

Сценарій передбачає:

розширення взаємодії підприємств у формі кластерів та розвиток технологічної інфраструктури (індустріальних парків) як точок зростання регіональної економіки;

переорієнтацію на поглиблену переробку сировинних ресурсів;

підвищення конкурентоздатності малого і середнього бізнесу за рахунок інновацій;

підвищення конкурентоздатності сільськогосподарського виробництва на органічних засадах та формування «точок конкурентоздатності» у цьому сегменті і харчовій промисловості (інших галузях), які поступово трансформуватимуться у розумну спеціалізацію регіону на базі зв'язків з наукою;

вихід на нові ринки збуту та орієнтир на імпортозаміщення;

позитивну динаміку розвитку економіки в цілому. окремих галузей, видів економічної діяльності;

збільшення валової доданої вартості;

розширення кола інвесторів і партнерів;

активізацію надходжень інвестицій у розвиток регіону;

реалізацію довгострокових інвестиційних проєктів, орієнтованих на забезпечення якісно нового рівня виробництва та секторів соціальної інфраструктури територіальних громад;

зустрічну ініціативу територіальних громад в якості позиціонування як центрів інвестиційної активності та забезпечення безпечного життєвого простору;

конвертацію переваг територій кожної територіальної громади в залучення інвестицій;

розвиток туризму як основи збереження природного потенціалу, культурної, історичної спадщини і традицій та розвитку економіки, зокрема сільських територій;

поліпшення дорожньої інфраструктури на сільських територіях та її удосконалення в містах;

модернізацію систем і об'єктів комунальної інфраструктури;

збалансований розвиток соціальної сфери територіальних громад та доступність послуг соціальної сфери;

стійкий розвиток територіальних громад та зростання їх спроможності;

позитивну динаміку бюджетного фінансування у розвиток територій;

активність бізнесу у фінансуванні розвитку інфраструктури територіальних громад;

зростання доходів населення та частки населення з високими доходами, його купівельної спроможності та попиту;

підготовку трудових ресурсів відповідно до потреб регіонального ринку;

поліпшення якості послуг освіти, охорони здоров'я, культури;

підвищення якості життя та розвиток людського потенціалу і його нагромадження;

мінімізацію техногенного впливу на розвиток територій та підвищення рівня екологічної безпеки.

3.2. Оптимістичний сценарій

Цей сценарій відмінний від базового, але можливий лише при сприятливих внутрішніх і зовнішніх факторах. Проте в умовах швидкої і малопрогнозованої геополітичної ситуації та ситуації в державі малоімовірний.

Сценарій передбачає:

розвиток високотехнологічних імпортозамісних галузей та перехід окремих до кола провідних;

подальшу взаємоінтеграцію галузей промисловості і сільського господарства на базі інноваційного організаційного менеджменту;

накопичення інноваційного потенціалу;

підвищення технологічного рівня підприємств і продуктивності праці в галузях економіки, стрімке зростання валової доданої вартості;

підвищення ступеню комерціалізації наукових розробок в регіоні;

вихід на нові ринки збуту інноваційної продукції і послуг;

динамічний потік інвестицій та реалізацію комплексних інвестиційних проєктів та інвестиційних програм;

посилення бюджетної складової в реалізації проєктів регіонального розвитку, у тому числі з державного бюджету;

розвиток та динамічне удосконалення всіх видів інфраструктури;

підготовку трудових ресурсів для роботи в інноваційних секторах;

забезпечення нової якості послуг освіти, охорони здоров'я, культури;

накопичення доходів населення та нову якість життя;

максимальну реалізацію людського капіталу;

стійкий динамічний розвиток територіальних громад

перетворення наявного потенціалу в конкурентоздатність регіону;

активність усіх суб'єктів господарювання та суб'єктів регіонального розвитку;

безпечність навколишнього середовища.

3.3. Песимістичний сценарій

Цей сценарій можливий, у разі переважання ризиків від зовнішніх чинників.

Сценарій передбачає:

залежність від зовнішніх шоків внаслідок глобальних криз та нестабільності соціально-економічної ситуації у державі;

збереження інерційних та негативних тенденцій;

мінімальну динаміку розвитку та/або відсутність суттєвих змін у розвитку;

недостатню диверсифікацію економіки;

низький рівень доданої вартості;

низький рівень інновацій;

падіння обсягів або уповільнення темпів зростання виробництва в окремих галузях та підгалузях промисловості і сільського господарства;

розвиток окремих точкових інноваційних виробництв у промисловості і сільському господарстві та завершення розпочатих великих інвестиційних проєктів;
орієнтир на традиційні ринки збуту;
зростання обсягів імпорту, від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі;
відсутність позитивних змін в інвестуванні або зниження інвестиційної активності;
реалізацію інвестиційних проєктів при мінімальних вкладеннях з незначним терміном окупності, відсутність реалізації масштабних та комплексних проєктів;
згорання реінвестування бізнесу у власний розвиток;
втрата позицій у потенціальних «точках зростання» та «точках конкурентоздатності»;
ризик виникнення депресивних територій;
обмеженість бюджетного фінансування у розвиток територіальних громад;
недостатній розвиток дорожньої і комунальної інфраструктури;
звуження внутрішніх можливостей щодо фінансування у розвиток соціальної сфери;
невисокий рівень доходів населення або уповільнення темпів їх росту;
негативне сальдо росту населення, посилення тенденцій старіння населення;
зростання трудової міграції;
зменшення пропозиції кваліфікованої робочої сили та погіршення якості трудових ресурсів;
концентрація зусиль на вирішенні короткострокових проблем;
загострення проблем територіальних громад;
екологічна напруга;
незначні затрати, зокрема бюджетні на розвиток людського капіталу;
зниження конкурентоздатності регіону, окремих територій, людського капіталу та якості життя.

4. СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

З урахуванням результатів проведеного стратегічного аналізу, оцінки наявних переваг, можливих ризиків і загроз сформульовано основну стратегічну ідею розвитку – **стратегічне бачення**, а саме:

Житомирська область – це регіон з динамічною економікою, базованою на використанні інновацій, конкурентних переваг і наявного потенціалу, комфортний для ведення бізнесу, інвестиційно-привабливий, орієнтований на благополуччя для проживання, якості життя та з високим людським потенціалом.

5. СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ, МІСІЯ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Щоб сфокусувати дії суб'єктів регіонального розвитку, розробити та реалізувати найбільш ефективні програми і проєкти регіонального розвитку для перетворення стратегічного бачення розвитку області в реальність, визначено три стратегічні цілі. Для досягнення кожної з них сформульовані оперативні цілі та завдання у їх рамках, що є основними векторами для визначення конкретних дій для кожного етапу реалізації Стратегії протягом 2021-2027 років.

Стратегічні цілі		
1. Посилення конкурентних економічних переваг регіону	2. Інтегрований розвиток територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь	3. Стійке поліпшення якості життя та нагромадження людського потенціалу
Оперативні цілі		
1.1. Активізація точок зростання регіональної економіки, розвиток різних форм співробітництва 1.2. Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва 1.3. Стимулювання розвитку аграрного виробництва 1.4. Органічне сільське господарство та виробництво органічних продуктів харчування – точки конкурентоспроможності регіональної економіки, трансформовані у регіональну смарт-спеціалізацію	2.1. Розбудова ефективного місцевого самоврядування 2.2. Просторове планування, модернізована інфраструктура, енергозбереження та підтримка альтернативної енергетики 2.3. Якісні місцеві дороги (мости і шляхопроводи), транспортна доступність, належний благоустрій, чисте і безпечне довкілля 2.4. Сприяння розвитку туризму, збереження і розвиток історико-культурної спадщини 2.5. Цифрова інфраструктура, адміністративні та інші публічні (електронні публічні) послуги 2.6. Громадська безпека та належний захист від надзвичайних ситуацій	3.1. Зміцнення здоров'я населення, підвищення демографічного потенціалу 3.2. Якісна конкурентоздатна освіта 3.3. Соціальний захист кожного, хто його потребує 3.4. Культурні послуги, формування національної ідентичності, розвиток національно-патріотичного виховання та формування всебічно розвинутого молодого покоління

Цілі детермінують та підтримують одна одну.

На основі стратегічних цілей визначено місію області.

Місія Житомирської області – досягнути високої якості життя та людського капіталу на основі посилення конкурентоздатності економіки та створення комфортних і безпечних умов для проживання в територіальних громадах.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 1. ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРЕВАГ РЕГІОНУ

Зазначені стратегічні орієнтири обумовили вибір таких оперативних цілей, а саме:

1.1. Активізація точок зростання регіональної економіки, розвиток різних форм співробітництва.

1.2. Сприяння розвитку малого і середнього підприємництва.

Оперативна ціль 1.1. Активізація точок зростання регіональної економіки, розвиток різних форм співробітництва.

Головним для підвищення конкурентоздатності регіональної економіки є активізація точок зростання регіональної економіки та розвиток різних форм співробітництва, які мають високий потенціал для розвитку. Це включає підтримку зовнішньоекономічної діяльності таких підприємств і залучення інвестицій, налагодження співробітництва з міжнародними партнерами, що і обумовило вибір відповідної оперативної цілі.

Важливе значення матиме формування спеціалізованих майданчиків із розвиненою інфраструктурою – нових індустріальних парків, які забезпечують сприятливі умови для діяльності підприємств. Індустріальні парки стануть платформою концентрації інвестицій, відкритті нових підприємств, та каталізатором створення підприємств з закінченим циклом виробництва і зміцненню транспортно-логістичних центрів. Вони також стануть центрами впровадження інноваційних рішень у виробництво та забезпечать платформу для кооперації між бізнесом, наукою та владою.

У стратегічній перспективі розвиток індустріальних парків дозволить перетворити регіон на інвестиційно привабливий центр із сучасною технологічною та інноваційною базою, що пришвидшить відновлення та відбудову регіону.

Стимулювання інноваційної діяльності передбачається також розвитком кластерів. Це передбачає формування навколо інноваційних підприємств нових бізнесів, які співпрацюватимуть і взаємодіятимуть у виробничих ланцюгах. Такий підхід сприятиме не лише зростанню окремих компаній, але й розвитку суміжних галузей, з урахуванням специфічних переваг регіону, таких як географічне розташування чи ресурсний потенціал. У синергії кластери і індустріальні парки стануть основою для розвитку інноваційного малого і середнього бізнесу.

Задля досягнення сталого розвитку регіону, підвищення його конкурентоспроможності та комплексного відновлення, необхідним є розвиток міжнародного територіального співробітництва як на регіональному так і на місцевих рівнях. Спільні ініціативи з країнами-партнерами, міжнародними організаціями та програмами, зокрема транскордонного співробітництва, сприятимуть реалізації проєктів з питань відновлення та відбудови інфраструктури, соціальної, гуманітарній та інших сферах.

Тому для досягнення оперативної цілі визначено такі пріоритетні завдання:

1.1.1. Розвиток кластерів в галузях з високим виробничим потенціалом і експортно-орієнтованих та галузях, базованих на сировинному потенціалі і традиційних можливостях регіону.

1.1.2. Розвиток мережі індустріальних парків, як технологічної інфраструктури для створення інноваційно-технологічних підприємств та залучення інвестицій у їх розвиток.

1.1.3. Створення підприємств з закінченим циклом виробництва.

1.1.4. Сприяння просуванню продукції підприємств області на нові зовнішні ринки та залученню інвестицій, у тому числі іноземних у високотехнологічні сектори економіки, популяризація інвестиційного потенціалу регіону.

1.1.5. Створення транспортно-логістичних центрів, у тому числі експортоорієнтованих.

1.1.6. Сприяння розвитку міжнародного територіального співробітництва, зокрема шляхом розбудови міжнародного партнерства на регіональному рівні.

1.1.7. Участь у процесах розвитку транскордонного співробітництва з країнами-партнерами ЄС з метою реалізації проектів у сфері відновлення та відбудови регіону та програм співробітництва.

Наявність значних запасів лісових ресурсів сприяє розвитку в області деревообробної промисловості, зокрема її підгалузей таких як виробництво виробів з деревини та виробництво меблів.

У місті Коростені, що має зручне транспортне сполучення та залізничний вузол, успішно функціонують ПрАТ «Коростенський завод МДФ» – перший український виробник плит MDF, HDF та підлогових покриттів та «Українська холдингова лісопильна компанія», що займається переробкою круглої ділової деревини та виготовленням чистого бруса, дошки та переробкою цих напівфабрикатів у меблеву деревину та випуском заготовок для меблів. Ці два підприємства є важливою інноваційною технологічною платформою у деревообробній галузі.

Виготовленням меблів на території області займаються суб'єкти господарювання, які здійснюють свою діяльність у містах: Житомирі, Бердичеві, Звягелі, Малинській та Баранівській, Житомирській і Романівській громадах.

Взаємодія підприємств цих галузей як покупців і постачальників має важливий взаємовплив та синергетичний ефект. Тому формування на їх базі деревообробного кластера матиме важливе значення для розвитку промисловості регіону.

Також перспективним є створення регіонального видобувного хабу (кластеру), до складу якого увійдуть підприємства різних організаційних форм (ТОВ, ПАТ, ПРАТ, ПП, МПП, ЗАТ тощо), що займаються видобутком корисних копалин та їх обробкою, а також значна кількість ФОПів, продукція яких має широке використання у будівельній індустрії, дорожньому господарстві, благоустрої територій, парків, садів та виготовленні пам'ятників і деталей до них.

За результатами аналізу потенціалу суб'єктів господарювання у галузевому розрізі та їх географічної концентрації, впливу можливостей зовнішнього середовища, сильних і слабких сторін у галузях економіки, потенціалу малого і середнього підприємництва, інвестиційної та інноваційної діяльності та з урахуванням наявного сировинно-ресурсного потенціалу в стратегічній перспективі в рамках цього хабу можуть сформуватися спеціалізовані об'єднання, а саме:

торфодобувне – за участі підприємств, що здійснюватимуть видобуток торфу та його переробку;

з видобутку та обробки дорогоцінного та напівдорогоцінного каміння – за участі підприємств і ФОПів, що будуть займатися легалізованим видобутком бурштину у північній частині області та дорогоцінного і напівдорогоцінного каміння

на території Хорошівського і Черняхівського районів, а також підприємств і ФОПів, що будуть займатися їх обробленням та виготовленням ювелірних виробів та інших.

Об'єднання підприємств та ФОПів у кластери дозволить ефективно вирішувати лише виробничі та технологічні питання галузі чи суміжних галузей.

Ураховуючи, що одним із основних чинників, що впливає на ефективність виробництва, є наявність підготовлених кадрів, передбачається залучення до участі у кластерах відповідних закладів освіти, що функціонують в області.

Це забезпечить територіальне зближення виробництва і науки та дасть можливість координувати підготовку кадрів відповідно до потреби підприємств, швидко і ефективно їх розподіляти, впроваджувати нові інноваційні проекти і наукові розробки в регіоні.

Тісні зв'язки науковців і виробників у межах кластерів також сприятимуть зниженню загальних витрат останніх на дослідження та розробку новинок та концентрації їх ресурсів на вирішенні бізнес-завдань, а для перших – забезпечать стійкий попит на нові інноваційні розробки та можливість їх апробації на виробництві, що, в кінцевому результаті, в цілому стане гарантією стабільної інноваційної активності в регіоні та в окремих галузях зокрема.

Реалізація інноваційних проєктів науковців, у свою чергу, посилить конкурентні позиції як підприємств-учасників кластеру так і регіону в цілому.

В перспективі до складу кожного з кластерів можуть увійти підприємства з надання маркетингових, логістичних транспортних та інших послуг тощо.

Важливим фактором підвищення інноваційності регіональної економіки можуть стати науково-дослідницькі кластери. Формування таких кластерів в регіоні забезпечить поєднання в єдиному напрямі науково-освітньої бази та високого інтелектуального потенціалу, що дасть можливість продукувати ефективні інновації, які забезпечуватимуть конкурентні переваги регіону, впроваджувати ефективні технології в управління регіональним розвитком в галузевому та територіальному розрізах.

Кластерна активація в регіоні забезпечить тісний зв'язок великих, середніх і малих підприємств та стане поштовхом для розвитку інноваційно-орієнтованого підприємництва та посилення його ролі як у сфері виробництва так і сфері послуг.

В області функціонує індустріальний парк «Коростень», на базі якого утворено деревообробний кластер Житомирщини, в межах якого вже діють різнопланові деревообробні виробництва, які виробляють якісну конкурентоспроможну продукцію, що експортується в ЄС та інші країни світу.

Також в області в Хорошівській територіальній громаді створений індустріальний парк «МА'РИЖАНИ», функціональним призначенням якого є переробна промисловість та науково - технічна діяльність.

Розбудова сучасного виробничо-промислового комплексу учасниками індустріального парку на базі первинної переробки луб'яних культур (промислових конопель та льону) дозволить поетапний розвиток вертикально-інтегрованого ланцюжка виробництв поглибленої переробки даної сировини та отримання кінцевої продукції.

Пріоритетним оперативним завданням є розширення мережі індустріальних парків, зокрема у містах обласного значення та на територіях ТГ, що дасть можливість

забезпечити комфортні умови, інфраструктуру, комунікації та, навіть в окремих випадках, вільні об'єкти нерухомого майна для створення нових виробництв, залучення інвестицій, створити нові робочі місця, збільшити доходи населення та надходження до бюджету.

Також в перспективі розглядається можливість їх інтеграції в кластери, що дозволить створити більш потужні привабливі інвестиційні майданчики для нових конкурентоспроможних виробничих систем, забезпечити резидентів парків кваліфікованими: робочою силою і кадрами середньої ланки, розширити територію ділових зв'язків, а також ефективно реалізувати механізм державно-приватного партнерства.

Ураховуючи, що область має унікальні родовища титану, але спеціалізується лише на видобутку титанової руди і виробництві титанового концентрату, та гострий дефіцит і постійно зростаючий попит на титанову продукцію у світі та в промисловому комплексі України, є стратегічна перспектива переорієнтації та перепрофілювання цієї підгалузі у цьому напрямі. З урахуванням запасів цінної титанової сировини стратегічним завданням є створення вертикально інтегрованих потужностей, тобто будівництво підприємств з закритим виробничим циклом та високим ступенем переробки титанових руд, що дозволить області зайняти лідируючі позиції на ринку виробів з титану. Також це обумовить створення значної кількості робочих місць, створення регіональної доданої вартості, зростання надходжень до бюджету та подальше зміцнення спроможності територіальних громад, на території яких здійснюватиметься така діяльність.

В подальшому на базі такого підприємства може сформуватися спеціалізований кластер – учасник регіонального видобувного хабу.

Ключовим фактором підвищення конкурентоздатності економіки регіону в цілому та бізнесу, зокрема малого і середнього, є інвестиції та позиціонування продукції підприємств на зовнішніх ринках.

Тому важливим завданням визначено – сприяння просуванню продукції підприємств області на нові зовнішні ринки та залученню інвестицій, у тому числі іноземних у високотехнологічні сектори економіки.

У сучасних умовах важливим аспектом розвитку регіону є ефективне міжнародне співробітництво як на регіональному, так і на місцевому рівнях. Залучення регіону до ініціатив транскордонного співробітництва відкриває можливості для укладання угод з сусідніми країнами-членами ЄС. Це передбачає участь у спільних програмах та проектах, спрямованих на відновлення інфраструктури, соціальної сфери та економіки.

У співпраці з міжнародними партнерами, організаціями та програмами регіон отримає можливість реалізації пріоритетних проектів з відновлення та відбудови об'єктів житлової та соціальної інфраструктури, зруйнованих унаслідок агресії росії, підтримки територіальних громад шляхом залучення різних видів міжнародної допомоги, промоції регіону на світовий ринок, залучення інвестицій.

Участь регіону у програмах співробітництва ЄС, таких як Interreg, URBACT тощо, дасть змогу не лише отримувати грантову підтримку, але й обмінюватися досвідом із європейськими партнерами.

Це забезпечить створення в регіоні ефективного економічного середовища, орієнтованого на визначені точки зростання.

Для його виконання передбачається:

забезпечення поширення інформації про експортоорієнтованих регіональних товаровиробників та їх продукцію, особливо з високою доданою вартістю;

створення багатоваріантної системи просування учасників зовнішньоекономічної діяльності на зовнішні ринки;

сприяння налагодженню ділових контактів та комерційних зав'язків із суб'єктами підприємництва іноземних країн та міжнародними інституціями;

сприяння набуттю підприємницької компетенції та навичок у сфері експортної діяльності;

проведення аналізу та оцінки інвестиційного потенціалу регіону;

просування портфеля пріоритетних інвестиційних проєктів;

належний супровід залучених інвестицій, зокрема іноземних;

вжиття заходів щодо формування в електронній мережі презентаційних майданчиків інвестиційного потенціалу ТГ та перспективних точок зростання;

забезпечення ефективної взаємодії органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання з інвесторами у ході інвестиційного процесу;

удосконалення механізму взаємодії при підготовці і реалізації інвестиційних проєктів, що буде сприяти зменшенню термінів їх підготовки і узгоджувальних процедур;

забезпечення якісного супроводу інвесторів і інвестиційних проєктів у рамках державно-приватного партнерства;

сприяння розвитку міжрегіональної та міжмуніципальної співпраці щодо реалізації інвестиційних проєктів та проєктів сталого розвитку;

сприяння участі у програмах розвитку країн ЄС у сферах відбудови та відновлення регіону;

сприяння залученню ресурсів міжнародної технічної допомоги та міжнародних організацій, фондів та ін. для реалізації проєктів відновлення та відбудови;

сприяння розвитку міжнародного територіального співробітництва на регіональному та місцевому рівнях, популяризація інформації про потенціал співпраці;

підготовка працівників територіальних громад області та місцевих органів виконавчої влади для роботи з міжнародними партнерами та організаціями, набуття навичок у сфері проєктного менеджменту.

Виконання усіх завдань в рамках оперативної цілі забезпечить зростання інвестиційної активності в регіоні та, як результат – розвиток і нагромадження конкурентних економічних переваг.

Індикатори досягнення оперативної цілі:

кількість функціонуючих кластерів;

кількість галузей, підприємств, які входять до кластерів;

кількість суб'єктів господарювання, задіяних в кластерах;

- індекси виробництва продукції у галузях, підприємства яких входять до кластерів;
- кількість виконаних науково-дослідних робіт для кластерів;
- кількість інноваційних проєктів, розроблених науковцями, впроваджених в кластерах;
- кількість проєктів міжнародних партнерів, спрямованих на підтримку та розвиток регіону;
- кількість спеціалістів (робітничих кадрів), підготовлених для роботи у кластерах;
- кількість створених індустріальних парків;
- створені підприємства з закінченим циклом виробництва;
- обсяг капітальних інвестицій;
- обсяг прямих іноземних інвестицій;
- обсяг експорту продукції області;
- створені транспортно-логістичні центри;
- функціонування аеропорту.

Оперативна ціль 1.2. Сприяння розвитку малого і середнього підприємництва

Місцевий економічний розвиток не можливий без успішного функціонування бізнесу. Саме мале і середнє підприємництво забезпечує економічну стійкість регіону, наповнення бюджетів, створення робочих місць, формуючи конкурентне середовище.

Мале і середнє підприємництво займає вагомую частку в економіці Житомирщини. Частка малих і середніх підприємств у загальній кількості підприємств регіону становить 99,9%, податкові надходження до бюджетів усіх рівнів від діяльності суб'єктів малого і середнього бізнесу складають в середньому 95% від загальної суми податкових надходжень від усіх суб'єктів підприємництва.

В умовах карантинних обмежень, повномасштабної збройної агресії росії проти України підприємницький сектор демонструє мобільність, швидку адаптацію до змін ринку, логістики, змогу адаптуватися до вимог і стандартів ЄС, при цьому неодмінною умовою подальшого розвитку є необхідність впровадження новітніх технологій.

Підприємці трансформують свою діяльність за допомогою державних та міжнародних грантових програм фінансової та ресурсної підтримки. Нові ініціативи, такі як співпраця з міжнародними мережами, підтримка інновацій та цифрова трансформація, дозволять малим та середнім підприємствам не лише відповідати сучасним тенденціям, але й бути на крок попереду, підвищуючи власну конкурентоспроможність на зовнішніх ринках.

А тому процеси глобалізації, посилення конкуренції, інтенсивний розвиток технологій та на базі цього скорочення життєвого циклу продукції і індивідуалізація споживчого попиту, підвищують залежність ефективності діяльності підприємництва від інновацій. Для вирішення цього питання необхідне впровадження інновацій як у виробничий процес так і в управління ним.

Нагромадження інноваційного потенціалу малим і середнім бізнесом залежить від готовності і здатності до цих процесів.

Стратегічним пріоритетом у цьому напрямі є сприяння розвитку ІТ-сектору, який наповнюється новими компаніями, розробленими і реалізованими ними інноваційними програмними продуктами та послугами, що успішно експортуються. В області наявна потужна навчальна база для підготовки фахівців цього профілю – Державний університет «Житомирська політехніка», Поліський національний університет, Житомирський військовий інститут імені С.П. Корольова, Житомирський державний університет імені Івана Франка.

Досвід свідчить, що для розвитку в регіоні інноваційного бізнесу, та зокрема такого як ІТ, велике значення має створення або переорієнтація у цьому напрямі наявної інфраструктури підтримки, розвиток цифрових інноваційних хабів. Але важливо не лише створити чи переорієнтувати напрям діяльності такої інфраструктури, але і забезпечити її ефективне функціонування та встановлення ефективної комунікації з бізнесом.

Не менш важливе значення матиме практика підтримки проєктів бізнесу з обласного та місцевих бюджетів, а також за рахунок грантів і мікрокредитування за новими програмами Уряду, залучення різних видів міжнародної допомоги.

Впровадження інновацій малим і середнім бізнесом сприятиме підвищенню конкурентоздатності його продукції на зовнішніх ринках. Тому важливим напрямом дій у цій сфері буде сприяння їх переорієнтації із локальних внутрішніх ринків на зовнішні та просуванню продукції.

Розвинуте інноваційне підприємництво в перспективі трансформується в підприємництво росту, тому важливим напрямом дій також буде поглиблення співпраці бізнесу і регіональної науки, що забезпечить впровадження результатів наукової діяльності і нових розробок у нові конкурентоздатні види продукції (послуг) або в її удосконалення в нові чи модернізовані технологічні процеси, що сприятимуть відновленню та відбудові економіки регіону.

Також урахуваючи взаємообумовленість та взаємодоповнюваність цілей реалізація завдань першої оперативної цілі забезпечить зростання рівня інноваційності підприємництва в регіоні.

Вищезазначене обумовило вибір цієї оперативної цілі.

Для досягнення цілі визначено такі завдання:

1.2.1. Створення сприятливого бізнес-середовища для розвитку малого і середнього підприємництва.

1.2.2. Розширення та переорієнтація мережі інфраструктури підтримки підприємництва.

1.2.3. Покращення доступу малого та середнього підприємництва до фінансових ресурсів.

1.2.4. Пострелокаційний супровід та підтримка переміщеного бізнесу.

1.2.5. Стимулювання внутрішньо переміщених осіб працездатного віку, ветеранів війни та членів їх сімей до підприємницької діяльності.

Створення сприятливого бізнес – середовища для розвитку екосистеми малого і середнього підприємництва передбачається шляхом скоординованої взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших заінтересованих

сторін у проведенні роботи з дерегуляції підприємницької діяльності, доступу до нових інструментів підтримки бізнесу, створення сучасної інфраструктури, зручних та доступних електронних сервісів, зменшення регуляторного навантаження на бізнес, удосконалення адміністративно-дозвільних процедур, підвищення якості надання адміністративних послуг бізнесу та громадянам.

Розширення та переорієнтація інфраструктури підтримки підприємництва, зокрема такої, що забезпечить розвиток ветеранського, молодіжного, інноваційного, жіночого, соціального підприємництва в регіоні, передбачає забезпечення фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, технологічної, консультативної, в тому числі з питань адаптації до вимог та стандартів ЄС, маркетингової, кадрової та освітньої підтримки малого і середнього бізнесу.

Покращення доступу малого та середнього підприємництва до фінансових ресурсів передбачає насамперед популяризацію програм підтримки малого і середнього бізнесу. Підтримка проєктів бізнесу, у тому числі інноваційно орієнтованих, здійснюватиметься через застосування механізмів фінансової підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва шляхом здешевлення вартості кредитних ресурсів, придбаних основних засобів, підтримки проєктів стартапів та інших за рахунок коштів місцевих бюджетів, грантів і мікрокредитування за новими програмами Уряду, програм допомоги міжнародних партнерів, програм страхування воєнних ризиків. Це сприятиме розробці проєктів, спрямованих на відновлення та розвиток бізнесу, залучення інвестицій, впровадження інновацій, створення робочих місць, повернення громадян України з – за кордону, для просування продукції на зовнішні та внутрішні ринки тощо.

Одним із стратегічних напрямів дій у цій сфері передбачається активізація та налагодження співпраці з донорськими проєктами/програмами, проведення зустрічей з представниками проєктів, які надають підтримку малому і середньому підприємству. Надання методичної допомоги та консультативної підтримки (семінари, тренінги, навчання тощо) бажаючим займатися підприємництвом, суб'єктам МСП щодо використання можливостей ресурсної допомоги міжнародних організацій, залучення до участі у програмах/проєктах з підтримки бізнесу. Реалізація даного завдання надасть змогу підприємцям отримувати актуальну інформацію та доступ до можливостей для масштабування своєї діяльності.

Створення інноваційного бізнесу пришвидшить життєвий цикл фірми (компанії) чи підприємця. Також для нового і функціонуючого бізнесу пришвидшить залучення у нові потоки знань шляхом проведення консультацій, навчань з реалізації стартапів, проведення тренінгів та використання інших форм для отримання необхідних знань і компетенцій, зокрема необхідних для цифровізації бізнесу, у тому числі з залученням експертів. Це стане важливим кроком щодо упередження «відтоку ІТ мозгів» з області.

Супровід та підтримка бізнесу, що релокується до регіону, надання інформаційно-консультативної допомоги, підбір майданчиків для розміщення виробництв тощо. Популяризація області, як привабливого регіону для релокації бізнесу, що включатиме активне інформування підприємств про переваги регіону: вигідне географічне розташування, наявність ресурсів та існуючих програм підтримки бізнесу. Проведення заходів з метою інтеграції релокованих підприємств

у бізнес-середовище (B2B, наради, семінари, круглі столи тощо), інформування щодо інструментів грантової підтримки релокованих підприємств. Такий підхід сприятиме більшому залученню нових підприємств, які релокуються, що призведе до посилення економічного потенціалу області, створенню додаткових робочих місць та збільшенню надходжень до місцевого бюджету.

Стимулювання внутрішньо переміщених осіб працездатного віку, ветеранів війни та членів їх сімей до підприємницької діяльності шляхом залучення до участі в грантових програмах, навчально – освітніх заходах тощо. Передбачається організація тематичних тренінгів, семінарів, навчань щодо започаткування та ведення підприємницької діяльності для внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни та членів їх сімей та інших вразливих верств населення, в тому числі із спрямуванням на самозайнятість.

Також буде продовжена практика підтримки підприємництва на базі центрів надання адміністративних послуг, регіональних офісів «Зроблено в Україні» та інших інституцій з підтримки бізнесу у вигляді отримання інформації та консультацій для підприємців, а також для осіб, які планують започаткувати власну справу та фіскального стимулювання малого і середнього підприємництва шляхом регулювання ставок місцевих податків.

Індикатори досягнення оперативної цілі:

кількість малих і середніх підприємств на 10 тис. осіб наявного населення;
розширення спектру надання адміністративних послуг громадянам та бізнесу;
темпи надходжень до місцевих бюджетів від діяльності малого і середнього підприємництва;

кількість прийнятих рішень органами місцевого самоврядування про надання пільг підприємцям зі сплати місцевих податків;

обсяги фінансової підтримки з місцевих бюджетів та з державного бюджету проєктів суб'єктів малого і середнього підприємництва.

Оперативна ціль 1.3. Стимулювання розвитку аграрного виробництва

Проведений аналіз стану сільського господарства підтвердив, що аграрний сектор Житомирської області залишається одним із найважливіших серед галузей регіональної економіки, який охоплює різні види економічної діяльності щодо виробництва сільськогосподарської продукції, продуктів харчування, харчової та переробної промисловості а також доставки їх до кінцевого споживача.

Житомирщина займає лідируючі позиції у державі (1-3 місця) по площах посівів гречки, жита, вівса та картоплі, а також обсягах їх валового виробництва по усіх категоріях господарств.

На сьогодні на нашій території у промислових масштабах вирощують непригаманні зони Полісся культури: виноград, лаванду, фундук

Вперше за багато років у регіоні відновлено вирощування луб'яних культур та заплановане розширення площ до 2 тис га під промисловими коноплями. Для їх подальшої переробки у регіоні зареєстровано індустріальний парк «Ма'Рижани».

На території області вирощують 75% українського хмелю, а регіональну хмелепродукцію високої якості експортують до ряду країн Європи для виготовлення всесвітньо відомого пива.

Гордістю регіону є ягідні плантації, декілька років поспіль область входить у ТОП-5 регіонів із найбільшими площами плодово-ягідних культур та найбільшою кількістю сільськогосподарських підприємств, що працюють у напрямку садівництва та ягідництва.

Область впевнено утримує провідні місця серед інших регіонів країни по кількості ВРХ та корів, а також по валовому виробництву молока та яєць всіма категоріями господарств.

На території регіону працюють одні з найкращих тваринницьких молочно-товарних комплексів в Україні, оснащені автоматизованими доїльними залами та роботизованими установками.

Аграрії Житомирщини є лідерами по використанню сучасних технологій та методів ведення агровиробництва, зокрема у рослинництві активно застосовується новітня сільськогосподарська техніка та обладнання; у тваринництві – зростає кількість суб'єктів господарювання, які мають статус племінного господарства, а продуктивність корів та якість молока у сільськогосподарських підприємствах області підвищується.

Щороку на території Житомирської області збільшуються площі під зрошенням, розвивається меліорація, створюються об'єднання водокористувачів.

Область має всі передумови для розвитку аграрного виробництва: 1,5 млн га сільськогосподарських земель, близько 1300 сільськогосподарських підприємств, понад 178 тис господарств населення та більше 200 підприємств харчової промисловості. Однак, незважаючи на це, регіональна економіка залишається сировинною, коли обсяги експорту сільськогосподарської сировини значно перевищують обсяги готової продукції із високою доданою вартістю.

Не реалізуюючи в подальшому наявні можливості агропромислового комплексу регіону, з кожним роком ми ставатимемо більш імпортозалежними та втрачатимемо можливості для розвитку галузі.

Ситуацію можливо змінити, підтримуючи та стимулюючи суб'єктів господарювання у їх бажанні переробляти сільськогосподарську сировину та створювати готовий продукт із високою доданою вартістю.

Окрім того, для стимулювання аграрного виробництва в регіоні, необхідно адаптувати агровиробників до нових викликів, в тому числі, зумовлених глобальними змінами клімату. Для цього важливо розбудовувати систему зрошення, що в найближчій перспективі не лише дозволить отримувати кращі врожаї, а мінімізує ризики підприємств.

Для досягнення оперативної цілі визначено ключові завдання:

1.3.1. Розвиток фермерства та малих форм господарювання на селі.

1.3.2. Підтримка та стимулювання переробки сільськогосподарської сировини та формування доданої вартості агропродукції.

1.3.3. Запровадження сучасних технологій та методів ведення агровиробництва та розширення інфраструктури для зберігання сільськогосподарської продукції.

1.3.4. Розвиток об'єктів інженерної інфраструктури меліоративних (зрошувальних) систем та малої генерації підприємствами агропромислового комплексу.

У сільськогосподарському виробництві Житомирської області домінуючою є частка виробництва господарств населення. Саме вони є основними виробниками плодоовочевої продукції, у них зосереджено виробництво майже 97% картоплі, 98% овочів і 72% плодів та ягід, вони забезпечують 81% виробництва м'яса, 79% виробництва молока, 87,5% виробництва яєць та 81% виробництва вовни у загально регіональному показнику.

Розвиток аграрного виробництва можливий лише за умови стимулювання діяльності таких форм господарювання, адже вони є більш мобільними та активними в разі настання кризи. Така підтримка повинна забезпечити динамічний розвиток вказаних господарств, трансформацію найбільш активних з них в підприємницькі структури.

Саме тому розвиток фермерства та малих форм господарювання є одним із інструментів підвищення зайнятості сільського населення через створення робочих місць. Також це є механізмом ефективного використання ресурсів сільського господарства, оскільки повною мірою реалізується економічна зацікавленість самих виробників, які переважно і є власниками ресурсів, або орендарями.

На цьому етапі важливою складовою повинна бути державна фінансова підтримка фермерських господарств, яка реалізовується одразу декількома програмами як з державного, так і з обласного бюджетів. Зокрема, грантові програми для започаткування власної справи, у тому числі у аграрній сфері; бюджетні субсидії та дотації для малих землевласників, в обробітку яких до 120 га земель сільськогосподарського призначення; компенсація вартості придбаної техніки чи обладнання українського виробництва; часткове відшкодування вартості придбаного обладнання для фермерських господарств області за рахунок коштів обласного бюджету тощо.

Сільське господарство області, з урахуванням природного і ресурсного потенціалу та залучених інвестицій, сприятиме зростанню обсягів виробництва у харчовій промисловості та зокрема продукції з доданою вартістю.

Формування високої частки доданої вартості агропродовольчої продукції є стратегічним орієнтиром формування системи продовольчого забезпечення регіону, розвитку аграрного сектору та агробізнесу, покращення соціально-економічних умов та якості життя сільського соціуму.

Основними проблемами є, в першу чергу, недостатність нових технологій, зокрема цифрових та обладнання для переробки сільськогосподарської сировини та відсутність дієвих механізмів створення ланцюгів економічних відносин між учасниками руху агропродовольчої продукції від виробника до кінцевого споживача, нерозвиненість організаційного забезпечення процесу створення доданої вартості, відсутність знань з формування «ланцюгів відносин» (особливо у сільськогосподарських товаровиробників, голів домогосподарств), низький рівень інституціонального забезпечення агробізнесу, відсутність спеціалістів, здатних організувати на локальному та регіональному рівнях ефективні збутові системи агропродовольчої продукції.

З метою їх вирішення стратегічним пріоритетом дій визначено спрямування зусиль на створення можливостей для підвищення доданої вартості в аграрній сфері, а саме:

широке використання сучасних технологій, у тому числі цифрових та обладнання для переробки сільськогосподарської продукції;

створення інфраструктури для зберігання сільськогосподарської продукції;

розвиток альтернативних видів економічної діяльності у сільській місцевості для отримання додаткових джерел доходу, створення нових робочих місць;

підтримка подальшого розвитку фермерства;

підтримка диверсифікації аграрного виробництва та заміщення імпорту;

підтримка підприємств з переробки сільськогосподарської сировини та створення готової продукції;

сприяння виходу регіональних виробників агропродовольчої продукції на нові експортні ринки шляхом підтримки їх участі на міжнародних виставках та організації торгових місій;

підвищення рівня обізнаності аграріїв основним аспектам ведення аграрного бізнесу;

залучення сільськогосподарських товаровиробників до нарад, семінарів, конференцій щодо інформування про умови та механізми створення ОВК, об'єктів малої генерації на базі їх підприємств;

застосування кращих сортів і гібридів сільськогосподарських культур в галузі рослинництва та підвищення селекційно-генетичного потенціалу поголів'я худоби у галузі тваринництва;

підвищення частки сільськогосподарської продукції регіональних виробників у структурі споживання населення області.

Індикатори досягнення оперативної цілі:

підвищення доходів індивідуальних домогосподарств;

створення нових робочих місць у сільських територіях;

кількість працюючих фермерських господарств;

рівень забезпеченості регіону агропродукцією власного виробництва;

обсяг експорту сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки;

кількість побудованих елеваторів, складів для зберігання сільськогосподарської продукції;

кількість створених об'єднань водокористувачів (ОВК) у регіоні;

динаміка збільшення площ сільськогосподарських угідь, які перебувають під зрошенням;

кількість об'єктів малої генерації, побудованої на базі сільськогосподарських підприємств;

Оперативна ціль 1.4. Органічні рослинництво і тваринництво та виробництво органічних продуктів харчування – точки конкурентоспроможності регіональної економіки, трансформовані у регіональну смарт-спеціалізацію

Сільське господарство є важливою галуззю регіональної економіки та одночасно відіграє провідну роль у розвитку сільських територій.

Як свідчить стратегічний аналіз, агропромисловий комплекс демонструє позитивну динаміку розвитку. Зокрема, по показнику валової сільськогосподарської продукції область стабільно перебуває в першій десятці серед регіонів країни. Маємо гарні показники урожайності у рослинництві, продуктивність корів у сільськогосподарських підприємствах щороку підвищується, аграрії постійно впроваджують новітні технології на всіх етапах виробничого процесу. Таким чином, сміливо можна констатувати, що сільське господарство Житомирщини має гарні перспективи для розвитку та подальшого росту.

Не менш важливе значення для галузі має харчова промисловість, яка є невід'ємною складовою агропромислового комплексу регіону. Адже виробництво продуктів харчування та забезпечення продовольчої безпеки області неможливі без сільського господарства.

Глобалізація ринків, посилення конкуренції, трансформація споживчих попиту і очікувань вимагають пошуку нових підходів щодо забезпечення конкурентоздатності сільгоспвиробників і переробників їх продукції та орієнтації в регіоні на новий стратегічний потенціал у цих секторах економіки.

Тому важливим стратегічним орієнтиром на 2021-2027 роки є інтенсифікація сільського господарства та усього агропромислового комплексу, складовою якого є харчова промисловість, шляхом впровадження інновацій, що дозволить оновити технологічні процеси на основі наукових досягнень і прогресивних практик.

Новим стратегічним потенціалом та потенційною точкою конкурентоздатності у цьому сегменті економіки є органічне сільськогосподарське виробництво та виробництво органічних продуктів харчування. Органічний ринок набирає стрімкої популярності, про що свідчить стрімке зростання у світі попиту на сертифіковані продукти харчування та такі тренди як «здорове харчування» і «чисті продукти». В окремих країнах навіть молоді люди виключно або регулярно купують органічні продукти. Органічні продукти інтегруються в культуру споживання і українців, зокрема це сім'ї з достатніми доходами та у яких є малі діти. Найбільшим попитом користуються овочі, фрукти, хліб, круп'яні вироби та молочні продукти.

Хоча українські виробники в більшості орієнтовані на експорт, але широкий перелік продукції, яку вони пропонують – зернові, масляничні і бобові культури, молочні, м'ясні продукти, джеми, соки, мед і продукти з нього, цілющі трави, ягоди, гриби та інше знаходить покупців і в Україні.

Також слід відмітити наявність Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», що є принципово важливим, адже він визначає процедуру регулювання і контролю цієї сфери.

Житомирщина має потенціал, можливості і практику розвитку органічного сільськогосподарського виробництва та виробництва органічних продуктів харчування. Така економічна спеціалізація регіону обумовлена динамічним зростанням попиту та ринку органічних продуктів харчування, вигідним транспортно-географічним розташуванням області та близькістю до міста Києва – значного місця збуту такої продукції.

І хоча це «молодий» сектор регіональної економіки, але є досить перспективною точкою конкурентоздатності регіональної економіки, а тісна взаємодія з регіональною наукою та завдяки цьому широке впровадження інновацій та цифрових розробок, дозволить трансформуватися у регіональну смарт-спеціалізацію.

Орієнтація на високотехнологічне органічне сільськогосподарське виробництво забезпечить можливість для стійкого розвитку територій, зокрема сільських, зменшення трудової міграції з них та підвищення якості життя сільського населення.

В області нараховується 35 операторів органічного виробництва, які здійснюють діяльність у молочній галузі, рослинництві, тваринництві, птахівництві. Зокрема, органічним виробництвом займаються такі аграрні підприємства як ПП «Галекс Агро», ТОВ «Органік мілк», ТОВ «Органічний м'ясний продукт», ФГ «Домашня курочка», ТОВ «Аметист Оле», ТОВ «Гербатіка», АТ «Житомирський маслозавод», інші.

ПП «Галекс-Агро» – одне з найбільших органічних господарств України та перше господарство в Житомирській області, яке реалізує модель повноцінної екосистеми, в якій поєднується вирощування органічних культур і органічне тваринництво. Господарство здійснює виробництво рослинницької продукції на площі 7 тис. га, з яких 5 тис. га сертифіковані як органічне землеробство. Основна спеціалізація – вирощування зернових та зернобобових культур, зокрема пшениці, полби (спельти), жита, ячменю, вівса, пелюшки, бобів, вики, гречки та проса.

Підприємство на сьогодні є найбільшим молочно-товарним комплексом в області, який утримує понад 4 тис голів ВРХ, має найсучасніші технології утримання худоби, лабораторії та потужності для переробки.

ПП «Галекс Агро» є вертикально інтегрованою структурою, до складу якої входить чотири підприємства: ТОВ «Агровест Груп», ТОВ «Органік мілк», ТОВ «Органічний м'ясний продукт», ФГ «Домашня курочка». Це унікальний приклад того, як одне підприємство поєднує у собі весь процес від вирощування органічної сільськогосподарської сировини, до виробництва і реалізації готового органічного продукту.

До прикладу, ТОВ «Органік мілк» протягом багатьох років залишається лідером України по виробництву органічних молочних продуктів. Товариство виготовляє близько 30 видів органічної молочної продукції та пропонує споживачам: молоко м'якої пастеризації, кефір термостатний, сметану термостатну, ряжанку термостатну, м'які сири – творог і бринзу та вершкове масло, які реалізуються під торговою маркою «О». Молоко для виробництва органічних продуктів постачається із власних ферм ПП «Галес Агро» та ТОВ «Агровест Груп».

ТОВ «Органічний м'ясний продукт» - ще одне сертифіковане органічне підприємство холдингу, яке виготовляє м'ясні продукти. Асортимент продукції під ТМ Organic Meat включає в себе близько 30 видів. Це продукти зі свинини та яловичини, вироби з сала, ковбаси: варені, варено-копчені, напівкопчені, твердокопчені, сосиски, сардельки, ковбаси паштетні, паштети м'ясні та інше. Саме підприємство здійснює свою діяльність в рамках продуктового ланцюжку від вирощування кормів, утримання поголів'я м'ясо-молочного стада до переробки сировини та виробництва і просування на ринку готової продукції високої якості.

ФГ «Домашня курочка» - фермерське господарство, яке утримує органічних курей та спеціалізується на виробництві органічних курячих яєць. Підприємство є постачальником органічної сировини виробництва заводів ТОВ «Органічний м'ясний продукт» та ТОВ «Органік мілк». Окрім того, продукцію господарства оцінили споживачі багатьох країн Європи та Сходу.

Ще одним прикладом успішного органічного виробництва у регіоні є підприємства, які працюють з лікарськими рослинами: ПрАТ «Ліктрави» та ТОВ «Гербатіка». Обидва підприємства сертифіковані як органічні оператори українського ринку відповідно до національного законодавства та активно експортують власну органічну продукцію до європейських країн.

Як показує досвід, органічними можуть бути навіть дикороси, на виробництві та експорті яких спеціалізується ТОВ «Аметист Оле» - підприємство, яке експортує органічні ягоди з північних лісів Житомирщини.

Завдяки спільній підтримці держави та міжнародних партнерів, зокрема, програми USAID Агро, на території області за останні роки з'явилося ще декілька суб'єктів господарювання, які вирощують органічні сільськогосподарські рослини, зернової та технічної групи.

Органічні овочі, снеки, фруктово-ягідні роли, мед, морозиво – це ті органічні продукти, які виготовляють регіональні товаровиробники. Щороку їх кількість та асортимент збільшується, що свідчить про перспективність та актуальність напрямку. Більше того, «зелений курс», який обрала Європа на найближчі 30 років підтверджує правильність обраного вектору розвитку галузі та регіону в цілому.

Досягнення оперативної цілі передбачає вирішення таких пріоритетних завдань:

1.4.1. Сприяння фермерству в освоєнні інноваційних методів ведення органічного сільськогосподарського виробництва.

1.4.2. Сприяння позиціонуванню виробників органічної продукції на зовнішніх ринках.

1.4.3. Популяризація і просвітництво щодо переваг споживання органічної продукції.

Розширення наявної в регіоні позитивної практики органічного виробництва може бути досягнуто шляхом підтримки фермерства, зайнятого та/або орієнтованого на органічне виробництво шляхом фінансової підтримки у рамках державних та обласних цільових програм розвитку агропромислового комплексу, а також реалізації інвестиційних проєктів інтенсивних технологій максимальної переробки органічної сільськогосподарської продукції, чому сприятимуть виконання одного з завдань оперативної цілі 1.1. цієї стратегічної цілі, та комплексних проєктів регіонального

розвитку, на які можуть бути залучені кошти державного фонду регіонального розвитку, міжнародної технічної допомоги та кошти ЄС у рамках реалізації окремих пілотних ініціатив тощо.

Також передбачається налагодження тісної комунікації органів влади з бізнесом цього спрямування для обміну інформацією з проблемних питань щодо залучення інвестиційних ресурсів з метою їх вирішення, а також з питань широкої промоції результатів і досягнень підприємств у цій сфері, просування продукції на зовнішні ринки, що розширить можливості для завоювання нових ніш її збуту. Це завдання забезпечуватиметься шляхом сприяння участі представників цього сектору виробництва у форумах, виставкових заходах, ярмарках українського рівня та зарубіжних, якщо такі проводитимуться.

Регіональні органічні виробники мають неабиякий досвід у цьому питанні, що може слугувати яскравим прикладом для майбутніх підприємств органічного сектору. ПП «Галекс Агро», ТОВ «Органік мілк», АТ «Житомирський маслозавод», ТОВ «Гербатіка» - найактивніші українські органічні товаровиробники, які беруть участь у міжнародних ярмарках, виставках, конференціях та інших заходах щодо позиціонування органічних виробників на зовнішніх ринках.

Передовий досвід зарубіжних країн та власний свідчить, що шляхом розширення виробничого процесу в цьому секторі є вертикальна інтеграція, яку практикує ПП «Галекс Агро». Це дає можливість поєднати в один ланцюг виробництво продукції рослинництва та/або тваринництва, його обслуговування, переробку і реалізацію. Тобто максимізується ефект цих видів діяльності, а саме: збільшується виробнича база, мінімізується посередництво, зростають обсяги виробництва та доля кінцевої продукції на ринках збуту.

Така форма організації виробництва є стратегічно перспективною, оскільки є більш адаптивною в умовах посилення конкуренції і підвищує зацікавленість зокрема іноземних інвесторів.

Тому передбачається вжиття заходів щодо залучення фермерів до такої інтеграції або сприяння їх об'єднанню, а також переробників органічної сільськогосподарської продукції. Адже невеликі органічні господарства мають недостатню фінансову спроможність для впровадження інновацій.

В подальшому на базі таких вертикально інтегрованих господарств можливе формування органічного кластеру, що є одним із завдань оперативної цілі 1.1.

Органічне виробництво – це широке застосування інноваційних технологій тому одним із важливих завдань визначено налагодження тісної взаємодії виробників органічної продукції з наукою з метою пошуку нових шляхів глибокої і різносторонньої їх інтеграції.

Для широкого впровадження інноваційних розробок в органічному виробництві важливого значення набуває формування нового профілю компетенцій. Для роботи у таких господарствах і на таких виробництвах необхідні спеціалісти нової формації, що означає необхідність їх підготовки та перепідготовки відповідно до вимог ведення органічного сільського господарства та виробництва органічних продуктів харчування.

Такою потужною навчальною і науковою базою в області є Житомирський національний агроекологічний університет, який бере участь у Німецько-Українському проєкті, що передбачає співпрацю в галузі органічного землеробства. На базі університету функціонує Поліський центр органічного виробництва «Полісся Органік», органік школа, проводиться ярмарок органічної продукції, на 7 факультетах впроваджено курс «Органічне виробництво», ведеться наукова робота, видаються довідники і посібники на цю тематику.

Крім того підготовка фахівців для сільського господарства здійснюється Житомирським агротехнічним коледжем, а наукові розробки – Інститутом сільського господарства Полісся Національної академії аграрних наук України.

Можливими напрямками реалізації цього завдання можуть бути: створення онлайн платформи для надання консультацій та обміну знаннями, проведення практичних семінарів на базі передових господарств, розроблення та поширення технологічної або дорожньої карти переходу від традиційного до органічного виробництва тощо.

Не менш значимою є широка популяризація здорового харчування серед населення, яка може проводитися в ОТГ у рамках проведення тематичних акцій, фестивалів, свят, а також просвітницька робота шляхом видання брошур, листівок для їх поширення у медичних закладах, закладах освіти тощо.

Виконання визначених завдань забезпечить формування в області конкурентоздатної точки зростання економіки.

Однак, в сучасних умовах для стійкого підвищення ефективності і подальшого розвитку потенціалу органічного виробництва в області необхідне впровадження інформаційних технологій.

В умовах швидких змін бізнес не може працювати по старих моделях. Діджиталізація – це вже реальність для бізнесу і є вже не лише фактором підвищення конкурентоздатності, а головною умовою збереження конкурентних позицій і закріплення на ринках.

Сьогодні виробництво та управління його процесом повинно бути не лише модернізоване, але й бути «розумним», тобто базуватися на цифрових технологіях.

В ряді підприємств агропромислового комплексу Житомирщини впроваджуються комп'ютерні модулі на сільськогосподарській техніці, призначені для контролю витрат палива, насіння, норми внесення добрив. Також окремі використовують такі технології точного землеробства, як системи глобального позиціонування (GPS-навігатори), аналіз проб ґрунту у заданих точках, супутникова та аерофотозйомка та спеціальні програми для агроменеджменту на базі геоінформаційних систем.

Ці технології та програми дають можливість визначити стан ґрунту, зменшити витрати на проведення польових і лабораторних робіт, контролювати роботу транспорту і механізмів, оперативно приймати необхідні управлінські рішення.

Оперативна інформація необхідна виробникам не лише на етапі виробництва продукції, але у ході її просування на ринки, у тому числі – зовнішні, і цьому сприяють інформаційно-комунікаційні технології.

Зокрема аналіз надходження продукції до покупця завчасно і в товарному вигляді може забезпечити технологія блокчейн.

Тому цифровізація технологічних процесів у секторі органічного виробництва шляхом впровадження розробок науковців та ІТ-компаній дозволить трансформувати його з конкурентоздатної точки регіональної економіки в регіональну смарт-спеціалізацію.

Індикатори досягнення оперативної цілі:

- кількість фермерських господарств, що здійснюють органічне виробництво;
- кількість інвестиційних проєктів, реалізованих у органічному виробництві;
- кількість вертикально інтегрованих підприємств у органічному виробництві;
- кількість наукових розробок, впроваджених в органічному виробництві;
- обсяг виробництва органічних харчових продуктів;
- обсяг експорту органічних харчових продуктів;
- кількість проведених форумів, виставок, ярмарків, на яких позиціонувалася регіональна органічна продукція.
- кількість заходів регіонального рівня, на яких було здійснено популяризацію споживання органічних продуктів.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 2. ІНТЕГРОВАНІЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ З УРАХУВАННЯМ ІНТЕРЕСІВ МАЙБУТНІХ ПОКОЛІНЬ

В області успішно здійснена реформа децентралізації. Процеси, що відбуваються у її рамках, сприяли розвитку життєвого середовища територіальних громад, що об'єдналися. Громади стали спроможними та мають значно більше повноважень, що дає можливість реалізовувати проєкти регіонального розвитку, забезпечувати сталий розвиток як міст так і сільських територій та вирівнювати існуючі територіальні диспропорції.

В подальшому передбачається забезпечення їх стійкого розвитку, який базується на економіці, інфраструктурі, що поєднуються з принципами безпеки, в тому числі екологічної.

На сьогодні стає очевидним, що кожна територіальна громада є активним учасником економічної конкуренції і прагне завоювати свої ніші на внутрішньому і зовнішніх ринках, конкуруючи за інвестиції та кваліфіковані кадри.

Території більшості ТГ є сільськими, на яких недостатньо розвинуті промислове виробництво і сфера послуг, або навіть взагалі відсутні.

Їх поступову інтеграцію в регіональну економічну систему, на перших порах, може забезпечити розвиток сільського туризму, що дасть можливість задіяти місцевий потенціал і місцеві трудові ресурси та бути перспективною підприємницькою ініціативою на сільських територіях. Адже, у його розвитку зацікавлені усі суб'єкти туристичного ринку: туристи, орієнтовані на активний відпочинок в екологічно чистій сільській місцевості, суб'єкти господарювання, зокрема ФОПи, отримуючи доходи від надання туристичних послуг, органи місцевого самоврядування, залучаючи інвестиції у розвиток громади у рамках державно-приватного партнерства.

Розвиток цього виду туризму також сприятиме облаштуванню територій, збереженню сільської культурної самобутності, розвитку особистих підсобних господарств, виробництву екологічно чистих продуктів, збереженню та упередженню деградації навколишнього середовища.

Реалізація одного з визначених пріоритетів стратегічної цілі 1, а саме розвиток в області конкурентоспроможного органічного сільськогосподарського виробництва та виробництва органічних продуктів забезпечує можливість розвивати на сільських територіях такого виду сільського туризму як агротуризм, який матиме для них таке ж важливе значення як і сільський в цілому, а також слугуватиме популяризації цього виробництва в Україні та за її межами.

Розвиток туризму має не менше значення і для міських територій, оскільки не зважаючи на відносно розвинутий їх економічний потенціал та інфраструктуру, він сприяє їх подальшому розвитку та може стати важливою галуззю економіки і генератором перспективних довгострокових інвестицій, забезпечуючи покращення іміджу цих території та вмиле їх просування.

Не менше значення матиме включення до загальних регіональних туристичних маршрутів населених пунктів усіх територіальних громад, в яких є туристичний потенціал, а саме рекреаційний і культурно-історичний.

Передбачається, що в стратегічній перспективі територіальні громади можуть бути як головними виробниками туристичного продукту як саморганізовані системи, так і одночасно складовою комплексного пакету туристичних послуг регіону та забезпечувати як формування власного так і регіонального туристичного ресурсу.

Територіальні громади, розвиваючи туризм на своїх територіях, матимуть можливість: активізувати розвиток підприємництва та супутніх галузей (транспорт, зв'язок, торгівля, ресторанне господарство), створити нові робочі місця, зменшити рівень безробіття, збільшити надходження до місцевого бюджету, забезпечити відновлення роботи закладів культури, відновити або розвивати народні промисли, запровадити проведення різноманітних фестивалів тощо.

Перспектива розвитку туризму в територіальних громадах вимагає визначення пріоритетом збереження і розвиток історико-культурної спадщини.

Для забезпечення їх туристичної привабливості важливе значення має подальший розвиток інфраструктури.

Якісна інфраструктура також робить території привабливими і для інвесторів, і для нових бізнес-структур, що означає зростання ділової активності, створення нових робочих місць, збільшення доходів населення та надходжень до місцевого бюджету.

Стан комунальної інфраструктури територіальних громад, а це стан систем водозабезпечення і водовідведення, каналізації, очисних споруд визначає рівень комфортності життя в них. Не менш важливе значення має рівень забезпечення енергоефективності в територіальних громадах. Тому передбачається вжиття комплексу енергозберігаючих заходів на підприємствах комунальної теплоенергетики та у житловому секторі.

Також перспективним напрямом дій буде подальший розвиток альтернативної енергетики, безпечної для довкілля.

Економічний і соціальний розвиток кожної територіальної громади починається з просторового планування, що є ключовим інструментом визначення довгострокових стійких рамок її розвитку. А тому розроблення планів розвитку ТГ, комплексних програм відновлення, планів відновлення визначено одним із пріоритетним завдань.

Ефективність розвитку громад в першу чергу залежить від стану доріг, що є складовою загальної інфраструктури. Якісні дороги, що забезпечать транспортну доступність – це одна із складових досягнення більш масштабної мети, а саме підвищення якості життя населення, а також стануть лакмусовим папірцем інвестиційної привабливості територій.

Збільшення прав територіальних громад та підвищення в сучасних умовах вимог до якості і комфорту життя населення в них, раціонального використання навколишнього середовища та упередження його забруднення передбачають вжиття заходів з організації впорядкування їх територій, облаштування населених пунктів, що входять до їх складу, поводження з відходами та підвищення екологічної культури їх жителів та забезпечення еколого-економічного балансу.

Комфортність умов проживання людей у територіальних громадах визначатиметься забезпеченням громадської безпеки та належного цивільного захисту в них.

Тому другою стратегічною ціллю є забезпечення сучасного і безпечного життєвого середовища в територіальних громадах, як умови, що забезпечить вирівнювання диспропорцій у їх розвитку та відповідно в умов життя населення.

Для досягнення цієї стратегічної цілі визначено такі оперативні цілі:

- 2.1. Розбудова ефективного місцевого самоврядування.
- 2.2. Просторове планування, модернізована інфраструктура, енергозбереження та підтримка альтернативної енергетики.
- 2.3. Якісні місцеві дороги (мости і шляхопроводи), транспортна доступність, належний благоустрій, чисте і безпечне довкілля.
- 2.4. Сприяння розвитку туризму, збереження і розвиток історико- культурної спадщини.
- 2.5. Цифрова інфраструктура, адміністративні та інші публічні (електронні публічні) послуги.
- 2.6. Громадська безпека та належний захист від надзвичайних ситуацій.

Реалізація цієї стратегічної цілі стане вкладом в реалізацію 1, 3, 5-13 та 15-17 ЦСР ООН.

Оперативна ціль 2.1. Розбудова ефективного місцевого самоврядування

Розбудова ефективного місцевого самоврядування в області та країні в цілому потрібна для створення і підтримки повноцінного, безпечного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, в умовах жорсткого сьогодення.

З початком повномасштабного вторгнення значення децентралізації зазнавало змін. На початку реформа вважалася успішною для вирішення завдань місцевого економічного розвитку. Після 24.02.2024 децентралізація успішно пройшла

випробування та показала свою актуальність в умовах воєнного стану та необхідність для спільної оборони та спротиву ворогові.

Для досягнення цілі визначені такі завдання:

1.1. Розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування з урахуванням практик ЄС.

2.1.2. Сприяння удосконаленню професійних знань, умінь, навичок посадових державних службовців та осіб місцевого самоврядування, зокрема у сфері стратегічного планування, розвитку різних форм співробітництва та управління публічними інвестиціями.

2.1.3. Сприяння розвитку різних форм співробітництва та розбудові партнерств, у тому числі міжнародних, на місцевому рівні.

2.1.4. Сприяння залученню коштів міжнародної технічної допомоги та міжнародних фінансових організацій для реалізації публічних інвестиційних проектів для відновлення та розвитку територіальних громад.

2.1.5. Підвищення якості стратегічного планування та проектного менеджменту в територіальних громадах з метою успішної реалізації розвиткових проектів.

Для виконання визначених завдань передбачається:

сприяння удосконаленню професійних знань, умінь, навичок посадових державних службовців та осіб місцевого самоврядування, зокрема у сфері стратегічного планування, розвитку різних форм співробітництва та управління публічними інвестиціями;

сприяння залученню коштів міжнародної технічної допомоги та міжнародних фінансових організацій для реалізації публічних інвестиційних проектів для відновлення та розвитку територіальних громад;

залучення до розроблення стратегій розвитку територіальних громад, програм соціально-економічного та культурного розвитку територіальних громад, цільових програм з інших питань самоврядування, вирішення нагальних проблем громади громадських організацій, представників бізнесу та науки, експертів з питань місцевого самоврядування, активних жителів громади незалежно від статі.

Індикатори досягнення оперативної цілі:

Чисельність державних службовців та осіб місцевого самоврядування, які удосконалили професійні знання, уміння, навички посадових, зокрема у сфері стратегічного планування, розвитку різних форм співробітництва та управління публічними інвестиціями;

відсоток ТГ, в яких залучалися до розроблення стратегій розвитку територіальних громад, програм соціально-економічного та культурного розвитку територіальних громад, цільових програм з інших питань самоврядування, громадські організації, представники бізнесу та науки, експерти з питань місцевого самоврядування, активні жителі громади.

Оперативна ціль 2.2. Просторове планування, модернізована інфраструктура, енергозбереження та підтримка альтернативної енергетики

Просторове планування є важливим для забезпечення економічної, соціальної і екологічної вигоди територіальними громадами шляхом створення стабільних і передбачуваних умов для їх розвитку, залучення інвестицій у їх розвиток, раціонального використання земельних і природних ресурсів.

Воно дозволяє реально оцінити економічні, соціальні умови і визначити варіанти найбільш ефективного розвитку громади, охорони природних ресурсів і історико-культурних цінностей. Це інструмент, що забезпечить ефективну управлінську діяльність органів місцевого самоврядування та дасть можливість оперативно приймати рішення щодо забезпечення життєдіяльності громади в будь-якій сфері та забезпечити сталий розвиток і безпечне життєве середовище.

Інфраструктура важливий елемент функціонування територіальних громад, а також фактор їх конкурентоздатності і інвестиційної привабливості. Також її стан має важливе значення для забезпечення потреб територій та створення комфортних умов для життя.

Не зважаючи на значні відмінності у соціально-економічному розвитку територіальних громад області, комунальна інфраструктура в усіх в більшій чи меншій мірі не відповідає сучасним стандартам комфортності і санітарним вимогам. Її технічний стан у більшості територіальних громад оцінюється як незадовільний. Комунальні підприємства мають високий рівень зносу мереж і основних фондів та у зв'язку з цим високий рівень втрат, а також високий рівень затрат через значну вартість енергоносіїв. Наслідком цього є низька якість комунальних послуг та їх невідповідність потребам споживачів.

При цьому, у сільській місцевості комунальна інфраструктура має точковий (локальний) характер або взагалі відсутня. В цій місцевості, в залежності від особливостей території та умов розвитку, населення використовує індивідуальні способи опалення житлових будинків, в багатьох випадках для індивідуального водопостачання – криниці або власні свердловини. В індивідуальному порядку обеззаражуються та локалізуються господарсько-побутові стічні води, у зв'язку з чим виникає загроза забруднення поверхневих і підземних джерел водопостачання.

Комунальна інфраструктура характеризується низькою інвестиційною привабливістю. Основним джерелом фінансування є кошти місцевих бюджетів, яких в більшості випадків достатньо лише для вирішення поточних проблем, а не проведення реконструкції, модернізації та розвитку об'єктів комунальної інфраструктури, що зменшує надійність і безпечність їх роботи.

Відтак відбувається багато аварій з причини зношеності мереж, особливо у зимовий період, а подальше зростання зношеності збільшує їх кількість та затрати на їх ліквідацію. Це призводить до втрат води, тепла у ході транспортування.

До втрат тепла та перевитрат енергоресурсів також призводить недостатність заходів із забезпечення енергозбереження як у комунальній теплоенергетиці так і у житловому секторі.

Технічний стан котелень підприємств комунальної теплоенергетики, в яких використовується 36,2% котлів з терміном експлуатації більше 20 років, потребує оновлення з метою забезпечення якісного опалювального сезону.

Крім зношеності водопровідних мереж має місце недостатність роботи систем водоочистки, перебої з знезараженням води із-за відсутності необхідних реагентів. Тому постачання чистої питної води є в області однією з найгостріших і соціально вагомих проблем. Вода, що постачається населенню, бюджетним установам, зокрема закладам освіти, охорони здоров'я, та частково на потреби підприємств, не відповідає гігієнічним нормативам і санітарно-хімічним показникам, що створює загрозу для здоров'я населення та визначає ступінь екологічної і епідеміологічної безпеки в регіоні.

Серйозну загрозу для безпечності навколишнього середовища мають проблеми з очисткою стічних вод. Наявні каналізаційні очисні споруди та комплекси не дозволяють забезпечити потрібну ефективність їх очищення. А це, в свою чергу, призводить до деградації річок, забруднення підземних вод, що може призвести до екологічної катастрофи на окремих територіях з відповідними негативними наслідками для здоров'я населення та рослинного і тваринного світу.

Тому гостро стоїть питання необхідності вжиття комплексу заходів з модернізації, будівництва нових систем з використанням новітніх технологій, реконструкції існуючих з урахуванням потреб територіальних громад, санації та ревіталізації комунальної інфраструктури, що забезпечить підвищення якості послуг у цій сфері та матиме позитивний вплив на якість життя населення.

Проекти альтернативної енергетики, енергоощадних технологій та заходів з енергозбереження в комунальній і бюджетній сферах та у житловому секторі є важливими для впровадження в територіальних громадах для забезпечення, в першу чергу, власної енергонезалежності та економії бюджетних коштів на утримання об'єктів соціальної сфери. Також важливим є підвищення поінформованості населення про реформу в житлово-комунальному господарстві, щодо розвитку та переваг системи самоорганізації шляхом утворення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, про права та обов'язки споживачів, відносин з виконавцями послуг та з питання необхідності енергозбереження.

Це в кінцевому результаті дасть можливість забезпечити ефективний менеджмент та створити модель «Енергоефективна громада».

Громада виграє від цього в тому, що інвестори, які будуватимуть об'єкти відновлювальних джерел енергетики та високоманеврові (балансуючі потужності) можуть зареєструватися в ній як юридичні особи або фізичні особи - підприємці, та вноситимуть свою частку в наповнення її бюджету.

Тому нагальна необхідність вирішення вищезазначених проблем та необхідність реалізації визначених пріоритетів обумовила вибір цієї оперативної цілі та підкреслює важливість її як одного з пріоритетів для досягнення другої стратегічної цілі.

Для досягнення цілі визначені такі завдання:

2.2.1. Підвищення якості житлового фонду: реконструкція старих будівель, забезпечення доступного житла для населення.

2.2.2. Модернізація системи централізованого тепlopостачання.

2.2.3. Забезпечення споживачів якісним водопостачанням та водовідведенням шляхом розвитку та реконструкції систем централізованого водопостачання та централізованого водовідведення.

2.2.4. Розвиток та ефективна інтеграція розподіленої генерації електричної енергії в територіальних громадах, створення системи розподілу micro grip на базі “розумних мереж”.

2.2.5. Розвиток генерації електричної енергії з відновлюваних джерел та застосування установок зберігання енергії.

2.2.6. Розроблення регіонального енергетичного плану області до 2030 року та погодження розроблених муніципальних енергетичних планів громад області.

2.2.7. Розроблення містобудівної документації територіальних громад області.

Для виконання визначених завдань передбачається:

здійснення реконструкції старих будівель, забезпечення доступного житла для населення, з метою підвищення якості житлового фонду;

реалізація проєктів: з реконструкції, капітальних ремонтів мереж і об’єктів; модернізації шляхом впровадження сучасних і енергозберігаючих технологій, у тому числі інтелектуальних з елементами цифровізації виробничих процесів, заміни застарілого обладнання на сучасне та ефективне; будівництво нових об’єктів і мереж, відновлення окремих технологічних споруд і комплексів;

заміна котлів та іншого обладнання на підприємствах комунальної теплоенергетики;

сприяння впровадженню енергозберігаючих заходів у житловому секторі (встановлення теплових пунктів у багатоквартирних будинках, термостатів, утеплення фасадів будинків, включаючи вікна і входні двері) та заходів з встановлення сонячних батарей шляхом фінансової підтримки у рамках реалізації відповідних обласної і місцевих програм;

запровадження інноваційних технологій у системі управління міст на засадах концепції розумного міста (Smart City) з метою перетворення їх на технологічно розвинені і комфортні для життя;

сприяння реалізації проєктів альтернативної енергетики з балансуєчими потужностями, у тому числі сонячної в у рамках обласної та місцевих цільових програм;

забезпечення інтеграції розподіленої генерації електричної енергії в територіальних громадах, створення системи розподілу micro grip на базі “розумних мереж”

забезпечення розроблення регіонального енергетичного плану області до 2030 року та погодження розроблених муніципальних енергетичних планів громад області;

забезпечення просторового планування в територіальних громадах та забезпечення ефективності цього процесу шляхом створення геопорталів міст обласного значення. Також передбачення у проєктах містобудівної документації промислових зон, груп підприємств, територій на яких розміщена інноваційна інфраструктура, інвестиційних планів постачальників ресурсів (електроенергія, водопостачання і водовідведення, газопостачання).

Індикатори досягнення оперативної цілі:

кількість об'єктів житлового фонду, на яких проведені капітальні ремонти та/або реконструкція;

протяжність відремонтованих/побудованих мереж (водопостачання/водовідведення/теплопостачання);

кількість об'єктів комунальної інфраструктури, на яких проведені капітальні ремонти та/або реконструкція;

кількість нових об'єктів комунальної інфраструктури, введених в експлуатацію;

кількість модернізованих котелень;

кількість встановлених сучасних котлів у котельнях;

обсяг економії газу від впровадження енергозберігаючих заходів на підприємствах комунальної теплоенергетики;

кількість фізичних осіб/ООСБ, що отримали фінансову підтримку з обласного та місцевих бюджетів на впровадження енергоефективних заходів;

обсяг коштів з місцевих бюджетів, спрямований на підтримку розвитку альтернативної енергетики;

питома вага споживання альтернативної енергії в енергобалансі області.

Оперативна ціль 2.3. Якісні місцеві дороги (мости і шляхопроводи), транспортна доступність, належний благоустрій, чисте і безпечне довкілля

Економічний і соціальний розвиток кожної територіальної громади зокрема та регіону в цілому, в першу чергу, залежить від стану доріг. Якісні дороги і транспортна доступність – це одна із складових досягнення більш масштабної мети, а саме підвищення якості життя населення, а також є основою інвестиційної привабливості територій.

Суб'єкти господарювання, зокрема представники малого і середнього бізнесу, в першу чергу, орієнтовані на обслуговування автомобільним транспортом, тому стан доріг для них має особливе значення.

Розвиток туризму в перспективі також вимагатиме розширення їх мережі та поліпшення якості.

В свою чергу, в стратегічній перспективі розвиток галузей виробництва та сфери послуг зі значною часткою доданої вартості обумовить зростання обсягу автомобільних перевезень та ще більше посилить навантаження на місцеві дороги.

Не зважаючи, що через територію області проходять дороги державного значення, що дає можливість в певній мірі задовольняти багато потреб територіальних громад в цілому або населених пунктів, через які вони проходять, суб'єктів господарювання та різних категорій населення, якість місцевих доріг (мостів і шляхопроводів) в умовах зростання економічної активності та рівня автомобілізації населення – це виклик, який не вдалося подолати. Фактично виконані роботи з їх реконструкції та капітального ремонту не відповідають потребам. При цьому, частина населених пунктів не мають зв'язку з дорогами державного значення.

Якщо дороги в містах обласного значення та в окремих районних центрах більш менш впорядковані, то проблема доріг в сільській місцевості стоїть особливо гостро. Низькі технічні параметри сільських доріг через їх тривалий період експлуатації

(побудовані в минулому сторіччі), не проведення належного їх ремонту і утримання призвели до суттєвого погіршення або навіть повного локального руйнування дорожнього полотна. Як наслідок, це стримує розвиток сільських територій, негативно позначається на безпеці дорожнього руху, створює труднощі з наданням швидкої медичної допомоги, підвозу дітей та вчителів до опорних шкіл.

Ураховуючи актуальність проблеми місцевих доріг (мостів і шляхопроводів), стратегічним пріоритетом визначено вжиття заходів з поліпшення їх стану у рамках реалізації відповідних цільових державних та місцевих програм та проєктів регіонального розвитку у рамках державно-приватного партнерства, залучення бізнесу, що здійснює діяльність на території громад, до їх співфінансування. І, в першу чергу, увага буде зосереджена на приведенні у належний стан доріг, якими здійснюється довозення учнів до опорних закладів загальної середньої освіти, а також громадян до закладів охорони здоров'я.

Активізація проведення робіт з будівництва, реконструкції та капітального ремонту місцевих доріг (мостів і шляхопроводів), використання на цю мету місцевих будівельних матеріалів з метою здешевлення їх вартості стане додатковим імпульсом для розвитку будівельної галузі в окремих територіальних громадах та регіону в цілому.

Якісні місцеві дороги забезпечать транспортну доступність між населеними пунктами в межах громади, зокрема до адміністративних центрів, найближчих міст з населенням понад 50 тис. осіб та до регіонального центру. Тому важливим пріоритетом також буде розширення діючої мережі автобусних маршрутів та залучення більш широкого кола перевізників для збільшення кількості рейсів. Також буде забезпечено у повному обсязі сільські населені пункти шкільними автобусами, які відповідають технічним та безпековим вимогам.

Розширення прав територіальних громад, а також підвищені вимоги до якості життя, до раціонального використання навколишнього середовища суттєво впливають на потреби облаштування територій і впорядкування населених пунктів, загострюють проблеми благоустрою і підвищують до нього вимоги.

Благоустрій і озеленення мають важливе значення для розвитку територіальних громад, оскільки саме в цій сфері створюються умови для комфортного життя.

Порушення благоустрою створює дискомфорт для жителів та труднощі для здійснення господарської діяльності. Зокрема, захаращеність частини вулиць, накопичення сміття, будівельних матеріалів на них створюють перешкоду для проїзду автомобілів, спецтехніки, машин швидкої допомоги.

В сучасних умовах людина стає більш вимогливою до елементів благоустрою, до їх оригінальності. Це вимагає пошуку нових підходів до облаштування територій населених пунктів.

За останні роки в територіальних громадах, зокрема міст обласного значення та в ТГ чимало зроблено для покращення благоустрою. Але рівень його є недостатнім, а зокрема в населених пунктах сільських територій – не відповідає сучасним вимогам, або взагалі відсутній. В більшості громад роботи з благоустрою не мають комплексного характеру, багато об'єктів потребують оновлення чи завершення.

Тому в стратегічній перспективі, в першу чергу, передбачається поліпшити зовнішній облік міст і сіл, що значно підвищить їх інвестиційну, туристичну привабливість та підвищить комфортність проживання.

В містах в перспективі передбачається поліпшення стану зелених зон (парків, скверів, набережних) та інших місць загального відпочинку, побудова об'єктів благоустрою за новими стандартами. Також необхідним є проведення робіт з поліпшення стану тротуарів, створення велодоріжок та місць для паркування транспорту, оновлення вуличного освітлення, встановлення лавок, інформаційних табло на зупинках міського транспорту, подальше впровадження інформаційних технологій в управління рухом міського транспорту та благоустроєм.

В селах і селищах передбачається будівництво вуличного освітлення, дитячих майданчиків, місць загального відпочинку.

Головним завданням стійкого розвитку громад є створення безпечного середовища та забезпечення належного санітарного та екологічного стану в них. Якщо на сьогодні в містах забезпечена централізована система збору сміття, то в сільській місцевості вона в основному відсутня.

Тому передбачається вжиття заходів, спрямованих на забезпечення утилізації сміття, ліквідації несанкціонованих його звалищ, створення нових полігонів твердих побутових відходів і забезпечення безпечності діючих та вирішення питань його переробки.

Поліпшення екологічного стану в територіальних громадах не обмежується тільки вирішенням проблеми твердих побутових відходів.

Не менш гострою є проблема промислових відходів, обсяг яких значно перевищує обсяги побутових. Це відходи різного ступеню токсичності і небезпеки для навколишнього середовища територіальних громад та їх мешканців. Адже більшість відходів природньо не розкладаються, а тому є небезпечними забруднювачами ґрунту, поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря, що негативно впливає на рівень комфорту життя.

Захист навколишнього середовища в територіальних громадах від негативного впливу промислових відходів є також важливим стратегічним пріоритетним завданням, що забезпечить безпечність середовища в них для здоров'я населення.

Зусилля будуть спрямовані на впровадження нових методів збору і утилізації промислових відходів, розвиток сучасної мережі їх переробки з використанням передових інноваційних технологій, а також на активізацію дій щодо закриття наявних необладнаних місць їх накопичення, зокрема у добувній промисловості, що не відповідають вимогам законодавства і є суттєвим фактором забруднення природного середовища та загрози життю людей.

Комплексне вирішення цієї проблеми передбачає залучення на її вирішення не лише бюджетних коштів, але й коштів суб'єктів господарювання, які їх створюють у ході своєї діяльності та коштів зацікавлених інвесторів.

Але поліпшення екологічної ситуації в територіальних громадах також залежить і від свідомості жителів. Тільки виховавши екологічну культуру і підвищивши екологічну грамотність щодо поводження з твердими побутовими відходами, можна забезпечити безпечність навколишнього середовища.

Тому передбачається здійснення органами місцевого самоврядування інформаційної і просвітницької роботи з цього питання, залучення населення та громадських організацій екологічного спрямування до організації та проведення спільних заходів по прибиранню територій, поширення та впровадження кращих практик з цього питання.

Вживатимуться заходи щодо просвітницької діяльності з метою формування культури споживання та поваги до навколишнього природного середовища і цінностей біорізноманіття.

Важливим пріоритетом буде забезпечення еколого-економічного балансу територіальних громад області, що забезпечить їх сталий розвиток і обумовлено наступним.

Частина територій Житомирщини, а відтак територіальних громад зазнала радіоактивного забруднення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС. Тому актуальним в стратегічній перспективі є оцінка і визначення можливостей залучення в сільськогосподарський оборот земель, тобто їх реабілітації на таких територіях, що матиме економічний і соціальний ефекти для їх подальшого розвитку, адже дасть поштовх розвитку сільського господарства та відповідно створенню нових робочих місць, підвищенню рівня зайнятості та збільшення надходжень до місцевих бюджетів.

Також вживатимуться інші заходи щодо забезпечення охорони земель, відтворення екосистем, удосконалення структури земельних угідь та напрямів господарської діяльності з метою формування оптимального співвідношення земельних угідь, підтримання екологічної безпеки і рівноваги територій та досягнення нейтрального рівня деградації земель.

Для цього актуальним є проведення науковцями області комплексних досліджень таких територій, отримання на їх базі об'єктивної інформації про якісний стан ґрунтів, рівня їх радіоактивного забруднення та визначення пріоритетів розвитку сільськогосподарського виробництва у рамках реалізації відповідної цільової обласної програми.

Ураховуючи, що область є однією з найбагатших за наявними лісовими ресурсами, що обумовлює економічну спеціалізацію багатьох територіальних громад, важливим аспектом дій в стратегічній перспективі є вжиття заходів щодо їх збереження.

Лісова галузь є основою для зайнятості населення у сільській місцевості, а також основою для розвитку суміжних з нею галузей. Ліси важливі не лише для економічного розвитку громад і регіону в цілому, а також мають важливе значення для стабілізації навколишнього середовища, особливо в умовах кліматичних змін, зокрема глобального потепління, оскільки мають захисну роль для ґрунтів, вод, повітря та біорізноманіття.

Зміни клімату негативно впливають і на стан лісів. Такими негативними наслідками є зменшення опадів, штормові вітри, буреломи. Також збільшується кількість лісових пожеж, площ висихання, уражених хворобами та шкідниками лісу.

Процеси глобального потепління в перспективі призводять до зневоднення річок області, а інтенсивне забруднення води фосфатами, на основі яких виготовлені миючі засоби, вони інтенсивно заростають. Така ситуація не лише призведе до проблеми водокористування та зникнення видів риб, але й сприятиме ще більшому

висиханню лісів, зниженню продуктивності деревостанів та негативному впливу цих процесів на природне середовище і економічну діяльність.

Для упередження негативних наслідків зміни клімату на стан лісів та забезпечення екологічної і економічної рівноваги в територіальних громадах актуальним є також проведення досліджень науковцями області щодо впровадження інноваційних наукових технологій ведення лісового господарства, а саме базованого на вирощуванні високопродуктивних посухостійких порід дерев у рамках реалізації відповідних цільових обласних програм. Це забезпечить адаптованість лісів до кліматичних змін, зменшення їх деградації.

В цілому передбачається вжиття комплексу заходів, спрямованих на забезпечення невиснажливого лісокористування, безперервність відновлення лісів, підвищення їх продуктивності, розвиток та розширення деревостанів, в результаті чого зростатиме економічна активність та покращиться стан екології і якість життя в територіальних громадах.

Не менш важливим пріоритетом є здійснення заходів щодо забезпечення збереження, відновлення та збалансованого використання природоохоронних територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Вищезазначене обумовило вибір цієї оперативної цілі та зміст завдань для її досягнення, а саме:

2.3.1. Будівництво, реконструкція і ремонт місцевих доріг.

2.3.2. Поліпшення транспортної доступності.

2.3.3. Забезпечення якісного стану елементів благоустрою.

2.3.4. Оптимізація поводження з відходами.

2.3.5. Залучення жителів громад до вирішення проблем благоустрою та підвищення їх екологічної культури.

2.3.6. Забезпечення еколого-економічного балансу територій громад, збереження природно-заповідного фонду.

2.3.7. Забезпечення модернізації, технічного переоснащення та приведення у відповідність з європейськими стандартами регіональних систем гідрометеорологічних спостережень і спостережень за забрудненням навколишнього природного середовища.

2.3.8. Стимулювання заходів із створення лісів на землях усіх форм власності, у тому числі на деградованих та малопродуктивних землях, збереження самостійних лісів.

Індикатори досягнення оперативної цілі:

протяжність побудованих, реконструйованих і відремонтованих місцевих доріг, км;

кількість створених нових автобусних маршрутів;

відсоток зростання кількості автобусних рейсів;

відсоток забезпечення сільських населених пунктів шкільними автобусами;

питома вага коштів місцевих бюджетів, спрямованих на благоустрій території;

кількість побудованих, реконструйованих зон загального відпочинку;

кількість побудованих, реконструйованих мереж вуличного освітлення;

відсоток територіальних громад, у яких створені полігони твердих побутових відходів;

обсяг інвестицій, залучених у сферу поводження з промисловими відходами;
 зростання рівня утилізації та переробки промислових відходів;
 кількість придбаних контейнерів для сміття;
 кількість заходів, проведених в територіальних громадах по санітарному прибиранню територій;

обсяг коштів місцевого бюджету, спрямований на проведення комплексного наукового дослідження радіаційно-забруднених територій області та визначення пріоритетів їх економічного розвитку;

площі насаджень посухостійких порід дерев;

площа відновлення лісів;

площа збільшення/відновлення територій природно-заповідного фонду;

кількість нових/відновлених об'єктів природно-заповідного фонду.

Оперативна ціль 2.4. Сприяння розвитку туризму, збереження і розвиток історико-культурної спадщини

Ефективність розвитку і функціонування туристичної галузі в територіальних громадах і в регіоні в цілому залежить, в першу чергу, від управління цим процесом. Різносторонні дії всіх суб'єктів повинні бути об'єднані в одне русло, здійснюватися в комплексі, щоб їхні цілі і завдання стали єдиною ціллю – забезпечення сталого розвитку територіальних громад зокрема та регіону в цілому.

Тому важливе значення для цього має забезпечення сприятливих умов для активізації розвитку сфери туризму та перетворення її на рентабельну конкурентоспроможну галузь.

Складовою ресурсного потенціалу регіону та окремих територіальних громад для розвитку туризму є історико-культурна спадщина.

Об'єкти історії і культури мають історико-архітектурну, художню, наукову і меморіальну цінність для історії і культури регіону в цілому та територіальних громад зокрема, є засобом удосконалення духовного життя людей та носієм традицій. Поряд з цим вони є важливим активом, що впливає на економічний розвиток територіальних громад, дає можливість збільшувати туристичний потік та привабливість територій для інвесторів.

Це покладає на громади зобов'язання щодо їх збереження і забезпечення доступності до них.

Проте охорона і збереження історико-культурної спадщини на сьогодні є проблемою, яка залишається і на сьогодні. Багато об'єктів знаходяться в незадовільному стані через господарську діяльність чи вплив природних процесів, відсутність охорони.

Поряд з цим в області є певний досвід по відродженню і збереженню окремих з них.

Необхідність вирішення цієї проблеми в стратегічній перспективі потребує системного підходу та вжиття комплексних дій щодо захисту і збереження історико-культурної спадщини.

Вищезазначене обумовило вибір цієї оперативної цілі, досягнення якої буде здійснюватися шляхом вирішення таких пріоритетних завдань:

2.4.1. Створення умов для розвитку локальних (малих) територій області, як місць тяжіння до автентичного туристичного потенціалу області.

2.4.2. Розроблення заходів із розвитку та використання туристичного потенціалу області.

2.4.3. Створення конкурентоспроможних туристичних продуктів (формування локальних туристичних брендів громад), що відповідають вимогам і очікуванням споживачів та спрямованих на використання різних туристичних ресурсів регіону.

2.4.4. Сприяння відновленню об'єктів культурної спадщини. Представлення місцевих об'єктів культурної спадщини як місць тяжіння для споживачів туристичних послуг. Внесення нових елементів нематеріальної культурної спадщини до Національного переліку НКС.

Для виконання першого завдання передбачається:

презентація туристичного потенціалу області на національних та міжнародних виставково-ярмаркових заходах, конференціях, форумах тощо;

створення регіональної мережі туристичних брендів (райони, міста, ТГ);

створення та підтримка туристичного Інтернет-порталу регіону;

розроблення, виготовлення та поширення в області, в Україні та за кордоном якісної та сучасної друкованої продукції, яка ілюструє туристичні пропозиції області (буклети, брошури, флаєри, календарики, афіші, плакати, банери тощо);

організація веб-постингу (популяризація туристичного потенціалу області через Інтернет-сайти, форуми та соціальні мережі за рахунок написання відгуків від першої особи).

Для виконання другого завдання передбачається:

формування якісних інвестиційних пропозицій щодо розбудови туристичної інфраструктури у регіоні;

підготовка каталогу інвестиційних проєктів у сфері туризму для представлення потенційним вітчизняним та іноземним інвесторам;

представлення інвестиційних проєктів у сфері туризму на міжнародних ярмарках інвестиційних проєктів;

забезпечення доступності об'єктів показу та туристичної інфраструктури для осіб з інвалідністю;

врахування впливу зростання туристичних потоків на роботу місцевих комунальних служб, можливості місцевих мереж та комунікацій;

забезпечення утримання в належному стані об'єктів показу та інших об'єктів туристичної інфраструктури;

забезпечення доступності об'єктів туристичної інфраструктури для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Для виконання третього завдання передбачається:

підвищення рівня обслуговування у місцях розміщення і харчування, транспорті;

розроблення конкурентоспроможних комплексних регіональних туристичних продуктів та з урахуванням потреб конкретної цільової аудиторії, зокрема 3D-турів,

які дають можливість подорожувати особам з інвалідністю та маломобільним групам населення;

налагодження механізмів ефективної взаємодії бізнесу у сфері туризму;

оновлення культурно-пізнавальних туристичних програм, регулярне внесення різноманітності в традиційні туристичні маршрути для стимулювання повторних візитів;

створення єдиного музейного квитка;

забезпечення можливості онлайн-бронювання та онлайн-продажу квитків у музеї, театри, філармонію області.

Реалізація четвертого завдання буде забезпечуватися шляхом:

реалізації місцевих програм і проєктів з реконструкції архітектурно-історичних пам'яток;

залучення інвесторів до відновлення об'єктів, що мають історико-культурну цінність;

проведення робіт з благоустрою територій об'єктів історико-культурної спадщини мешканцями територіальних громад;

створення музейних експозицій або поповнення експонатами наявних в окремих об'єктах історико-культурної спадщини;

здійснення охоронних заходів.

Індикатори досягнення оперативної цілі:

розроблений туристичний бренд-бук області та територій;

створений регіональний туристичний інтернет-портал, кількість доступних на ньому мов;

тираж туристичної мапи області;

тираж календаря подій;

кількість встановлених дорожніх знаків;

кількість відзнятих відеороликів;

кількість туристичних маршрутів;

кількість об'єктів туризму та туристичних продуктів;

динаміка чисельності туристів та екскурсантів;

кількість власників садиб сільського туризму;

кількість зайнятих в галузі туризму;

кількість проведених навчань для працівників галузі туризму;

кількість реконструйованих (відновлених) об'єктів історико-культурної спадщини;

обсяг коштів, спрямованих на відновлення, збереження та розвиток історико-культурної спадщини.

Оперативна ціль 2.5. Цифрова інфраструктура, адміністративні та інші публічні (електронні публічні) послуги

Спроможна громада, ефективне управління нею та досягнення балансу інтересів усіх зацікавлених сторін може бути лише за умови цифрової трансформації та наявності професійних і компетентних управлінських кадрів.

В епоху конкуренції, цифрових перетворень органи місцевого самоврядування будуть дієздатними, якщо базуватимуть способи управління економічним і соціальним розвитком громади на цифрових технологіях.

Першочерговою умовою для цього є наявність ширококутового та швидкісного Інтернету в громадах, в яких він відсутній, та створення в них відкритих Wi-Fi зон.

Не менш важливою умовою також є створення та/або розширення цифрових комунікацій громад.

Також необхідне вжиття заходів щодо подолання недоліків, пов'язаних з недостатністю компетенцій управлінських кадрів та недостатністю цифрової грамотності та відповідних навичок у жителів громад. Це дасть можливість поступово перевести адміністративні послуги, що надаються відповідними центрами, в електронний формат та збільшити кількість їх отримувачів у такому форматі.

Свого часу викликом, що обумовлював нагальну активізацію цього процесу, стала пандемія коронавірусу. Наразі у час воєнних дій, коли люди змінюють місце проживання, теж потребують отримувати послуги в такому форматі. Адже поряд з такими перевагами переведення адміністративних послуг в електронний формат як ефективність, прозорість, можливість їх отримання в режимі реального часу або онлайн, є упередження необхідності фізичної присутності їх отримувачів в місці надання, особливо осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.

Також стрімке зростання мобільних пристроїв типу смартфона і планшета у населення передбачає сумісність порталів надавачів адміністративних послуг до таких пристроїв.

Цифрова трансформація в управлінські процеси, створення електронних комунікативних платформ в органах місцевого самоврядування територіальних громад дасть можливість активізувати участь громадськості, жителів громади в плануванні і регулюванні її економічного, соціального і культурного розвитку, встановити горизонтальне і вертикальне співробітництво, координацію і зворотній зв'язок з іншими органами влади на регіональному і місцевому рівнях.

Створення таких платформ також дає можливість проводити віртуальні зустрічі, семінари, семінари-наради з питань: життєдіяльності громади; партнерства з сусідніми громадами; інвестування в її розвиток; участі бізнесу в реалізації соціальних проєктів.

Вищезазначене обумовило вибір цієї оперативної цілі, досягнення якої дасть можливість забезпечити в громадах ефективне врядування, впровадження нових прогресивних механізмів управління, базованих на відкритості, прозорості та широкій участі зацікавлених сторін у процесі прийняття рішень та їх реалізації.

Для реалізації оперативної цілі визначено такі завдання:

2.5.1. Формування цифрової інфраструктури.

2.5.2. Підвищення рівня цифрової грамотності населення.

2.5.3. Впровадження цифрових документів у всіх сферах діяльності, у яких необхідна перевірка дійсності документів або отримання копій документів, що посвідчують особу.

2.5.4. Оприлюднення публічної інформації у формі відкритих даних на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних.

2.5.5. Покращення доступності адміністративних послуг в територіальних громадах, забезпечення якісного надання послуг суб'єктам звернення.

2.5.6. Підвищення рівня ресурсного забезпечення ЦНАПів області та кваліфікації працівників ЦНАПів.

Реалізація визначених завдань буде здійснюватися шляхом:

забезпечення усіх населених пунктів громад широкосмуговим Інтернетом із швидкістю від 100 Мбіт/с;

підключення рад, соціальних закладів та комунальних установ до широкосмугового і швидкісного Інтернету та створення в них відкритих Wi-Fi зон;

створення каналів для прокладання волоконно-оптичних кабелів зв'язку під час ремонту доріг, вулиць, фасадів будівель;

впровадження використання систем відеоспостереження;

сприяння операторам в оформленні дозволів на розміщення телекомунікаційного обладнання, прокладення мереж, відведення земельних ділянок для розміщення радіовеж тощо;

забезпечення електронної взаємодії з електронними інформаційними ресурсами та базами даних різного рівня;

подальшої розбудови мережі центрів надання адміністративних послуг, забезпечення та надання адміністративних послуг в електронному форматі;

реінжинірингу публічних послуг та переведення їх в електронний формат;

впровадження можливостей отримання електронних послуг, що надаються в громадах, через смартфон та через відповідні мобільні додатки;

впровадження органами місцевого самоврядування системи внутрішнього та зовнішнього електронного документообігу;

створення електронних платформ, порталів органів місцевого самоврядування для комунікацій і партнерства та електронних архівів комунальних установ;

забезпечення доступності для осіб з інвалідністю, зокрема з порушенням зору, слуху та мовлення до створених в громадах електронних ресурсів.

поширення практики щодо організації роботи пересувних віддалених місць адміністраторів за допомогою мобільного автоматизованого робочого місця адміністратора ЦНАП або спеціалізованого автомобіля, з метою якісного обслуговування осіб з інвалідністю, мешканців віддалених населених пунктів громади;

забезпечення належних умов для перебування та обслуговування в ЦНАПах області осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, запровадження спеціалізованих технічних рішень для їх якісного обслуговування;

проведення для працівників ЦНАПів тренінгів, вебінарів та інших навчальних заходів щодо практичних аспектів організаційно-технічного характеру діяльності ЦНАП, особливостей надання адміністративних послуг, набуття навичок з подолання психологічного навантаження під час комунікації з відвідувачами;

впровадження ефективних механізмів надання якісних та доступних адміністративних послуг громадянам і суб'єктам господарювання, зниження адміністративного навантаження на замовників послуг.

Індикатори досягнення оперативної цілі:

відсоток ТГ/населених пунктів в ТГ, охоплених широкопasmовим швидкісним Інтернетом;

відсоток рад/соціальних закладів/комунальних установ в ТГ, підключених до широкопasmового і швидкісного Інтернету;

відсоток рад/соціальних закладів/комунальних установ в ТГ, у яких створені відкриті Wi-Fi зони;

відсоток ТГ, в яких використовуються системи відеоспостереження;

відсоток переведення публічних/адміністративних послуг, що надаються в ТГ, в електронний формат;

відсоток рад в ТГ, в яких створені електронні платформи, портали;

відсоток рад в ТГ, в яких впроваджено системи внутрішнього та зовнішнього електронного документообігу;

кількість точок доступу до адміністративних послуг;

відсоток облаштування приміщень мережі ЦНАП з урахування потреб осіб з інвалідністю.

Оперативна ціль 2.5. Громадська безпека та належний захист від надзвичайних ситуацій

Прийнятні умови життєдіяльності мешканців територіальних громад в сучасних реальних умовах базуються на забезпеченні належних умов безпеки.

З початком збройної агресії російської федерації особливу увагу зосереджена збереженню і розвитку фонду захисних споруд цивільного захисту.

На 01.10.2024 на території області створено фонд захисних споруд, що забезпечує укриття 69,02% населення, та налічує: 122 сховища, 966 протирадіаційних укриттів та 1818 інших об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту.

Також важливим пріоритетним завданням є побудова в територіальних громадах ефективних систем щодо оперативного виявлення, запобігання і вирішення проблем, пов'язаних із злочинністю, порушенням публічного порядку та захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, які спроможні забезпечити безпеку людини.

Представники поліції, органів місцевого самоврядування, громадянського суспільства об'єднуються та спільно працюють над пошуком шляхів та визначенням проектів, спрямованих на зміну безпекової ситуації на конкретній території. Головним принципом у цій роботі в подальшому буде орієнтація на специфіку територій та потреб конкретної громади.

Така форма взаємодії забезпечить ефективне і якісне виконання державними та місцевими інституціями своїх функцій у сфері забезпечення правопорядку.

Не менш важливе значення матиме створення майданчиків комунікації поліцейських з мешканцями громад (тематичні зустрічі, спільні ініціативи, онлайн-платформи), що допоможе громадянам швидше отримати реакцію на свої звернення та заохочуватиме їх зустрічатися й обговорювати, що необхідно, аби зробити місцевість, на якій вони проживають, безпечною та комфортною, а стане важливим інструментом вирішення місцевих проблем у сфері правопорядку.

Пошук шляхів підвищення рівня громадської безпеки в територіальних громадах також залежатиме від вміння і здатності співробітників поліції правильно вести комунікацію з населенням щодо розбудови безпечного середовища в них.

Понад 50% усіх пожеж на території області відбуваються у сільській місцевості, при цьому гинуть люди, завдаються значні збитки історико-культурній спадщині, господарства несуть чималі втрати, а тому гостро стоїть питання організації гасіння пожеж у сільській місцевості, де існує велика кількість населених пунктів, час прибуття першого підрозділу в які перевищує максимально допустимі значення.

Актуальним також залишається питання пожеж в екосистемах області. З початку 2024 року в області виникло 1358 пожеж, загальною площею 1428,81. З них загоряння сухої трави 1280, лісових масивів – 60, сільгоспугідь – 5, торфополів – 13.

Для боротьби із пожежами в ТГ створено 18 пожежно-рятувальних підрозділів місцевої пожежної охорони, при потребі 76. Добровільних пожежних охорон, створених органами місцевого самоврядування створено 4.

В області нараховується 31 будинок підвищеної поверховості, в яких мешкає понад 16 тис. осіб. Проте існуючі системи протипожежного захисту зазначених будинків характеризуються високим ступенем зношеності і не гарантують надійної роботи за призначенням у разі виникнення пожежі.

Залишається потенційною небезпекою для населення наявність у ґрунті та у водоймах вибухонебезпечних предметів (ВНП) часів Другої світової війни та залишених від військової діяльності на територіях колишніх військових полігонів. На 01.12.2024 частиною піротехнічних робіт та гуманітарного розмінування АРЗ СП здійснено 329 виїздів, під час яких виявлено 4082 од. різноманітних ВНП та очищено від них 87,5 га території.

Відповідно до Плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку та технічної модернізації системи централізованого оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 липня 2018 року № 488-р , а саме проведено відкриті торги з особливостями в електронній системі закупівель PROZORRO, оголошено переможцем ТОВ «Укрзалізничавтоматика», підписано договір щодо виготовлення проектно-кошторисної документації ТАСЦО.

Розроблено та погоджено з Державною службою України з надзвичайних ситуацій технічне завдання «Модернізація територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення Житомирської області», отримано від ТОВ «Укрзалізничавтоматика» технічний і робочий проекти. Здійснено експертну оцінку проектів.

Щодо місцевої автоматизованої системи централізованого оповіщення - проведено моніторинг орієнтовних потреб модернізації місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення (МАСЦО). Надіслано до Державної служби України з надзвичайних ситуацій розрахунок видатків, необхідних для побудови місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення, надано методичну допомогу та рекомендації щодо створення, вдосконалення, введення в експлуатацію МАСЦО.

За результатами обстежень у III кварталі 2024 року встановлено, що 103 (9%) захисних споруд цивільного захисту визнано готовими, 575 (53%) – обмежено готовими, а 410 (38%) – не готовими для укриття населення. При огляді найпростіших укриттів встановлено, що 1818 (100%) таких об'єктів задовольняють мінімальним безпековим вимогам та придатні для укриття.

Забезпеченість засобами індивідуального хімічного захисту непрацюючого населення, яке проживає в прогнозованій зоні хімічного забруднення, складає тільки 4%.

Нагальна необхідність підвищення рівня громадської безпеки в територіальних громадах та спроможності попереджувати, реагувати та ліквідувати наслідки надзвичайних ситуацій (подій) в них обумовила вибір цієї оперативної цілі та підкреслює її важливість як одного з пріоритетів для досягнення другої стратегічної цілі.

Для реалізації цієї оперативної цілі передбачається виконання таких основних завдань:

2.6.1. Збільшення фонду захисних споруд цивільного захисту з урахуванням принципів інклюзивності та безбар'єрності.

2.6.2. Розвиток систем оповіщення та інформування населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій.

2.6.3. Утворення у територіальних громадах центрів безпеки як інтегрованих структур з єдиною комунікацією.

2.6.4. Забезпечення безпекових умов в територіальних громадах шляхом впровадження та реалізації проекту «Поліцейський офіцер громади».

2.6.5. Утворення та функціонування у територіальних громадах пожежно-рятувальних підрозділів місцевої та добровільної пожежної.

Крім того будуть виконуватися заходи по таких напрямках:

визначення комплексу організаційних і практичних заходів щодо забезпечення правопорядку та джерел їх фінансування при розробленні програм економічного, соціального і культурного розвитку громад та інших цільових програм місцевого самоврядування та забезпечення їх реалізації;

організація гуманітарного розмінування на територіях та акваторіях територіальних громад, у тому числі об'єктах природно-заповідного фонду;

забезпечення пожежної та техногенної безпеки об'єктів і територій територіальних громад;

забезпечення безпеки людей на водних об'єктах;

створення та накопичення місцевих матеріальних резервів;

створення, використання, утримання та реконструкція фонду захисних споруд цивільного захисту з урахуванням потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Індикатори досягнення оперативної цілі:

впровадження ініціатив, спрямованих на вирішення проблем правопорядку у територіальних громадах;

рівень зменшення злочинності в територіальних громадах;

підтримка правоохоронної діяльності з боку місцевих органів державної влади і місцевого самоврядування;

обсяги фінансової підтримки з місцевих бюджетів на заходи щодо забезпечення правопорядку в територіальних громадах;

кількість створених платформ комунікації співробітників поліції з населенням територіальних громад;

кількість територіальних громад, в яких встановлені камери відеоспостереження, відкрито матеріально-технічно облаштовані поліцейські станції, центри безпеки;

кількість утворених в об'єднаних територіальних громадах місцевих та добровільних пожежно-рятувальних підрозділів;

обсяги фінансової підтримки з місцевих бюджетів:

на утримання та розбудову існуючих пожежно-рятувальних підрозділів місцевої (добровільної) пожежної охорони;

на модернізацію та забезпечення функціонування місцевих систем централізованого оповіщення;

на створення та накопичення місцевих матеріальних резервів;

кількість виготовлених навчально-наочних брошур щодо дій населення в надзвичайних ситуаціях/буклетів/пам'яток, соціальної реклами.

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ 3. СТІЙКЕ ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ТА НАГРОМАДЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Людина і її потенціал є основною регіонального розвитку та визначальним чинником підвищення інноваційності і конкурентоздатності економіки. Відтак стійкість регіонального розвитку залежить від розвитку людського потенціалу.

Тому забезпечення нової якості життя, збереження і нагромадження людського потенціалу є важливим стратегічним пріоритетом, що обумовило вибір цієї стратегічної цілі.

Рівень розвитку області в майбутньому визначатиметься тим, наскільки результативним виявиться процес нагромадження людського потенціалу регіону і як ефективно цей потенціал, перетворений у людський капітал, використовуватиметься.

Оскільки диференціація або збереження низького життєвого рівня населення у територіальному розрізі блокує економічний розвиток регіону та посилює проблеми у соціальній сфері, стратегічний розвиток регіону буде націлений на його перетворення у регіон високої якості життя.

Визначені стратегічні пріоритети у рамках першої та другої стратегічних цілей, які є основою для забезпечення стійкого розвитку територіальних громад та регіону в цілому, тісно пов'язані з пріоритетами цієї цілі. Адже оперативні цілі і завдання у їх рамках, які передбачено виконати для їх досягнення, забезпечать підвищення зайнятості і доходів населення, створення комфортних умов для проживання, що є характеристиками якості життя.

Але якість життя включає і інші важливі характеристики. Головні з них – це тривалість життя, здоров'я, освіта, доступ до культурних цінностей, можливість самореалізації і творчості людини.

Для досягнення цієї стратегічної цілі передбачається активізація дій та зростання інвестицій у розвиток людського потенціалу у відповідних сферах, що забезпечить траєкторію зростання рівня і якості життя, а саме: якісно новий рівень

охорони здоров'я та створені умови для безпечного, здорового способу життя, сформована ефективна модель освіти та підготовки і перепідготовки кадрів, доступність культурних послуг та їх затребуваність, зростання самореалізації населення, у тому числі творчої.

Також досягнення цілі дозволить в умовах процесів глобалізації економіки і конкурентної боротьби, у тому числі саме за головний фактор економічного зростання – людину, забезпечити поліпшення демографічної ситуації, зменшити міграцію, в тому числі трудову; підготовку кваліфікованих кадрів відповідно до потреб регіональної економіки. При цьому висока якість людського капіталу дозволить регіону впроваджувати інноваційні технології підвищувати інноваційну активність.

Стратегічна ціль включає такі оперативні цілі:

- 3.1. Зміцнення здоров'я населення, підвищення демографічного потенціалу.
- 3.2. Якісна конкурентоздатна освіта.
- 3.3. Соціальний захист кожного, хто його потребує.
- 3.4. Культурні послуги, формування національної ідентичності, розвиток національно-патріотичного виховання та формування всебічно розвинутого молодого покоління.

Реалізація цієї стратегічної цілі стане вкладом в реалізацію 1-5, 8, 10, 11 ЦСР ООН.

Оперативна ціль 3.1. Зміцнення здоров'я населення, підвищення демографічного потенціалу

Здоров'я населення і високий демографічний потенціал – значимі фактори благополуччя населення, переходу регіону до стійкого розвитку, зміцнення і ефективного використання людського потенціалу.

Збереження фізичного, ментального здоров'я населення області, профілактика та лікування соціально-небезпечних, неінфекційних захворювань, доступність медичної допомоги є вкрай важливими питаннями.

Зміцнення здоров'я населення сприяє фізичному розвитку і підвищенню його працездатності, а тому відповідно збільшенню можливостей для створення продукції.

За останні роки система охорони здоров'я в області, як і в Україні в цілому, інтенсивно реорганізується. Завершено реформування первинної медико-санітарної допомоги. Медичну допомогу населенню області надають понад сотня медичних закладів. Упродовж 2018-2022 років в області побудовано 24 сучасні амбулаторії. З 2020 року запроваджена реалізація програми медичних гарантій для всіх видів медичної допомоги та долучення до неї комунальних закладів охорони здоров'я. Створено спроможну мережу закладів охорони здоров'я Житомирського госпітального округу (розпорядження Житомирської обласної військової адміністрації від 28.07.2023 №352).

В умовах воєнного стану пріоритетними напрямками роботи у сфері охорони здоров'я є забезпечення безперебійної роботи закладів охорони здоров'я, надання медичної, психологічної, реабілітаційної допомоги військовослужбовцям, ветеранам/ветеранкам, внутрішньо переміщеним особам.

Для надання якісної та доступної медичної допомоги населенню Житомирської області необхідно зміцнення матеріально-технічної бази та створення сприятливих умов для здійснення модернізації галузі охорони здоров'я області

Тому залишається пріоритетом створення якісно нової комплексної системи охорони здоров'я в регіоні шляхом структурних змін, оснащення сучасним обладнанням та впровадження сучасних технологій, у тому числі інформаційних, розвитку телемедицини, реабілітаційної та паліативної допомоги.

В умовах воєнного стану пріоритетними напрямками роботи у сфері охорони здоров'я є забезпечення безперебійної роботи закладів охорони здоров'я, надання медичної, психологічної, реабілітаційної допомоги військовослужбовцям, ветеранам/ветеранкам, внутрішньо переміщеним особам.

На стан здоров'я і тривалість життя впливає зацікавленість людини у збереженні власного здоров'я та спосіб життя.

Фізична культура і спорт – це формуючі елементи здорового способу життя, але значна частина населення ними не займаються. В перспективі актуалізується проблема малорухливого способу життя дітей, підлітків і молоді, що обумовлена проведенням значної частини часу за комп'ютерами, електронними гаджетами та популяризацією комп'ютерних, а не спортивних ігор.

Перепонами для широкого залучення до занять фізкультурою і спортом усіх верств населення є:

невідповідність матеріально-технічної бази спортивної інфраструктури завданням і потребам масового спорту;

великі відмінності серед територіальних громад щодо забезпечення спортивними об'єктами і в доступності до послуг фізкультури і спорту;

недостатня пропаганда серед населення ролі фізкультури і спорту у підвищенні якості і тривалості життя.

Активна децентралізація в регіоні та необхідність розвитку фізичної культури і спорту передбачають нові стратегічні підходи до розвитку цієї сфери.

Усе вищезазначене визначило вибір цієї оперативної цілі.

Її досягнення буде відображати ефективність сфери охорони здоров'я в регіоні та розвитку фізкультури і спорту, а тому протягом 2021-2027 років передбачається концентрація зусиль на формуванні нової довгострокової моделі охорони здоров'я, яка забезпечить доступність і якість медичних послуг, а також створення основи для здорового способу життя шляхом забезпечення функціональності і доступності спортивних і оздоровчих закладів масових відвідувань (спортивна інфраструктура) та широкої його популяризації.

Оперативна ціль конкретизується такими завданнями (підцільями):

3.1.1. Модернізація спроможної мережі закладів охорони здоров'я області та забезпечення доступу до необхідних медичних послуг.

3.1.2. Розвиток системи громадського здоров'я області, як основного чинника у формуванні ідеології здорового способу життя.

3.1.3. Посилення спроможності реабілітаційних відділень у надкластерних та кластерних закладах охорони здоров'я спроможної мережі.

3.1.4. Покращення доступності послуг з охорони психічного здоров'я.

3.1.5. Забезпечення функціонування спроможної системи громадського здоров'я в територіальних громадах.

Виконання першого завдання передбачає:

планування технологічного розвитку закладів охорони здоров'я області, у тому числі розроблення планів технічного переоснащення медичних закладів; підготовку проєктів та заявок на модернізацію і переоснащення медичних закладів та їх реалізацію.

Виконання другого завдання буде досягнуто шляхом впровадження ефективної комунікаційно-інформаційної роботи з населенням області.

Виконання третього завдання передбачає кадрове та матеріально-технічне забезпечення реабілітаційних відділень кластерних та надкластерних закладів охорони здоров'я спроможної мережі.

Четверте завдання буде забезпечене шляхом:

надання психологічної допомоги на первинному рівні медичної допомоги; створенням центрів ментального здоров'я у кластерних та надкластерних закладах охорони здоров'я.

П'яте завдання буде забезпечене шляхом забезпечення функціонування спроможної системи громадського здоров'я в територіальних громадах.

Шосте завдання буде забезпечене шляхом:

забезпечення розвитку фізичної культури та спорту на рівні територіальних громад, зокрема інклюзивної спортивної інфраструктури на базі чинної мережі та в межах наявних фінансових ресурсів;

підвищення взаємодії обласних спортивних формувань і органів місцевого самоврядування щодо реалізації регіональних і місцевих ініціатив з реалізації спортивної діяльності;

створення безпечних і комфортних умов для занять фізкультурою і спортом (забезпечення необхідним обладнанням і інвентарем з урахуванням сучасних вимог до організації навчально-тренувального процесу).

Сьоме завдання буде забезпечене шляхом:

створення умов для залучення осіб та дітей з інвалідністю, зокрема тих, що отримали її внаслідок збройної агресії російської федерації, до занять фізичною культурою, спортом та фізкультурно-спортивною реабілітацією;

створення умов для розвитку адаптивного спорт, а саме створення розгалуженої мережі адаптивних клубів та забезпечення умов для занять тим чи іншим видом спорту ветеранами війни, особами з інвалідністю, особами з обмеженнями повсякденного функціонування в залежності від інтересів та вподобань;

популяризація занять фізкультурою і спортом, здорового способу життя серед усіх верств населення із залученням громадських об'єднань, державних і громадських діячів, відомих спортсменів і митців;

забезпечення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю до об'єктів фізкультурно-спортивного та реабілітаційного призначення.

Індикатори досягнення оперативної цілі:

- показники народжуваності і смертності, у тому числі дитячої смертності; захворюваність на соціальні хвороби (туберкульоз, наркотична та алкогольні залежності, СНІД);
- кількість реалізованих проєктів з модернізації і технічного переоснащення медичних закладів;
- кількість медичних закладів, оснащених сучасною медичною технікою;
- кількість спортивних об'єктів, зокрема інклюзивної спортивної інфраструктури;
- кількість реалізованих місцевих ініціатив з популяризації і активізації занять фізкультурою і спортом;
- забезпечення розвитку фізичної культури та спорту на рівні територіальних громад, зокрема інклюзивної спортивної інфраструктури на базі чинної мережі та в межах наявних фінансових ресурсів;
- кількість створених клубів з розвитку адаптивного спорту.
- створення умов для залучення осіб та дітей з інвалідністю, зокрема тих, що отримали її внаслідок збройної агресії російської федерації, до занять фізичною культурою, спортом та фізкультурно-спортивною реабілітацією;
- питома вага осіб з інвалідністю/осіб з обмеженими можливостями, які систематично займаються фізичною культурою і спортом;

Оперативна ціль 3.2. Якісна конкурентоздатна освіта

Система освіти має найбільше значення для покращання якості життя, адже в кінцевому результаті інвестиції у її розвиток капіталізують людський потенціал.

Знання і навички, які здобуває людина протягом життя, стають її капіталом і дають їй можливість мати зайнятість та здатність здійснювати підприємницьку діяльність. При цьому в сучасних умовах головним стає інтелектуальний капітал, що дає можливість генерувати і впроваджувати інновації.

Тому визначений стратегічний пріоритет (перша стратегічна ціль) - забезпечення ефективного розвитку регіону шляхом посилення конкурентних переваг регіональної економіки обумовив необхідність забезпечення якісної конкурентоздатної освіти, як ключового елементу формування людського капіталу.

Отримання якісних знань у загальноосвітній школі збільшує потенційні можливості випускників отримати кращі знання і компетенції на послідуючих етапах подальшої професійної освіти та бути конкурентоздатними і успішними у сегментах ринку праці, у тому числі з інноваційними технологіями, а відтак закласти міцну основу свого благополуччя і високого рівня життя в майбутньому.

На сьогодні професійна освіта в регіоні ще мало орієнтована на вклад у розвиток реального сектору економіки. Вона концентрована на внутрішніх проблемах і є соціально спрямованою, а саме в більшій мірі орієнтована на забезпечення рівних стартових можливостей громадян отримати освіту відповідно до бажання.

Практика свідчить, що така орієнтація професійної освіти як закладами вищої освіти так і професійної (професійно-технічної) освіти призвела до дисбалансу пропозиції фахівців і робітничих кадрів та потреби в них на регіональному ринку

праці.

Тобто проблема і в орієнтації і в якості професійної освіти, яка залежить від стану матеріальної інфраструктури та від організації і технологічного забезпечення навчального процесу.

Важливе значення має організація процесу професійної підготовки/перепідготовки осіб з інвалідністю, маломобільних груп населення, учасників бойових дій та внутрішньо переміщених осіб.

Причиною наявної в області міграції працездатного населення з села в місто є не лише мотивація поліпшення матеріального становища, а певною мірою і відсутність або неналежна матеріально-технічна база, стан внутрішніх мереж, у тому числі водопровідних, недостатня або взагалі відсутня очистка питної води у дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, що не забезпечує належної якості життя і розвитку сім'ї. Це значно загострює проблему трудових ресурсів на сільських територіях та обумовлює неможливість задіяти наявний трудовий потенціал для економічного розвитку територіальних громад, які охоплюють такі території. Не зважаючи на підвищення спроможності утворених ТГ, вони не мають достатньо власних коштів для вирішення цієї проблеми.

Поліпшення матеріально-технічного стану дошкільних і загальноосвітніх закладів є не менш актуальним і для міст.

Не менш важливою умовою, що забезпечує якісне життя, є забезпечення соціального захисту всіх категорій громадян, тобто забезпечення соціальних гарантій і покращення соціальних умов.

Тому безумовним стратегічним пріоритетом визначено соціальний захист кожної людини, що його потребує.

Зусилля на цьому напрямі будуть спрямовані на розроблення і реалізацію соціальних програм і проєктів, пошук нових підходів забезпечення соціального захисту усіх категорій громадян, адекватних новим викликам, підвищення якості і доступності соціальних послуг.

Вищезазначене обумовило вибір цієї оперативної цілі та завдань для її досягнення, а саме:

3.2.1. Модернізація матеріально-технічної бази закладів освіти, розширення їх мережі та створення інклюзивного, безбар'єрного та безпечного освітнього середовища.

3.2.2. Розвиток мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до потреб регіонального ринку праці та популяризація робітничих професій серед різних груп населення.

3.2.3. Впровадження елементів дуальної форми здобуття освіти.

3.2.4. Створення оптимальної мережі різних типів надавачів освітніх послуг для дітей раннього і дошкільного віку у безпечних умовах.

3.2.5. Розвиток позашкільної освіти відповідно до вільного, різнобічного розвитку особистості, інтелектуальних і творчих здібностей, фізичних якостей вихованців, учнів і слухачів та принципу гендерної рівності.

3.2.6. Підвищення кваліфікації та цифрової грамотності педагогічних працівників.

3.2.7. Створення рівних можливостей для особистісного та професійного

розвитку особи протягом життя.

3.2.8. Формування підприємницького мислення в здобувачів освіти (учнів та студентів).

Досягнення визначених завдань буде забезпечено шляхом:
реалізації проєктів з реконструкції, капітального ремонту, термомодернізації освітніх закладів на умовах співфінансування з державного та місцевих бюджетів та у рамках реалізації грантових проєктів;

забезпечення повної комп'ютеризації закладів загальної середньої освіти;
розширення, оптимізація та формування ефективної мережі дошкільної та позашкільної освіти, загальної середньої освіти, впровадження профільної середньої освіти, створення ліцеїв академічного і професійного спрямування, сприяння розвитку приватних закладів дошкільної освіти;

створення у закладах освіти інклюзивного і безпечного освітнього середовища, універсального дизайну та забезпечення розумного пристосування;

забезпечення супроводу під час здобуття інклюзивного навчання;
удосконалення наявної практики формування регіонального замовлення па підготовку кадрів відповідно до потреб роботодавців регіону;

широкого впровадження дуальної освіти, що дасть можливість здійснювати практичну підготовку на сучасному обладнанні з використанням інноваційних технологій та забезпечить належну якість професійної підготовки кадрів з урахуванням потреб і запитів роботодавців. Також створюватимуться та запроваджуватимуться механізми стимулювання зв'язків закладів освіти з бізнесом, використовуватиметься практика залучення роботодавців до створення освітніх програм налагодження широкої комунікації із стейкхолдерами;

реалізації цільових обласних та місцевих програм і проєктів, спрямованих на забезпечення професійної підготовки/перепідготовки осіб з інвалідністю, маломобільних груп населення, учасників бойових дій та членів їх сімей і внутрішньо переміщених осіб з урахуванням економічної специфіки регіону, територіальних громад для набуття нових професійних знань і компетенцій та відновлення і вдосконалення раніше набутих з метою забезпечення їх ефективної зайнятості і самореалізації;

проведення уроків з ознайомлення з підприємницькою діяльністю і вирішення проєктних підприємницьких завдань, впровадження та реалізації спеціальних програм для формування у студентів підприємницького мислення;

запровадження програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників відповідно до потреб сучасної освіти та сучасних технологій здобуття освіти;

запровадження у закладах середньої освіти нових інтегрованих програм для учнів старших класів, що спрямовані на розвиток компетенцій, необхідних для самореалізації у сучасному світі.

Індикатори досягнення оперативної цілі:

кількість реконструйованих, капітально відремонтованих дошкільних/загальноосвітніх навчальних закладів;

затвердження регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів у навчальних закладах відповідно до потреб економіки регіону;

кількість угод, укладених з роботодавцями про організацію та здійснення дуальної форми здобуття освіти, студентських договорів про здобуття дуальної форми освіти;

кількість реалізованих програм/проектів щодо забезпечення професійної підготовки і перепідготовки осіб з інвалідністю, маломобільних груп населення, учасників АТО/ООС та внутрішньо переміщених осіб;

кількість загальноосвітніх навчальних закладів, в яких впроваджено практику формування підприємницького мислення в учнів;

відсоток цифровізації соціальних послуг;

відсоток зайнятості внутрішньо переміщених осіб;

надано матеріальної допомоги/забезпечено житлом учасників бойових дій ветеранів війни та членів їх сімей.

Оперативна ціль 3.3. Соціальний захист кожного, хто його потребує

Важливою умовою, що забезпечує якісне життя, є забезпечення соціального захисту всіх категорій громадян, тобто забезпечення соціальних гарантій і покращення соціальних умов.

Тому безумовним стратегічним пріоритетом визначено соціальний захист кожної людини, що його потребує.

Зусилля на цьому напрямі будуть спрямовані на розроблення і реалізацію соціальних програм і проєктів, пошук нових підходів забезпечення соціального захисту усіх категорій громадян, адекватних новим викликам, підвищення якості і доступності соціальних послуг.

Важливою умовою, що забезпечує якісне життя, є забезпечення соціального захисту всіх категорій громадян, тобто забезпечення соціальних гарантій і покращення соціальних умов.

Тому безумовним стратегічним пріоритетом визначено соціальний захист кожної людини, що його потребує.

Зусилля на цьому напрямі будуть спрямовані на розроблення і реалізацію соціальних програм і проєктів, пошук нових підходів забезпечення соціального захисту усіх категорій громадян, адекватних новим викликам, підвищення якості і доступності соціальних послуг.

ЗРозпорядженням обласної військової адміністрації від 30 листопада 2023 року № 585 затверджено Комплексну програму соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб на 2024 рік (далі - Програма). У Програмі наявні окремі розділи щодо працевлаштування та забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб. Виконання Програми здійснюється за такими напрямками: інформування ВПО щодо заходів соціального захисту; організація надання соціальних послуг; організація вирішення житлових питань; організація безкоштовного харчування; організація безкоштовного забезпечення санітарно-гігієнічними засобами та засобами тривалого використання; організація працевлаштування та професійного навчання.

Розпорядженням обласної військової адміністрації від 16 травня 2023 року № 185 утворено робочу групу з питань реалізації прав внутрішньо переміщених осіб.

Окрім того, інформуємо, що розпорядженням обласної військової адміністрації від 08 червня 2023 року № 226 при Житомирській обласній військовій адміністрації створено Координаційний центр підтримки цивільного населення.

В області фактично проживають 57,5 тис. ВПО. Із загальної кількості ВПО 15,0 тис. дітей, 2,9 тис. осіб з інвалідністю та 366 багатодітних родин.

При розміщенні осіб окрема увага приділяється сім'ям з дітьми, маломобільним особам та особам з інвалідністю.

У територіальних громадах області, в яких планується розмістити евакуйованих громадян, визначено відповідальних осіб за їх розміщення.

Переважна більшість ВПО проживають у приватному секторі.

Разом з тим евакуація маломобільних груп населення з небезпечних регіонів відбувається, у тому числі, і до інтернатних закладів системи соціального захисту населення області.

На 01.12.2024 316 ВПО перебувають у 12 інтернатних установах соціального захисту населення. Область повністю взяла на себе витрати з утримання, проживання, харчування та медичного забезпечення ВПО, яких розміщено в інтернатних установах.

Із метою сприяння зайнятості ВПО в області постійно проводиться інформаційно-роз'яснювальна робота щодо можливостей обласної служби зайнятості та відповідних державних програм. Організуються зустрічі у місцях компактного проживання ВПО, гуртожитках, під час проведення інформаційних заходів у територіальних громадах.

Інформацію стосовно професійного навчання та отримання ваучера на освіту з посиланням на портал Державного центру зайнятості розміщено на офіційних вебсайтах та сторінках у соцмережах обласної військової адміністрації, Департаменту агропромислового розвитку та економічної політики обласної військової адміністрації, Житомирського обласного центру зайнятості, районних військових адміністрацій, територіальних громад.

Упродовж 01.01.2024 – 28.11.2024 до філій Житомирського обласного центру зайнятості та їх структурних підрозділів з метою пошуку роботи звернулись 1747 ВПО, з них отримали статус безробітного – 1403. За сприяння Житомирської обласної служби зайнятості працевлаштовано 522 ВПО (з них безробітних – 431).

Станом на 29.11.2024 з метою пошуку роботи на обліку перебуває 590 ВПО, з них мають статус безробітного – 512.

Професійне навчання проходили 79 ВПО, 8 осіб отримали ваучер на навчання. У суспільно-корисних роботах брали участь 316 ВПО, у громадських роботах – 22.

Позитивні рішення щодо отримання мікрогрантів на створення або розвиток власного бізнесу прийнято для 9 ВПО.

Із метою сприяння інтеграції на ринок праці внутрішньо переміщених нових жителів Житомирської області упродовж січня-листопада 2024 року профорієнтаційними послугами охоплені 2,6 тис. ВПО, яким надані 6,9 тис. послуг з професійного орієнтування та побудови кар'єри.

Для підвищення рівня зайнятості та заохочення безробітних та шукачів роботи до запровадження підприємницької діяльності упродовж цього року за станом на 29.11.2024 Житомирською обласною службою зайнятості організовані 100 семінарів

«Генеруй бізнес-ідею та розпочни свій бізнес» з орієнтації клієнтів на підприємницьку діяльність за участю 659 учасників, з них 71 ВПО.

У рамках реалізації державної програми «єРобота» щодо отримання мікрогрантів на створення або розвиток бізнесу Житомирським обласним центром зайнятості проводиться інформування учасників щодо можливості отримання мікрогрантів та грантів на створення або розвиток власного бізнесу.

У 2024 році проведені 112 групових профінформаційних заходів «Кредитування бізнесу» для 751 учасника, з них 59 ВПО. Окрім того, 607 учасників, з них 39 ВПО, брали участь у 96 групових профконсультаційних заходах «Бізнес-планування».

3.3.5 На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» прийнято Обласний план заходів на 2023 та 2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, який затверджений розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 27.04.2023 № 155. Відповідні плани прийняті у районних та територіальних громадах області. Обласний план заходів зі створення безбар'єрного простору на 2023-2024 р.р. передбачає 113 заходів, з яких 108 уже реалізовано.

Реалізація заходів безбар'єрного простору в області забезпечується відповідно до визначених Національною стратегією шістьма основними напрямками: фізичної, інформаційної, суспільної, економічна, цифрової та освітньої безбар'єрності.

Зокрема, для забезпечення фізичної безбар'єрності проводиться моніторинг та оцінка ступеня безбар'єрності об'єктів оточення (приміщень мережі центрів надання адміністративних послуг, театрів, бібліотек, закладів освіти, медичних закладів тощо) з урахуванням потреб маломобільних груп населення, в тому числі осіб з інвалідністю;

Інформаційна безбар'єрність реалізується шляхом проведення просвітницьких заходів:

запроваджено інформаційний простір «Годину безбар'єрності», на якому обговорюються питання особливості використання довідника безбар'єрності, стандартів коректного спілкування та новітніх норм безбар'єрної мови. За результатами таких заходів готуються пропозиції, рекомендації та надаються відповідні доручення щодо створення безбар'єрності в області;

проведення циклів вебінарів для працівників державних та комунальних закладів культури та закладів освіти сфери культури щодо політики безбар'єрності та недискримінації. Зокрема, 6 квітня 2024 року проведено онлайн-вебінар "Безбар'єрність: цифрова доступність" для 35 учасників та 30 травня 2024 року "Бібліотека - без обмежень" для 52 учасників;

на офіційних сторінках соціальних мереж Facebook та Telegram обласної військової адміністрації постійно розміщується інформація про проведення заходів щодо тренінгів для представників молодіжних рад, зокрема осіб з інвалідністю та внутрішньо переміщених осіб, які постраждали внаслідок війни, щодо участі у процесах ухвалення рішень на Всеукраїнському рівні.

Важлива увага приділяється суспільній та громадянській безбар'єрності, а саме:

запровадження комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості. На 01.12.2024 у 4 територіальних громадах відкрито центри життєстійкості та надаються відповідні послуги (Любарська селищна територіальна громада, Ружинська селищна територіальна громада, Малинська міська територіальна громада, Житомирська міська територіальна громада), ще 3 територіальні громади (Волицька сільська територіальна громада, Семенівська сільська територіальна громада, Бердичівська міська територіальна громада) уклали договір з Фондом соціального захисту осіб з інвалідністю для впровадження на надання соціальної послуги з формування життєстійкості в своїх територіальних громадах. В центрах життєстійкості надаються послуги зі зниження загального рівня стресу і тривожності населення, формування навичок першої психологічної допомоги близьким (особливо дітям та старшим членам родини), а також навчання стресостійкості та попередження психологічної травматизації;

системне залучення до занять спортом осіб з інвалідністю та ветеранів війни;
проведення щоквартального моніторингу з надання послуг раннього втручання у закладах охорони здоров'я області.

З метою координації дій державної влади та органів місцевого самоврядування щодо створення безбар'єрного простору на території області, моніторингу показників виконання плану заходів, розгляду проблемних питань, які виникають під час реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні, та їх вирішення, розпорядженням Житомирської обласної військової адміністрації від 18.03.2024 № 111 створено Раду безбар'єрності. Також ради безбар'єрності створено в 54 територіальних громадах.

3.3.7. З метою запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та протидії торгівлі людьми, розпорядженням начальника Житомирської обласної військової адміністрації від 17.11.2024 № 811 було прийнято Комплексну програму підтримки сім'ї, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків запобігання, оздоровлення та відпочинку дітей та протидії домашньому насильству та торгівлі людьми на 2025 рік.

За даними Головного управління Національної поліції в Житомирській області кількість звернень щодо вчинення домашнього насильства за останні 5 років має тенденцію збільшення:

у 2020 році кількість звернень становила 13349 (32 звернення надійшло від дітей, 845 – від чоловіків, 12472 – від жінок);

у 2021 році кількість звернень становила 8072 (256 звернень надійшло від дітей, 1897 – від чоловіків, 5919 – від жінок);

у 2022 році кількість звернень становила 13966 (29 звернень надійшло від дітей, 2752 – від чоловіків, 11181 – від жінок);

у 2023 році кількість звернень становила 13826 (438 звернень надійшло від дітей, 2930 – від чоловіків, 10458 – від жінок);

за 9 місяців 2024 року надійшло 6296 звернень (234 звернення надійшло від дітей, 897 – від чоловіків, 5165 – від жінок).

В області забезпечено діяльність 68 спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: 55 мобільних бригад підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або

насильства за ознакою статі; 4 притулки для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі; 4 служби первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі; 5 денних центрів соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі.

Важливим кроком на шляху викорінення домашнього насильства є робота з кривдниками. Станом на 01.12.2024 таку програму пройшли 14 осіб.

З метою координації зусиль щодо створення соціальних та економічних умов для належного функціонування й розвитку сім'ї як основи суспільства, підвищення статусу жінок у суспільстві, утвердження рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, запобіганню та протидії домашньому насильству та торгівлі людьми в області забезпечено діяльність координаційної ради з питань сімейної, гендерної політики, протидії торгівлі людьми та домашньому насильству (оновлений склад затверджено розпорядженням начальника обласної військової адміністрації від 06.12.2024 № 924).

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України спричинило найбільшу міграційну кризу в Європі з часів Другої світової війни. Тому одним з найважливіших завдань у напрямі протидії торгівлі людьми є інформування населення щодо заходів безпеки.

У Житомирській області, починаючи з 2012 року статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми встановлено для 59 осіб, у тому числі у 2018 році для 6 осіб; у 2019 році для 7 осіб; у 2020 році для 7 осіб, у 2023 році для 15 осіб, у 2024 року 2 особам. Всі ці люди отримали допомогу, відповідно до своїх потреб.

Обласною та районними військовими адміністраціями, територіальними громадами області здійснюється регулярне висвітлення інформаційних матеріалів з питань запобіганню та протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі та протидії торгівлі людьми на офіційних вебсайтах. Крім того, вищезазначеними органами виконавчої влади та місцевого самоврядування забезпечується поширення серед населення роздаткових матеріалів (буклетів, листівок, плакатів тощо), а також регулярно проводяться інформаційно-профілактичні заходи з метою покращення обізнаності населення з питань отримання допомоги та захисту прав постраждалих осіб.

3.3.8. В області затверджено Обласний план заходів з реалізації Національного плану дій з резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року у новій редакції (далі – резолюція 1325).

В області за сприяння Міжнародного благодійного фонду «Український Жіночий Фонд» та громадської організації «Паритет» проведено низку зустрічей та навчань з питань реалізації обласного плану заходів по резолюції 1325.

У 2025 році заплановано проведення засідань координаційної ради, «круглих столів», навчань відповідальних осіб за реалізацію державної гендерної політики та інше.

Створена коаліція «Житомирщина-1325» об'єднала зусилля органів влади, депутатського корпусу, громадських організацій задля імплементації заходів у межах регіонального плану дій.

У Житомирській обласній раді утворена міжфракційна депутатська група «Рівні можливості». Метою її діяльності є протидія суспільним стереотипам у гендерній політиці, співпраця у створенні та підтримці спільних проектів, спрямованих на відстоювання гендерної рівності та рівних можливостей для жінок і чоловіків у всіх сферах життя, протидії домашньому насильству, захисту дітей, багатодітних сімей, батьків/матерів-одинаків.

Такі ж групи утворені у багатьох громадах.

Пріоритетність питань гендерної рівності визнається і органами місцевого самоврядування.

У чотирьох районних військових адміністраціях Житомирської області та у всіх територіальних громадах визначені відповідальні особи за забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та уповноважені особи (координатори).

Чинним законодавством України передбачено врахування гендерного підходу під час розроблення нормативно-правових актів, застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі, позитивних дій з подолання асиметрії, дисбалансу у відповідній сфері (на відповідній території) та їх припинення з урахуванням результатів гендерного аналізу.

У сфері утвердження гендерної рівності в області проводяться такі шляхи і засоби розв'язання проблем:

розширення можливостей поєднання сімейних обов'язків та професійної діяльності жінок і чоловіків;

проведення інформаційних кампаній з метою підвищення рівня поінформованості населення з питань рівного розподілу сімейних обов'язків та відповідальності між жінками і чоловіками щодо виховання дітей;

підвищення рівня освіченості фахівців із питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

проведення інформаційних кампаній за участю засобів масової інформації, закладів культури та навчальних закладів із метою подолання стереотипних уявлень про роль жінки і чоловіка, утвердження гендерної рівності;

здійснення заходів, спрямованих на розвиток у жінок лідерських навичок для участі у прийнятті управлінських рішень та навичок провадження підприємницької діяльності, особливо у жінок із сільської місцевості та жінок з особливими потребами;

залучення до виконання завдань, передбачених Програмою, міжнародних та громадських організацій, діяльність яких спрямована на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Вищезазначене обумовило вибір цієї оперативної цілі та завдань для її досягнення, а саме:

3.3.1. Розвиток соціальної інфраструктури, доступність соціальних сервісів та підвищення якості соціальних послуг.

3.3.2. Створення умов для ефективної адаптації демобілізованих військовослужбовців до цивільного життя та забезпечення супроводу ветеранів війни та їх родин в отриманні послуг соціального характеру.

3.3.3. Сприяння інтеграції внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни та осіб з інвалідністю у громади, забезпечення їх професійної адаптації та соціальною

підтримкою.

3.3.4. Створення безбар'єрного середовища для всіх груп населення в регіонах та територіальних громадах за всіма напрямками безбар'єрності.

3.3.5. Розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в тому числі будівництво житлових приміщень для дитячих будинків сімейного типу.

3.3.6. Запобігання та протидія торгівлі людьми, домашньому насильству, насильству за ознакою статі, зокрема щодо надання допомоги особам, які постраждали від сексуального насильства, пов'язаного із збройним конфліктом, та забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

3.3.7. Створення умов для досягнення рівних прав та рівних можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства.

Досягнення визначених завдань буде забезпечено шляхом:

- формування системи надання соціальних послуг відповідно до потреб;
- розширення мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі;
- проведення роботи з кривдниками з метою зміни насильницької поведінки кривдника, формуванню соціально прийнятних норм і гуманістичних цінностей;
- формування у суспільства нульової толерантності до будь-яких форм та проявів домашнього та/або насильства за ознакою статі;
- забезпечення надання допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі;
- забезпечення надання допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми;
- реалізації Національного механізму взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми;
- забезпечення ідентифікації осіб, які постраждали від торгівлі людьми;
- формування системи надання соціальних послуг відповідно до потреб населення шляхом модернізації існуючих та запровадження нових видів соціальної допомоги з урахуванням гендерних особливостей, забезпечення розвитку якісних і доступних послуг з догляду, у тому числі доглядової інфраструктури;
- забезпечення цифровізації системи надання соціальних послуг;
- забезпечення доступності і пристосованості приміщень закладів соціального захисту для осіб з інвалідністю;
- сприяння інтеграції внутрішньо переміщених осіб у територіальні громади та їх зайнятості;
- надання матеріальної допомоги у рамках обласних та місцевих цільових програм та житла ветеранам війни та членам їх сімей.

Індикатори досягнення оперативної цілі:

- кількість отриманих звернень щодо вчинення домашнього насильства;
- кількість діючих спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі;
- кількість наданих послуг особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі;

кількість осіб, які пройшли Програму для кривдників;
 відсоток зайнятості внутрішньо переміщених осіб;
 надано матеріальної допомоги/забезпечено житлом учасників ветеранів війни та членів їх сімей.

Оперативна ціль 3.4. Культурні послуги, формування національної ідентичності, розвиток національно-патріотичного виховання та формування всебічно розвинутого молодого покоління

Культура є стратегічним ресурсом для підвищення конкурентоздатності людини, для інтелектуального і культурного розвитку людського капіталу.

Єдиний культурний простір відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні кожної території і населення. Особливість культури як провідника традицій, досвіду, цінностей і творчого потенціалу попередніх поколінь, дозволяє розвивати нові можливості як територій так і кожної людини зокрема.

Доступ до культурного простору тісно пов'язаний з розвитком послуг у цій сфері, від рівня якості яких залежить рівень підвищення якості життя.

Характеристиками культурного виміру якості життя є: рівень залучення населення в культурне життя, рівень доступу до культурних цінностей, здатність культурної сфери надавати якісні, сучасні послуги, наявність умов для творчої самореалізації людини.

На сьогодні в області наявні відмінності щодо забезпечення територіальних громад культурними об'єктами, а відтак відмінності щодо рівня отриманнями культурних послуг населенням.

Багато об'єктів культури, зокрема у сільській місцевості потребують реконструкції, капітального ремонту, модернізації.

Також потребує поліпшення матеріально-технічна база окремих закладів культури та встановлення обладнання для доступу людей з обмеженими можливостями.

Територіальні диспропорції в забезпеченості культурною інфраструктурою, а відтак обмеженість доступу частини населення до якісного культурного продукту негативно позначаються на якості життя та формують ризики щодо збереження та розвитку культурного простору.

У зв'язку з складним станом розвитку культури на сільських територіях існує також ризик збереження традицій, звичаїв і народних надбань.

Розвиток людини як особистості, її духовна культура залежать від системи виховної роботи, спрямованої на формування національно свідомого, здатного до саморозвитку та самовдосконалення громадянина.

Тому в стратегічній перспективі актуальною є необхідність формування системного стратегічного підходу на новій основі щодо розвитку культури в регіоні в цілому та територіальних громадах зокрема національно-патріотичного виховання та формування спроможного і всебічно розвинутого молодого покоління, що обумовило вибір цієї оперативної цілі.

Стратегічним пріоритетом цілі є реалізація умов щодо отримання якісних і доступних культурних послуг, розвиток людського потенціалу через стимулювання створення і споживання культурних послуг та забезпечення умов для національно-

патріотичного виховання та всебічного розвитку молодого покоління.

Досягнення зазначеної цілі буде забезпечуватися шляхом виконання таких завдань:

3.4.1. Формування оптимальної, інклюзивної, модернізованої мережі закладів культури і публічних бібліотек, яка задовольнятиме потреби різних груп населення.

3.4.2. Створення умов для формування якісного кадрового забезпечення системи надання культурних послуг.

3.4.3 Здійснення заходів з охорони та збереження культурної спадщини.

3.4.4. Здійснення заходів з меморіалізації подій, пов'язаних із збройною російською агресією.

3.4.5. Зміцнення статусу української мови, сприяння її розвитку та популяризації.

3.4.6. Створення умов для активної культурно-творчої діяльності.

3.4.7. Створення умов для розвитку та успішної самореалізації молоді.

3.4.8. Формування української громадянської ідентичності населення шляхом національно-патріотичного виховання та формування спроможного і розвинутого молодого покоління.

У ході виконання завдань передбачається здійснення комплексу заходів.

Зокрема передбачається реалізація проєктів з реконструкції/капітальних ремонтів закладів і об'єктів культури, програм ревіталізації клубних установ для створення культурних хабів у окремих територіальних громадах та модернізації наявної інфраструктури. Для цього будуть залучатися бюджетні кошти через такі інструменти як субвенції, гранти Українського культурного фонду у рамках програми «Малі міста - великі враження», співпраці з Українським центром культурних досліджень та інші позабюджетні кошти у рамках реалізації інших проєктів співпраці.

Це дасть можливість дотриманням мінімальних стандартів забезпечення населення якісними і доступними послугами у сфері культури та перетворити їх центри культурного розвитку територіальних громад, що позитивно вплине на формування місцевої та загальноукраїнської ідентичності.

При цьому буде враховано дотримання прав і врахування потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення в частині забезпечення їм безперешкодного доступу до таких закладів і об'єктів.

Також буде забезпечуватися підтримка і сприяння утворенню та розвитку креативних індустрій, зокрема у молодіжному середовищі.

Буде забезпечено підтримку проєктів розвитку традиційних місцевих ремесел, створення унікальних регіональних та місцевих продуктів, сприяння просуванню їх на вітчизняний та міжнародні ринки; сприяння участі народних колективів територіальних громад у конкурсах, фестивалях та створення умов для формування творчих стартапів в них та творчої самореалізації населення.

З метою розвитку національно-патріотичного виховання та формування спроможного і всебічно розвинутого молодого покоління передбачається:

розширення мережі центрів національно-патріотичного виховання;

проведення конкурсів та надання фінансової підтримки заходів та реалізації проєктів національно-патріотичного виховання;

здійснення заходів щодо національно-патріотичного виховання та

громадянської позиції дітей та молоді, у тому числі які проживають у прикордонних районах області;

проведення комплексу заходів, спрямованих на підтримку і популяризацію державної мови;

сприяння залученню молоді до волонтерської діяльності;

сприяння розвитку громадянської освіти та підвищенню рівня соціальної інтеграції молоді, формування її готовності та уміння діяти самостійно, бути відповідальними за свої дії, адекватно оцінювати і реагувати на процеси, що відбуваються в державі та світі;

залучення молоді до процесів розроблення, ухвалення та впровадження рішень на регіональному та місцевому рівні;

сприяння розвитку молодіжних центрів та забезпечення якості послуг, що ними надаються;

сприяння здійсненню підготовки і підвищенню кваліфікації фахівців у молодіжній сфері.

Індикатори досягнення оперативної цілі:

кількість реконструйованих/капітально відремонтованих закладів/об'єктів культури;

кількість ревіталізованих клубних установ;

кількість створених культурних хабів в територіальних громадах;

відсоток фахівців закладів та установ культури, що пройшли підвищення кваліфікації;

кількість модернізованих, музейних просторів;

кількість народних колективів територіальних громад, що брали участь у конкурсах, фестивалях;

кількість створених творчих стартапів, у тому числі у сфері креативних індустрій в територіальних громадах;

кількість створених молодіжних центрів;

відсоток фахівців у молодіжній сфері, що пройшли підвищення кваліфікації від загальної кількості;

кількість програм/ проєктів, до розроблення яких залучалася молодь.

6. ОРГАНІЗАЦІЙНЕ, ІНСТИТУЦІЙНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

Механізм реалізації Стратегії охоплює такі сфери: державно-приватне партнерство, місцеве самоврядування, підприємницьку діяльність, інвестиційний процес, містобудівну діяльність, публічні фінанси і міжбюджетні відносини та передбачає налагодження ефективної та скоординованої взаємодії усіх суб'єктів регіонального розвитку в реалізації заходів, проєктів і ініціатив з метою досягнення визначених орієнтирів перспективного розвитку регіону.

Стратегія реалізується у два середньострокові етапи: перший – 2021-2023 роки, другий – 2024-2027 роки, для кожного із яких розробляється план заходів відповідно до цілей і завдань Стратегії та з урахуванням припущень щодо доступності відповідних фінансових ресурсів для його реалізації.

Перший етап – це реалізація пріоритетних проєктів регіонального розвитку, спрямованих на посилення конкурентних переваг та формування/зміцнення точок зростання і точок конкурентоздатності регіональної економіки, модернізацію інфраструктури в територіальних громадах, створення умов для зростання людського потенціалу та підвищення якості життя. Загалом цей етап забезпечить у середньостроковій перспективі вихід регіонального розвитку на новий рівень.

Другий етап – це продовження виконання незавершених проєктів у ході першого етапу та реалізація нових, що забезпечать інноваційний тип розвитку галузей економіки, перетворення точок її зростання в конкурентоздатні на зовнішніх ринках економічні сектори та трансформацію конкурентоздатних точок в регіональну смарт-спеціалізацію, створення якісної інфраструктури в територіальних громадах та забезпечення безпечного життєвого середовища для їх жителів, накопичення та широке внутрірегіональне використання людського капіталу. Загалом цей етап забезпечить у середньостроковій перспективі нагромадити досягнуте.

Також важливими інструментами реалізації визначених у Стратегії стратегічних цілей є:

- програма економічного і соціального розвитку області та районів;
- обласні цільові програми;
- програми соціально-економічного та культурного розвитку територіальних громад;
- цільові програми з інших питань самоврядування;
- стратегії розвитку територіальних громад;
- комплексні програми та плани відновлень.

Їх реалізація дозволить конкретизувати зусилля усіх суб'єктів регіонального розвитку для комплексного і системного вирішення короткострокових, середньострокових та довгострокових проблем, забезпечити прозорість і обґрунтованість вибору завдань, які необхідно досягнути у різні часові періоди, визначити шляхи досягнення результатів з урахуванням різних форм підтримки протягом кожного з етапів реалізації Стратегії.

Зв'язок цих програмних документів забезпечить спільність напрямів і заходів щодо досягнення стратегічних цілей на регіональному і місцевому рівнях.

Крім того, важливим інструментом впливу на комплексний розвиток регіону є державні цільові програми.

Реалізація, визначених у них заходів на території області, дасть можливість надати більшого імпульсу розвитку позитивних процесів у її економічній і соціальній сферах та підвищити рівень досягнення визначених у Стратегії цілей.

Стратегія не передбачає утворення додаткових інституцій (структур). Її реалізацію забезпечуватимуть усі суб'єкти регіонального розвитку, але роль і відповідальність кожного має бути підвищена.

Координацію реалізації Стратегії здійснюватиме облдержадміністрація, яка надаватиме організаційну і методологічну підтримку суб'єктам регіонального розвитку – ініціаторам і виконавцям проєктів регіонального розвитку.

Реалізація Стратегії може бути більш ефективною і результативною за умови активної діяльності створеної інституції – Установи «Агенція регіонального розвитку»

Житомирської області» та зокрема її тісної взаємодії на цьому напрямі з бізнес-спільнотою та органами місцевого самоврядування.

З урахуванням завершення фінансової, територіальної і функціональної децентралізації та посилення ролі територіальних громад важливим фактором для успішної реалізації Стратегії буде дієвий зворотній зв'язок між органами виконавчої влади усіх рівнів та органами місцевого самоврядування.

Фінансове забезпечення Стратегії передбачається за рахунок бюджетних і позабюджетних коштів, не заборонених законодавством (кошти підприємств і інвесторів), у тому числі коштів міжнародної технічної допомоги та грантових.

Залучення коштів з державного бюджету здійснюватиметься у вигляді фінансування з державного фонду регіонального розвитку та у рамках відповідних державних цільових програм.

Кошти місцевих бюджетів спрямовуватимуться у вигляді фінансування чи співфінансування проєктів регіонального розвитку та на фінансування заходів у рамках вищезазначених місцевих програм.

Залучення коштів міжнародної технічної допомоги, яку надають Україні міжнародні установи та іноземні держави, та грантових здійснюватиметься у межах можливостей і обсягів, виділених на цільові потреби.

Інші позабюджетні кошти, не заборонені законодавством, залучатимуться у рамках державно-приватного партнерства.

7. АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ ПОЛОЖЕНЬ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ ДЕРЖАВНІЙ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ НА 2021-2027 РОКИ

Узгодженість оперативних цілей Стратегії з оперативними цілями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки

Оперативні цілі Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь	Задоволення потреби населення у якісних адміністративних і публічних послугах	Соціальний захист ветеранів війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп населення	Інфраструктура, стійка до безпекових, соціальних та економічних викликів	Сильна, спроможна та конкурентоспроможна регіональна економіка	Розвиток інституційної спроможності органів публічної влади з урахування кращих практик ЄС	Розвиток різних форм співробітництва та ефективне управління публічними інвестиціями
1.1. Активізація точок зростання регіональної економіки,					+	+	

Оперативні цілі Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь	Задоволення потреби населення у якісних адміністративних і публічних послугах	Соціальний захист ветеранів війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп населення	Інфраструктура, стійка до безпекових, соціальних та економічних викликів	Сильна, спроможна та конкурентоспроможна регіональна економіка	Розвиток інституційної спроможності органів публічної влади з урахування кращих практик ЄС	Розвиток різних форм співробітництва та ефективне управління публічними інвестиціями
розвиток різних форм співробітництва							
1.2. Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва			+		+		
1.3. Стимулювання розвитку аграрного виробництва					+		
1.4. Органічне сільське господарство та виробництво органічних продуктів харчування – точки конкурентоспроможності регіональної економіки, трансформовані у регіональну смарт-спеціалізацію					+		
2.1. Розбудова ефективного місцевого самоврядування						+	+
2.2. Просторове планування, модернізована інфраструктура, енергозбереження та підтримка альтернативної енергетики			+	+	+		
2.3. Якісні місцеві дороги (мости і шляхопроводи), транспортна доступність, належний благоустрій, чисте і безпечне довкілля				+			
2.4. Сприяння розвитку туризму, збереження і розвиток історико- культурної спадщини					+	+	
2.5. Цифрова інфраструктура, адміністративні та інші публічні (електронні публічні) послуги	+	+					

Оперативні цілі Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки	Забезпечення інтегрованого розвитку територій з урахуванням інтересів майбутніх поколінь	Задоволення потреби населення у якісних адміністративних і публічних послугах	Соціальний захист ветеранів війни та їх сімей, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп населення	Інфраструктура, стійка до безпекових, соціальних та економічних викликів	Сильна, спроможна та конкурентоспроможна регіональна економіка	Розвиток інституційної спроможності органів публічної влади з урахування кращих практик ЄС	Розвиток різних форм співробітництва та ефективне управління публічними інвестиціями
2.6. Громадська безпека та належний захист від надзвичайних ситуацій				+			
3.1. Зміцнення здоров'я населення, підвищення демографічного потенціалу		+	+				
3.2. Якісна конкурентоздатна освіта		+			+		
3.3. Соціальний захист кожного, хто його потребує		+	+				
3.4. Культурні послуги, формування національної ідентичності, розвиток національно-патріотичного виховання та формування всебічно розвинутого молодого покоління		+					

8. МОНІТОРИНГ І ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ

Важливою частиною єдиного механізму реалізації Стратегії є контроль, що передбачає проведення моніторингу та оцінку результативності реалізації Стратегії та планів заходів з її реалізації.

Результати реалізації Стратегії визначатимуться на підставі проведення моніторингу досягнення пріоритетів розвитку регіону, стратегічних, оперативних цілей та виконання завдань Стратегії і планів заходів шляхом порівняння фактично отриманих значень індикаторів оцінки результативності виконання завдань і їх прогнозних значень (додаток до Стратегії).

Моніторинг та оцінка проводиться щороку відповідно до Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 04.08.2023 № 816. Моніторинг реалізації Стратегії здійснюється шляхом відстеження, вимірювання показників фактичних результатів та аналізу відхилення таких показників від цільових (проміжних) значень індикаторів досягнення цілей, визначених Стратегією.

ПЕРЕЛІК ІНДИКАТОРІВ
на досягнення прогнозованих значень яких спрямована Стратегія
розвитку Житомирської області
на період до 2027 року

Показник	Одиниця вимірювання показника	Базовий рік	Значення показника в базовому році	Описове прогнозоване значення показника у 2023 році	Описове прогнозоване цільове значення показника у 2027 році
1. Частка території, яка потребує обстеження щодо мінування та забруднення вибухонебезпечними предметами	відсотків	2021	26 24	тенденція до зростання показника	тенденція до зниження показника
2. Рівень доступності об'єктів фізичного оточення	відсотків	2023	14	тенденція до зростання показника	тенденція до зростання показника
3. Частка територій та об'єктів природно-заповідного фонду у загальній площі держави (регіону)	відсотків	2021	4,75	тенденція до зростання показника	тенденція до зростання показника
4. Частка здобувачів повної загальної освіти, які склали національний мультипредметний тест/зовнішнє незалежне оцінювання з української мови і не подолали поріг "склав/не склав"	відсотків	2021	6,71	тенденція до зниження показника	тенденція до зниження показника
5. Частка здобувачів повної загальної освіти, які склали національний мультипредметний тест/зовнішнє незалежне оцінювання з математики і не подолали поріг "склав/не склав"	відсотків	2021	30,27	тенденція до зниження показника	тенденція до зниження показника
6. Частка охоплення дітей віком п'ять років закладами дошкільної освіти	відсотків	2021	84,1	тенденція до зростання показника	тенденція до зростання показника

Показник	Одиниця вимірювання показника	Базовий рік	Значення показника в базовому році	Описове прогнозоване значення показника у 2023 році	Описове прогнозоване цільове значення показника у 2027 році
7. Частка дітей, які долучились до інклюзивної освіти, у загальній кількості дітей, які мають певні порушення функціонування	відсотків	2021	45,68	тенденція до зростання показника	тенденція до зростання показника
8. Індекс цифрової трансформації регіонів	одиниць	2021	0,692	тенденція до зростання показника	тенденція до зростання показника
9. Загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію	тис. кв. метрів	2021	195,9	тенденція до зниження показника	тенденція до зростання показника
10. Частка населення, яке забезпечене укриттями (сховища цивільного захисту, протирадіаційні укриття, споруди подвійного призначення, найпростіші укриття), на відповідній території	відсотків	2023	84	тенденція до зростання показника	тенденція до зростання показника
11. Частка необхідної розрахункової кількості підрозділів для забезпечення добровільної та місцевої пожежної охорони у сільській місцевості з урахуванням часу прибуття до місця виклику не більше 20 хвилин	відсотків	2023	25	тенденція до зростання показника	тенденція до зростання показника
12. Частка територіальних та місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення, на яких проведено технічну модернізацію		2023	100		
			100		
			4,3		
			31,5		
13. Частка утворених у територіальних громадах центрів безпеки як інтегрованих структур з єдиною	одиниць	2023	16		
			2		

Показник	Одиниця вимірювання показника	Базовий рік	Значення показника в базовому році	Описове прогнозоване значення показника у 2023 році	Описове прогнозоване цільове значення показника у 2027 році
комунікацією у сфері захисту населення і територій від пожеж та надзвичайних ситуацій, забезпечення громадського порядку, охорони здоров'я населення					
14. Темпи зростання/зниження експорту товарів (до відповідного року)	відсотків	2021	113,3	тенденція до зростання показника	тенденція до зростання показника
15. Індекс споживчих цін (до грудня попереднього року)	відсотків	2021	109	тенденція до зниження показника	тенденція до зниження показника
16. Відношення чисельності застрахованих осіб, за яких сплачується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, у звітному місяці до відповідного звітного місяця попереднього року	відсотків	2021	95,73	тенденція до зростання показника	тенденція до зростання показника
17. Частка застрахованих осіб (найманих працівників), розмір річної заробітної плати (доходу) яких перевищує 12 розмірів середньомісячної заробітної плати штатних працівників у відповідному році	відсотків	2021	39,31	тенденція до зростання показника	тенденція до зростання показника
18. Кількість індустріальних парків, внесених до Реєстру індустріальних (промислових) парків	одиниць	2021	2	тенденція до зростання показника	тенденція до зростання показника
19. Частка територіальних громад, які мають затверджені документи стратегічного планування державної	відсотків	2021	41	тенденція до зростання показника	тенденція до зростання показника

Показник	Одиниця вимірювання показника	Базовий рік	Значення показника в базовому році	Описове прогнозоване значення показника у 2023 році	Описове прогнозоване цільове значення показника у 2027 році
регіональної політики (відповідно до Закону України “Про засади державної регіональної політики”)					
20. Кількість територіальних громад, які мають діючі договори про співробітництво територіальних громад (відповідно до Закону України “Про співробітництво територіальних громад”)	одиниць	2021	2	тенденція до зростання показника	тенденція до зростання показника